

***Verdrag inzake de rechten van de
personen met een handicap***

1^e Belgische verslag

**Standpunt van de verenigingen en
adviesraden die de personen met een
handicap vertegenwoordigen**

**Alternatief verslag, opgestart en
gecoördineerd door het
Belgian Disability Forum**

20 februari 2014

Colofon

U kunt het huidige rapport kopiëren en vrij verspreiden, in zijn geheel of gedeeltelijk, mits volgende voorwaarden in acht worden genomen:

- De auteur vermelden (Belgian Disability Forum vzw)
- De titel vermelden (standpunt van de verenigingen en adviesorganen die de personen met een handicap vertegenwoordigen. Alternatief verslag, geïnitieerd en gecoördineerd door het Belgian Disability Forum)
- Niet gebruiken voor commerciële doeleinden
- Niet wijzigen

Het rapport heeft de vergunning "Creative Commons 2.0 België"
<http://www.creativecommons.be/node/6>) »

Laten we samen onze
aanbevelingen neerleggen zodat
België het Verdrag van de
Verenigde Naties i.v.m. de
rechten van de personen met
een handicap zou eerbiedigen.

Hebben meegewerkt aan de opstelling van het rapport,

De verenigingen-leden van het Belgian Disability Forum (BDF):

ALTÉO asbl (Mouvement social de personnes malades, valides et handicapés)
Association de parents et de professionnels autour de la personne polyhandicapée asbl (AP3)
Association Nationale d'Aide aux Handicapés Mentaux asbl – Nationale Vereniging voor Hulp aan Verstandelijk Gehandicapten vzw (ANAHM-NVHVG)
Association Nationale pour le Logement des Personnes Handicapées asbl (ANLH)
Association Socialiste de la Personne Handicapée asbl (ASPH)
Brailleliga - Ligue Braille vzw
Federatie van Vlaamse Doven en Slechthorende vzw (FEVLADO)
Fédération francophone des sourds de Belgique asbl (FFSB)
Groupe d'Action pour une Meilleure Accessibilité pour les Personnes Handicapées (GAMAH)
Katholieke Vereniging Gehandicapten vzw (KVG)
Kleines Forum
Landsbond der Christelijke Mutualiteiten – Alliance Nationale des Mutualités Chrétiennes (LCM-ANMC)
Les Briques du GAMP
Le Silex asbl
Nationale Belgische Multiple Sclerose Liga vzw - Ligue nationale belge de la sclérose en plaques asbl
Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten - Union Nationale des Mutualités (UNMS-NVSM)
Vereniging van Hemofilielijders en von Willebrand-Zieken vzw - Association des Hémophiles et Malades de von Willebrand, asbl (AHVH)
Vereniging Personen met een Handicap vzw (VFG)

De adviesorganen van personen met een handicap, die op federaal en gewestelijk niveau bestaan:

Afdeling 'Personen met een handicap' van de 'Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie' (Brusselse Gewest - GGC)
Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH)
Conseil Bruxellois Francophone des Personnes handicapées - COCOF
Commission Wallonne des Personnes handicapées (CWPH)

Voor de opstelling van dit rapport kon het BDF steunen op de deskundigheid van:

European Disability Forum (EDF)
International Disability Alliance (IDA)

Coördinatie en opstelling

Olivier MAGRITTE

Het BDF bedankt in het bijzonder voor hun waardevolle hulp:

Benjamin LAUREYS, Robert LAVAL, Lucie OPHALVENS, Annick RAMBOUX,
Daniel TRESEGNIE

Inhoud

Inleiding	8
Deel 1 :	16
Aanbevelingen en hun gedetailleerde analyse.....	16
Actiepunt nr. 1	18
Actiepunt nr. 2	20
Actiepunt nr. 3	23
Actiepunt nr. 4	24
Actiepunt nr. 5	25
Actiepunt nr. 6	27
Actiepunt nr. 7	29
Actiepunt nr. 8	31
Actiepunt nr. 9	33
Actiepunt Nr. 10	34
Actiepunt Nr. 11	36
Actiepunt nr. 12	38
Actiepunt nr. 13	40
Actiepunt nr. 14	42
Actiepunt nr. 15	44
Actiepunt nr. 16	46
Actiepunt nr. 17	48
Actiepunt nr. 18	50
Actiepunt nr. 19	52
Actiepunt nr. 20	53
Actiepunt Nr. 21	55
Deel 2 :	56
Gedetailleerde analyse per artikel	56
Artikel 5 : Gelijkheid en non-discriminatie.....	57
Aanbevelingen	63
Artikel 6 : Vrouwen met een handicap.....	64
Aanbevelingen	70
Artikel 7 : Kinderen met een handicap.....	71
Aanbevelingen	78
Artikel 8 : Sensibilisering	80
Aanbevelingen	85

Artikel 9 : Toegankelijkheid	87
Aanbevelingen	98
Artikel 10 : Recht op leven	101
Aanbevelingen	104
Artikel 12 : Gelijkheid voor de wet.....	105
Aanbevelingen	110
Artikel 13 : Toegang tot de rechter	111
Aanbevelingen	114
Artikel 14 : Vrijheid en veiligheid van de persoon	115
Aanbevelingen	126
Artikel 16 : Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik.....	128
Aanbevelingen	130
Artikel 19 : Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij	132
Aanbevelingen	142
Artikel 20 : Persoonlijke mobiliteit	143
Aanbevelingen	158
Artikel 21 : Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie	161
Aanbevelingen	165
Artikel 22 : Eerbiediging van het privéleven	167
Aanbevelingen	168
Artikel 23 : Eerbiediging van de woning en het gezinsleven	170
Aanbevelingen	177
Artikel 24 : Onderwijs	178
Aanbevelingen	188
Artikel 25 : Gezondheid	190
Aanbevelingen	199
Artikel 26 : Integratie en participatie	200
Aanbevelingen	202
Artikel 27 : Werk en werkgelegenheid	203
Aanbevelingen	213
Artikel 28 : Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming	214
Aanbevelingen	222
Artikel 29 : Participatie in het politieke en openbare leven	223
Aanbevelingen	237
Artikel 30 : Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport	240

Aanbevelingen	248
Artikel 31 : Statistieken en het verzamelen van gegevens	250
Aanbevelingen	252
Artikel 32 : Internationale samenwerking	253
Aanbevelingen	253
Artikel 33 : Nationale tenuitvoerlegging en toezicht	254
Aanbevelingen	257
Tabel van de afkortingen	258

Inleiding

Waarom een alternatief verslag?

1. Net als de officiële verslagen van alle andere Staten die Partij zijn, geeft ook het Belgische officiële verslag enkel een overzicht van de uitvoering van het verdrag op wetgevend vlak. De dagelijkse realiteit van personen met een handicap is echter helemaal anders. De beide realiteiten stemmen niet met elkaar overeen.
2. Het doel van een alternatief verslag opgemaakt door het maatschappelijk middenveld is de verschillen tussen de beide realiteiten duidelijk te maken en het Experts Comité een onbevungen beeld te schetsen van de situatie waarin personen met een handicap in België leven.

Wie? Welk partnerschap?

3. Dit verslag werd voorbereid en opgemaakt op het initiatief van het Belgian Disability Forum vzw (BDF). De beslissing om een dergelijk grootschalig project aan te vatten werd formeel gemaakt tijdens de Algemene Vergadering van het BDF van 24 januari 2011.

Het BDF, een forum voor representatieve organisaties inzake handicap

4. De vzw Belgian Disability Forum (BDF) werd op 18 oktober 2001 opgericht door 10 Belgische representatieve organisaties van personen met een handicap.
5. De idee bestond erin de handen in elkaar te slaan en zo te zorgen voor een doeltreffendere opvolging van de dossiers en de beleidsmaatregelen die op Europees en internationaal niveau werden uitgewerkt, en de invoering ervan op Belgisch niveau te verzekeren: samenwerken voor meer efficiëntie.
6. Het BDF is een plaats voor ontmoeting, dialoog en standpuntinname met betrekking tot internationale beleidspunten die een weerslag hebben op het leven van personen met een handicap.
7. Op dit moment telt het BDF 18 organisaties, goed voor een vertegenwoordiging van samen 250.000 personen met een handicap en hun familie. In een land met 11.000.000 inwoners gaat het dus om een relatief grote groep.

Een representatief forum

8. De 18 organisaties die lid zijn van het BDF zorgen er samen voor dat alle handicapsituaties, alle regio's en alle gemeenschappen vertegenwoordigd zijn.
9. De leden van het BDF zijn wel degelijk verenigingen en geen individuen. Het BDF wordt niet geacht als eerstelijnsinstantie op te treden; rechtstreekse

contacten met de personen met een handicap en hun dagelijkse realiteit blijven een zaak voor de lidorganisaties zelf.

10. Al deze ervaringen uit de realiteit verzamelen, samenvoegen en in perspectief plaatsen vormde de hoofdmoot van het voorbereidings- en redactiewerk voor het alternatieve verslag van het BDF.

Een onafhankelijk forum

11. Het BDF is effectief onafhankelijk, wat gewaarborgd wordt door de statuten van de vereniging en door de financiering: die gebeurt door ledenbijdragen.
12. Statutair gezien is het BDF een vereniging zonder winstoogmerk (vzw) volgens het Belgisch recht. Zijn Algemene Vergadering (AV) beschikt over alle bevoegdheden. Zijn Raad van Bestuur (RB) staat in voor de uitvoering van de beslissingen genomen door de AV. De leden van de RB worden aangeduid door de AV. Het dagelijks bestuur van de vzw is in handen van een bureau van 5 personen uit de RB.
13. Paradoxaal genoeg wordt het vermogen om handelingen te stellen soms aan banden gelegd door deze onafhankelijkheid. De onafhankelijkheid valt of staat immers bij de beschikbaarheid van voldoende eigen middelen.
14. Het BDF beschikt over beperkte middelen. Het heeft deze middelen maximaal benut met het oog op de voorbereiding en de redactie van dit verslag. Het was echter niet mogelijk om alle personen met een handicap op een ideale manier te laten participeren, naar de geest van het Verdrag. Zo was het materieel niet mogelijk om alle werkdocumenten te laten vertalen in de drie landstalen en transcripties te laten maken in Braille en vereenvoudigde taal. Het was ook niet mogelijk om tijdens de 2 jaar durende voorbereiding bij alle uitwisselingen tolken gebarentaal en tolken voor de drie landstalen te voorzien.
15. Dat doet echter niets af aan het werk dat alle partners hebben gerealiseerd in het kader van dit alternatieve verslag. Het toont wel aan dat alle actoren van de Belgische maatschappij nog veel vorderingen kunnen maken.

Het BDF en de UNCRPD

Een geïntegreerde logica met een lange geschiedenis

16. Het BDF volgt de UNCRPD-dossier op sedert 2003. Doorheen de jaren heeft het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) een steeds prominentere plaats ingenomen in de werkwijze van het BDF.
17. De tekst van het verdrag, de onderliggende logica en de handelingsstructuren die eruit voortvloeien bepalen inmiddels duidelijk de richting van de BDF-werking.
18. Het feit dat het BDF voor zijn werking de UNCRPD-richtlijnen nauwgezet volgt, is tegelijk een praktische en een filosofische keuze. Dankzij deze aanpak profileert het Forum zich als onafhankelijke hoofdspeler met betrekking tot een kerntekst, die het onderschrijft met het oog op een grotere betrokkenheid en actievere participatie van personen met een handicap binnen de Belgische en Europese maatschappij.

Enkele mijlpalen in chronologische volgorde

19. 2003-2005: deelname aan de redactie van de tekst van de UNCRPD in het kader van het European Disability Forum (EDF)
20. 2003-2005: Informatie verstrekken aan en sensibiliseren van de lidorganisaties van het BDF voor het belang en het nut van deze tekst en voor het "VN-systeem"
21. 2003-2005: Lobbyen bij de 8 bevoegde regeringen om het Verdrag te ondertekenen
22. 2005-2009: Lobbyen bij de 8 bevoegde regeringen voor de Belgische ratificatie van het Verdrag en het bijhorende protocol
23. 2009-2012: Lobbyen bij de 8 bevoegde regeringen voor een optimale installatie van de organen zoals bepaald bij artikel 33
24. 2009-...: Lobbyen bij de 8 bevoegde regeringen voor de invoering van alle aspecten van het Verdrag
25. 27 oktober 2010: Beslissing van de RB van het BDF om een alternatief verslag op te maken. De beslissing wordt formeel bekrachtigd tijdens de AV van 24 januari 2011.

Een uitgebreide vertegenwoordiging van de personen met een handicap

26. Tegelijkertijd besliste het BDF om de door de federale en deelgebieden overheden opgerichte representatieve structuren van personen met een handicap te betrekken bij de voorbereiding en de redactie van het alternatief verslag.
27. Het betrekken van deze structuren zorgde voor een betere structurele kennis van de respectieve bevoegdheden van de verschillende overheidsniveaus. Anderzijds hebben op die manier ook een aantal organisaties die geen lid zijn van het BDF ¹ maar wel vertegenwoordigd zijn in deze structuren kunnen deelnemen aan de werkzaamheden: de vertegenwoordigers van de dienstensector, de academische wereld en de economische wereld. Dankzij deze uitbreiding ontstond een partnerschap met het volledige maatschappelijk middenveld.
28. De procedure voor het opstellen van het alternatief verslag van het BDF berust op de deelname van twee aparte en complementaire groepen:
 - de lidverenigingen van het BDF die wij verder in dit verslag de "Representatieve Organisaties van personen met een handicap" (ROPH) zullen noemen. Er zijn 18 ROPH:
 - ALTÉO asbl (Mouvement social de personnes malades, valides et handicapées)
 - Association de parents et de professionnels autour de la personne polyhandicapée asbl (AP3)

¹ Het BDF is geen gesloten structuur. Alle organisaties van personen met een handicap die in 2 Belgische provincies of op gewestelijk niveau actief zijn, kunnen lid worden van het BDF.

- Association nationale pour le logement des personnes handicapées asbl (ANLH)
 - Association socialiste de la personne handicapée asbl (ASPH)
 - Brailleliga vzw – Ligue Braille asbl
 - Federatie van Vlaamse Doven en Slechthorenden vzw (FEVLADO)
 - Fédération francophone des sourds de Belgique asbl (FFSB)
 - Groupe d'Action pour une Meilleure Accessibilité pour les Personnes Handicapées (GAMAH)
 - Katholieke Vereniging Gehandicapten vzw (KVG)
 - Kleines Forum
 - Landsbond der Christelijke Mutualiteiten (LCM)
 - Les Briques du GAMP
 - Le Silex asbl
 - Nationaal Verbond van Socialistische mutualiteiten – Union Nationale des Mutualités Socialistes (NVSM-UNMS)
 - Nationale Belgische Multiple Sclerose Liga vzw - Ligue nationale belge de la sclérose en plaques asbl
 - Nationale Vereniging voor Hulp aan Verstandelijk gehandicapten, vzw - Association Nationale d'Aide aux Handicapés Mentaux asbl (NVHVG-ANAHM)
 - Vereniging Personen met een Handicap vzw (VFG)
 - Vereniging van Hemofiliëlieders en von Willebrand-Zieken vzw - Association des Hémophiles et Malades de von Willebrand asbl (AHVH)
- de representatieve structuren van personen met een handicap zijn adviesorganen, opgericht door de verschillende beleidsniveaus, die wij verder in dit verslag 'Adviesraden voor personen met een handicap' (ARPH) zullen noemen. Er zijn 4 ARPH:
 - Afdeling 'Personen met een handicap' van de 'Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie' (Brusselse Gewest - GGC)
 - Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (NHRPH)
 - Conseil Bruxellois Francophone des Personnes handicapées (Région bruxelloise – Cocof)
 - Commission Wallonne des Personnes handicapées (Région wallonne)
- Opmerkingen:
- Voor Vlaanderen bestaat er op dit moment geen representatieve structuur ². Het BDF heeft de bevoegde ministers hierover aangesproken. Het kan zich dus enkel baseren op de inbreng van de verenigingen.
 - Er bestaat geen ARPH voor de Franstalige en de Vlaamse gemeenschappen.

² Voor de volledigheid dient te worden vermeld dat van januari tot september 2012 het pilootproject 'Niets Over Ons Zonder Ons' (NOOZO) liep, een initiatief van een groep Vlaamse representatieve verenigingen van personen met een handicap, gefinancierd door het Vlaams Gewest. Tijdens die periode werd NOOZO betrokken bij de voorbereiding van het alternatief verslag van het BDF. Jammer genoeg oordeelde het Vlaams Gewest dat het niet nuttig was om het initiatief voort te zetten. ([http://www.vfg.be/vfg/standpunten/pages/nietoveronzonderons\(noozo\)eenvlaamseadviesstructuur.aspx](http://www.vfg.be/vfg/standpunten/pages/nietoveronzonderons(noozo)eenvlaamseadviesstructuur.aspx))

Hoe?

29. De identificatie van de realiteit op het terrein en de eigenlijke redactie hebben iets meer dan twee jaar in beslag genomen: van maart 2011 tot juni 2013.

Een participatief proces

30. Alle partners waren betrokken bij elke stap van het redactieproces. Zij hebben steeds de gelegenheid gekregen hun licht te werpen op elke situatie die in het verslag aan bod kwam.

31. De belangrijkste partijen betrokken bij het proces waren:

- de ROPH en de ARPH. Zij speelden een centrale rol. Zij bepaalden wat er in het verslag moest staan en keurden de inhoud ervan goed.
- Het opvolgingscomité, samengesteld uit één vertegenwoordiger per organisatie (ROPH of ARPH) die als contactpersoon met het secretariaat van het BDF optrad en instond voor het verzamelen van gegevens over de situatie op het terrein binnen zijn organisatie, zorgde voor de schriftelijke neerslag en de bespreking ervan en deze tijdens vergaderingen van het opvolgingscomité kwam toelichten of “verdedigen”.
- Het secretariaat van het BDF, dat als spil van het hele proces fungeerde. Zijn taak bestond erin het proces uit te werken en een kader te ontwerpen, werkfiches op te stellen, de opeenvolgende redactieprojecten vorm te geven, de door het opvolgingscomité goedgekeurde amendementen te integreren, de vergaderingen van het opvolgingscomité te organiseren en te leiden, en hiervan verslag uit te brengen. Het secretariaat stond in voor de redactie van de eindtekst, aanbevelingen en de finale kennisgeving. Gedurende het hele proces stond het secretariaat onder toezicht van het Opvolgingscomité.

Een planning in vier fasen

32. Het proces werd gepland in vier hoofdfasen die telkens uit verschillende stappen bestonden:

33. Fase 1: In kaart brengen van de situatie op het terrein

- Stap 1: het Secretariaat heeft voor elk van de artikelen 5 tot 33 van het Verdrag een fiche opgesteld. De fiches waren beschikbaar in de niet publieke zone BDF-website. Elke organisatie die betrokken was bij het redactieproject kreeg 6 maanden de tijd om na te denken, te overleggen en te schrijven. Zij kon ingaan op alle artikelen of een selectie ervan, afhankelijk van de gevoeligheden en ervaringen van haar doelgroep (maart 2011 – september 2011 – 3 vergaderingen van het Opvolgingscomité)
- Stap 2: Het secretariaat heeft per artikel een synthesefiche opgesteld. Gelijkaardige bijdragen werden samengebracht, er werd ingegaan op uiteenlopende standpunten of tegenstellingen. Deze synthesefiches werden goedgekeurd door het Opvolgingscomité (september 2011 – december 2011 – 3 vergaderingen van het Opvolgingscomité)
- Stap 3: Aanvullende vragen. Op basis van elementen die in de loop van stap 2 verzameld werden en van vragen gesuggereerd door de International Disability Alliance (IDA) heeft het secretariaat een reeks aanvullende vragen laten circuleren om verder klaarheid te scheppen over bepaalde aspecten die niet of te weinig aan bod komen in de eerste fase.

34. Fase 2: Opstellen van het verslag

- Stap 1: Op basis van de synthesefiches heeft het secretariaat voor elk relevant artikel een redactieproject uitgewerkt. Naar gelang de behoefte werden de redactieprojecten in de niet publieke zone van de BDF-website gezet. Tijdens deze periode kwamen we dikwijls tijd te kort, want het opstellen van het verslag vergde vaak bijkomende opzoeken wat betreft statistieken, wetgeving en illustraties. Daarbij kwam nog dat elke redactieproject moest vertaald worden van het Frans in het Nederlands.
- Stap 2: amendementen. Tegelijk met het redactiewerk vond gemiddeld om de drie weken een vergadering van het Begeleidingscomité plaats. Tijdens deze vergaderingen werden de redactieprojecten besproken en verbeterd. Het ging daadwerkelijk om grondige vergadering waarbij elk woord werd afgewogen om te verzekeren dat de teksten overeen zouden stemmen met de situaties op het terrein (april 2012 – maart 2013: 18 vergaderingen van het Opvolgingscomité voor stappen 4 en 5)
- Stap 3: redactie en lay-out van het definitieve verslag. Deze taak was in handen van het secretariaat en werd afgerond op 21 maart 2013. Dit was een technische stap. Het werkstuk werd goedgekeurd tijdens de vergadering van het Opvolgingscomité van 23/04/2013.

35. Fase 3: Aanbevelingen

- Stap 1: betrof een 'brainstorming'-sessie ter voorbereiding van de aanbevelingen. Deze stap was aanvankelijk niet voorzien. Gezien de samenwerkingsdynamiek die in de loop van de vergaderingen van het Opvolgingscomité gegroeid is, is gebleken dat een dergelijke sessie gewijd aan de voorbereiding van de slotaanbevelingen op basis van het verslag een duidelijke meerwaarde had (vergadering van 22 maart 2013)
- Stap 2: finaliseren van de aanbevelingen. Deze taak werd toevertrouwd aan het secretariaat en geamendeerd tijdens de vergadering van het Opvolgingscomité van 12 april 2013.
- Stap 3: goedkeuring van het verslag en van de aanbevelingen. De eigenlijke goedkeuring gebeurde tijdens de Algemene Vergadering van het BDF op 14 juni 2013. In de loop van mei werden de ROPH en de ARPH verzocht met hun instanties te vergaderen om het behaalde resultaat te valideren en hun afgevaardigden een mandaat te geven om het definitieve document goed te keuren.

36. Fase 4: Technische afwerking. Na de goedkeuring van de inhoud volgden nog drie "technische" stappen.

- Stap 1: realisatie van een gedetailleerde analyse, bestemd voor de leden van het Experts Comité. In dit 40 pagina's tellende document wordt bondig het verklarend kader van de aanbevelingen van het BDF uit de doeken gedaan. Die taak werd toevertrouwd aan het secretariaat van het BDF dat hiervoor kon rekenen op de medewerking van de "communicatieverantwoordelijken" van de ROPH.
- Stap 2: vertaling van de documenten. Het volledige document is beschikbaar in het Frans en het Nederlands. Om budgettaire en praktische redenen was het niet mogelijk om het ook beschikbaar te maken in de derde landstaal, het Duits. Enkel de aanbevelingen en de gedetailleerde analyse van de aanbevelingen konden worden vertaald of omgezet in:
 - het Duits
 - vereenvoudigde taal

- gebarentaal: beeldopnames in Vlaamse en Franse gebarentaal
- "Daisy" (audio)

37. Wat we tot slot willen onthouden is dat dit proces, dat duidelijk het woord gegeven heeft aan de ROPH en de ARPH, uitgemond is een document waarin de reële situaties op het terrein beschreven worden, dat dit geleid heeft tot belangrijke aanbevelingen en dat, omgekeerd, uitgaand van de aanbevelingen en op basis van objectieve en bewezen informatie een communicatiedocument kon worden opgesteld dat beknopter en directer is dan het aanvankelijke verslag.

38. In totaal zijn er in 26 maanden 25 vergaderingen van het Begeleidingscomité geweest.

39. De opdeling van het uiteindelijke verslag in drie documenten die elkaar aanvullen, biedt de lezer drie invalshoeken:

- Op basis van de transversale aanbevelingen
- Op basis van de gedetailleerde analyse van de aanbevelingen
- Op basis van de artikelsgewijze analyse

Een aantal artikelen komen niet aan bod

40. Er dient te worden opgemerkt dat een aantal artikelen niet aan bod komt in de artikelsgewijze analyse. Dat is het gevolg van de werkwijze die werd gekozen voor de voorbereiding en de redactie van het alternatief verslag: geen van de partnerorganisaties heeft iets gemeld met betrekking tot de situatie van personen met een handicap in België voor die artikelen.

41. Het gaat om artikelen:

- 11 – Risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties
- 15 – Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing
- 17 – Bescherming van de persoonlijke integriteit
- 18 – Vrijheid van verplaatsing en nationaliteit

42. Dat betekent echter niet dat de situatie ideaal is in die domeinen. Er moet eerder ervan uitgegaan worden dat de organisaties die hebben meegewerkt aan de voorbereiding en de redactie van het verslag niet actief zijn in die domeinen of dat de inbreng die ze hebben geleverd met betrekking tot die domeinen onder een andere invalshoek aan bod zijn gekomen bij andere artikelen van het verdrag: bijvoorbeeld artikel 14 – Vrijheid en veiligheid van de persoon en artikel 16 – Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik. Via andere kanalen kan ongetwijfeld andere informatie worden gevonden.

Essentieel bundelend synthesewerk

43. Het BDF is trots op het geleverde werk. In wezen was het de bedoeling de aandacht te vestigen op de realiteit op het terrein op basis van wat de leden van de Belgische ROPH in het dagelijkse leven daadwerkelijk ervaren. Er werd gekozen voor een uitgesproken participatieve aanpak en het geheel stond onder toezicht van een omvangrijk opvolgingscomité dat ervoor heeft gezorgd dat de gezichtspunten en ervaringen van elke ROHP correct werd weergegeven.

44. Het BDF hoopt dat dit werk zal bijdragen tot het vooropgestelde doel: de levenssituaties van PH binnen het gegeven Belgisch institutioneel en wettelijk kader voor het voetlicht plaatsen.

Addendum: Belgische institutionele context: een kwestie van "bevoegdheden"

45. België is een federale staat samengesteld uit een federaal niveau, drie gewesten en drie gemeenschappen. Het Vlaamse Gewest en de Vlaamse Gemeenschap zijn evenwel samengevoegd.
46. Een groot verschil met andere federale staten is dat er in België geen normatieve hiërarchie bestaat tussen deze entiteiten.
47. Elke entiteit heeft de uitsluitende bevoegdheid voor materies die haar zijn opgedragen ³. Hieruit volgt dat het federale niveau geen prerogatieven heeft met betrekking tot materies die onder de gemeenschappen of gewesten vallen. Het federale niveau is uitsluitend bevoegd voor federale materies.
48. Het gevolg van die situatie is dat de burgers zeer goed op de hoogte moeten zijn van de manier waarop de bevoegdheden zijn verdeeld tussen de verschillende overheidsniveaus om precies te weten welke instelling hij moet contacteren in welke situatie.
49. Dat geldt ook voor de lezers van dit verslag. Voor elke beschreven situatie hebben de redacteurs dan ook vermeld welk overheidsniveau precies betrokken is.
50. Jammer genoeg heeft deze complexe institutionele structuur nefaste gevolgen voor alle burgers, ook voor de burgers met een handicap, die zich, naargelang hun specifieke behoeften tot heel wat verschillende administraties en diensten moeten richten. Een illustratie van die complexe situatie is te vinden op de website van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, die een gedetailleerd overzicht geeft van de bevoegdheidsverdeling in functie van de handicap ⁴.

[Terug Inhoud](#)

³ http://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_staat/

⁴ Tab.d. - Overzicht antidiscriminatiewetgeving: toepassingsgebied: http://www.diversiteit.be/?action=onderdeel&onderdeel=189&titel=Photographie+des+I%C3%A9gisla-tions+antidiscrimination&setLanguage=1#_Champs_d_application

Deel 1 :

Aanbevelingen en hun gedetailleerde analyse

Lijst met actiepunten en aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek van het eerste verslag van België

Onderstaande actiepunten en aanbevelingen zijn gerangschikt volgens prioriteit zoals deze werd opgesteld door de 4 adviesraden van het BDF.

Ook de verwijzingen naar de specifieke artikelen, vermeld onder de titel Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag, zijn volgens de belangrijkheid van het betreffende actiepunt gerangschikt, niet volgens de artikelen van het Verdrag.

Actiepunt nr. 1

- 1. De transversale structuren en een coördinatie tussen de verschillende Belgisch bestuursniveaus zijn ontoereikend. Uitleggen hoe deze op de verschillende niveaus van de federale structuur zullen worden verbeterd.**
- 2. De verschillende overheidsniveaus in ons land hanteren uiteenlopende definities van de term 'handicap'. Aangeven of overwogen wordt een algemene wettelijke definitie van handicap in te voeren.**
- 3. Aangeven wanneer de onafhankelijke controlemechanismen zullen worden ingevoerd en of er sancties zullen volgen wanneer de invoering uitblijft.**

Context

In de loop van de tijd is België geëvolueerd in de richting van een complex federaal model waarin de meeste burgers bijzonder moeilijk hun weg vinden.

Dat kan soms dramatische gevolgen hebben wanneer personen in moeilijke of dringende situaties terechtkomen: "Tot welke administratie moet ik mij richten? Bij wie kan ik de hulp of de steun krijgen die ik nodig heb?" De Belgische burgers, en personen met een handicap in het bijzonder, worden al te vaak geconfronteerd met dergelijke vragen.

Een ander aspect van dit probleem is dat de verschillende deelgebieden van het federale België de begrippen vermeld in artikelen 1 tot 4 van de UNCRPD niet op dezelfde manier hebben geïntegreerd. Vanaf het tijdstip dat de Belgische Staat het Verdrag goedkeurde en ratificeerde, diende dat nochtans op een coherente manier te worden uitgevoerd op het volledige grondgebied.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 29](#) – Participatie in het politieke en openbare leven

- alinea's 76 tot 80: Financiering van de representatieve organisaties voor personen met een handicap
- alinea's 81 tot 130: Op elk niveau moeten adviesraden voor personen met een handicap worden opgericht om de dossiers in kwestie te behandelen

[Artikel 14](#) - Vrijheid en veiligheid van de persoon

- alinea's 1 en 68 tot 74: versnippering tussen gewestelijk en federaal beleid

[Artikel 5](#) - Gelijkheid en non-discriminatie

- alinea's 10 en 11,: de werking van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding is onvoldoende gekend bij het grote publiek (CGKR)

[Artikel 31](#) – Statistieken en het verzamelen van gegevens

- alinea's 1 tot 16: Het typisch Belgische gebrek aan coördinatie verklaart ten dele waarom er op dit moment geen volledige bruikbare statistieken over handicap bestaan

Artikel 7 – Kinderen met een handicap

- alinea's 52 tot 56: communautarisering van de kinderbijslag, het gelijkheidsbeginsel

Artikel 9 – Toegankelijkheid

- alinea's 4-21, 46-57, 83-86 en 50: complexiteit ten gevolge van de het naast elkaar bestaan van de regionale wetgevingen inzake toegankelijkheid
- alinea's 14-15, 20-21 en 31-45: niet-toepassing van de geldende regelgeving, gebrek aan controle en/of sancties
- alinea's 23-25: incompatibiliteit tussen de regelgeving over toegankelijkheid en de regelgeving over de bescherming van het erfgoed

Artikel 20 – Persoonlijke mobiliteit

- alinea 5-14: Gebrek aan coördinatie tussen de bevoegde overheidsniveaus om te komen tot de nodige intermodaliteit die de mobiliteit van personen met een handicap zou waarborgen
- alinea's 101-102: mobiliteitsmaterieel en bevoegdheidsoverdracht van federaal niveau naar deelgebieden

Artikel 26 – Integratie en participatie

- alinea 1: grote verschillen tussen deelgebieden wat betreft dienstverleningsaanbod

Artikel 27 - Werk en werkgelegenheid

- alinea 26 en 27: Werk en werkgelegenheid en beroepsopleiding afhankelijk van verschillende overheidsniveaus

Artikel 33: Nationale tenuitvoerlegging en toezicht

- alinea's 9-12: toename van de contactpunten
- alinea's 13-16: coördinatiemechanisme is noodzakelijk gezien de splitsing van de bevoegdheden

Aanbeveling

De eerste aanbeveling betreft de verduidelijking van het institutionele kaderwerk van het federale België en de dringende uitvoering van de nodige organisatorische ingrepen om een werking te waarborgen rekening houdend met de institutionele complexiteit van het federale België:

- De oprichting van transversale structuren en een coördinatie tussen de verschillende bestuursniveaus van België is noodzakelijk. Op dit moment zijn de geleverde inspanningen op dit vlak ontoereikend en inefficiënt.
- De deelgebieden moeten de verplichtingen vastgelegd in artikelen 1 tot 4 van de UNCRPD, waaronder de definities van handicap, redelijke aanpassing en participatie van personen met een handicap, in een identieke vorm in hun wetgevingen opnemen.
- De invoering van alle regels die verband houden met de rechten van personen met een handicap moet in al haar facetten onderworpen worden aan onafhankelijke controlemechanismen en, in geval van het uitblijven ervan, aan sancties.

Actiepunt nr. 2

- 4. Uitleg en concrete voorbeelden geven bij de manier waarop personen met een handicap en de organisaties die hen vertegenwoordigen geraadpleegd worden met betrekking tot de invoering van de wetgeving en de maatregelen die op hen betrekking hebben.**
- 5. Een nauwkeurig tijdschema geven van de oprichting van adviesraden in de gewesten en gemeenschappen waar deze structuren nog niet bestaan.**
- 6. Preciseren welke middelen aan de adviesraden ter beschikking zullen worden gesteld om hun rol en werking te waarborgen. Deze middelen moeten op lange termijn worden gewaarborgd.**

Context

Een van de essentiële principes die door de UNCRPD naar voren worden geschoven, is de participatie van personen met een handicap en/of hun representatieve organisaties in besluitvormingsprocessen met gevolgen voor de personen met een handicap.

In de ogen van de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF, is de invoering van structuren van het type "Adviesraad" de beste oplossing voor de concrete organisatie van een dergelijke participatie.

Van de belangrijkste Belgische overheidsniveaus beschikken enkel de federale overheid, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie op 30 juni 2013 over dergelijke "adviesraden"⁵.

Op dit moment beschikken nog niet alle deelgebieden over een adviesstructuur bevoegd voor handicapgebonden materies. Deze aanbeveling geldt ook voor de lokale overheden: er zijn 10 provincies en 589 gemeenten. In dit opzicht is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat veel beslissingen die een rechtstreekse impact hebben op het dagelijks leven van personen met een handicap op lokaal niveau worden genomen.

Op het vlak van de eigenlijke werking van deze "Adviesraden", stellen de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF vast dat de deelgebieden die over een adviesraad voor personen met een handicap beschikken niet verplicht zijn om hun beslissingen te motiveren. Het is van essentieel belang om een motiveringsplicht in te voeren, zodat de adviesraden hun rol ook echt kunnen spelen.

Tot slot moeten de adviesraden, waar ze bestaan, de nodige middelen krijgen om hun rol te kunnen spelen tijdens het volledige besluitvormingsproces. Het gaat enerzijds om middelen om de logistieke kosten te dekken en anderzijds om middelen om de onkosten te vergoeden, wat de leden van de raden in staat moet stellen om in goede omstandigheden aan de vergaderingen deel te nemen.

⁵ Wat de Duitstalige Gemeenschap betreft, zal de tekst waarbij de adviesraad officieel wordt opgericht, worden goedgekeurd in september – oktober 2013. Het *Kleines Forum* vervulde deze rol reeds sinds 2005, zonder een echt juridisch kader.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 29 – Deelname aan het politieke en publieke leven

- alinea's 75 tot 130: deelname van personen met een handicap aan besluitvorming die hen aanbelangt

Artikel 33: Nationale tenuitvoerlegging en toezicht

- alinea's 1 tot 25: de invoering van artikel 33 zou een model inzake de inspraak van personen met een handicap bin het politiek besluitvormingsproces moeten zijn, hetgeen momenteel evenwel niet het geval is.

Artikel 9 – Toegankelijkheid

- alinea 10: de ROPH en ARPH volgen de ontwikkeling van de consultatiemodaliteiten op

Artikel 12 - Gelijkheid voor de wet

- alinea 4, alinea's 37-39: de ROPH en de ARPH werden niet voldoende geraadpleegd

Artikel 20 – Persoonlijke mobiliteit

- alinea 42: dat er in Vlaanderen geen adviesstructuur voor personen met een handicap bestaat, vormt een hindernis voor een correcte betrokkenheid bij de verbetering van het tramnetwerk.
- alinea 44: project tramnetwerk te Luik waarbij de ROPH niet betrokken zijn

Artikel 26 – Integratie en participatie

- alinea's 1 tot 11: dienstverleningsaanbod verschilt sterk van deelgebied tot deelgebied
- alinea's 12-13: geregionaliseerde materie maar sommige maatregelen blijven federaal

Artikel 32: Internationale samenwerking

- alinea 1-7: de representatieve organisaties van personen met een handicap werden niet geraadpleegd op vlak van internationale samenwerking
- alinea 7: het Waals Agentschap voor de integratie van personen met een handicap (AWIPH) is een gewestelijk Agentschap en dus geen representatieve organisatie van personen met een handicap

Aanbeveling

De tweede aanbeveling wil de overheidsniveaus aansporen om de personen met een handicap en/of de organisaties die hen vertegenwoordigen te raadplegen:

- De verschillende regeringen – federaal, gewesten en gemeenschappen – moeten de voorschriften van artikelen 4.3 en 33 van de UNCRPD invoeren en de personen met een handicap actief laten deelnemen aan de uitwerking en invoering van beleidsmaatregelen.
- De representatieve organisaties van personen met een handicap (ROPH) en de adviesraden voor personen met een handicap (ARPH) zijn van mening dat de overheidsinstanties gebruik moeten maken van structuren georganiseerd als "adviesraden" in hun relatie met personen met een handicap. Zodra een dergelijke structuur een advies heeft uitgebracht, moet een overheid die beslist dit advies niet te volgen haar beslissing motiveren.

- Het is belangrijk dat Vlaanderen, de Duitstalige Gemeenschap en de Franse Gemeenschap zo snel mogelijk tegemoetkomen aan deze vereiste in termen van de organisatie van de participatie van personen met een handicap aan het beleidsbeslissingsproces. In ieder geval moeten deze adviesstructuren over de nodige middelen kunnen beschikken voor een efficiënte werking.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 3

- 7. De genomen maatregelen beschrijven om een volledig aanbod van de dienstverlening in alle domeinen van het leven voor te stellen, dat wil zeggen alle diensten die toegankelijk zijn voor alle personen met een handicap (met inbegrip van kinderen), vrij gekozen en toegankelijk ongeacht de verblijfplaats.**

Context

Het principe inzake de verplaatsing van burgers is een van de fundamenteën van de Europese Unie, waarvan België deel uitmaakt.

Jammer genoeg moeten we vaststellen dat personen met een handicap en hun families in België regelmatig op hindernissen stoten, wanneer ze zich van het ene Gewest naar het andere Gewest willen verplaatsen en ze geen toegang kunnen krijgen tot bepaalde diensten onder dezelfde voorwaarden als hun medeburgers die hun woonplaats hebben in het Gewest waar ze naartoe gaan.

Tussen sommige deelgebieden werden samenwerkingsakkoorden afgesloten, maar die zijn niet van toepassing in alle domeinen en alle deelgebieden. Wanneer een deelgebied een bepaalde dienst niet aanbiedt en een ander deelgebied wel, dan kan een persoon met een handicap die in het eerste deelgebied woont geen gebruik maken van de dienst die wordt aangeboden door het andere deelgebied, als dat niet voorzien is in een samenwerkingsakkoord.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 19](#) – Zelfredzaamheid en inclusie: het probleem van de zelfstandigheid en de inclusie in zijn totaliteit

[Artikel 26](#) – Integratie en participatie

- alinea's 1 tot 11: dienstverleningsaanbod verschilt sterk van het ene deelgebied tot het andere
- alinea's 12-13: maatregelen zijn federale bevoegdheid

[Artikel 27](#): Werk en werkgelegenheid

- alinea 15: verschillen tussen Vlaams Gewest enerzijds en Waals Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest anderzijds

Aanbeveling

De derde aanbeveling betreft de garantie die personen met een handicap moeten krijgen dat ze hun fundamenteel recht op vrije verplaatsing binnen de verschillende Belgische deelgebieden kunnen laten gelden. Deze aanbeveling moet samen met aanbeveling 1 worden gelezen:

- Men moet de nodige maatregelen nemen om te waarborgen dat personen met een handicap zich vrij kunnen verplaatsen binnen de verschillende deelgebieden van België, en dat op voet van gelijkheid met anderen. Deze vrije verplaatsing moet een realiteit zijn, zowel nu als na de overdracht van bevoegdheden die is voorzien tussen de federale staat en de deelgebieden.

Actiepunt nr. 4

8. Afzonderlijke gegevens verstrekken over het aantal personen met een cognitieve en/of psychische, zintuiglijke of lichamelijke handicap in de verschillende Belgische entiteiten en beschrijven welke methodes werden gebruikt om de gegevens te verzamelen op nationaal niveau, naast het federale niveau en het niveau van de deelgebieden.

Context

Bij de verdeling van de bevoegdheden in het kader van de stapsgewijze federalisering van België werd tot nu toe geen genoeg rekening gehouden met de noodzakelijke coördinatie tussen de verschillende overheidsniveaus (cf. aanbeveling 1).

Dat gebrek aan efficiënte coördinatie heeft een zeer negatieve impact op het vlak van de samenstelling van databanken en statistische instrumenten.

Bijgevolg kunnen de verschillende overheidsniveaus zich bij de uitstippeling van hun beleid enkel baseren op gedeeltelijke statistische gegevens, als deze überhaupt al bestaan.

Wat meer is, binnen hetzelfde overheidsniveau beschikken de administraties en instellingen over gegevens over hun eigen opdrachten en hun eigen behoeften die onderling niet uitwisselbaar zijn. Omdat er voor deze domeinen geen globale aanpak is, worden de gegevens niet geglobaliseerd.

Op dit vlak is het dan ook noodzakelijk om "mainstreaming" of "handistreaming" te gaan toepassen.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 31](#) – Statistieken en gegevensinzameling:

- alinea's 1 tot 16: de problematiek van de statistieken en het verzamelen van gegevens in haar totaliteit

[Artikel 27](#) - Werk en werkgelegenheid

- alinea's 8 tot 11: ontbrekende of disparate statistische gegevens

Aanbeveling

- Deze 4de aanbeveling betreft de statistieken en het verzamelen van gegevens, een domein waarin de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF op korte termijn vordering willen zien: de kwaliteit van de toekomstige beleidsmaatregelen inzake handicap hangt ervan af. Er moeten statistieken worden aangemaakt over het aantal personen met een handicap en de noden waarmee ze worden geconfronteerd. Aan de hand van statistieken zal men voor het beleid inzake handicap en de planning van de te ontwikkelen of te verbeteren diensten een langetermijnvisie kunnen uitwerken .

Actiepunt nr. 5

9. Nadere toelichting geven over de maatregelen die werden genomen om de rechten van kinderen en volwassenen met een handicap te promoten bij de media en het publiek.

Context

Het BDF stelt vast dat tot nu toe zeer weinig – of zelfs helemaal geen – informatie over de UNCRPD naar het "grote publiek" toe werd verspreid, met het oog op de bevordering van de uitvoering ervan. Er dient te worden opgemerkt dat het BDF regelmatig informatie heeft verspreid naar de media toe, bij elke belangrijke stap in het ratificerings- en uitvoeringsproces van de UNCRPD, maar de media hebben het nooit nuttig gevonden deze informatie bekend te maken.

In de "communicatiemaatschappij" die we kennen, is de bekendmaking van de principes van een verdrag zeker en vast de eerste stap die moet worden vervuld om ervoor te zorgen dat alle stakeholders en, wat de UNCRPD betreft, alle burgers, rekening zouden houden met die principes.

Deze rol wordt door artikel 33 van de UNCRPD toegewezen aan een onafhankelijke instantie. Die werd aangeduid in 2010 en kreeg een specifieke financiering om haar rol inzake de bevordering, de bescherming en de opvolging van de uitvoering van het Verdrag in België te vervullen.

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF stellen vast dat aan het aspect "bevordering" tot nu toe te weinig aandacht is besteed. Het aspect "bevordering" staat nochtans op de eerste plaats in de opsomming "te bevorderen, te beschermen en op te volgen" van artikel 33.2. Op die manier hebben de opstellers en de ondertekenaars van de UNCRPD willen beklemtonen dat de bekendmaking van de inhoud van het verdrag de eerste taak is van de onafhankelijke instantie. Het is belangrijk om "eerste" in de temporele zin te begrijpen. Het is niet de bedoeling om hier een hiërarchie te creëren in het belang van bevordering, bescherming en opvolging.

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF wensen dat binnen een redelijke termijn zou worden gezorgd voor de bekendmaking van de inhoud van de UNCRPD, in samenwerking met de personen met een handicap en hun representatieve organisaties.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Inleiding van het alternatief verslag voor details over het participatief proces dat door het BDF werd gebruikt voor de opmaak van dit alternatief verslag.

[Artikel 8](#) – Bevordering van bewustwording

- alinea's 1 tot 12: zwakke promotie van de UNCRPD

Aanbeveling

De vijfde aanbeveling betreft de uitvoering van artikel 33 van de UNCPRD, meer in het bijzonder het aspect "bevordering" ervan:

- De Staat moet snel – onder andere door middel van de verschillende mechanismen opgezet met toepassing van artikel 33 van het verdrag – zorgen voor de productie en de verspreiding van toegankelijke informatie over het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, ten behoeve van het maatschappelijk middenveld en de volledige bevolking.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 6

10.Nadere toelichting geven over de maatregelen die reeds werden genomen en die in de nabije toekomst zullen worden genomen om alle personen met een handicap een behoorlijke levensstandaard te bieden, rekening houdend met de economische crisis.

Context

Het is een feit dat België hoofdzakelijk functioneert op basis van het principe van de consumptie, wat betekent dat personen die over onvoldoende inkomsten beschikken in feite uitgesloten worden uit de maatschappij.

Vanuit het standpunt van de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF, is het gewaarborgd minimumloon het na te streven minimum, ook al zijn alle voornoemde partijen zich ervan bewust dat zulks in de huidige situatie personen met een handicap niet de garantie geeft op een voldoende dekking van de kosten die aan hun handicap verbonden zijn. Het zou wel een eerste stap in de goede richting zijn.

Bovendien is het van essentieel belang om in het achterhoofd te houden dat de inkomsten waarover een persoon beschikt bepalend zijn voor het feit of hij al dan niet toegang heeft tot alle aspecten van het leven en bijgevolg tot volledige integratie in de maatschappij.

Het inkomensniveau zal bijgevolg een invloed hebben op het respect voor gelijkheid en niet-discriminatie, op het leven van vrouwen en kinderen met een handicap, op toegankelijkheid, op het recht op leven, op de juridische erkenning, op de toegang tot justitie, op vrijheid en veiligheid, op uitbuiting, geweld en mishandeling, op de zelfredzaamheid en de integratie in de maatschappij, op de persoonlijke mobiliteit, op de vrije meningsuiting en de toegang tot informatie, op het respect voor het privéleven, op het respect voor de woonplaats en het gezin, op het onderwijs, op de gezondheid, op revalidatie, op werk en tewerkstelling, op het politieke en publieke leven en op het culturele en recreatieve leven.

Het integratieniveau van een persoon in een bepaald domein zal jammer genoeg gekoppeld zijn aan zijn inkomensniveau. Voor meer dan 300.000 personen bestaan de inkomsten geheel of gedeeltelijk uit tegemoetkomingen. Het bedrag van de tegemoetkomingen voor personen met een handicap moet dan ook worden verhoogd, minstens tot het niveau van het gewaarborgd minimumloon.

Het is trouwens ook belangrijk dat de inkomsten van personen met een handicap worden beschouwd als een individueel recht, wat thans niet het geval is.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 28 – Levenstandaard en sociale bescherming

- alinea's 3 tot 8: Belgische levensstandaard
- alinea's 9 tot 38: het systeem van tegemoetkomingen biedt geen voldoende waarborg voor een behoorlijke levensstandaard of zelfstandigheid
- alinea's 39 tot 50: toegang tot goederen en diensten
- alinea's 51 tot 58: gezinnen met een persoon met een handicap

Artikel 16 – Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

- alinea's 1-17: bedelarij, onbezoldigde arbeid, vrijwilligerswerk

[Artikel 23](#) - Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

- alinea's 38 tot 40: handicapgebonden kosten

[Artikel 25](#) – Gezondheid

- alinea's 75-84: kosten voor geneeskundige verzorging

[Artikel 27](#) - Werk en werkgelegenheid

- alinea's 58 tot 60: voor het vastleggen van de integratietegemoetkoming ongeacht het inkomen
- alinea's 78 tot 83: werk en sociale insluiting

[Artikel 28](#) – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

- alinea's 3-8: Belgische levensstandaard
- alinea's 9-38: het systeem van tegemoetkomingen biedt geen voldoende waarborg voor een behoorlijke levensstandaard of zelfstandigheid
- alinea's 39-50: toegang tot goederen en diensten
- alinea's 51-58: gezinnen met een persoon met een handicap

Aanbeveling

De zesde aanbeveling beoogt het bekomen van een fatsoenlijke levensstandaard voor alle personen met een handicap in België.

- Het bedrag van de tegemoetkoming voor personen met een handicap moet worden verhoogd opdat elkeen een toereikend inkomen zou hebben. Dit moet minstens gelijk zijn aan het bedrag van het gewaarborgd minimuminkomen in België. Het streefdoel is de inclusie in alle domeinen van het leven. De inkomsten van de persoon met een handicap moeten een individueel recht vormen.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 7

11. Nadere toelichting geven over de genomen maatregelen om ervoor te zorgen dat personen met een handicap en hun families over volledige en goede informatie over alle handicapgebonden materies zouden kunnen beschikken.

Context

Beschikken over volledige en kwaliteitsvolle informatie is een basisvereiste om de juiste beslissingen en levenskeuzes te kunnen maken.

Bovendien moet de informatie objectief zijn en moeten alle mogelijke oplossingen worden vermeld. De informatie moet de voor- en nadelen bevatten die aan elke mogelijke optie verbonden zijn.

De informatie met betrekking tot alle levensdomeinen moet worden samengesteld en aan de betrokkenen worden aangereikt op basis van een multidisciplinaire aanpak, wat thans al te vaak niet het geval is. De overheersing van de medische sector blijft tot op de dag van vandaag zeer sterk en de beslissingen worden nog steeds te vaak gebaseerd op louter medische overwegingen.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 21](#) – Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

- alinea's 3 tot 5: problemen inzake toegang tot informatie
- alinea's 6 tot 11: kosten in verband met toegang tot informatie
- alinea's 12 tot 14: hindernissen voor een goed begrip van de informatie
- alinea's 15 tot 18: gebruik van talen
- alinea's 19-20: rol van de media
- alinea's 21 tot 31: toegang tot het internet
- alinea's 32 tot 34: wetgeving inzake auteursrechten en documenten die vrij van rechten zijn

[Artikel 6](#) - Vrouwen met een handicap

- alinea's 13 en 14: gebrek aan toegankelijke informatie voor vrouwen met een handicap die geconfronteerd worden met problemen

[Artikel 7](#) – Kinderen met een handicap

- alinea's 7-16: de voorwaarden scheppen voor een efficiënte dialoog ouder-kind of volwassene-kind
- alinea's 46-49: het recht om te kiezen, vaak te beperkt

[Artikel 9](#) – Toegankelijkheid

- alinea's 6-7, 12-13, 18-19: wetgevingen inzake toegankelijkheid houden geen rekening met fysieke toegankelijkheid

[Artikel 10](#) – Recht op leven

- alinea's 12-18: euthanasiewetgeving
- alinea's 19-23: abortuswetgeving
- alinea's 24-29: stereotype denkbeelden over de levenskwaliteit van personen met een handicap

[Artikel 12](#) - Gelijkheid voor de wet

- alinea's 33-36: rechtsbevoegdheid en medische behandelingen

[Artikel 22](#) – Eerbiediging van het privéleven

- alinea's 2-10: bescherming van de gegevens over een persoon met een handicap

[Artikel 23](#) - Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

- alinea's 35-40: beslissingen over het ouderschap
- alinea's 35 tot 40 en 58 tot 63: handicap en ouderschap

[Artikel 24](#) – Onderwijs

- alinea's 47 tot 52: keuzevrijheid inzake onderwijs: gewoon of buitengewoon onderwijs, overstapmogelijkheden
- alinea's 53-65: onderwijs en gebarentaal
- alinea's 66 tot 68: onderwijs in Braille

[Artikel 25](#) – Gezondheid

- alinea's 3-84: kwaliteit van de informatie en de ondersteuning bij het begrijpen van essentiële elementen bij het nemen van beslissingen in het domein van de gezondheid

[Artikel 26](#) – Integratie en participatie

- alinea's 14 tot 17: belang van goede informatie

Aanbeveling

De zevende aanbeveling betreft het ter beschikking stellen van volledige en vatbare informatie voor alle personen met een handicap en de personen uit hun omgeving.

- Personen met een handicap en hun naasten, met inbegrip van kinderen, moeten toegang hebben tot alle nuttige informatie, in een voor hen toegankelijke taal.
- Deze informatie moet de personen met een handicap en hun naasten een duidelijk en objectief beeld geven van de gevolgen van de handicapsituatie, en van alle mogelijke oplossingen om een leven op voet van gelijkheid met anderen te kunnen leiden.
- Deze informatie moet open, transparant en multidisciplinair zijn: dat een persoon zijn beslissingen enkel neemt op basis van medische criteria, zoals vandaag al te vaak gebeurt, is onaanvaardbaar.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 8

- 12. Beschrijven welke maatregelen werden genomen om te voorzien in een volledig aanbod aan huisvestings- en verzorgingsstructuren alsook ondersteuning voor personen in alle domeinen van het leven, bedoeld en toegankelijk voor alle personen met een handicap (ook voor zwaar zorgbehoevende kinderen en volwassenen), zonder onderscheid van inkomen, vrij gekozen wat de organisatie ervan betreft en onafhankelijk van de woonplaats.**

Context

Er zijn thans veel te weinig opvangmogelijkheden voor personen met meerdere handicaps en personen met een handicap die zwaar hulpbehoevend zijn. Bovendien zijn deze opvangmogelijkheden ook nog eens erg ongelijk verdeeld over het Belgische grondgebied.

De gevolgen van deze situatie zijn niet alleen bijzonder nefast voor de betrokken personen met een handicap, maar ook voor hun gezinsleden, op wie een ondraagbare druk wordt gelegd.

Dit gaat ook in tegen het principe van de gelijke kansen, aangezien meestal een van de ouders van de persoon met een handicap zijn carrière moet opgeven om zich bijna uitsluitend te gaan bezighouden met het helpen van zijn kind met een handicap, ook wanneer het reeds volwassen is.

Dit feit heeft een groep van verenigingen van personen met een handicap ertoe gebracht een klacht in te dienen bij het Europees comité voor sociale rechten, dat de Belgische staat onlangs heeft veroordeeld voor schending van het Europees sociaal handvest.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 23](#) – Respect voor de woonplaats en het gezin

[Artikel 16](#) - Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

- alinea's 21-22: legitieme behoefte om op adem te komen

[Artikel 24](#) – Onderwijs

- alinea 77 tot 86: zonder school

[Artikel 28](#) – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

- alinea's 51-56: opvang van kinderen met een handicap
- alinea's 57-58: ouder(s) met een handicap

[Artikel 26](#) – Integratie en participatie

- alinea's 9 - 10: slechte geografische spreiding van het dienstverleningsaanbod in het Waalse Gewest
- alinea 11: ontoereikend dienstverleningsaanbod voor bepaalde handicapsituaties in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Aanbeveling

De achtste aanbeveling betreft de uitwerking van een globaal plan voor de opvang van personen met een handicap in huisvestingsstructuren op mensenmaat.

Dat moet ervoor zorgen dat de rechten en verwachtingen van de personen die er verblijven worden gerespecteerd. Voor de goede werking van deze huisvestingsstructuren moet de nodige financiering worden voorzien.

Er dient te worden opgemerkt dat verschillende partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF het stigmatiserend karakter van de uitdrukking "zware zorgbehoevendheid" betreuren. Toch werd beslist om deze uitdrukking te gebruiken in de aanbeveling, omdat de wetgeving met betrekking tot de situaties die ze beoogt recent is en daarmee een stap in de goede richting mee werd gezet, wat los staat van de uitdrukking op zich.

- Er moet een plan "grote en complexe ondersteuningsnood" worden gelanceerd. Dit plan moet voldoende aangepaste oplossingen bevatten, streven naar een behoorlijke geografische spreiding en voorzien in een billijke subsidiëring.
- In alle deelgebieden van België moet dringend tegemoet worden gekomen aan het nijpend tekort aan aangepaste oplossingen voor de jongeren en volwassenen die veel verschillende behoeften aan begeleiding hebben.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 9

13. Maatregelen beschrijven die concreet werden genomen om het beroeps-, sociaal en cultureel leven van de naasten van personen met een handicap minimaal te waarborgen.

Context

De gezinsomgeving blijft a priori het ideale levenskader voor alle personen en dus ook voor personen met een handicap.

Jammer genoeg heeft de opvang van een persoon met een handicap vele gevolgen die zeer zwaar kunnen wegen op de levenskwaliteit van alle leden van het gezin. Dat gaat van kosten tot levenskeuzes, met daartussenin bijvoorbeeld de ontwikkeling van een sociaal of cultureel leven.

Het is dus het volledige gezin dat de omkadering en de ondersteuning moet kunnen krijgen dat het desgevallend nodig heeft.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 7 – Kinderen met een handicap

- alinea's 7 tot 13: belang van een goed gezinskader
- alinea's 45 en 60-64: probleem inzake tweedelijns handicap
- alinea's 52-56 communautarisering van de kinderbijslag, probleem betreffende gelijkheidsbeginsel
- alinea's 57-59: handicap en financiële kwetsbaarheid, cumulatieve effecten

Artikel 16 - Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

- alinea's 21-22: legitieme behoefte om op adem te komen

Artikel 23 - Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

- alinea's 41 tot 55 juridisch vacuüm rond het statuut van de mantelzorger

Artikel 27 - Werk en werkgelegenheid

- alinea 78 tot 83: arbeid en sociale insluiting

Aanbeveling

De negende aanbeveling betreft de levenskwaliteit in de gezinsomgeving.

- Er moet meer steun zijn voor gezinnen met een of meerdere leden met een handicap. Dat mensen soms worden gediscrimineerd omdat een van hun gezinsleden een handicap heeft, zeker wanneer er sprake is van grote afhankelijkheid, is onaanvaardbaar.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt Nr. 10

14. Nauwkeurige informatie geven over de dienstverlening en procedures die geschikt zijn om specifieke antwoorden te bieden op de behoeften van een persoon of groep van personen met een handicap.

Context

Binnen de keuze voor mainstreaming blijft de situatie van de persoon met een handicap centraal staan. Het concept mainstreaming is zeker zeer belangrijk voor hem. Het is een noodzakelijk instrument om ervoor te zorgen dat rekening wordt gehouden met de gelijkheid van kansen.

In dit opzicht dienen de algemene diensten die zich tot de volledige bevolking richten in staat te zijn om tegemoet te komen aan de behoeften van personen met een handicap.

Ze moeten dan ook zodanig gefinancierd worden dat ze doeltreffend tegemoet kunnen komen aan de behoeften en de verwachtingen.

Mainstreaming is evenwel geen absoluut ideaal. Als het niet juist wordt toegepast, kan het een globaal kader worden waarin geen rekening meer wordt gehouden de specifieke behoeften van de persoon: de persoon kan "opgaan in de massa" en erin verdwijnen, zodat hij niet de aandacht krijgt die hij nodig heeft.

De toepassing van het mainstreaming-principe mag voor de bevoegde overheden geen voorwendsel zijn om niet te zorgen voor diensten en procedures die specifieke antwoorden bieden op de situatie van een persoon of een groep van personen met een handicap.

Het is jammer vast te stellen dat met betrekking tot gelijkheid van kansen, de sensibiliseringscampagnes voor het grote publiek zich steeds toespitsen op doelgroepen: vrouwen, kinderen, Roma's, personen met een handicap, ... Campagnes waarin gelijkheid van kansen algemeen aan bod komt, zijn uitzonderlijk, in ieder geval in België.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 6](#) – Vrouwen met een handicap

- alinea's 4-8: De Belgische wetgeving houdt niet specifiek rekening met de situatie van vrouwen met een handicap

[Artikel 27](#) – Werk en werkgelegenheid

- alinea's 16 tot 23 en 76-77: arbeidsmarkt en specifieke behoeften

Aanbeveling

De tiende aanbeveling betreft de toepassing van mainstreaming, een van de meest ambivalente concepten die door de UNCRPD naar voor worden geschoven, rekening houdend met de specificiteit van de verschillende handicaps.

- In bepaalde omstandigheden moeten reguliere diensten beter worden aangepast aan de noden van personen met een handicap.
- Als aanvulling op deze dienstverleningen moeten de overheden zorgen voor een toereikend aanbod aan bijzondere diensten die zijn aangepast

aan de reële noden van personen met een handicap (begeleid wonen, huisvesting, begeleidingsdiensten enz.).

- Indien nodig moet er handicap specifieke ondersteuning beschikbaar zijn.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt Nr. 11

15.Nadere toelichting geven over de bewustmakingsprogramma's die werden opgestart om een positief beeld van kinderen en volwassenen met een handicap te bevorderen, in het bijzonder in de domeinen onderwijs, arbeid en geneeskundige verzorging.

Context

Als iedereen zich bewust is van de realiteiten van personen met een handicap, zullen er vanzelf oplossingen worden gezocht die rekening houden met de principes van mainstreaming en gelijkheid van kansen, en dat vanaf het begin van het besluitvormingsproces, wat ook de financiële weerslag sterk zal beperken.

Hoewel de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF zich ervan bewust zijn dat het nodig is om de volledige maatschappij te sensibiliseren, willen ze dat de pijlen in eerste instantie worden gericht op bepaalde groepen van actoren en op specifieke sectoren van de maatschappij.

Daarvoor moet zeker en vast de onderwijssector worden ingeschakeld: kinderen zijn een deel van de huidige maatschappij én ze zijn ook de toekomstige motor ervan. Ze hebben ook een grote invloed op hun ouders en grootouders, iets wat de publiciteitssector goed heeft begrepen...

Ook de medische en de paramedische wereld is een doelgroep waar de nodige aandacht aan besteed moet worden. Medici en paramedici staan immers in contact met veel personen met een handicap, en dat op cruciale momenten in hun leven. Het is belangrijk dat ze een goede perceptie hebben van de persoon achter de patiënt.

Globaal gezien moeten alle mensen die door hun functie in contact komen met burgers, over voldoende kennis inzake handicap beschikken. Enkel zo kan een behandeling van deze mensen op voet van gelijkheid met de rest van de bevolking worden gewaarborgd.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 8 – Bevordering van bewustwording

- alinea's 1 tot 50: de 'ups en downs' van de sensibilisering op vlak van handicap in België

Artikel 13 - Toegang tot de rechter

- alinea's 22-24: vorming van het personeel in de justitiesector

Artikel 14 – Vrijheid en veiligheid van de persoon

- alinea's 6 – 10: gebrek aan sensibilisering en vorming in verband met handicap voor personeel actief in de wereld van justitie in de brede zin

Artikel 20 – Persoonlijke mobiliteit

- alinea's 80 tot 83: gebrek aan opleiding en sensibilisering in verband met handicap voor het personeel van de vervoersmaatschappijen

Artikel 23 – Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

- alinea's 26 tot 28: handicap en ouderschap

Artikel 24 – Onderwijs

- alinea's 23 tot 27: opleiding van het onderwijzend personeel

[Artikel 25](#) – Gezondheid

- alinea's 72-74: opleiding van professionals in de gezondheidssector
- alinea's 60 tot 66: vooroordelen over gevoelsleven, seksualiteit en moederschap
- alinea's 67 tot 71: levenseinde

[Artikel 27](#) – Werk en werkgelegenheid

- alinea's 4 tot 7, 14, 29 tot 31: werkgevers, collega's en sociale partners te weinig bewust van de situatie van personen met een handicap
- alinea's 61 tot 75: arbeidsmarkt en gebruik van tewerkstellingsquota voor personen met een handicap

[Artikel 29](#) – Participatie in het politieke en openbare leven

- alinea's 3-18: stemrecht voor personen met een handicap
- alinea's 45-50: de voorzitters van de stembureaus moeten gesensibiliseerd worden

[Artikel 6](#) - Vrouwen met een handicap

- alinea 13 en 14: gebrek aan toegankelijke informatie voor vrouwen met een handicap die met problemen worden geconfronteerd

[Artikel 29](#) – Participatie in het politieke en openbare leven

- alinea's 19-74: stemrecht en verkiesbaarheid ; de werking van de democratie moet als voorbeeld dienen voor alle domeinen van het maatschappelijke leven

Aanbeveling

De elfde aanbeveling betreft het verbeteren van de kennis van handicaps onder de volledige Belgische bevolking.

- Er dienen actieplannen te worden opgezet om de vertrouwddheid te vergroten en de vooroordelen weg te werken met betrekking tot de handicap in alle levensdomeinen.
- De inspanningen moeten in eerste instantie gericht zijn op het onderwijs, de arbeidsmarkt, de media, de medische verzorging, thuiszorg met als doel een inclusievere maatschappij.
- Dit gebeurt eveneens door middel van vorming en sensibilisering van iedereen maar prioritair van professionals: medisch en paramedisch personeel, maatschappelijke assistenten, leerkrachten, journalisten, beleidsmakers, ...

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 12

16. Verschillende normen en maatregelen inzake toegankelijkheid op federaal niveau en in de deelgebieden. Aangeven of overwogen wordt te streven naar eenvormigheid.

17. Concrete voorbeelden geven van sancties bij niet-naleving van toegankelijkheidsregels.

Context

De laatste 30 jaar zijn op vlak van mobiliteit stappen in de goede richting gezet. Jammer genoeg waren de gemaakte vorderingen niet altijd zo radicaal als gehoopt. Dit is voornamelijk te wijten aan het feit dat er geen voluntaristisch beleid wordt uitgevoerd en dat de voorziene sancties niet werden opgelegd, ofwel door een gebrek aan controle, ofwel omdat het juridisch kader de toepassing ervan niet toelaat.

Met "uitwerking van een beleid" hebben de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF willen beklemtonen dat het gaat om een geheel dat alle vormen van toegankelijkheid omvat, van hun principes tot de uitvoering daarvan en jammer genoeg ook de sancties die nodig zijn wanneer de principes niet worden nageleefd.

Met "voluntaristisch beleid" onderstrepen die partijen die hebben meegewerkt dat de invoering van een beleid moet leiden tot het behalen van de resultaten die in de wetgeving zijn vastgelegd.

Zo moet het toegankelijkheidsbeleid voorzien in normen, maar ook in de controle op de toepassing ervan en, in voorkomend geval, in de sancties die noodzakelijk zijn wanneer de normen niet worden nageleefd.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 9 – Toegankelijkheid

- alinea's 1 tot 96: toegankelijkheidsproblematiek in haar totaliteit

Artikel 13 – Toegang tot de rechter

- alinea's 7-19: toegang tot procedures, gebouwen, documenten, zittingen

Artikel 20 – Persoonlijke mobiliteit

- alinea's 15 en 20: onvoldoende toegankelijkheid van openbare vervoersmiddelen in het algemeen
- alinea's 24-25: onvoldoende toegankelijkheid van spoorwegvervoersmiddelen
- alinea's 35 tot 36: onvoldoende toegankelijkheid van het Brusselse metronetwerk
- alinea's 37-39: bestandssysteem van de Brusselse metro is ontoereikend
- alinea's 40-41: aanpassing tramhaltes in Vlaanderen, een enorm werk in uitvoering
- alinea 43: onvoldoende toegankelijkheid van de trams in het Waals Gewest
- alinea's 45-47: onvoldoende toegankelijkheid van de trams in het Brussels Gewest

- alinea's 48-52: onvoldoende toegankelijkheid van de bussen in het Waals Gewest
- alinea's 53-54: onvoldoende toegankelijkheid van de bussen in het Brussels Gewest
- alinea's 55-57: ernstige lacunes in het schoolvervoer voor buitengewoon onderwijs
- alinea's 59 tot 61: onvoldoende toegankelijkheid van vervoer per reisbus
- alinea's 72-75: te weinig aangepaste taxi's en weigering om dienst te verlenen
- alinea's 77 tot 79: problemen bij vliegreizen
- alinea's 80 tot 83: te weinig personeel dat opgeleid en gesensibiliseerd is voor handicapsituaties

[Artikel 29](#) – Participatie in het politieke en openbare leven

- alinea's 19-31: zich verplaatsen om te gaan stemmen; de werking van de democratie moet een voorbeeld zijn voor alle domeinen van het maatschappelijke leven
- alinea's 32-55: de voorzieningen voor het stemmen moeten toegankelijk zijn

[Artikel 30](#) - Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

- alinea's 4-57: de toegankelijkheid tot infrastructuur is bepalend voor het culturele, recreatieve, sportieve en vrijetijdsleven van personen met een handicap
- alinea's 58- 62: cultuur van dove personen
- alinea 63: culturele producten en intellectuele eigendom

Aanbeveling

De twaalfde aanbeveling betreft de substantiële verbetering van de situatie inzake toegankelijkheid waarmee personen met een handicap op alle niveaus worden geconfronteerd.

- Er moet een daadkrachtig toegankelijkheidsbeleid worden uitgewerkt in de brede betekenis: het betreft dus onder meer, maar niet uitsluitend, de toegankelijkheid van gebouwen en plaatsen die openstaan voor het publiek.
- Daarnaast moeten de nodige instrumenten worden gecreëerd om personen met een handicap toegang te verschaffen tot informatie, de kans om zelf een mening te vormen en deze uit te drukken, met name door de mogelijkheid gebruik te maken van zijn stemrecht.
- De toegang tot informatie moet open en transparant zijn. Informatie moet beschikbaar zijn in verschillende nuttige formaten om tegemoet komen aan de noden van alle personen met een handicap.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 13

18.Aangeven welke maatregelen genomen worden om de intermodaliteit tussen de verschillende openbare vervoersmiddelen en de bijstand voor reizigers te verbeteren.

Context

Heel geleidelijk hebben de verschillende openbare vervoersmaatschappijen vorderingen gemaakt. Op dat vlak wensen de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF te beklemtonen dat de gemaakte vorderingen het gevolg zijn van de uitvoering van Europese verordeningen in België.

Er is echter nog veel werk voor de boeg op het vlak van de intermodaliteit tussen de verschillende openbare vervoersmiddelen en op het vlak van bijstand aan de reizigers.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 20 – Persoonlijke mobiliteit

- alinea's 1 tot 121: toegankelijkheidsproblematiek in haar totaliteit
- alinea 3: belang van openbare vervoersmiddelen voor personen met een handicap
- alinea's 7 tot 14: gebreken inzake intermodaliteit
- alinea's 21 tot 23 en 28: gebreken inzake bijstand
- alinea's 24-27 en 29 tot 33: gebreken inzake toegankelijkheid van openbaar vervoer over het spoor
- alinea's 35 tot 36: onvoldoende toegankelijkheid van het Brusselse metronetwerk
- alinea's 37-39: bijstandssysteem van de Brusselse metro is ontoereikend
- alinea's 40-41: aanpassing tramhaltes in Vlaanderen, een enorm werk in uitvoering
- alinea 43: onvoldoende toegankelijkheid van de trams in het Waals Gewest
- alinea's 45-47: onvoldoende toegankelijkheid van de trams in het Brussels Gewest
- alinea's 48-52: onvoldoende toegankelijkheid van de bussen in het Waals Gewest
- alinea's 53-54: onvoldoende toegankelijkheid van de bussen in het Brussels Gewest
- alinea's 55-57: ernstige lacunes in het schoolvervoer voor buitengewoon onderwijs
- alinea's 59 tot 61: onvoldoende toegankelijkheid van vervoer per reisbus
- alinea's 63 tot 64: belbus-systeem in het Vlaamse Gewest: verschil tussen theorie en praktijk
- alinea 66-69: Vervoer 'van deur tot deur' in het Waals Gewest: beperkingen en onderfinanciering
- alinea's 70-71: aangepaste minibus in Brussels Hoofdstedelijk Gewest: een nieuw gemengd systeem voor meer flexibiliteit vanaf 2013
- alinea's 72-75: te weinig aangepaste taxi's en weigering om dienst te verlenen
- alinea's 84-100: persoonlijk voertuig, stationeren
- alinea's 101-111: mobiliteitsmaterieel

- alinea's 114-119: te weinig aanpassingen aan de openbare ruimte ter bevordering van verplaatsing en zelfredzaamheid

[Artikel 9](#) – Toegankelijkheid

- alinea's 46-53: problemen in verband met de continuïteit van de toegankelijkheid tussen verschillende gebouwen

[Artikel 16](#): Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

- alinea's 23-25: schoolvervoer buitengewoon onderwijs

[Artikel 24](#) – Onderwijs

- alinea's 69 tot 74: problemen in verband met schoolvervoer

[Artikel 29](#) – Participatie in het politieke en openbare leven

- alinea's 19-31: zich verplaatsen om te gaan stemmen; de werking van de democratie moet een voorbeeld zijn voor alle domeinen van het maatschappelijke leven

[Artikel 30](#) - Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

- alinea's 1-3: algemene moeilijkheden in verband met de toegang tot vrijetijdsactiviteiten

Aanbeveling

De dertiende aanbeveling betreft mobiliteit, en dan specifiek het openbaar vervoer. Op die manier hebben de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF de mobiliteit van iedereen duidelijk naar voor geschoven ten opzichte van de mobiliteit van iedereen afzonderlijk, die hoofdzakelijk afhankelijk is van het inkomensniveau van de persoon.

- Mobiliteit, en in het bijzonder de toegang tot het openbaar vervoer, is een eerste vereiste voor de participatie op voet van gelijkheid van personen met een handicap aan alle aspecten van het maatschappelijk leven op voet van gelijkheid.
- Mobiliteit impliceert het op elkaar afstemmen van alle netwerken van openbaar vervoer en hun materieel wagenpark. De bevoegde overheidsinstanties moeten de openbaarvervoersmaatschappijen ertoe verplichten in alle omstandigheden ondersteuning te bieden en dit hulpaanbod af te stemmen op personen met verminderde mobiliteit, om zo tegemoet te komen aan de context van intermodale mobiliteit.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 14

19.Aangeven welke maatregelen genomen worden ter verbetering van inclusief onderwijs, met inbegrip van de financiële middelen en het ondersteunend personeel nodig om dit te realiseren

20.Informatie verstrekken over acties ter verhoging van het aantal personen met een handicap dat de middelbare school en hogere studies voltooit.

Context

Om tot inclusief onderwijs te komen, moeten alle redelijke aanpassingen worden gemaakt om de kinderen, de ouders en alle professionelen uit het onderwijs gelijke toegang te geven tot het onderwijs.

Dat betekent dus ook dat ouders, onderwijzers, opvoeders, directeurs en inspecteurs er hun rol moeten kunnen vervullen op gelijke voet met anderen, ongeacht hun handicap.

Het onderwijs moet hier beschouwd worden in al zijn aspecten: infrastructuur, instrumenten, materiaal, handboeken, bewegwijzering, pedagogische ondersteuning, inspectie, ...

Inclusief onderwijs mag echter ook het gebruik van aangepaste methodes niet uitsluiten als die nodig blijken. Dat kan ook inhouden dat er op bepaalde tijdstippen assistenten aanwezig zijn in de klas. Inclusief onderwijs is ook een soepeler georganiseerd onderwijs, dat alle leerlingen in een gezamenlijke omgeving in staat moet stellen om vorderingen te maken.

De praktische oplossingen die inclusief onderwijs mogelijk moeten maken, moeten ook in elke onderwijsinstelling kunnen worden gebruikt, zodat de vrije keuze en de gelijkheid van elk kind kan worden gewaarborgd. Op die manier kunnen ook de zeer lange verplaatsingen van thuis naar school die veel kinderen en jongeren met een handicap dagelijks moeten maken, worden verkort.

Volgens de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF, impliceert het principe van de vrije keuze het behoud van het buitengewoon onderwijs, als aanvulling op het gewoon onderwijs. De beide onderwijstypes kunnen niet van elkaar worden losgemaakt en er moet worden voorzien in brugsystemen of gemeenschappelijke lessen.

De bevoegde overheden moeten dringend het bestaande plaatsgebrek in het buitengewoon onderwijs oplossen. Het is onaanvaardbaar dat er in de XXIste eeuw in België nog kinderen zijn die niet naar school gaan.

In alle gevallen moet het schoolparcours van een kind (of een adolescent) worden afgesloten met het behalen van een diploma.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 24 – Onderwijs

- alinea 1 tot 94: Problematiek van het onderwijs in zijn totaliteit

Artikel 7 – Kinderen met een handicap

- alinea's 17-40, 50-51: Kinderen met een handicap moeten behoorlijk en inclusief onderwijs kunnen genieten
- alinea's 46-49: recht op keuzevrijheid vaak beperkt of onbestaand

- alinea 49: Kinderen met een handicap die niet naar school gaan

[Artikel 16](#) - Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

- alinea's 23-25: schoolvervoer in het buitengewoon onderwijs

[Artikel 20](#) – Persoonlijke mobiliteit:

- alinea's 55-57: ernstige lacunes in het schoolvervoer voor buitengewoon onderwijs

[Artikel 27](#) - Werk en werkgelegenheid

- alinea 35 tot 57: de moeilijke overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt

[Artikel 6](#) – Vrouwen met een handicap

- alinea's 2 en 21-22: vrouwen met een handicap worden soms geconfronteerd met problemen wat betreft schooloriëntering

[Artikel 29](#) - Participatie in het politieke en openbare leven

- alinea's 117-118: Gemeenschap Wallonië-Brussel: "Commission de soutien à la scolarité de jeunes présentant un handicap"

Aanbeveling

De veertiende aanbeveling betreft de invoering van echt inclusief onderwijs in alle Gemeenschappen van België. Dat is in de ogen van de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF de efficiëntste manier om de maatschappij echt inclusief te maken.

- Er moet werk worden gemaakt van onderwijs voor leerlingen met een handicap volgens de UNCRPD-voorschriften. De leerling met een handicap moet vrij kunnen kiezen voor de voor hem of haar meest geschikte school. Daarvoor moet de leerling zich kunnen beroepen op volledige, correcte en toegankelijke informatie.
- In elke gekozen school moet de leerling met een handicap een antwoord krijgen op zijn of haar ondersteunings- en begeleidingsnoden en een beroep kunnen doen op aangepaste instructiemethoden, onder meer in gebarentaal.
- Voor de problematiek van het tekort aan plaatsen en schoolmogelijkheden voor leerlingen met een handicap moet er een structurele oplossing komen. Elk onderwijsstraject moet kunnen uitmonden in het behalen van een diploma.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 15

- 21. Informatie geven over de tewerkstellingsgraad, het type arbeid en het gemiddelde inkomen van mannen en vrouwen met een handicap in een niet-beschermd milieu, in vergelijking met andere werknemers.**
- 22. Aangeven welke maatregelen worden genomen op vlak van beroepsopleidingen van jonge mensen met een handicap en de ondersteuning die ze krijgen bij de zoektocht naar een job.**
- 23. Aangeven welke maatregelen genomen worden om de private sector te sensibiliseren op vlak van de tewerkstelling van personen met een handicap, met inbegrip van de invoering van een tewerkstellingsquotasysteem.**

Context

Het tewerkstellingsbeleid is een materie die hoofdzakelijk onder de bevoegdheid van de Gewesten valt. Terwijl de globale tewerkstellingscijfers sterk verschillen tussen de verschillende Gewesten, zijn de percentages van personen met een handicap die werken vrij gelijklopend. Voor een persoon met een handicap is het dus overal in België moeilijk om werk te vinden.

De pistes die de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF naar voor schuiven om de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap te verhogen, zijn gebaseerd op de toepassing van het mainstreaming-principe, op de verwerving van competenties, op de bewustmaking van de werkgevers, op de strikte toepassing van de maatregelen die worden genomen (wat thans niet altijd het geval is) en op het wegwerken van de remmen op de tewerkstelling.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 27 – Werk en werkgelegenheid

- alinea's 1 tot 83: problematiek inzake arbeid en tewerkstelling in haar totaliteit

Artikel 24 – Onderwijs

- alinea's 75 tot 76: overgang van onderwijs naar beroepsleven

Artikel 28 – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

- alinea's 3 tot 8: levensstandaard afhankelijk van tewerkstelling

Artikel 31 – Statistieken en het verzamelen van gegevens

- alinea's 1 tot 16: onmogelijk een beeld te krijgen van de nodige maatregelen door het gebrek aan statistische gegevens

Artikel 6 – Vrouwen met een handicap

- alinea 2-3, 15-20: bepaalde vrouwen met een handicap krijgen niet dezelfde beroepskansen als mannen, ondanks gelijke vaardigheden

Artikel 13 – Toegang tot de rechter

- alinea's 25-29: toegang tot de functie van rechter en de taak van gezworene

Aanbeveling

De vijftiende aanbeveling betreft de toegang van personen met een handicap tot werk, ontwikkeling en harmonisering van een echt beroepsintegratiebeleid voor deze personen, gebaseerd op mechanismen met het oog op de responsabilisering van alle actoren, ook de privésector. Bij de uittekening van dat beleid moet bijzondere aandacht worden besteed aan de volgende punten:

- Het tewerkstellingsbeleid dient verankerd te worden in de geest van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en moet opgevat worden in een mainstreaming-logica.
- Personen met een handicap moeten over instrumenten (kennis, attitudes, vaardigheden) kunnen beschikken die hen in de mogelijkheid stellen om te werken. In het bijzonder dient men actie te ondernemen op het vlak van: oriëntatie, onderwijs, opleiding en begeleiding, rekening houdend met de vraag op de arbeidsmarkt en de capaciteit waarin moet worden geïnvesteerd om werk te zoeken
- Ervoor zorgen dat de werkgevers meer belang hebben bij de aanwerving van personen met een handicap en tegelijk mechanismen invoeren die (pro)actief verplichten tot de tewerkstelling en/of het aan het werk houden van personen met een handicap. Onder andere de naleving van de tewerkstellingsquota die in de overheidssector bestaan, moet worden gewaarborgd en er moet grondig worden onderzocht of er een systeem van tewerkstellingsquota kan worden ingevoerd in de privésector
- Systematisch de "tewerkstellingsvalkuilen" in de verschillende wet- en regelgevingen identificeren en het nodige doen om deze remmen weg te nemen.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 16

24.Aangeven welke maatregelen worden genomen om een specifiek medisch aanbod te waarborgen voor de diverse handicaps op het hele grondgebied, met inbegrip van de vroegtijdige diagnose ervan.

25.Aangeven welke maatregelen worden genomen voor de nodige pluridisciplinaire begeleiding wanneer de betrokkenen op de hoogte worden gebracht van de handicap en in geval van dubbeldiagnose.

Context

Gezondheid is een belangrijk aspect voor vele personen met een handicap. Sommigen zijn trouwens verplicht om intensief gebruik te maken van de gezondheidsdiensten.

Daarom wensen de belanghebbenden van het BDF om in het bijzonder de aandacht te vestigen op de problematiek van nog steeds te hoge kosten voor geneeskundige verzorging, het feit dat te weinig rekening wordt gehouden met zeldzame ziekten en de noodzaak van een duidelijkere wetgeving over de medische handelingen.

Een van de meest essentiële aspecten op vlak van gezondheid is dat de zorginfrastructuren perfect toegankelijk moeten zijn, voor personen met gelijk welke handicap, wat thans onvoldoende het geval is.

Een goede relatie hebben met de zorgverstrekkers is van essentieel belang: de kwaliteit van de dialoog en het vertrouwen maken het gemakkelijker om een diagnose te stellen.

Kunnen rekenen op een huisarts die men vertrouwt, helpt niet alleen bij gewone verzorging, maar ook bij de begeleiding in uitzonderlijke situaties. Te weinig zorgverstrekkers zijn opgeleid in het opbouwen van relaties met personen met een handicap die het moeilijk hebben om dingen te begrijpen. Het is zeer belangrijk om de angst die gepaard gaat met veel gezondheidssituaties te beperken tot een aanvaardbaar niveau.

Tot slot is het belangrijk dat de Belgische maatschappij evolueert naar een minder medische benadering van de gezondheid: de medische handelingen worden tenslotte uitgevoerd op mensen. Een multidisciplinaire aanpak van de patiënt zou dan ook bijzonder worden gewaardeerd.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

Artikel 25 – Gezondheid

- alinea's 1-84: gezondheidsproblematiek in haar totaliteit

Artikel 9 – Toegankelijkheid

- alinea's 58-82 en 92-96: toegang tot goederen en diensten

Artikel 10 – Recht op leven

- alinea's 1-29: medische praktijken die tot de dood kunnen leiden, euthanasie, abortus, stereotype denkbeelden over de levenskwaliteit van personen met een handicap

Artikel 12 - Gelijkheid voor de wet

- alinea's 33-36: rechtsbevoegdheid en medische handelingen

[Artikel 16](#) - Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

- alinea's 18-20: chemische of lichamelijke bedwinging

Aanbeveling

De zestiende aanbeveling betreft de gezondheidsaspecten, in het bijzonder:

- Er moet een geneeskundig aanbod worden gewaarborgd dat op rechtvaardige wijze over het Belgisch grondgebied is verspreid en dat beantwoordt aan de voorwaarden van een universele toegankelijkheid en specifieke opvang voor alle handicapsituaties.
- Bij de diagnose van een handicapsituatie moet zo omzichtig mogelijk worden tewerk gegaan om te voorkomen dat zich een bijkomende handicap ontwikkelt. Bij de aankondiging van de handicap moet men bovendien naast het louter medische kader gebruik maken van een multidisciplinaire begeleiding om de betrokkene en/of zijn vertegenwoordigers optimaal de kans te bieden de juiste beslissingen te nemen en te komen tot een leven op voet van gelijkheid met andere mensen.
- Personen met een psychische ziekte of een dubbeldiagnose (handicap + psychische ziekte) moeten op gepaste wijze worden ondersteund en begeleid.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 17

26.Aangeven welke maatregelen genomen worden om de toegang te verzekeren tot informatie in alle aan de verschillende handicaps aangepaste formaten.

Context

Informatie is absoluut nodig om zich een mening te kunnen vormen, om levenskeuzes te kunnen maken, om te weten waar men naartoe wil, ...

Informatie is ook van essentieel belang om te kunnen deelnemen aan het publieke en politieke leven, onder andere met de bedoeling om zich kandidaat te stellen voor verkiezingen.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 21](#) – Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

- alinea's 3 tot 5: moeilijkheden betreffende de toegang tot informatie
- alinea's 6 tot 11: kosten van de toegang tot informatie
- alinea's 12 tot 14: hindernissen in verband met de goede verstaanbaarheid van informatie
- alinea's 15 tot 18: gebruik van talen
- alinea's 19-20: rol van de media
- alinea's 21 tot 31: toegankelijkheid van het internet
- alinea's 32 tot 34: wetgeving inzake auteursrechten en documenten die vrij van rechten zijn

[Artikel 29](#) – Participatie in het politieke en openbare leven,

- alinea's 2-55: stemrecht
- alinea's 56-60: toegang tot informatie tijdens verkiezingscampagnes
- alinea's 61-74: recht om zich kandidaat te stellen
- alinea's 76 -80: financiering van organisaties die de personen met een handicap vertegenwoordigen
- alinea's 81-130: betrokkenheid van de organisaties die de personen met een handicap vertegenwoordigen tot de besluitvorming

[Artikel 5](#) – Gelijkheid en non-discriminatie

- alinea's 39-40: de personen met een handicap krijgen te weinig informatie over het begrip 'redelijke aanpassing'

[Artikel 9](#) – Toegankelijkheid

- alinea's 58-82 en 87-96: toegang tot goederen en diensten

[Artikel 20](#) – Persoonlijke mobiliteit

- alinea's 9 tot 14: problemen inzake de toegang tot informatie in het openbaar vervoer

Aanbeveling

De zeventiende aanbeveling betreft de toegang die iedereen moet kunnen hebben tot de informatie die hij of zij nodig heeft of die hem of haar interesseert. Daarom moet informatie beschikbaar zijn in alle nuttige formaten.

- Er moeten geschikte instrumenten worden aangereikt om iedereen toegang te geven tot informatie in de vorm die het meest geschikt is voor de situatie van iedere betrokkene, opdat elke persoon met een handicap in staat zou zijn zelf een mening te vormen en deze uit te drukken, met name door deel te nemen aan het openbare leven, zijn stemrecht uit te oefenen, en de mogelijkheid te hebben zich kandidaat te stellen bij verkiezingen.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 18

27.Aangeven welke maatregelen worden genomen om personen met een handicap die in gemeenschap leven de nodige intimiteit te waarborgen voor de ontwikkeling van een harmonieus leven.

Context

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF zijn het met elkaar eens dat grootschalige instellingen niet ideaal zijn, ook al vormen zij momenteel vaak de enige mogelijk oplossing rekening houdend met de persoon, zijn behoeften en zijn financiële draagkracht.

Zowel de grote instellingen als de kleinere gemeenschappelijke leefstructuren moeten echter omstandigheden bieden waarin de intimiteit van hun bewoners, als het niet optimaal kan, toch minimaal wordt gerespecteerd. Thans voldoen erg weinig woonstructuren aan het menselijk aanvaardbaar minimum. Vaak beperkt de intimiteit zich tot een gordijn dat slechts voor de vorm wordt dichtgeschoven.

Het is de taak van de overheid om dit minimum vast te leggen, maar voor de partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF staat het minimum gelijk aan het ter beschikking stellen van een individuele kamer. Een individuele kamer is de enige mogelijkheid om ervoor te zorgen dat iemand de privacy kan hebben die nodig is voor de ontwikkeling van een persoonlijk leven. Dat is absoluut noodzakelijk om harmonieus te kunnen leven in de gemeenschappelijke leefstructuur en in de maatschappij in het algemeen.

Deze evolutie is absoluut noodzakelijk, maar er is wel een prijs aan verbonden. Dat mag in geen geval ten koste gaan van een vermindering van de kwaliteit van het globale dienstenaanbod. Deze evolutie moet realistisch gefinancierd worden.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 23](#) – Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

- alinea's 1-19: leven in een instelling en eerbiediging van het privéleven
- alinea's 56-63: geboortecontrolé en kindrewens

[Artikel 22](#) – Eerbiediging van het privéleven

- alinea's 11 tot 13: privéleven in een instelling

Artikel 6 – Vrouwen met een handicap

- alinea's 23 tot 35: vrouwen met een handicap hebben vaak te kampen met moeilijkheden op vlak van intimiteit, gevoelsleven en seksualiteit alsook met betrekking tot een eventuele kindrewens

[Artikel 7](#) – Kinderen met een handicap

- alinea's 13-15: alinea's 13-15: slechts uiterst zelden wordt rekening gehouden met de mening van een kind dat in een instelling verblijft

[Artikel 16](#) - Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

- alinea's 18-20: chemische of lichamelijke bedwinging

[Artikel 25](#) – Gezondheid

- alinea's 60 tot 66: gezondheid en gevoelsleven, seksualiteit, moederschap

Aanbeveling

De achttiende aanbeveling betreft de situatie van personen die in gemeenschap leven, omdat ze er zelf voor kiezen of omdat de mensen uit hun omgeving hen niet de omkadering kunnen bieden die ze nodig hebben.

- Net als iedereen heeft de persoon met een handicap die met anderen samenleeft, recht op intimiteit. De bevoegde overheden moeten de voorwaarden tot voldoende intimiteit scheppen om de betrokkene in staat te stellen een relationeel, affectief of seksueel leven uit te bouwen dat nodig is om een harmonieus leven in de maatschappij te ontwikkelen.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 19

28.Aangeven welke maatregelen concreet genomen worden om de vrederechter de nodige middelen te geven voor de invoering van de nieuwe wet tot hervorming van de ongeschiktheidsregelingen.

Context

Op dit vlak is er volop een evolutie aan de gang met betrekking tot de wettelijke erkenning van personen met een handicap, met een nieuwe *Wet tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid* die van kracht wordt vanaf 2014.

De partijen die hebben meegewerkt aan het alternatief verslag van het BDF wensen hier niet terug te komen op de inhoud van de positieve en negatieve adviezen die ze hebben gegeven toen deze nieuwe wet werd besproken. Het is nu tijd voor de uitvoering ervan.

De evaluatie moet binnen enkele jaren gebeuren.

Toch is er een zorgwekkend aspect aan de praktische uitvoering van de wet. De wet voorziet immers dat de beslissende instantie (de Vrederechter) de nieuwe regelingen moet toepassen. De vrederechters zijn echter reeds bedolven onder een grote werklast. Als de vrederechters niet de nodige middelen krijgen, zal de concrete uitvoering van de bepalingen van de nieuwe wet onmogelijk blijken.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 12](#) – Gelijkheid voor de wet

- alinea's 1-40: problematiek van de wettelijke erkenning in haar totaliteit

[Artikel 23](#) - Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

- alinea's 29-34: personen met een handicap onder het statuut van de verlengde minderjarigheid

Aanbeveling

De negentiende aanbeveling betreft de nieuwe *Wet tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid* die in 2014 in werking treedt.

Het vredegericht speelt een sleutelrol bij de toepassing van de bepalingen van deze nieuwe wet. De vrederechters moeten alle nodige middelen krijgen om het geheel van de wet toe te passen, want anders blijft het een lege doos.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt nr. 20

29. Aangeven welke maatregelen concreet worden genomen om de toegang tot justitie te waarborgen voor iedere persoon met een handicap, ongeacht de specificiteit van zijn handicap.

30. Nadere toelichtingen geven bij de wijzigingen van de wet over de bescherming van de maatschappij om te voorkomen dat personen met een cognitieve handicap en/of een psychische stoornis zouden worden opgesloten.

Context

Justitie moet in al haar geledingen toegankelijk worden gemaakt voor personen met gelijk welke handicap. Dat is thans niet het geval.

Personen met een handicap die met justitie worden geconfronteerd moeten gepast worden begeleid, op juridisch, materieel en intellectueel vlak.

Een ander belangrijk probleem betreft de internering van misdrijf- of misdaadplegers met een cognitieve handicap en/of een psychische stoornis: deze personen mogen in geen geval naar de gevangenis worden gestuurd.

Het komt zelfs vaak voor dat geïnterneerde personen wegens het tekort aan plaatsen in instellingen voor de bescherming van de maatschappij blijven zitten in de psychiatrische afdeling van een gevangenis, waar ze het zonder de nodige verzorging en begeleiding moeten stellen, waardoor er geen kans op sociale herinschakeling is.

Het gaat hier om een vorm van foltering die totaal onaanvaardbaar is in een maatschappij die naar eigen zeggen geëvolueerd is.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 13](#) – Toegang tot de rechter

- alinea 1 tot 29: de problematiek van de toegang tot justitie in haar totaliteit

[Artikel 14](#) – Vrijheid en veiligheid van de persoon

- alinea 16 tot 67: bescherming van de maatschappij en internering
- alinea 75 tot 81: inwerkingtreding van de wet betreffende de internering van personen met een geestesstoornis op 1 januari 2015 : voorziene problemen

[Artikel 12](#) – Gelijkheid voor de wet

- alinea's 1 tot 40: rechtsbevoegdheid van personen met een handicap

[Artikel 6](#) – Vrouwen met een handicap

- alinea's 9-14 en 36-48: gediscrimineerde of mishandelde vrouwen die geconfronteerd worden met de complexiteit van het systeem

[Artikel 27](#) - Werk en werkgelegenheid

- alinea 32 tot 34: moeilijk om de bepaling tegen discriminatie op de werkvloer juridisch af te dwingen

[Artikel 5](#) – Gelijkheid en non-discriminatie

- alinea's 24 tot 28 en 41 tot 50

Aanbeveling

De twintigste aanbeveling betreft de toegang tot justitie, concreet:

- De voorwaarden in verband met de toegang tot de rechter moeten verbeterd worden. In dit specifieke kader moeten de personen met een handicap toegang tot gebouwen en informatie hebben.
- Personen met een handicap moeten ook op aangepaste ondersteuning en aangepaste begeleiding kunnen rekenen die bij hun handicap past, wat een gerichte opleiding van alle betrokken personen in de gerechtelijke wereld impliceert.
- In het geval van cognitieve handicaps en/of een psychische stoornis mag de geïnterneerde betrokkene in geen enkel geval in een gevangenisomgeving terecht komen, wat een vorm van ontoelaatbare psychologische foltering is.
- Personen die daadwerkelijk geïnterneerd zijn moeten absoluut kunnen rekenen op de ondersteuning van een pluridisciplinair team binnen een structuur voor de bescherming van de maatschappij buiten de gevangensmuren, om hun herintegratie in de maatschappij te bewerkstelligen.

[Terug Inhoud](#)

Actiepunt Nr. 21

31.Uitleggen waarom personen die na leeftijd van 65 jaar een handicap ontwikkelen, gediscrimineerd worden ten opzichte van andere personen met een handicap.

Context

Personen van wie de handicap werd erkend na de leeftijd van 65 jaar hebben geen toegang tot een aantal gewestelijke steunmaatregelen ter bevordering van hun zelfredzaamheid.

Omdat ze geen beroep kunnen doen op die steunmaatregelen, neemt hun zelfredzaamheid af en komen ze sneller terecht in collectieve leefstructuren.

Ook de bedragen van de tegemoetkomingen voor personen met een handicap verschillen naargelang het feit of de handicap werd erkend vóór of na de leeftijd van 65 jaar.

Verwijzing naar de artikelen van het alternatief verslag:

[Artikel 28](#) – Levenstandaard en sociale bescherming

- alinea's 34 tot 38: tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden

[Artikel 20](#) – Persoonlijke mobiliteit

- alinea's 104 tot 108, 112 en 113

Aanbeveling

De eenentwintigste aanbeveling betreft de discriminatie van personen waarbij de handicap is vastgesteld na de leeftijd van 65 jaar.

- Er moet een einde komen aan elk onderscheid in behandeling die de overheid momenteel bij elke tussenkomst hanteert naargelang het moment waarop de handicap wordt vastgesteld: voor of na de leeftijd van 65 jaar.

[Terug Inhoud](#)

Deel 2 :

Gedetailleerde analyse per artikel

Artikel 5 : Gelijkheid en non-discriminatie

Een transversaal thema

1. Artikel 5 van het Verdrag legt de vereisten vast op het vlak van gelijke behandeling en non-discriminatie. Het gaat om principes die België sinds 1981 in zijn wetgeving is beginnen integreren ⁶.
2. Op wettelijk niveau hebben alle burgers dezelfde rechten en genieten ze dezelfde bescherming. Ook wat discriminatie betreft. Personen met een handicap hebben dezelfde rechten als alle andere personen.
3. Concreet stellen de ROPH en de ARPH echter vast dat personen met een handicap nog steeds regelmatig worden geconfronteerd met discriminatie.
4. Na de opname van deze principes in de regelgeving, moeten ook de denkwijzen en de praktijken evolueren. Na ongeveer 25 jaar, zou men redelijkerwijs concrete resultaten mogen verwachten op dat vlak. In werkelijkheid is dat nog onvoldoende het geval.
5. Non-discriminatie is vanzelfsprekend een transversaal thema, dat we hier globaal bespreken. Er zal wel naar worden verwezen in de hoofdstukken met betrekking tot de verschillende artikelen.

De bestaande instrumenten

6. Wanneer een persoon in België vindt dat hij het slachtoffer is van discriminatie, kan hij zich beroepen op de wet van 10 mei 2007 en de verschillende regionale decreten ⁷. Deze zetten de Europese richtlijn om die discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid verbiedt ⁸.
7. Personen die vinden dat ze het slachtoffer zijn van discriminatie, kunnen ook een beroep doen op het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (CGKR) om de nodige bijstand te krijgen bij het doen gelden van hun rechten ⁹.
8. Tot slot voeren de regeringen diversiteitsplannen uit, maar het is te vroeg om de resultaten daarvan te evalueren. Er werden ROPH en ARPH geraadpleegd, maar deze rapporteren dat de raadplegingen veel te kort waren.

⁶ <http://www.diversiteit.be/overzicht-van-de-antidiscriminatiewetgeving>

⁷ <http://www.diversiteit.be/overzicht-van-de-antidiscriminatiewetgeving>

⁸ Directive [2000/78/EU](#)

⁹ <http://www.diversiteit.be/hoe-kan-het-centrum-u-helpen>

Het CGKR, het referentiecentrum

9. Het CGKR is het referentiecentrum geworden voor personen die het slachtoffer zijn of zich het slachtoffer voelen van discriminatie op basis van hun handicap.
10. Het CGKR werkt al sinds lange tijd samen met de ROPH en heeft die samenwerking geformaliseerd door met veel ROPH samenwerkingsakkoorden af te sluiten ¹⁰. Het is dan ook belangrijk om het werk van het CGKR hier aan bod te laten komen. Deze samenwerkingsakkoorden zijn belangrijk want de werking van het CGKR is niet bekend bij het grote publiek.
11. Personen met een handicap twijfelen om zich te richten tot het CGKR of denken er niet aan. De ROPH kunnen dan ook nuttig werk leveren als doorgeefluik naar het CGKR toe. Het is ook nuttig op te merken dat de hoofdactiviteit van het CGKR gebaseerd is op meldingen van individuen. De hierna vermelde cijfers moeten dan ook worden beschouwd als "a minima".

Kwantitatieve gegevens

12. Het verslag 'Discriminatie/Diversiteit 2012' ¹¹ van het CGKR bevat een statistisch hoofdstuk met nuttige gegevens om de omvang van de problematiek beter te kunnen vatten ¹².
13. We halen er de volgende elementen uit:
 - Het CGKR ontving 4.226 meldingen van openlijke discriminatie en verklaarde zich bevoegd voor 1.315 daarvan. Dat betekent een stijging met 3% ten opzichte van 2011.
 - Handicap is de derde oorzaak van discriminatie, met 261 nieuwe dossiers, verdeeld als volgt:
 - Goederen en diensten: 126
 - Werk: 47
 - Onderwijs: 30
 - Samenleving: 14
 - Politie en justitie: 12
 - Media: 4
 - Andere: 28
 - Het CGKR heeft 5 rechtszaken aangespannen, waarvan een voor discriminatie op basis van een handicap.
 - In 46 dossiers kwam het tot een onderhandelde oplossing. Bijna de helft van die dossiers hadden betrekking op een handicap of op de gezondheidstoestand van de betrokkene.

¹⁰ <http://www.diversiteit.be/links#handicap>

¹¹ <http://www.diversiteit.be/jaarverslag-discriminatiediversiteit-2012>

¹² Het is interessant op te merken dat dit type verslag op de website van het CGKR ook beschikbaar is in een "gemakkelijk leesbare" versie. Dat mag als normaal worden beschouwd voor het CGKR, maar aangezien het heel uitzonderlijk is dat het activiteitenverslag van een organisatie in een "gemakkelijk leesbare" versie bestaat, willen we dit toch opmerken.

Meervoudige discriminatie

14. Een gediscrimineerd persoon wordt vaak tegelijk gediscrimineerd op basis van zijn handicap en op basis van andere discriminatiemotieven: man-vrouw, leeftijd, etnische afkomst, ...

Analyse van de gegevens van het CGKR

15. Voor de ARPH en de ROPH is het frappantste element duidelijk het feit dat discriminatie op grond van handicap op de derde plaats staat, na discriminatie op grond van ras en discriminatie op grond van religieuze overtuigingen. In 2011 stond discriminatie op grond van handicap nog op de tweede plaats.
16. Het aantal meldingen van discriminatie op grond van handicap en gezondheidstoestand steeg sterk in 2012: er kan dus redelijkerwijs worden aangenomen dat personen met een handicap, bijgestaan door hun representatieve organisaties ¹³, zich steeds vaker richten tot het CGKR voor nuttig advies over hoe ze hun rechten kunnen doen gelden.
17. Het aantal nieuwe dossiers dat door het CGKR werd aangemaakt voor gevallen van discriminatie op grond van handicap bleef min of meer constant in de drie voorbije jaren en daalde in 2012 zelfs licht (6%) ten opzichte van 2011.
18. Dat wil echter niet zeggen dat er minder gevallen van discriminatie zijn of dat personen met een handicap nu voldoende op de hoogte zijn van hun rechten en de werking van het CGKR om er weloverwogen een beroep op te doen.

Illustratie

19. Op 4 en 5 december 2012 moesten talrijke personen met een handicap logies vinden in Brussel, in het kader van de Dag van personen met een handicap in het Europees parlement.
20. Het BDF werd door de vertegenwoordiger van de Franse nationale raad van personen met een handicap gecontacteerd omdat een hotel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van een blinde eiste dat hij een bijkomend bedrag van 65,00 € zou betalen om er samen met zijn geleidehond te kunnen logeren.
21. Het BDF liet aan de betrokkene weten dat zulks inging tegen de Brusselse regelgeving inzake gelijke kansen en dat het contact zou opnemen met het CGKR om een oplossing te helpen vinden.
22. Toen de persoon zich opnieuw meldde bij de receptie van zijn hotel en liet weten dat contact zou worden opgenomen met het CGKR, liet het hotel het extra bedrag onmiddellijk vallen, zonder enige tussenkomst van het CGKR.
23. Het stoot natuurlijk tegen de borst dat de persoon verplicht was het CGKR te vermelden om een elementair recht te kunnen genieten. Toch is het interessant vast te stellen dat het CGKR voldoende bekend is om de partijen te motiveren snel tot een vergelijk te komen, zonder dat dit geld hoeft te kosten.

¹³ Het CGKR heeft samenwerkingsakkoorden afgesloten met vele representatieve organisaties van personen met een handicap

Discriminatie aantonen: een moeilijke zaak

24. Een persoon met een handicap die vindt dat hij wordt gediscrimineerd op grond van zijn handicap, kan naar de rechtbank stappen. Toch komt het zelden zo ver dat in een dossier de sancties worden toegepast waarin de non-discriminatiewet voorziet.
25. Het CGKR geeft de betrokkenen nuttig advies, zodat ze kunnen beoordelen of het zin heeft een rechtszaak aan te spannen: het grootste struikelblok daarbij is het gebrek aan voldoende bewijzen om in het gelijk te kunnen worden gesteld.
26. Discriminatie gebeurt immers vaak mondeling, zonder getuigen. Dergelijke gevallen kunnen door het parket enkel worden geklasseerd zonder gevolg.
27. Bij een geschil neemt het CGKR contact op met de beschuldigde persoon of onderneming om te bemiddelen en de wetgeving uit te leggen. Op die manier kunnen bepaalde conflicten reeds worden opgelost zonder dat verdere stappen moeten worden gezet.
28. Het CGKR geeft er immers de voorkeur aan om eerst te bemiddelen alvorens gerechtelijke stappen te ondernemen. Het komt liever tot een oplossing door te onderhandelen, in het bijzonder in het kader van redelijke aanpassingen, in plaats van het risico te nemen een eventueel proces te verliezen waarop latere rechtspraak kan worden gebaseerd. Dat verklaart het beperkte aantal gevallen waarin het CGKR een rechtszaak aanspant.

Redelijke aanpassingen

29. De wet van 10 mei 2007 geeft een omschrijving van het begrip redelijke aanpassingen.
30. Er is echter een duidelijk verschil tussen de intentie van de wetgever en de praktische uitvoering ervan. De contouren van het principe "redelijke aanpassingen" zijn immers bijzonder onduidelijk, waardoor het voor een persoon die vindt dat hij gediscrimineerd wordt moeilijk of zelfs onmogelijk is te weten welke aanpassingen hij redelijkerwijs en rechtmatig mag verwachten.
31. Omgekeerd gebruiken sommige dienstverleners de toekenning van een tegemoetkoming door de overheid als argument om te verantwoorden waarom ze geen redelijke aanpassingen voorzien, terwijl die terecht zouden mogen worden verwacht.

Illustratie

32. Onder het voorwendsel dat de Franstalige doven van de overheid een jaarlijks forfaitair bedrag ontvangen voor een aantal tolk-uren, weigeren werkgevers, overheidsdiensten en organisatoren van evenementen (conferenties, colloquia, ...) vaak tolken te betalen. Daardoor zijn de tolk-uren van doven zeer snel opgebruikt en kunnen ze daarna niet meer op gelijke voet met anderen deelnemen aan bepaalde evenementen.

Illustratie

33. In het officiële verslag beweert de overheid het volgende: "Personen met een handicap kunnen zich beroepen op de wetgeving, net zoals alle andere personen. Om de volledige juridische bescherming te waarborgen, zijn er maatregelen voorzien zoals tolken, met inbegrip van gebarentaaltolken."

34. Helaas is in het Franstalige landsgedeelte geen enkele maatregel genomen om de basisopleiding en de bijscholing van gebarentaaltolken te organiseren en te erkennen. Het beroep is niet erkend. Het aantal doventolken is veel te klein om te kunnen voldoen aan de behoeften van doven die Franse gebarentaal gebruiken.

35. Hoe kunnen doven in dergelijke omstandigheden op gelijke voet met de andere burgers volledige juridische bescherming genieten?
36. Voor een persoon met een handicap is het probleem dat hij niet weet of de aanpassingen die hij voor ogen heeft al dan niet redelijk zijn. Als alle partijen akkoord gaan met de aanpassingen, geen probleem. Maar wat als dat niet het geval is? Een lange en dure rechtszaak aanspannen waarvan de uitslag onzeker is?
37. In het beste geval komt er een uitspraak lang nadat de nefaste effecten van het gebrek aan redelijke aanpassingen hun uitwerking hebben gehad.

Illustratie

38. In het onderwijs is er een groot gebrek aan redelijke aanpassingen. In rechtszaken blijft een vonnis vaak zo lang uit dat het kind met een handicap al niet meer naar de school in kwestie gaat. Het kind heeft dan niet het gewenste onderwijs kunnen volgen en voor het kind zal het verlies wel degelijk onredelijk zijn...
39. In dit stadium is de informatie waarover personen met een handicap beschikken over het principe van redelijke aanpassingen te theoretisch om ze op doeltreffende wijze te kunnen gebruiken. Van hun kant betreuren de ARPH en de ROPH dat ze de personen met een handicap in dit verband niet doeltreffend genoeg kunnen helpen.
40. Met dergelijke problemen kunnen personen met een handicap zich thans het best richten tot het CGKR, om te bekijken wat gedaan kan worden. Tot niet zo lang geleden dachten personen met een handicap er niet aan om zich tot het CGKR te wenden of aarzelden ze om dat te doen...

Limieten van de rechtsmiddelen

41. Wanneer een persoon met een handicap alleen of met de hulp van het CGKR via gerechtelijke weg zijn rechten wil doen gelden als persoon die een discriminatie heeft ondergaan, blijft de bewijslast een belangrijk probleem om de effectieve bescherming te waarborgen.
42. In vele gevallen beschikken personen met een handicap die worden geconfronteerd met discriminatie immers niet over de nodige bewijselementen om via gerechtelijke weg de correctie van het discriminerend gedrag of het herstel van de gevolgen ervan te bekomen.

43. De parketten klasseren deze zaken vaak zonder gevolg.
44. Concreet wordt discriminerend gedrag meestal mondeling gesteld, of wordt geargumenteed met andere elementen dan de handicap. Personen met een handicap blijven dan ook zeer vaak achter met een gevoel van discriminatie.
45. Er bestaat echter wel een voorbeeldossier: de veroordeling van de Vlaamse Regering wegens een gebrek aan redelijke aanpassingen voor doven ¹⁴. Dit dossier vormt ongetwijfeld de basis voor bruikbare rechtspraak.
46. Een ander aspect van rechtszaken is dat enkel de persoon die schade heeft geleden een zaak kan aanspannen. Een ROPH kan enkel in rechte optreden voor een persoon als die mogelijkheid is opgenomen in de statuten van de ROPH, wat tot nu toe slechts zelden het geval is.
47. Het CGKR kan op basis van de antidiscriminatiewet van 10 mei 2007 daarentegen wel gerechtelijke stappen ondernemen tegen handelingen die ingaan tegen het non-discriminatieprincipe. Het kan dat ook doen op basis van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 2008.
48. Het CGKR onderneemt ook gerechtelijke stappen, maar is daarbij erg voorzichtig: het zou contraproductief zijn voor het centrum als het een zaak zou verliezen. Het CGKR zet dan ook enkel gerechtelijke stappen wanneer de kans groot is dat het de zaak wint en het bekomen van een gunstig vonnis voldoende baat oplevert op maatschappelijk vlak: een positieve evolutie in de rechtspraak, een verduidelijking van de wetgeving of de bestraffing van bijzonder zware feiten (misdaden ingegeven door haat bijvoorbeeld).
49. De gerechtelijke stappen van het CGKR in 2010 en 2011 hebben precedents geschapen op het vlak van vrije tijd ¹⁵ en tewerkstelling ¹⁶. Het CGKR besliste om drie zaken voor het gerecht te brengen, de eerste betrof iemand die niet werd aangeworven wegens syndactylie (vingers die aan elkaar zijn vastgegroeid), de tweede betrof een man die werd ontslagen omdat hij vader was geworden van een kind met een handicap en de derde betrof een vrouw die werd ontslagen omdat ze zwanger was en er medische complicaties waren opgetreden ¹⁷. In de loop van 2012 spande het CGKR in 5 dossiers een rechtszaak aan. Eén van die dossiers had betrekking op een geval van discriminatie op grond van handicap.
50. Op het vlak van redelijke aanpassingen, blijken de rechters in de rechtspraak niet de nodige elementen te kunnen vinden om een vonnis in het voordeel van personen met een handicap te kunnen vellen. Ook deze zaken klasseren de parketten vaak zonder gevolg.

¹⁴ Cf. Artikel 24 - Onderwijs

¹⁵ Handelsrechtbank Gent, 29/09/2010, in beroep bevestigd door het Hof van Beroep van Gent, 20/01/2011. Zie jaarverslag Discriminatie/Diversiteit [2010](#), blz. 132.

¹⁶ Arbeidshof Antwerpen, 21/11/2011. Zie jaarverslag Discriminatie/Diversiteit [2011](#), blz. 139.

¹⁷ Zie jaarverslag Discriminatie/Diversiteit [2011](#), blz. 143.

Conclusie

51. Concreet stellen de ROPH en de ARPH jammer genoeg vast dat personen met een handicap nog steeds regelmatig worden geconfronteerd met discriminatie. Zoals vermeld, zijn de principes opgenomen in de regelgeving, maar moet nog vooruitgang worden geboekt op het vlak van de denkwijzen. Op dat vlak wijzen de ROPH en de ARPH op twee belangrijke aspecten: enerzijds de media-aandacht en anderzijds de weinig inclusieve organisatie van de Belgische maatschappij.
52. Vandaag laten de media zich bijna uitsluitend leiden door kijk-, luister- en bereikcijfers. Bij een dergelijke aanpak wordt te veel de klemtoon gelegd op sensatie en wordt vaak vergeten om aandacht te besteden aan belangrijke maatschappelijke principes, zoals gelijke kansen en non-discriminatie.
53. Wat de organisatie van de maatschappij betreft, is het duidelijk dat de weinig inclusieve organisatie van de Belgische maatschappij de impact van discriminatie en het gebrek aan redelijke aanpassingen sterk vergroot.

Aanbevelingen

1. Het is moeilijk om de denkwijzen te veranderen. Daarom zouden de principes van non-discriminatie systematisch en regelmatig moeten worden herhaald telkens de gelegenheid daartoe zich voordoet, niet enkel via nationale campagnes, maar ook via de media, om zo veel mogelijk personen te bereiken.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 6 : Vrouwen met een handicap

1. Ondanks heel wat inspanningen blijft discriminatie op basis van geslacht bestaan in de Belgische samenleving. Zij vloeit voort uit de verschillende rollen die traditioneel aan vrouwen en mannen worden toegekend.
2. We stellen vast dat vrouwen met een handicap (jonge meisjes met een handicap inbegrepen) niet dezelfde opleidingsmogelijkheden, vorming en werkgelegenheidsbevordering genieten en niet dezelfde posities bekleden. Soms ontvangen ze niet eens hetzelfde loon. Hoewel ze dus dezelfde rechten hebben, kunnen ze er in de praktijk niet altijd gebruik van maken.
3. Komt daar ook nog een handicap bij, dan neemt de discriminatie op basis van geslacht toe en in zekere zin wordt dit zelfs als een excuus gebruikt om de discriminatie te handhaven. Vreemd genoeg gaat men er bij vrouwen sneller vanuit dat een handicap tot afhankelijkheid leidt of dat iemand na een ongeval maar beter zijn beroepsactiviteiten stopzet.

De situatie van vrouwen met een handicap vanuit juridisch oogpunt

4. In de Belgische wetten en regelgeving wordt geen bijzondere aandacht geschonken aan de rechten van vrouwen met een handicap. De wet wordt geacht geldig te zijn voor iedereen en bevat daarom geen specifieke bepalingen betreffende de situatie van vrouwen met een handicap.
5. Vrouwen met een handicap die geconfronteerd worden met discriminatie kunnen, naar gelang het geval, een beroep doen op de wetgeving inzake het verbod op discriminatie ten aanzien van vrouwen en/of de wetgeving inzake het verbod op discriminatie tegenover personen met een handicap.
6. In de praktijk zien we echter vaak dat vrouwen met een handicap dubbel gediscrimineerd worden: als vrouw en als persoon met een handicap. Dergelijke situaties komen aan bod in de studie "Vrouwen en handicaps" ¹⁸
7. Tot op vandaag bestaan er nog geen beleidsmaatregelen om dergelijke situaties van meervoudige discriminatie tegen te gaan.
8. Punten 16, 17 en 18 van het Belgisch officieel verslag geven een enigszins vertekend beeld, aangezien dat deze onvolledig is, van de Belgische situatie inzake de gelijkheid tussen vrouwen en mannen. Deze punten verwijzen immers enkel naar de federale wetgeving en die van de Franse Gemeenschappen en zeggen niets over de andere overheidsniveaus.

Rechtsmiddelen

9. De complexiteit van het Belgische wettelijke kader ¹⁹ maakt het voor vrouwen met een handicap bijzonder moeilijk hun rechten precies te kennen en dus ook de juiste handelingen te stellen om die rechten correct te laten gelden: dit maakt deel uit van een juridische spitstechnologie die tot gevolg

¹⁸ Vrouwen en handicaps, http://www.universitedesfemmes.be/052_chronique-feministe.php?idchro=36

¹⁹ http://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_staat/

heeft de betrokkene totaal afhankelijk wordt van hulp geboden door bemiddelende instanties die niet allemaal even goed op de hoogte zijn.

10. Daarom dient te worden opgemerkt dat iemand die juridische hulp wenst zich, naar gelang het concrete geval kan wenden tot het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IGVM) ²⁰, ofwel tot het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (CGKR) ²¹.
11. Een dergelijke dualiteit is voldoende om bij de betrokkenen een gevoel van onzekerheid en bijgevolg van onveiligheid teweeg te brengen waarvan de impact vaak nefast blijkt te zijn. Zij ligt ook aan de basis van wachttijden en andere vormen van tijdverlies die tot gevolg hebben dat zich nog steeds onrechtvaardige situaties en – jammer genoeg – gevallen van misbruik voordoen.
12. Op de koop toe kan iemand die zich in een moeilijke situatie bevindt zich niet alleen tot deze twee structuren wenden, maar ook tot tal van instellingen, verenigingen, zijn familie en (soms al te) commerciële ondernemingen om een oplossing te vinden voor zijn of haar probleem :
 - Federale overheidsdiensten
 - Regionale kantoren
 - Gemeentelijke diensten – OCMW's (Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn)
 - Sociale diensten van ziekenfondsen
 - Vakbonden
 - Voorzieningen
 - Verenigingen van personen met een handicap
 - Allerlei groeperingen
 - Politiediensten
 - Advocaten
 - ...
13. Welke instantie de betrokkene best kan helpen, hangt af van het concrete geval. Hoe weet men echter tot wie men zich eerst moet richten, rekening houdend met de situatie? De veelheid aan voorzieningen, waarvan de functies elkaar deels overlappen, en het gebrek aan een transparant aanbod kunnen tot verwarring leiden, soms nog verergerd door het opleidingsniveau, de verstandelijke vermogens, de zelfstandigheidsgraad en eventueel de verwarring van de persoon met een handicap zelf.
14. Kijken we naar de informatieverbreiding, dan moeten we vaststellen dat ook op dit gebied niet alle nuttige informatie volledig en in de nodige vormen beschikbaar om alle personen met een handicap op de hoogte brengen (teksten in braille, gebarentaal, vereenvoudigd taalgebruik, toegankelijke websites).

Vrouwen met een handicap en de arbeidsmarkt

15. De arbeidsmarkt is een van de plaatsen waar vrouwen met een handicap geconfronteerd worden met problemen ten gevolge van dubbele discriminatie.

²⁰ http://igvm-iefh.belgium.be/nl/actiedomeinen/juridische_missie/

²¹ <http://www.diversiteit.be/?action=onderdeel&onderdeel=285&titel=Solutions+n%C3%A9goci%C3%A9es&setLanguage=1>

16. Ondanks de geleverde inspanningen op vlak van communicatie en sensibilisering, is de gelijkheid tussen vrouwen en mannen verre van gerealiseerd, in het bijzonder op de vrije arbeidsmarkt.
17. Voor vrouwen met een handicap is de situatie nog erger, zelfs op de aangepaste arbeidsmarkt ²². Terwijl er op vlak van communicatie en sensibilisering heel wat inspanningen geleverd zijn voor vrouwen op de arbeidsmarkt, is dit niet het geval voor vrouwen met een handicap.
18. Deze situatie wordt behandeld in de studie "Geslacht en OAW", gepubliceerd door de Koning Boudewijnstichting, AWIPH en PHARE ²³.
19. In België zijn een job en een daarmee verbonden inkomen nog steeds belangrijke factoren voor de maatschappelijk integratie van de betrokkene. Door de hierboven vermelde dubbele discriminatie wordt maatschappelijke participatie en alle soorten activiteiten die daaruit volgen dan ook te systematisch ontzegd aan vrouwen met een handicap: consumptie, zelfrespect, sociaal leven, enz.
20. Om de nodige acties te kunnen ontwikkelen opdat vrouwen met een handicap meer toegang zouden krijgen tot de arbeidsmarkt, zouden de overheden in ieder geval over volledige statistische gegevens moeten beschikken. Op dit moment is dit niet het geval ²⁴.

Vrouwen met een handicap en vorming

21. Ook wat betreft de toegang tot onderwijs en beroepsopleiding hebben vrouwen met een handicap te kampen met dubbele discriminatie: te vaak blijven zij beperkt tot vakkenpakketten en/of richtingen die de maatschappij geschikt vindt voor hen, terwijl ze misschien bevredigendere resultaten zouden kunnen halen met beter aangepaste en ingekaderde opleidingstrajecten.
22. Vrouwen met een handicap moeten ondersteund en aangemoedigd worden om opleidingen te volgen die beantwoorden aan de verwachtingen van de werkgevers. Op die manier kunnen ze, afhankelijk van hun feitelijke capaciteiten, toegang krijgen tot verantwoordelijke functies en het nodige zelfrespect voor een rijk leven ontwikkelen.

Vrouwen met een handicap en gevoelsleven

23. Een gevoels- en seksleven ontwikkelen is een universele menselijke behoefte. Beide noties zijn onderling nauw verbonden. Zowel in de familie als in de instelling wordt de persoon met een handicap vaak een seksleven ontzegd. Nochtans bestaan er positieve initiatieven in sommige instellingen, maar dan met eigen middelen en zonder officiële ondersteuning. In veel instellingen is het seksleven vaak 'gereguleerd', zelfs verboden. Op dat vlak bestaat er geen wetgeving voor de subsidiëring van nieuwe ontmoetingsruimtes voor koppels. Die werkelijkheid wordt dus gewoon genegeerd.

²² In Franstalig België is de term « emploi protégé » vervangen door « emploi adapté ».

²³ http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/05_Pictures_documents_and_external_sites/09_Publications/PUB_2011_3036_GentreEtEta.pdf

²⁴ Zie artikel 31 – Statistieken en het verzamelen van gegevens

24. In de Belgische maatschappij blijft het gevoelsleven van mensen met een handicap over het algemeen een taboe. Nochtans zijn personen met een handicap geen seksloze mensen ²⁵. In de praktijk zelf blijkt dat de seksuele beleving van mannen met een handicap gemakkelijker wordt erkend dan die van vrouwen met een handicap ²⁶.
25. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat seksualiteit voor vrouwen met een handicap de mogelijkheid inhoudt om kinderen te krijgen, iets wat een zeer groot deel van de bevolking vandaag onaanvaardbaar vindt, tot de personen met een handicap zelf toe ²⁷.
26. Ten aanzien van dit 'risico' bestaat de oplossing er al te vaak in de ontwikkeling van een evenwichtig gevoelsleven te beperken. Vaak leidt dit eenvoudigweg tot het toedienen van contraceptiva of een gedwongen sterilisatie, of botweg een verbod op seksualiteit.
27. De enige betrouwbare gegevens waarover we beschikken m.b.t. die praktijk dateren van 1999 ²⁸. In de jaren daarna lijkt er geen verbetering op te treden, maar we kunnen daarvoor enkel voortgaan op vermoedens en anonieme getuigenissen.
28. De gedwongen sterilisatie van vrouwen met een handicap, die van vrouwen met een verstandelijke handicap in het bijzonder, blijkt wijdverspreid te zijn in instellingen voor personen met een handicap, maar toch blijft het een taboe. Tal van verblijfscentra zouden de families het 'advies' geven om vrouwen en meisjes te laten steriliseren, als voorwaarde om tot de instelling te worden toegelaten, onder het mom van bescherming tegen ongewenste zwangerschappen ²⁹.
29. Gezien het tekort aan plaatsen in instellingen en meer algemeen het tekort aan hulp- en ondersteuningsdiensten voor personen met een handicap hebben de families over het algemeen geen keuze: komt er een plaats vrij, dan aanvaardt men de sterilisatie, met alle risico's op lichamelijk en mentaal misbruik die er mee gepaard gaan. Gedwongen sterilisatie is een aanslag op de integriteit van de vrouw.

Vrouwen met een handicap en moederschap

30. Net als mannen moeten vrouwen leren omgaan met hun handicap en de toegenomen afhankelijkheid, maar daarnaast moeten ze ook met hun seksualiteit en hun eventuele kinderwens omgaan ³⁰. Deze kinderwens is bij de vrouw (en bij de man) een onmiskenbaar biologisch gegeven.
31. De kinderwens bij vrouwen met een handicap, zeker bij vrouwen met een verstandelijke handicap, wordt huiverachtig bekeken, zowel door de medische sector als door de omgeving en de maatschappij in het algemeen.

²⁵ Seminarie "Seksualiteit en relaties bij mensen met een handicap", Universitaire Centrum Sint-Ignatius, Antwerpen, 6/10/2011, http://www.ucsia.org/main.aspx?c=*UCSIA2&n=97681&ct=97381&e=267506

²⁶ Studiedagen "Gevoelsleven en seksualiteit bij personen met een handicap" - FGC - 2008

²⁷ Getuigenis (2010) <http://ententecarolo.be/temoignage66d.html>

²⁸ Abstract : <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11869381> en <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15504650>

²⁹ <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2009-PDF-anysurfer/sterilisation-personnes-handicapees.pdf>

³⁰ Getuigenis : (2010) : <http://ententecarolo.be/temoignage66b.html>

Wegens hun handicap worden ze bij voorbaat als onbekwaam beschouwd om voor hun kind te zorgen ³¹. Bovendien gaat men er algemeen van uit dat kinderen van een moeder met een verstandelijke handicap deze handicap automatisch zullen erven. Nochtans zijn er geen wetenschappelijke studies die deze overtuiging staven.

32. De praktijk en de ervaring bij sommige ondersteuningsdiensten ³² leert evenwel dat een vrouw met een verstandelijke handicap een kind kan grootbrengen, op voorwaarde dat ze aangepaste begeleiding geniet.
33. Net zoals de kinderwens een kader vereist is er begeleiding nodig bij de weigering van het moederschap door anticonceptiemethodes, wat voorlopig ook niet het geval is. Idem voor ongewenste zwangerschappen.
34. De middelen, subsidies en het wettelijk kader volstaan niet en zijn te beperkt voor een goede omkadering en specifieke begeleiding van moeders met een handicap, zonder te vergeten dat sommige centra voor gezinsplanning niet algemeen toegankelijk zijn ³³. Bovendien schiet ook de vorming en/of specialisatie van het personeel schrijnend tekort. Er is ook onvoldoende permanentie van lange duur, tijdens de zwangerschap, maar ook na de geboorte van het kind.
35. Tot slot, op wettelijk vlak: een vrouw met handicap die onder het statuut van verlengde minderjarigheid wordt geplaatst verliest het recht op de uitoefening van het ouderlijk gezag ³⁴.

Vrouwen met een handicap en geweld

36. Jammer genoeg worden sommige vrouwen met een handicap geconfronteerd met geweld. Uit studies blijkt dat vrouwen met een handicap dubbel zo vaak het slachtoffer zijn van geweld en seksueel misbruik als vrouwen zonder handicap ³⁵.
37. In theorie kunnen zij op dit vlak hun rechten laten gelden.
38. Daartoe moeten ze echter op de hoogte zijn van hun rechten evenals van de geldende procedures en de bijstand waarop ze een beroep kunnen doen, niet alleen om hun rechten te doen gelden, maar ook om uit deze afhankelijkheid te ontsnappen.
39. Hierbij komt het feit dat vrouwen met een handicap meer problemen ondervinden om hun leed te verwoorden. In dit opzicht worden de functionele moeilijkheden bovendien nog versterkt door de stereotypen die ook vandaag nog rond het leven met een handicap blijven hangen.
40. Een probleem dat inherent is aan de gewelddadige situaties waarin sommige vrouwen met een handicap terecht komen, heeft te maken met de gebrekkige beheersing van hun eigen frustraties. De context waarin ze leven

³¹ <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2007-PDF-anysurfer/femme-handicap-desir-enfant.pdf>

³² <http://www.labiso.be/?page=VisualiserContenuOuvrage&Id=482>

³³ Zie artikel 9 – Toegankelijkheid

³⁴ Zie artikel 12 – Juridische erkenning

³⁵ <http://www.persephonevzw.org/dossiers/geweld/data/Geweld.pdf>

is dikwijls angstwekkend en bron van frustraties die kunnen leiden tot geweld, zowel tegen hen als door hen.

Illustratie

41. Ter illustratie van de problemen op het vlak van de toegankelijkheid tot de dienstverlening inzake huiselijk geweld verwijzen we naar het overleg tussen de Franstalige Federatie van Doven in België (FFSB) en de verantwoordelijken van het (gratis) groene nummer van het teleonthaal huiselijk geweld "Ecoute violences conjugales"³⁶ met het oog op een betere toegankelijkheid van deze dienstverlening voor doven.
42. Positief hieraan was dat « Ecoute violences conjugales » ten volle akte heeft genomen van de reële omstandigheden en duidelijk van plan is op zoek te gaan naar een oplossing.
43. Gaat men op zoek naar een praktische oplossing, dan duikt de vraag betreffende de anonimiteit op, een cruciale vraag bij dit soort situaties.
44. Praktisch gezien zou de meest efficiënte oplossing er voor "Ecoute violences conjugales" in bestaan een beroep te doen op medewerkers die gebarentaal kennen en gebruik kunnen maken van een videofoon. Toch is dit niet ideaal in termen van de anonimiteit. Bij gebarentaal is immers ook gelaatsuitdrukking van belang. Bovendien is het niet eenvoudig personeel te vinden dat over de vereiste competenties beschikt.
45. Een andere oplossing zou erin bestaan een beroep te doen op een gebarentolk, hetgeen in de Belgische context geen sinecure is gezien de geringe beschikbaarheid van tolken. Daarnaast dient te worden aangestipt dat ook dit de waarborg van anonimiteit sterk vermindert aangezien de kans zeer groot is dat dove persoon zal worden bijgestaan door een tolk waarop hij ook op andere momenten een beroep doet. Bovendien zou hiervoor een speciale ontmoeting moeten worden georganiseerd, hetgeen niet strookt met de normale gang van zaken voor een dienst waarvan de goede werking juist te danken is aan de onmiddellijke bereikbaarheid.
46. Ook andere werkwijzen zoals email of chat werden besproken maar kunnen niet op al te veel goedkeuring rekenen omdat ze niet overeenstemmen met de manier van werken bij "Ecoute violences conjugales". De invoering ervan zou voor deze organisatie trouwens een grote financiële impact hebben, en de middelen zijn beperkt.
47. "Ecoute violences conjugales" is zich van het probleem bewust geworden, maar bij deze gelegenheid is er nog niets concreets beslist om er iets aan te doen.
48. Dit toont duidelijk aan hoe moeilijk het is een doeltreffende oplossing te bieden wanneer het erop aankomt mensen op voet van gelijkheid te behandelen.

49. Als resultaat van het overleg volgen hier de aanbevelingen om de situatie van vrouwen met een handicap te verbeteren:

³⁶ Opgelet: in België bestaat deze dienst enkel in de Franstalige Gemeenschap

Aanbevelingen

1. Vereenvoudiging van de machinerie die de betrokkene in werking moet stellen om zijn rechten te kennen en, in voorkomend geval, te doen gelden.
2. Invoering van bijzondere maatregelen om de omvang van meervoudige discriminatie ten aanzien van vrouwen terug te dringen.
3. Ontwikkeling van instrumenten om werkgevers en collega's te sensibiliseren en de professionele inschakeling van vrouwen met een handicap te bevorderen.
4. Statistische kennis opbouwen over de ervaring van vrouwen met een handicap en op basis hiervan beleidsmaatregelen formuleren om hun situatie te verbeteren.
5. Initiatieven ontwikkelen om het publiek te sensibiliseren met betrekking tot het gevoelsleven van personen met een handicap.
6. Zorgen voor speciale ondersteuning voor vrouwen met een handicap met betrekking tot de evenwichtige ontwikkeling van hun gevoelsleven.
7. Ondersteuning van vrouwen met een handicap door hen middelen aan te reiken om potentiële conflictsituaties en de dreiging van geweld te ontmijnen.
8. Invoering van een strategie om de mensen te sensibiliseren op het vlak van meervoudige discriminatie.
9. Ontmoetingsruimtes voor koppels voorzien in instellingen waar personen met een handicap verblijven
10. Diensten financieren die bevoegd zijn voor de begeleiding van het project rond personen met een handicap en een kinderwens en personen met een handicap die een harmonieus gevoels- en seksleven willen opbouwen, ook zonder kinderwens.
11. Moeders met een handicap een specifieke langetermijnbegeleiding aanbieden, niet alleen gedurende de zwangerschap, maar zo nodig ook nog na de geboorte van het kind.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 7 : Kinderen met een handicap

1. Dit hoofdstuk werd geschreven in samenwerking met de verenigingen van ouders en familieleden van kinderen met een handicap, en dus niet met de kinderen zelf. Die laatsten konden met hun getuigenis en eisen terecht bij het project 'What Do You Think' ³⁷, en de 'Tweede rapport van kinderen in België voor het Comité voor de rechten van het kind' van 1 februari 2010 ³⁸.

Het belang van het kind voor alles

2. De Belgische Grondwet bepaalt dat het belang van het kind de eerste overweging is bij elke beslissing die het kind aangaat ³⁹. Dit principe geldt ook voor kinderen met een handicap.
3. In de praktijk wordt dit principe slechts zelden volledig toegepast. Veel kinderen met een handicap hebben niet in dezelfde mate als andere kinderen toegang tot de goederen en diensten waarop ze in feite recht hebben.
4. In de wetgeving betreffende kinderen wordt slechts zelden rekening gehouden met de specifieke behoeften van kinderen met een handicap. Dit is niet bevorderlijk voor de diversiteit en de insluiting.
5. De wetteksten die de Belgische maatschappij regelen zouden nuttige maatregelen moeten bevatten die tegemoetkomen aan de behoeften van kinderen met een handicap.
6. Een andere oplossing zou zijn bijzondere wetten te ontwerpen die aan deze behoeften tegemoetkomen.

Luisteren naar het kind

7. De natuurlijke leefomgeving voor kinderen met een handicap is het familiale kader.
8. Vanaf het moment waarop de ouders vernemen dat er een handicap is, moeten ze erop worden voorbereid het kind ten volle te verwelkomen. Hun inzicht in de gevolgen van de handicap voor henzelf en voor het kind zal bepalend zijn voor hun toekomstige relatie en voor de ontwikkeling van een dialoog die een optimale verhouding tussen ouders en kind mogelijk maakt.
9. Zoals in elke ouder-kindrelatie (of volwassene-kindrelatie) vormen luisterbereidheid en dialoog de hoeksteen van een gezonde band, met wederzijds vertrouwen als fundament.
10. Van daaruit kan het kind met een handicap vervolgens zijn relatie met zijn bredere omgeving uitbouwen en de maatschappij waarin het zijn plaats zal moeten vinden, leren begrijpen. Op dit moment is deze maatschappij op veel

³⁷ http://www.unicef.be/webdata/press-release-pdf/2009-09-08/Wij_zijn_jongeren_in_de_eerste_plaats_NL.pdf

³⁸ http://www.unicef.be/webdata/LR_RapportNL_0.pdf (blz. 44-47)

³⁹ Belgische Grondwet, artikel 22bis, paragraaf 4

vlakken nog onvoldoende aangepast aan kinderen (nadien volwassenen) met een handicap.

11. Het is daarom zoals bij elk kind in de eerste plaats op gezinsniveau dat de mogelijkheid moet worden geschapen om op de juiste manier te luisteren naar het kind. Gezinnen die een kind met een handicap krijgen, hebben de juiste middelen nodig om een goed inzicht in de situatie te verwerven en een doeltreffende dialoog uit te bouwen.
12. We moeten echter vaststellen dat er in België hiervoor te weinig gezinshulp bestaat. De begeleidingsstructuren zijn onvoldoende ontwikkeld om kinderen met een handicap zo vroeg mogelijk in hun ontwikkeling een luisterend oor te bieden. De "voorbereiding" van ouders is dikwijls beperkt tot inlichtingen verstrekt door de arts of bijeengesprokkeld op het internet. Langdurige ondersteuning door een multidisciplinair team bestaat nog veel te weinig ⁴⁰.
13. In bepaalde gevallen blijkt niet de familiale omgeving maar wel een gespecialiseerde instelling de beste oplossing te zijn voor de ontwikkeling van het kind. Meestal verdient een combinatie van de twee de voorkeur: periodes in een instelling afgewisseld met periodes in het gezin. Altijd moet er ook naar het kind worden geluisterd.
14. In de praktijk stellen we vast dat er in de opvangsector weinig rekening wordt gehouden met de wil van het kind. In heel weinig centra worden momenten ingelast waarin er echt naar de mening van de kinderen in kwestie wordt geluisterd. Als er al wordt geluisterd, dan is dat nog al te vaak enkel naar de vertegenwoordigers, namelijk de ouders of de voogd.
15. Bijgevolg komt ondersteuning aangepast aan de leeftijd en de handicap slechts zelden voor.
16. Zo bestaan er wat betreft de toegang tot de rechtspraak mechanismen om rekening te houden met de getuigenis, de verwachtingen of het ongenoegen van het kind. De opleiding van de personen die instaan voor de getuigenissen bevat echter niets dat specifiek gericht zijn op kinderen met een handicap.

Het recht op kwaliteitsvol onderwijs

17. In principe moet elk kind toegang hebben tot kwaliteitsvol onderwijs.
18. Het eerste pedagogische principe is dat een kind in eerste instantie een kind is en niet mag worden herleid tot zijn beperkingen.
19. Hoewel steeds meer kinderen met een visuele handicap met succes deelnemen aan het reguliere onderwijs dankzij ondersteuning en aangepaste begeleiding, dient voor het overige te worden vastgesteld dat de onderwijssystemen die in België werden ontwikkeld over het algemeen niet beantwoorden aan de basiscriteria voor inclusief onderwijs.

⁴⁰ Ondersteuning door een multidisciplinair team zou ook zinvol zijn gedurende de hele ontwikkeling van het kind en in het bijzonder tijdens de schooljaren.

Illustratie

20. Ter illustratie van de strijd die personen met een handicap, hun familie en de organisaties die hen vertegenwoordigen moeten aangaan om toegang te krijgen tot kwaliteitsvol onderwijs voor allen, vermelden we hier de klacht neergelegd door de ouders van 4 dove kinderen tegen de Vlaamse Minister van Onderwijs en verschillende Vlaamse scholen om voor hun kinderen het recht op inclusief onderwijs te laten gelden ⁴¹.
21. De klacht was gebaseerd op de vaststelling dat deze kinderen geen toegang tot het onderwijs hadden gedurende meer dan de helft van hun schooltijd omdat er niet voldoende tolken beschikbaar waren.
22. In juli 2009 werd de Vlaamse overheid door de Gentse Rechtbank van eerste aanleg schuldig bevonden van discriminatie wegens weigering van redelijke aanpassingen. De rechtbank verplichtte de Vlaamse overheid ertoe ervoor te zorgen dat de kinderen minstens 70% van de lestijd over een tolk Vlaamse Gebarentaal (VGT) zouden kunnen beschikken. Bij dit vonnis hoorde ook een boete.
23. Helaas besliste de Vlaamse Regering zich niet bij de beslissing neer te leggen en in beroep te gaan.
24. Dit beroep werd in september 2011 door het Hof van beroep als ongegrond verworpen. De redenering achter het vonnis bevestigt dat de overheid het aanbrengen van redelijke aanpassingen niet naar individuele burgers mag doorschuiven. Het Hof wijst erop dat een buurland (Nederland) erin slaagt tolken in te zetten voor 100 % van de lessen. Het verworpt de argumentatie van de Vlaamse overheid dat er onvoldoende tolken Vlaamse Gebarentaal zouden zijn, want de Vlaamse onderwijsinspectie stipt aan dat er wel voldoende tolken zijn, maar dat er onvoldoende fondsen zijn om hun het loon uit te betalen dat hen in de mogelijkheid zou stellen deze activiteit beroepshalve uit te voeren.
25. Dit vonnis is een belangrijk precedent in de strijd tegen discriminatie en voor de toepassing van het principe van de redelijke aanpassing.
26. Vanaf september 2012 werd gevolg gegeven aan de uitspraak van het Hof van Beroep in Gent. Dove leerlingen en studenten krijgen zo goed als alle tolk uren die ze zelf hebben aangevraagd. Leerlingen krijgen anno 2012-2013 voor gemiddeld 40% van de lestijd een tolk VGT of schrijftolk ter beschikking.
27. Er is een groeipad uitgestippeld, dat zal leiden naar de vereiste 70% tolkondersteuning vanaf 2015-2016. Ook het loon van de tolken zal 3 jaar lang verhoogd worden met telkens €2. Voorlopig ⁴² werd het recht op tolken in onderwijs nog niet decretaal verankerd. Ook aan het statuut van de tolken VGT werd nog niets gewijzigd.
28. Concreet worden kinderen met een handicap te systematisch in naar gespecialiseerde instellingen gestuurd, en de rol van deze instellingen heeft bijna uitsluitend te maken met de beperkingen van het kind.

⁴¹ Dit sprekende voorbeeld betreft enkel de Vlaamse Gemeenschap (cf. hoofdstuk over het Belgisch federalisme).

⁴² In december 2012

29. Inclusie bevorderende maatregelen blijken dus geen prioriteit te zijn in het Belgische onderwijsmodel.
30. Dit probleem rijst al vóór de verplichte schoolleeftijd ⁴³: de activiteiten die eraan voorafgaan, volgen gewoonlijk geen inclusiemodel, op enkele pilootprojecten na: het scheiden van kinderen met en kinderen zonder handicap gebeurt helaas al erg jong. Dat bemoeilijkt vanzelfsprekend de inclusie maatregelen later in het leven: gezinsleven, professioneel leven, gevoelsleven, vrije tijd, ...

Illustratie

31. Bij wijze van illustratie vermelden we hier het leerlingenvervoer, dat duidelijk het cumulatief effect aantoont van het gebrek aan gelijke behandeling waarvan heel wat kinderen met een handicap en hun ouders het slachtoffer zijn.

32. Het recht op onderwijs is een basisrecht, ook voor kinderen met een handicap. Het onderwijsaanbod voor hen is echter minder uitgebreid dan dat voor andere kinderen.

33. Voor velen onder hen betekent dit een langere reistijd dan voor andere kinderen door de afstand tussen het domicilie en de aan hun noden aangepaste school.

34. Om gezinnen en hun kinderen te ondersteunen bij hun zoektocht naar onderwijs aangepast aan de beperkingen van de kinderen, organiseren de gewesten en gemeenschappen een aangepast schoolvervoer. Dit is een meer dan lovenswaardig initiatief.

35. In de praktijk blijken de omstandigheden van het leerlingenvervoer echter zeer moeilijk, en in sommige gevallen grenst dat aan kindermishandeling. De duur van het traject is het grootste probleem.

36. Sommige kinderen zitten vele uren op de bus, ten koste van hun gezondheid, school en sociale contacten.

37. Dankzij goede schoolintegratieprojecten zouden deze kinderen toegang kunnen krijgen tot scholen dichtbij huis. Dit zou hun vorming ten goede komen, want de energie die ze niet meer in de verplaatsing moeten stoppen kan dan naar andere dingen gaan.
38. Het kind met een handicap dat om die reden een opleiding moet volgen in een "gespecialiseerde school" wordt vaak geconfronteerd met een ander probleem dat een grote impact heeft op het kind zelf en op het gezin: de afwezigheid van gesubsidieerde opvang in die scholen.
39. Dat heeft dan weer een zware impact op de levenskwaliteit van het kind en zijn omgeving en brengt extra kosten met zich mee die andere schoolgaande kinderen niet hebben. Vaak ziet een van de ouders zich genoodzaakt zijn of haar professionele ambities bij te stellen of zelfs zijn of haar job op te geven. Dat is de problematiek van de zogenaamde associatieve discriminaties.

⁴³ De leerplichtige leeftijd is 6 jaar in België

40. Een ander gerelateerd element waaraan we niet zomaar mogen voorbijgaan betreft het buitengewoon onderwijs in de Franse Gemeenschap (België): in tegenstelling tot het gewoon onderwijs is er geen structurele oplossing op het vlak van opvang en/of takenscholen. Als die een kind met een handicap opvangen kunnen ze geen subsidie krijgen voor de behoefte aan bijkomende omkadering ⁴⁴.

Het recht op vrijetijdsbesteding

41. Veruit de meeste structuren voor buitenschoolse opvang ⁴⁵, essentiële plaatsen voor sociaal contact, zijn niet ingesteld op het onthaal van kinderen met een handicap.
42. Per slot van rekening is de keuze aan activiteiten voor kinderen met een handicap enorm beperkt. Hierdoor wordt de toegang tot de samenleving voor het kind in kwestie drastisch gelimiteerd, en het is de samenleving zelf die aan de oorzaak hiervan ligt en in gebreke blijft. Idem voor vakanties.
43. Nochtans hebben reeds proefprojecten plaatsgevonden ⁴⁶ en mits de nodige pedagogische, materiële en menselijke aanpassingen is de insluiting van kinderen met een handicap bij groepen van kinderen zonder handicap perfect mogelijk. Deze proefprojecten tonen aan dat iedereen baat heeft bij een kwaliteitsvolle inclusieve opvang.
44. Ook al is de bevordering en uitvoering van maatregelen voor de insluiting van kinderen wettelijk vastgelegd, toch moeten we vaststellen dat slechts zelden effectief gevolg wordt gegeven aan deze maatregelen. Dit geldt bv. voor het Decreet van de Franse Gemeenschapscommissie betreffende de sociale integratie van personen met een handicap en hun inschakeling in het arbeidsproces ⁴⁷ en voor het Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie betreffende de erkenning van en de toelagen aan de dagcentra voor schoolgaande kinderen ⁴⁸.
45. In dit stadium dient de aandacht te worden gevestigd op het probleem van de tweedelijns handicap (zie ook verder punten 60 tot 64). Ouders van kinderen met een handicap worden er immers toe genoopt een flink deel van hun tijd en van hun persoonlijke en beroepsgebonden ontwikkelingspotentieel te investeren in de begeleiding van hun gehandicapt kind bij het schoolwerk.

Het recht op keuze

46. Zowel op vlak van de opleiding als op vlak van de vrijetijdsbesteding geldt het recht om te kunnen kiezen tussen gespecialiseerde en inclusieve. Bovendien

⁴⁴ Het decreet van de Franse Gemeenschap van 28/04/2004 inzake de erkenning en ondersteuning van takenscholen voorziet niets rond de opvang van kinderen met een handicap - http://www.gallilex.cfwb.be/document/pdf/28805_000.pdf

⁴⁵ Het decreet inzake de coördinatie van het onthaal van kinderen tijdens hun vrije tijd en de ondersteuning van buitenschoolse opvang voorziet niets rond de opvang van kinderen met een handicap.

⁴⁶ http://www.enseignement.be/index.php?page=23827&do_id=5464&do_check

⁴⁷ Decreet van de Franse Gemeenschapscommissie van 3/7/1991 betreffende de sociale integratie van personen met een handicap en hun inschakeling in het arbeidsproces, <http://www.pfwb.be/le-travail-du-parlement/doc-et-pub/documents-parlementaires-et-decrets/documents/000044474>

⁴⁸ Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie van 18 juli 2002

zou het mogelijk moeten zijn om gemakkelijk van de ene naar de andere te kunnen overschakelen.

47. De toepassing van dit keuzerecht komt de gelijkheid tussen alle kinderen ten goede.
48. In werkelijkheid is het keuzerecht momenteel zeer begrensd. Het aanbod op vlak van school en inclusieve activiteiten is immers uitermate beperkt. Vaak zijn er voor kinderen met een handicap enkel gespecialiseerde scholen en activiteiten.
49. Daarenboven blijkt steeds meer dat kinderen met een handicap helemaal geen toegang hebben tot gespecialiseerd, aan hun situatie aangepast onderwijs door een gebrek aan plaatsen. Gevallen van kinderen die geen school lopen worden zelfs geregeld aan de kaak gesteld, zoals blijkt uit het bestaan van dagonthaaldiensten "Services d'accueil de jour pour jeunes non-scolarisables" (S.A.J.J.N.S.) in het Waalse Gewest ⁴⁹.

Gebrek aan diversiteit wat de doelpublieken betreft

50. Over het algemeen wordt de diversiteit aan doelpublieken dankzij de invoering van insluitingsprincipes amper of helemaal niet gevaloriseerd, ondersteund of gerealiseerd op het terrein.
51. Een dergelijke diversiteit zou nochtans een aanzienlijke meerwaarde bieden voor het kind met een handicap, maar ook voor de andere kinderen die mee dit eerste in contact komen. Tenslotte heeft de hele samenleving baat bij een investering waarbij de algemene kennis van de andere en dus de omgang met het anders-zijn erop vooruit gaat.

Het principe van de gelijkheid tussen kinderen

52. Gelet op de federale organisatie van ons land is het concrete kinderbeleid een bevoegdheid van de gemeenschappen.
53. Het belangrijkste element op federaal niveau betreft tot op heden de toekenning van een aanvullende kinderbijslag voor een kind met een handicap (verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een handicap).
54. Tot bij het aantreden van de nieuwe federale regering 01/12/2011, worden kinderen op het hele Belgische grondgebied op voet van gelijkheid behandeld, ongeacht hun culturele achtergrond of de plaats van hun domicilie.
55. Het regeerakkoord, bekendgemaakt op 01/12/2011, hertekent de regels: de bevoegdheid voor de gezinsbijslag wordt overgedragen aan de gemeenschappen. Daardoor ontstaat het risico dat er in de nabije toekomst een verschil zal zijn in functie van het gewest waar het kind gedomicilieerd is en in functie van de gemeenschap waartoe het behoort.
56. Deze gescheiden evolutie zou dus ook van invloed kunnen zijn op kinderen met een handicap die de verhoogde kinderbijslag genieten. Op dat moment

⁴⁹ In 2011, 351 jongeren in 14 dagonthaaldiensten (blz.22) : http://www.awiph.be/pdf/documentation/publications/revues_rapports/rapport_annuel/rapport_annuel_AWIPH_2011.pdf)

worden kinderen niet meer als “gelijk” beschouwd op het hele Belgische grondgebied.

Cumulatieve kwetsbaarheid

57. Hoewel er een geïdealiseerd beeld bestaat van situaties waarin gezinnen erin slagen om ondanks hun toestand van cumulatieve kwetsbaarheid een gelukkig leven uit te bouwen, is het een feit dat kinderen met een handicap meer kans hebben op een rijk leven wanneer ze opgroeien in een bemiddeld en hecht gezin.
58. Veel gezinnen beschikken niet over de nodige financiële middelen om zich toegang te verschaffen tot de diensten en vormen van ondersteuning waarop ze recht hebben. In dat opzicht hebben hun professioneel-sociaal-culturele levensomstandigheden een grote impact.
59. Samen met hen moeten gerichte maatregelen worden uitgewerkt die rekening houden met hun situatie.

Tweedelijns handicap

60. Ouders van kinderen met een handicap moeten het hoofd bieden aan omstandigheden die gevolgen hebben voor verschillende aspecten van het leven. Dit is wat men ‘tweedelijns handicap’ noemt, een situatie waarbij iemand die zelf geen handicap heeft op tal van vlakken (maatschappelijk, beroepshalve, cultureel) de impact ondervindt van het feit dat hij of zij met een persoon met een handicap samenleeft.
61. In maatschappelijk opzicht heeft deze persoon een handicap door zijn band met een persoon met een handicap.
62. Als voorbeeld vermelden we beroepskeuzes waartoe men gedwongen wordt in functie van de noodzakelijke tijd en de aandacht die men moet besteden als een ouder met een handicap, het feit dat men niet plotseling kan beslissen deel te nemen aan een culturele manifestatie door de noodzakelijke planning ten gevolge van de handicap (kinderopvang, bv.), enz.⁵⁰.
63. Al te vaak worden ouders “vastgeketend” in een leven dat draait rond de handicap van hun kind.
64. Vaak kampen ouders van kinderen met een handicap ook zelf met een handicap in hun professioneel, sociaal of cultureel leven. Deze aspecten worden slechts zeer sporadisch in rekening gebracht door de sociale systemen op federaal niveau. Zo staan de kinderopvangsystemen op dit moment nog in hun kinderschoenen.

⁵⁰ [http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/3\) Publications/PUB2007_1756_LuisterenNaarMantelzorgersSamenvatting.pdf](http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/3)_Publications/PUB2007_1756_LuisterenNaarMantelzorgersSamenvatting.pdf) (blz. 20-21)

Aanbevelingen

1. De wetteksten die de Belgische maatschappij regelen, zouden nuttige maatregelen moeten bevatten die tegemoetkomen aan de behoeften van kinderen met een handicap. Een andere oplossing kan erin bestaan specifieke wetteksten op te stellen met betrekking tot deze behoeften.
2. De gezinnen met een kind met een handicap multidisciplinaire ondersteuning waarborgen. Dergelijke ondersteuning moet als doel hebben een doeltreffende dialoog tot stand te brengen tussen het kind en alle personen in zijn omgeving. Zo zal er meer geluisterd worden naar het kind met een handicap, wat ook nodig is.
3. Bevordering van diversiteit en insluiting in het onderwijs, bij buitenschoolse activiteiten en bij vrijetijdsactiviteiten.
4. Administratieve opvolging van het kind zodat met op voorhand kan inspelen op zijn noden en om te voorkomen dat een kind met een meervoudige handicap door het gebrek aan planning in geen enkel onderwijstype meer terecht kan.
5. Bevordering van geïntegreerd onderwijs dat kinderen met een handicap in functie van de noden van het kind voltijds of deeltijds kan opvangen.
6. Bevordering van de insluiting in een systeem van buitenschoolse opvang en bij culturele en sportactiviteiten. Hierbij moeten kinderen met een handicap op een flexibele manier terecht kunnen, in functie van de noden van het kind.
7. Actieplannen uitwerken ter bevordering van een realistische kijk op handicap : een noodzakelijke stap met het oog op een daadwerkelijk 'insluitende' maatschappij. Een eerste stap in de ontmythologisering van de handicap zou bedoeld moeten zijn voor het onderwijzend personeel zelf.
8. Ontwikkelen van een « brugsysteem tussen het bijzonder en het gewoon onderwijs, maar ook tussen de verschillende types buitengewoon onderwijs. Het doel zou moeten zijn ervoor te zorgen dat elk kind op vlak van kennis en maatschappelijke integratie zo ver mogelijk geraakt.
9. Ontwikkeling van een echt insluitingsbeleid dat erop gericht is globaal rekening te houden met ieder kind met een handicap om het te sturen in de richting van de onderwijsstructuren en de sociaal-culturele ontwikkeling die het best zijn aangepast aan de situatie van dit kind.
10. Uitwerken van de opdrachten van de bestaande begeleidingsdiensten om hen in staat te stellen gezinnen met een kind met een handicap vroeger en dus efficiënter op te volgen.
11. Gezinnen en professionele hulpverleners de nodige middelen (personeel, pedagogische instrumenten en financiële middelen) voor goede insluitingsprojecten ter beschikking stellen.
12. Een aangepast dienstenaanbod ontwikkelen om massa's taken te verlichten die ouders van kinderen met een handicap voor hun rekening moeten nemen ten koste van een beroepsloopbaan, een sociaal leven en culturele bezigheden. De ouders de kans geven een evenwichtig leven uit te bouwen

zou een gunstige weerslag hebben op het leven van het kind met een handicap.

13. Opvang verzorgen in gespecialiseerde scholen zodat de kinderen die daar les volgen (en hun ouders) in een vergelijkbare situatie komen als de kinderen die gewoon onderwijs volgen.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 8 : Sensibilisering

Informereren van het grote publiek

1. Op Belgisch niveau dient te worden vastgesteld dat het grote publiek slechts zeer beperkt gesensibiliseerd is over het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD).
2. Terwijl het BDF en zijn leden organisaties sinds 2002 betrokken waren in het bewustmakingsproces betreffende de onderhandelingen rond de UNCRPD, verwijzen de federale overheden er slechts sinds 2008 naar en beperken ze zich tot enkele persberichten ⁵¹ en verschillende teksten op de homepage van de Staatssecretaris voor Personen met een handicap ⁵².
3. Deze acties vallen hoofdzakelijk onder de noemer "informereren" of zelfs, wat erger is, gewoon onder de noemer "communicatie". We moeten dan ook vaststellen dat er in feite een minimum aan communicatie is geweest. Communicatie vormt een noodzakelijke basis voor sensibilisering, maar is het lang niet voldoende.
4. Ook op het niveau van de deelgebieden is alles tot een minimum beperkt gebleven: er is door de "diensten belast met het integratiebeleid voor personen met een handicap" informatie gepubliceerd op hun respectieve websites en er is ook informatie opgenomen in hun publicaties. De informatie die werd verspreid was niet toegankelijk voor alle doelgroepen. Zo was er bijvoorbeeld geen informatie in gebarentaal beschikbaar.
5. Er dient te worden opgemerkt dat het informeren dan ook beperkt is gebleven tot de gebruikers van deze federale en regionale diensten, met andere woorden tot een beperkt deel van de personen met een handicap. De bevoegde instanties hebben niet actief stappen ondernomen om personen met een handicap op grootschalige wijze te informeren.

⁵¹ 2008: <http://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20080905/rechten-van-personen-met-eeen-handicap?setlang=1>
2009: <http://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20090708/belgi%C3%AB-ratificeert-het-verdrag-over-de-rechten-van-personen-met-eeen-handicap?setlang=1>
2011: <http://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20110720/personen-met-eeen-handicap?setlang=1>
2012: <http://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20120511/implementatie-van-het-vn-verdrag-inzake-de-rechten-van-personen-met-eeen-handic?setlang=1>
2012: <http://www.presscenter.org/nl/pressrelease/20121207/zesmaandelijks-verslag-van-de-uitvoering-van-het-vn-verdrag-inzake-de-rechten->

⁵² 2009: <http://archive.fernandez.belgium.be/nl/news/ratificatie-internationaal-verdrag-voor-personen-met-eeen-handicap-gestart.html>
2009: <http://archive.fernandez.belgium.be/nl/news/belgi%C3%ab-heeft-het-verdrag-betreffende-de-rechten-van-personen-met-eeen-handicap-geratificeerd.html>
2011: <http://archive.delizee.belgium.be/nl/opening-van-de-vierde-conferentie-van-staten-die-partij-zijn-7-tot-9-september-2011-vn-hoofdkwartier> (http://archive.delizee.belgium.be/it_works.html)
2011: <http://archive.delizee.belgium.be/nl/een-contactpersoon-handicap-elk-kabinet-en-administratie> (http://archive.delizee.belgium.be/it_works.html)
2012: <http://www.courard.belgium.be/nl/de-uitvoering-van-het-vn-verdrag-inzake-de-rechten-voor-personen-met-eeen-handicap-eeen-eerste>

6. A fortiori werd ook het "grote publiek" niet echt geïnformeerd. Iemand moest al toevallig één van de zeldzame persartikeltjes lezen die werden gepubliceerd naar aanleiding van de officiële persberichten. Jammer genoeg heeft de pers geen weerklank gegeven aan de persberichten van de representatieve structuren van personen met een handicap (zie hierna). De kans dat een willekeurige burger die niet vertrouwd is met de handicaprealiteit werd bereikt, was dan ook zeer gering.

Informeren is niet sensibiliseren

7. Een doelpubliek informatie geven is een onderdeel van sensibilisering. Sensibiliseren is echter ruimer en vraagt om een complexere benadering dan enkel de verspreiding van vaak bijzonder droge persberichten.
8. Het BDF en alle partijen die aan dit alternatieve verslag meewerken, moeten dan ook vaststellen dat de Belgische overheden het grote publiek op geen enkele manier hebben gesensibiliseerd met betrekking tot de UNCRPD.
9. Sinds 2002 hebben het BDF en de organisaties die er deel van uitmaken de opeenvolgende regeringen moeten sensibiliseren voor de verschillende stappen die België dringend moest zetten in het kader van het Verdrag.
10. Het is spijtig te moeten vaststellen dat de verenigingssector met dergelijk lobbywerk in feite de federale regering en de verschillende deelregeringen heeft moeten sensibiliseren.
11. Jammer genoeg heeft deze bewustmaking van de beleidsmakers tijd en geld gekost.
12. Gelet op de resultaten, beschouwt het BDF deze inspanningen als nuttige investeringen: België heeft het Verdrag geratificeerd, artikel 33 werd uitgevoerd en het BDF, de organisaties die er lid van zijn en de regionale representatieve structuren zijn door de verschillende regeringen erkend als gesprekspartners met betrekking tot de uitvoering van de UNCRPD.

Sensibilisering voor de UNCRPD door de organisaties van personen met een handicap: een "weinig wervend" verhaal voor de media

13. De organisaties van personen met een handicap hebben acties opgezet om te sensibiliseren voor het belang en de inhoud van de UNCRPD. Ze deden dat in het kader van hun statutaire rol ⁵³, via hun gebruikelijke communicatiekanalen: tijdschriften, informatiebrieven, websites, themavergaderingen, ...
14. De representatieve organisaties hebben jammer genoeg moeten vaststellen dat de media zeer weinig aandacht hebben geschonken aan de thematiek van de UNCRPD.

⁵³ De belangrijkste rol van de representatieve organisaties is de dienstverlening voor hun leden en de verdediging van hun belangen bij de verschillende regeringen.

15. Zo heeft het Belgian Disability Forum bijvoorbeeld bij elke belangrijke stap in het ratificeringsproces verschillende teksten en persberichten ⁵⁴ verspreid, die geen enkele weerklank hebben gevonden in de media.
16. Een dergelijk belangrijk verdrag verkoopt zichzelf niet. Het is pas voor de concrete gevolgen die het op het terrein heeft, dat de pers belangstelling toont. En zelfs wanneer dat zo is, wordt het slechts terzijde vermeld en gaat de meeste aandacht naar het concrete resultaat dat het mee mogelijk heeft gemaakt ⁵⁵.
17. Om het grote publiek te kunnen bereiken, zouden de organisaties een specifieke communicatiestrategie moeten kunnen uitwerken. Zij hebben echter niet de financiële middelen om communicatiecampagnes voor het grote publiek uit te werken. Daarvoor zijn budgetten nodig waarover zij hoegenaamd niet beschikken.
18. Het Belgische verenigingsweefsel is erg uitgebreid en vertakt. Het is ook zeer geëngageerd. Het beschikt echter over zeer beperkte middelen en de overheidsfinanciering waarop het kan rekenen is onvoldoende of onbestaande. Er zijn bovendien beperkingen aan gekoppeld die onvoldoende soepelheid laten om grootschalige sensibiliseringscampagnes te kunnen uitwerken.

Problemen met de evaluatie van de impact van de sensibiliseringscampagnes

19. Het uitwerken van communicatiecampagnes voor de insluiting van personen met een handicap is zeker nuttig. Deze campagnes worden evenwel op verschillende niveaus uitgevoerd, zonder enig overleg.
20. Op dezelfde manier is de evaluatie van de werkelijke impact van deze communicatieacties beperkt tot de door de media medegedeelde cijfers, wat niet overeenstemt met een volledige en objectieve evaluatie.
21. Ten slotte worden deze evaluatiegegevens – voor zover die al bestaan – niet gepubliceerd.
22. Alles welbeschouwd worden de campagnes onvoldoende objectief uitgedacht en geëvalueerd.

Van jongs af aan sensibiliseren

23. Voor een afdoend resultaat moet sensibilisering van jongs af aan – op zijn minst vanaf de schooljaren – gebeuren. Ze moet ook zo natuurlijk mogelijk gebeuren: door het kind iedere dag in contact te brengen met de realiteit van de samenleving waarin het zich ontwikkelt en onder de zelfde voorwaarden als alle andere kinderen.

⁵⁴ Conferentie " Het internationaal verdrag inzake de rechten van de personen met een handicap. De betrokkenheid van de beweging van personen met een handicap", georganiseerd door het BDF en de NHRPH -Woensdag 7 november 2007; Persbericht van het BDF: VN-verdrag over de personen met een handicap: een historische ondertekening op 2007-03-28; Persbericht van het BDF: UNCRPD. Verslag van het middenveld 2010-10-27

⁵⁵ Het is bijzonder zorgwekkend dat het commerciële aspect resoluut de bovenhand heeft genomen in de media: opdat een persbericht aandacht zou krijgen van het nationale persagentschap, moet de verspreider van het bericht zich abonneren op de diensten ervan en een jaarlijkse bijdrage betalen!

24. Indien men de laagste raming van het aantal personen met een handicap neemt, namelijk 10% van de bevolking, betekent dit concreet dat in iedere klas ten minste 2 kinderen met een handicap zou moeten zitten. In België zijn we daar ver van verwijderd. Dezelfde redenering kan worden gemaakt voor, de sportclubs, de culturele verenigingen, de jeugdbewegingen, het beroepsleven, de media, ...
25. Op dezelfde wijze kan gesteld worden dat het zeker heel interessant zou zijn dat de leerlingen contact zouden hebben met een gelijkwaardig aandeel leraren met een handicap. Zo zou sensibilisering op een volledig natuurlijke wijze gebeuren.
26. De bewustmaking zou dus natuurlijk en dag in, dag uit moeten gebeuren, binnen een inclusieve samenleving, zonder enig beroep te doen op de mediatisering, enkel door te voorzien in de nodige omkadering.
27. Jammer genoeg heeft België tot nu toe niet voor een insluitingsmodel gekozen. Kinderen leven van jongs af aan grotendeels in een wereld waar kinderen met een handicap niet bestaan: door deze scheiding hebben zij automatisch geen weet van het anders-zijn van anderen.
28. Deze situatie leidt tot onbegrip, onvoldoende respect, verwerping en angst.
29. Om diezelfde reden zijn er a posteriori bewustmakingsprocessen (mediacampagnes) nodig om het gebrek aan een louter natuurlijk proces van kennis en erkenning a priori te compenseren.
30. De Belgische samenleving, in haar talrijke facetten, staat dus voor een proces dat veel tijd en geld kost en vooral personen krenkt die, van jongs af aan, lijden onder dit verschil waarvoor de samenleving blind blijft.
31. De communicatiecampagnes zijn dus een a posteriori oplossing. Jammer genoeg zijn deze onvoldoende om de jarenlange hokjesmentaliteit op een efficiënte manier te verbeteren.
32. Het BDF en de organisaties die aan dit verslag hebben meegewerkt, zijn uiteraard niet gekant tegen bewustmakingscampagnes. Zij zijn noodzakelijk gelet op de huidige toestand. Het BDF en de organisaties zouden er graag bij betrokken zijn. Toch wensen ze de aandacht te vestigen op het feit dat de ontwikkeling van een inclusieve maatschappij de noodzaak aan bewustmaking en de kosten die dat meebrengt, minder groot maken.
33. Parallel met deze campagnes moet België dringend positieve acties ondernemen voor een meer inclusieve samenleving, te beginnen met inclusief onderwijs: dit zou een nuttige investering zijn met een bijzonder hoog rendement op middellange termijn.

De plaats van personen met een handicap in de televisie media

34. Het medium televisie bekleedt voortaan een belangrijke plaats in de opinievorming. De analyse van de plaats die personen met een handicap op het scherm innemen is dus bijzonder belangrijk. Voor zover we niet vergeten dat een medium slechts de weerspiegeling is van de maatschappij waarin het zich ontwikkelt.

35. De *Baromètre Diversité Egalité 2012* ⁵⁶ gepubliceerd door de 'Conseil Supérieur de l'Audiovisuel' (CSA) van de Franse gemeenschap geeft cijfers die voor zichzelf spreken en aantonen hoe groot de afwezigheid van personen met een handicap op het scherm in de Franse Gemeenschap van België is.

Illustratie

36. 'Baromètre Diversité Egalité 2012': de steekproef die voor deze studie gebruikt werd toont aan dat op 38.531 deelnemers, slechts 117 een zichtbare handicap hadden, of 0.30% ⁵⁷.

37. Van deze 117 personen, kregen slechts 9 de kans om zich uit te spreken. De 108 andere waren op het scherm te zien maar kregen geen kans om te spreken.

38. Van deze 9 personen die spraken hebben 6 over handicap gesproken.

39. Deze cijfers kunnen niet naar Vlaanderen geëxtrapoleerd worden. Jammer genoeg bestaan geen vergelijkbare data voor Nederlandstalige zenders.

40. Het officiële verslag legt de nadruk op het feit dat er uitzendingen bestaan die gericht zijn op 'fund raising' voor personen met een handicap.

41. De organisaties die aan dit verslag meewerken, staan achter dergelijke acties omdat ze helpen een betere bewustmaking van het grote publiek te bereiken. Zulke initiatieven dragen ertoe bij personen met een handicap een plaats te geven in de Belgische samenleving.

42. Toch blijkt het belangrijk hier te onderstrepen:

- Het feit dat er fondsen moeten worden verzameld om de uitrusting van instellingen of de gezamenlijke uitrusting met betrekking tot toegankelijkheid, bewijst dat deze sector ondergefinancierd wordt
- de persoon met een handicap dreigt naar voor te komen als een meelijwekkend iemand die wij moeten helpen en niet als een persoon die recht heeft op een volwaardige plaats in de Belgische maatschappij.

43. Bovendien betreuren ze dat deze uitzendingen, die over handicapgebonden thema's gaan, niet systematisch toegankelijk worden gemaakt voor bepaalde handicaptypes door bv. ondertiteling, gebarentaal of vereenvoudigd taalgebruik.

44. Een specifiek aspect van de televisieproductie in Vlaanderen is de deelname van personen met een handicap aan televisiespelen, in elk geval bij de publieke zenders. Een enquête van Lien De Doncker is op dit vlak verhelderend. Zij toont dat de televisiemakers op zoek moeten gaan naar deelnemers met een handicap omdat hun bestuursovereenkomst en het Charter Diversiteit dat van toepassing is op de openbare omroep hen daartoe verplichten ⁵⁸.

⁵⁶ http://www.csa.be/system/documents_files/1712/original/Barom%C3%A8tre%202012.pdf?1332936426

⁵⁷ Steekproef: systematisch onderzoek van de tv-programma's van een week, oftewel 274 uren tv van 24 kanalen, waaronder openbare, privé- en regionale zenders. Het onderzoek liep van 1 augustus tot 6 september 2011.

⁵⁸ DE DONCKER (L.), Personen met een handicap op de Vlaamse televisie: een doorlichting van het beleid achter de schermen, Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van licentiaat in de

45. Hoewel de ROPH en de ARPH erkennen dat er bij de twee grote televisiegemeenschappen inspanningen zijn geleverd voor een grotere en betere vertegenwoordiging van de personen met een handicap op televisie, stellen ze tegelijk vast dat dit niet gepaard gaat met een integratieve benadering van de persoon met een handicap.
46. Concreet, welke plaats wordt vandaag in de televisiemedia dan toegekend aan personen met een handicap?
47. In feite neemt de persoon met een handicap de plaats in van de "gehandicapte", geësceneerd, geconfronteerd met problemen. Uiteindelijk wordt de persoon herleid tot de problemen waarmee hij geconfronteerd wordt. Dat is beter dan niets, maar ook zeer beperkend en verre van opbouwend.
48. Het gebeurt zelden dat personen met een handicap op televisie over iets anders praten dan hun handicap, zowel op de Nederlandstalige⁵⁹ als op de Franstalige⁶⁰. Nochtans vertegenwoordigen ze volgens de meest minimalistische ramingen 10% van de bevolking.
49. Bij voorbeeld, wanneer het woord wordt gegeven aan 10 personen over bij voorbeeld het filmaanbod zou één van hen een persoon met een handicap moeten zijn. De films in kwestie zouden overigens niet over handicap moeten gaan⁶¹. Meer nog, er is geen enkele reden om de handicap hier ter sprake te brengen: kortom, een willekeurige televisiekijker zou zich uitspreken over een willekeurige film. Meer niet.
50. Eenzelfde redenering moet worden gevolgd voor alle onderwerpen - voetbal, de financiële wereld, de beurzen of het televisiejournaal: personen met een handicap maken integraal deel uit van de samenleving in al haar aspecten. Het is niet normaal dat zij alleen het woord krijgen om over handicap te spreken.

Aanbevelingen

1. Een jaarlijks budget toewijzen aan het ontwerpen en uitvoeren van sensibilisatiecampagnes over handicap om te komen tot een meer inclusieve samenleving.
2. De inspraak van de representatieve organisaties van personen met een handicap bij het ontwerpen van communicatiecampagnes over de insluiting van personen met een handicap in de samenleving verplichten.
3. Voor de handicap correct vormen en informeren over alle realiteiten van de handicap. Prioritaire doelgroepen hierbij zouden de artsen, maatschappelijk werkers en het onderwijzend personeel moeten zijn.

pedagogische wetenschappen, optie orthopedagogiek, Universiteit Gent, 2007, P.92.

(http://www.ugent.be/nl/onderzoek/maatschappij/wetenschapswinkel/onderzoek/scriptie/Lien_De_Doncker.pdf)

⁵⁹ DE DONCKER (L.), *Op.cit.*, *Loc.cit.*

⁶⁰ http://www.csa.be/system/documents_files/1712/original/Baromètre%202012.pdf?1332936426 (blz. 28-29)

⁶¹ De voorbije 30 jaar werd op televisie steeds gesproken over films over een handicap (van 'Rain Man' tot 'Intouchables') wanneer het ging over film en handicap. Dergelijke "focus" is natuurlijk interessant en nuttig in termen van bewustmaking, maar zou evenwel moeten passen in een algemeen kader waar de handicap een dagelijkse realiteit is voor de ganse bevolking.

4. De ontwikkeling van inclusief onderwijs bevorderen, zowel op het niveau van de leerlingen als op het niveau van de leerkrachten en het kaderpersoneel, zodat de bewustwording spontaan gebeurt, gewoon doordat mensen elkaar beter leren kennen.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 9 : Toegankelijkheid

1. De naleving van de voorschriften in de UNCRPD inzake toegankelijkheid geldt als bijzonder aandachtspunt voor de representatieve organisaties van personen met een handicap (ROPH) en voor de Adviesraden van personen met een handicap (ARPH). Het is zeker niet de bedoeling een hiërarchie na te streven voor de artikelen, maar gewoon de nadruk te leggen op de zeer nauwe wisselwerking tussen de verschillende artikelen. Wat verklaart waarom in dit alternatief verslag talrijke artikelen verwijzen naar artikel 9.
2. Het thema van de aanpassing van gebouwen en van de bebouwde omgeving is sterk beïnvloed door de verandering van paradigma die de UNCRPD heeft geformaliseerd. De hinderpalen in de leefomgeving zijn immers een grotere belemmering voor deelname aan het maatschappelijk leven dan de « functionele » beperkingen die de persoon met een handicap moet overwinnen.
3. Een constante op het vlak van toegankelijkheid is dat systematisch enkel over de fysieke toegankelijkheid wordt gesproken. Tot nu toe worden problemen wat betreft informatie en begrijpelijkheid buiten beschouwing gelaten. Nochtans hebben ook deze te maken met toegankelijkheid.

Toegankelijkheidsnormen voor gebouwen en openbare ruimten

4. Gelet op de verdeling van de bevoegdheden tussen de verschillende overheidsniveaus in het federale België worden de regels inzake toegankelijkheid van de openbare ruimten en gebouwen vastgelegd door de Gewesten. Ieder Gewest heeft thans een specifieke reglementering ter zake.

Vlaamse Gemeenschap

5. Op het niveau van het Vlaams Gewest heeft het besluit van 5 juni 2009 van de Vlaamse Regering een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake toegankelijkheid ⁶². Deze verordening is sedert 1 maart 2010 van toepassing.
6. Wat de doelstellingen betreft, betreuren de ROPH en ARPH dat de regelgeving enkel gericht is op de fysieke toegankelijkheid. Daardoor kan men niet tegemoetkomen aan de specifieke noden van sommige groepen van personen met een handicap.
7. Zo worden de aspecten informatie en communicatie volledig buiten beschouwing gelaten, terwijl deze toch duidelijk deel uitmaken van de behoeften op vlak van toegankelijkheid.
8. Voor de uitvoering ervan is er zeker nog veel werk voor de boeg: een totale toegankelijkheid is een ideaal dat moet verwezenlijkt worden. De verordening is een nog "jonge" wetgeving: ze is drie jaar van toepassing, zodat nu reeds

⁶²

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2009060545&table_name=wet

een kritische evaluatie moeilijk ligt. De stedenbouwkundige vergunningen afgeleverd rekening houdend met de verordening monden pas nu stilaan uit op concrete realisaties.

9. Niet de volledige publieke ruimte valt onder de verordening. Zij is bijvoorbeeld niet van toepassing op het stadsmeubilair. Daardoor is het op dit moment mogelijk op voetpaden reclamevlaggen met een breedte van 1 meter en een hoogte van 2 meter te plaatsen, op 40 cm van de grond en bevestigd aan een paal. Dit is een verraderlijk obstakel voor blinden, want hun stok gaat er onderdoor, waardoor dit niet wordt waargenomen en de betrokkene tegen de reclamevlag aan kan lopen.
10. De concrete resultaten en de bijzondere regels voor de toepassing van de reglementering zullen in de komende jaren moeten worden geëvalueerd. De verenigingen en de adviesraden zullen daaraan blijvende aandacht besteden.

Waals Gewest

11. Artikelen 414 en 415 van het Waalse Wetboek van Ruimtelijke Ordening, Stedenbouw, Patrimonium en Energie bevatten de lijst met de ruimten en gebouwen of delen van gebouwen open voor het publiek of voor gezamenlijk gebruik, die toegankelijk moeten zijn voor personen met beperkte mobiliteit, en de technische en architecturale eisen waaraan deze gebouwen en ruimten moeten voldoen ⁶³.
12. Wat de doelstellingen betreft, betreuren de ROPH en ARPH dat de regelgeving enkel gericht is op de fysieke toegankelijkheid. Daardoor kan men niet tegemoetkomen aan de specifieke noden van sommige groepen van personen met een handicap.
13. Zo worden de aspecten informatie en communicatie volledig buiten beschouwing gelaten, terwijl deze toch duidelijk deel uitmaken van de behoeften op vlak van toegankelijkheid.
14. Wanneer strikt wordt vastgehouden aan de inhoud van de CWATUPE⁶⁴, hebben personen met een handicap, hun representatieve verenigingen en de deskundigen op het gebied van toegankelijkheid vaak vastgesteld dat de artikelen van deze wetboeken en reglementen niet worden nageleefd of niet behoorlijk worden toegepast.
15. De reglementering wordt doorgaans om een of meer van de volgende redenen niet toegepast:
 - architecten en uitvoerders van de werken kennen deze artikelen niet
 - gebrek aan sancties in geval de reglementaire voorschriften niet worden nageleefd
 - zelfs wanneer er toch controles is, wordt de overtreder zelden verplicht zich in orde te stellen met de reglementering
 - er is weinig toezicht op de naleving van deze normen na de uitvoering van de werken

⁶³ <http://wallex.wallonie.be/index.php?doc=1423>

⁶⁴ Code wallon de l'aménagement du territoire, de l'urbanisme, du patrimoine et de l'énergie (CWATUPE)

- de vergunning wordt vaak afgeleverd “onder voorbehoud van de naleving van de artikelen inzake toegankelijkheidsnormen”, wat jammer genoeg niet wordt gecontroleerd na de werken
16. Wat betreft de geldende reglementering in het Waals Gewest, betreuren de ROPH en ARPH dat artikelen 414 en 415 niet echt betrekking hebben op alle hinderpalen inzake toegankelijkheid, voornamelijk vanuit het oogpunt van de toegankelijkheid voor personen met een zintuiglijke of verstandelijke handicap. Deze tekortkomingen zijn een belangrijke belemmering voor de zelfredzaamheid van personen met een handicap.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

17. Titels IV en VII van de Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening (GSV) leggen voor personen met een handicap de toegankelijkheidsnormen vast wat betreft de openbare ruimte, enerzijds, en de gebouwen, anderzijds ⁶⁵.
18. Wat de doelstellingen betreft, betreuren de ROPH en ARPH dat de regelgeving enkel gericht is op de fysieke toegankelijkheid. Daardoor kan men niet tegemoetkomen aan de specifieke noden van sommige groepen van personen met een handicap.
19. Zo worden de aspecten informatie en communicatie volledig buiten beschouwing gelaten, terwijl deze toch duidelijk deel uitmaken van de behoeften op vlak van toegankelijkheid.
20. Indien strikt wordt vastgehouden aan de inhoud van de GSV, hebben personen met een handicap, hun representatieve verenigingen en de deskundigen op het gebied van toegankelijkheid vaak vastgesteld dat de artikelen van deze wetboeken en reglementen niet worden nageleefd of niet behoorlijk worden toegepast.
21. De reglementering wordt doorgaans om een of meer van de volgende redenen niet toegepast:
- architecten en uitvoerders van de werken kennen deze artikelen niet
 - gebrek aan sancties in geval de reglementaire voorschriften niet worden nageleefd
 - zelfs wanneer er toch controles is, wordt de overtreder zelden verplicht zich in orde te stellen met de reglementering
 - er is weinig toezicht op de naleving van deze normen na de uitvoering van de werken
 - de vergunning wordt vaak afgeleverd « onder voorbehoud van de naleving van de artikelen inzake toegankelijkheidsnormen », wat jammer genoeg niet wordt gecontroleerd na de werken

Het argument van het « beschermd erfgoed »

22. Voor de drie Gewesten betreuren de representatieve verenigingen van personen met een handicap dat, bij omvangrijke verbouwingswerken, het feit

⁶⁵ http://stedenbouw.irisnet.be/spelregels/stedenbouwkundige-verordeningen-svs/de-gewestelijke-stedenbouwkundige-verordening-gsv?set_language=nl&set-language=fr

dat het gebouw beschermd is, als voorwendsel wordt gebruikt om de niet-naleving van de reglementering inzake toegankelijkheid te verantwoorden.

23. Dit is des te meer frustrerend daar deze « bescherming » te pas en te onpas wordt aangevoerd: in vele gevallen is niet het gans gebouw beschermd, maar enkel sommige onderdelen ervan.
24. In feite moeten de ontwerpers van projecten de meest passende technische en architecturale oplossingen vinden, met het oog zowel op de bescherming van het erfgoed als op de toegankelijkheidsaanpassingen ⁶⁶.

Bewegwijzering

25. Toegankelijkheid geldt ook voor bewegwijzering, die de gebruikers moet helpen zich in te oriënteren in de openbare ruimte. Er scheelt heel wat op dit gebied.
26. De bewegwijzering komt vaak op de achtergrond in het kader een bouwproject: het budget dat daaraan wordt besteed is doorgaans te beperkt. Dit budget dient ook vaak eerder voor het imago van het bedrijf of van de instelling, in plaats van het op een doeltreffende manier te besteden. Het voornaamste probleem is hier dat er geen echte norm is voor de gebruikte symbolen.
27. Behalve de pictogrammen met een persoon in een rolstoel, een man en een vrouw (voor de toiletten), een lift en een persoon die rent naar een nooduitgang, zijn de pictogrammen die in België worden gebruikt het resultaat van de creatieve verbeelding van de grafisch ontwerpers ⁶⁷.
28. Zelfs voor deze essentiële pictogrammen moet hier benadrukt worden dat ze geen universele waarde hebben: ze verschillen van land tot land. Daarenboven zijn deze verschillen, van culturele oorsprong, nog duidelijker wanneer ze vergeleken van continent tot continent. Dit stelt natuurlijk een probleem in het kader van een steeds toenemende mondialisering waarbij mobiliteit een fundamenteel recht is geworden.
29. Een doeltreffende en uniforme bewegwijzering is nochtans van essentieel belang voor personen met cognitieve stoornissen.

Naleving van en toezicht op de regels inzake toegankelijkheid ⁶⁸

30. Wat betreft de fysische toegankelijkheid hangt veel af van de architecten die verantwoordelijk zijn voor een project. Globaal beschouwd betreuren de representatieve verenigingen van personen met een handicap dat architecten en uitvoerders van de werken blijkbaar weinig geneigd zijn technieken te gebruiken die nodig zijn voor de naleving van de reglementeringen inzake toegankelijkheid.

⁶⁶ <http://www.gamah.be/documentation/dossiers-thematiques/patrimoine/aires-libres-nr10-dossier-patrimoine>

⁶⁷ <http://www.sclera.be/nl/vzw/home>

⁶⁸ <http://www.diversiteit.be/toegankelijkheid-van-openbare-gebouwen>

31. De reglementering bestaat, de opdrachtgevers moeten ze in acht nemen. Maar over de concrete uitvoering zal beslist worden in functie van de oplossingen voorgesteld door een projectontwerper en in functie van de kosten voor de uitvoering van de overwogen oplossingen.
32. Jammer genoeg wordt vaak de goedkoopste oplossing gekozen. En er moet wel worden vastgesteld dat dit ten nadele gebeurt van de naleving van de reglementering inzake toegankelijkheid die slechts een "onderschat" onderdeel is van alle reglementeringen die moeten worden nageleefd.
33. Een van de voornaamste problemen wat betreft de naleving van de reglementering inzake toegankelijkheid is dat ze concreet moet voorzien zijn in het bestek voorgelegd door de opdrachtgever aan de kandidaten projectontwerpers. Dit stelt dus een probleem van bij het begin van een procedure omdat een opdrachtgever niet even bekwaam is als een projectontwerper: hij kan dus moeilijk een bestek behoorlijk opmaken. De eisen inzake aangepaste architectuur maken dus zelden deel uit van het bestek of er wordt enkel algemeen verwezen naar "de naleving van reglementering x of y".
34. Het feit dat de toelating wordt gegeven op basis van plannen met zelden een controle achteraf beperkt hier in ruime mate het dwingend karakter van de wetgeving.
35. Overigens kan een klacht wegens de ontoegankelijkheid van een gebouw of van een ruimte enkel worden ingediend op grond van de antidiscriminatiewet en niet van de wet betreffende de toegankelijkheid.
36. Wat betreft het toezicht op de naleving van de geldende regels inzake toegankelijkheid volstaat het niet dat de bevoegde overheid en de projectontwerpers zich richten tot de verenigingen van personen met een handicap, of zelfs tot personen met een handicap zelf, om na te gaan of de normen technisch zijn nageleefd. Momenteel worden de rollen van de overheden en die van de projectontwerper voortdurend met elkaar vermengd. Een aantal zaken dient men in herinnering te houden:
37. De rol van de eindgebruiker van een goed of dienst bestaat erin zijn behoeften te bepalen en de doeltreffendheid van de door de projectontwerper voorgestelde oplossing te bevestigen.
38. De rol van de projectontwerper bestaat erin doeltreffende technische oplossingen voor te stellen en uit te voeren om tegemoet te komen aan de behoeften van de eindgebruiker. In voorkomend geval zal de projectontwerper worden aangeraden een beroep te doen op een gespecialiseerd studiebureau dat hem kan helpen de juiste keuzes te maken.
39. De rol van de ARPH en de ROPH is drievoudig:
 - Erop toezien dat de behoeften van de eindgebruiker in algemene termen worden omschreven, zodat de beoogde oplossingen beantwoorden aan alle behoeften en niet slechts een deel ervan;
 - Medewerking verlenen aan het normatieve luik om ervoor te zorgen dat de oplossingen verplicht worden gemaakt voor de projectontwerpers;
 - Meewerken aan de controle van de algemene naleving van de normen. Wat dit betreft, dient men zich goed te realiseren dat het niet om een technisch aspect gaat, maar om de controle op de naleving van de

norm. De technische oplossingen zijn een bevoegdheid van de projectontwerpers.

40. De rol van de bevoegde overheid bestaat erin de norm op te stellen en te laten toepassen. Ze moet dit doen in overleg met de ARPH en de ROPH. Indien nodig zal zij de raad krijgen een beroep te doen op een gespecialiseerd studiebureau voor een nauwkeurige analyse van de technische implicaties van de normen in kwestie.
41. Het gaat uiteraard om een zware methodologische fout: personen met een handicap en de verenigingen die hen vertegenwoordigen hebben een expertise als gebruikers van plaatsen, goederen en voorzieningen. Ze zijn ervaringsexperts. Ze zijn echter geen experts in de technische zin.
42. Zo vergt de toegankelijkheidscontrole op plan technische competenties die men niet mag verwachten van de individuen, de ROPH en de ARPH.
43. Daarnaast beschikken de ROPH en ARPH niet over de nodige geldmiddelen om een evaluatie van de toegankelijkheid van een plaats, van een goed of van een voorziening te financieren.
44. Ten slotte kan een evaluatie door een beperkt aantal individuele gebruikers geen objectief algemeen beeld van de realiteit opleveren. Ze kan zeer interessante illustratie bieden ⁶⁹, maar moet worden aangevuld met een systematische analyse door specialisten.

Samenhangende toegankelijkheid

45. Voor de drie Gewesten wijzen de representatieve verenigingen van personen met een handicap op het probleem van een onsamenvattende toegankelijkheid. Het komt vaak voor dat een infrastructuur wordt aangepast, maar niet de omgeving ervan.
46. Het komt vrij vaak voor dat bijvoorbeeld twee gebouwen in eenzelfde gemeente, op redelijke afstand van elkaar, allebei conform zijn ten opzichte van de geldende reglementering inzake toegankelijkheid, maar dat personen met een handicap niet autonoom van het ene gebouw naar het andere kunnen gaan omdat er hinderpalen zijn.
47. Hier stellen zich problemen op het gebied van planning, communicatie en samenwerking tussen verschillende diensten, ondernemingen of overheden.
48. Dit probleem stelt zich uiteraard des te meer wanneer gebouwen en openbare ruimten waarop verschillende reglementeringen van toepassing zijn, zoals in België het geval is, toegankelijk moeten worden gemaakt. Er bestaan thans geen echte coördinatieafspraken tussen de drie Gewesten.
49. Hier stelt zich een uitvoeringsprobleem. De drie gewestelijke reglementeringen bevatten regels die enigszins van elkaar verschillen. Voor de concrete uitvoering kunnen de projectontwerpers logischerwijze vrij beslissen.

⁶⁹ <http://www.plain-pied.com/upload/brochures/90.pdf>

50. Er zijn dus talrijke verschillen wat betreft elementen die voor bepaalde gebruikers van de openbare ruimte zeer belangrijk zijn om op een zelfstandige manier gebruik te kunnen maken van deze ruimten.
51. De hulpmiddelen om personen die een « witte stok » gebruiken een zo veilig mogelijk traject aan te wijzen zijn aldus zeer verschillend van de ene plaats op de andere: rubberen tegels, inoxplaatjes, geleidelijnen met streepjes, uitgehold of in reliëf, verkeerslichten al dan niet met geluid.
52. Evenzo zijn geleidehonden erop getraind zich te houden aan bepaalde verplaatsingsregels gekoppeld aan een beperkt aantal vlot herkenbare oriëntatiepunten. Ze hebben het vaak moeilijk wanneer ze toekomen op een groot plein zonder oriëntatiepunten zoals voetgangersoversteekplaatsen bv.: ze weten dan niet welke weg ze moeten volgen ...

Planning – Tijdschema

53. Wat betreft de spreiding in de tijd hebben de drie geldende gewestelijke reglementeringen twee uitgangspunten :
- iedere nieuwbouw moet in overeenstemming zijn met de gewestelijke reglementering inzake toegankelijkheid
 - bij iedere verbouwing van een bestaand gebouw moet de gewestelijke reglementering inzake toegankelijkheid worden nageleefd
54. Naast het feit dat deze principes niet altijd worden nageleefd, stelt zich nog een ander probleem, namelijk dat van de afwezigheid van een dwingend kader: er is geen enkele verplichting om publieke gebouwen en ruimten toegankelijk te maken binnen een bepaalde termijn. Er valt dan ook te vrezen dat sommige nodige werken nooit zullen worden uitgevoerd of systematisch op de lange baan zullen worden geschoven.
55. Er bestaat nochtans dergelijke « voluntaristische » reglementering in een van de buurlanden, namelijk Frankrijk waar alle gebouwen en ruimten open voor het publiek tegen een bepaalde datum toegankelijk moeten worden gemaakt⁷⁰.
56. Daarnaast betreuren de representatieve verenigingen van personen met een handicap ten eerste dat er geen serieuze planning is voor de aanpassingswerken voor openbare gebouwen en ruimten.

Toegang tot goederen en diensten in het kader van de NICT's

57. Door de ontwikkeling van de nieuwe informatie- en communicatietechnologieën (NICT's) is onze maatschappij in constante evolutie. Dit heeft een belangrijke weerslag op de toegang tot de goederen en voorzieningen, en bijgevolg op het ter beschikking stellen of aanbieden ervan.

Toegang tot het internet

58. Het internet neemt een centrale plaats in bij de organisatie van het dagelijkse leven. Het raadplegen van informatie, uurregelingen van diensten en

⁷⁰ <http://www.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/PAVE-3.pdf>

evenementen, de aankoop van goederen, toegang tot steeds meer diensten: alles gebeurt voortaan via het internet.

59. Op dit moment is België wereldwijd koploper wat betreft het aantal inwoners met een internetverbinding. Jammer genoeg beantwoorden echter nog niet alle overheidswebsites aan alle hoofdcriteria in verband met toegankelijkheid. In de privésector beantwoorden veruit de meeste websites nog niet aan deze criteria.
60. Nochtans heeft België het voordeel over een erkend kwaliteitslabel voor internettoegankelijkheid te beschikken: het AnySurfer-label. Het behalen van dit label brengt geen grote kosten met zich mee. In tegendeel, het biedt de eigenaar van de website de garantie dat zijn pagina echt toegankelijk zal zijn voor de hele gemeenschap van "internauten".
61. Sinds 2009 herhalen de bevoegde overheden regelmatig dat elke internetsite van de federale overheid dit label moet behalen. Dit is nog niet gerealiseerd. Bij de deelgebieden bestaat hierover nog geen officieel standpunt. In de privésector is het label zeldzaam; het hangt duidelijk af van de mate waarin de onderneming zich bewust is van de problematiek.
62. Toegang tot informatie blijft een groot probleem voor een grote groep van doven die onvoldoende kunnen lezen: door het gebrek aan gebarentolken en het gebrek aan middelen kunnen niet genoeg gebarentaalfilmpjes gemaakt worden voor op internetsites en interactieve terminals.
63. Hetzelfde kan worden vastgesteld met betrekking tot het gebruik van vereenvoudigde pagina's of "gemakkelijk leesbare" teksten. Deze zijn zeer zeldzaam.
64. Bij de toegankelijkheid van websites hangt veel af van de webdesigner die instaat voor een project. Over het algemeen klagen belangenverenigingen van personen met een handicap erover dat deze niet goed op de hoogte zijn van de normen in verband met de toegankelijkheid van webpagina's en niet echt geneigd zijn ze toe te passen ⁷¹.

Toename van automaten

65. Onder automaten verstaan we apparaten die diensten verlenen aan klanten zonder de fysieke tussenkomst van personeelsleden van de onderneming of de instelling die deze in gebruik stelt.
66. Het meest voor de hand liggende voorbeeld is de geldautomaat. Een beperkt aantal banken is erop vooruit gegaan wat betreft de toegankelijkheid van hun geldautomaten die zich binnenin het gebouw van sommige filialen bevinden ⁷². Daarentegen zijn bijna alle toestellen die zich aan de buitenzijde van de bank bevinden ontoegankelijk voor een grote groep van personen met een handicap: toetsenbord te hoog, scherm onleesbaar voor personen waarvan de gezichtsas zich 120 boven de grond bevindt (reflectie, weerkaatsingen die het scherm onleesbaar maken), geen spraaksynthesysteem ...

⁷¹ Zie ook artikel 21 "toegang tot informatie"

⁷² <http://www.handimobility.org/blog/distributeurs-argent-fortis-bnp-paribas-fintro-accessibles-aux-malvoyants/>

67. Jammer genoeg is er geen wetgeving die de toegankelijkheid van diensten voor alle personen op voet van gelijkheid verplicht maakt. De belangenverenigingen van personen met een handicap de bevoegde adviesraden hebben reeds herhaaldelijk getracht de bank- en verzekeringssector te sensibiliseren, maar zonder succes.
68. Er ander probleem met bepaalde geldautomaten en vooral men heel wat interactieve informatie- en reservatieterminals is het gebruik van 'touch screens'. Deze zijn immers niet geschikt voor blinden en slechtzienden. Ze kunnen dus niet door iedereen op voet van gelijkheid worden gebruikt.
69. Een ander voorbeeld: de tankstations. Tegenwoordig worden de meeste tankstations uitgebaat door middel van selfservice, waardoor niet iedereen ze zelfstandig kan gebruiken: de pompen staan op verhoogde eilanden die het tanken bemoeilijken voor rolstoelgebruikers. Ook de betaalautomaten staan op een verhoog. Ze zijn voor hen dus totaal ontoegankelijk ⁷³.
70. Personen met een handicap die tot deze groep van consumenten behoren, zijn dus verplicht:
- ofwel naar een van de zeldzame tankstations te gaan waar nog bediening aan de pomp is, het geen drie problemen met zich meebrengt: gezien de dienstverlening kost een liter benzine hen meer, ze moeten eraan denken te gaan tanken tijdens de openingsuren van dat station en kunnen niet in hun eentje een lange weg afleggen zonder zich strikt te houden aan een goed uitgestippeld parcours, om niet het risico te lopen geen bediend station te vinden en afhankelijk te worden van de goede wil van onbekenden.
 - een beroep te doen op iemand uit de omgeving die wil helpen voltanken en hopen dat men iemand vindt om mee op vakantie te gaan, bij voorbeeld.
71. In beide gevallen komt men zelfs niet in de buurt van het ideaalbeeld van zelfstandigheid dat we associëren met "automobiliteit".
72. In het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er nochtans nog na het in voege treden van de CWATUPE-code ⁷⁴ en van de R.R.U. weinig toegankelijke benzinestations bijgebouwd. De aangrenzende "shop" is over het algemeen wel toegankelijk. Wat hier toegankelijk werd gemaakt is dus de 'bijzaak', niet de hoofdzaak! Zoek de fout ...
73. Jammer genoeg bestaat er op het niveau van de deelgebieden geen wetgeving die bepaalt dat consumptiegoederen toegankelijk moeten zijn voor iedereen in gelijke omstandigheden.
74. Een laatste voorbeeld: automaten in trein- en metrostations ⁷⁵.

⁷³ http://www.gamah.be/documentation/conseils-accessibles/cas-specifiques/copy_of_les-stations-service

⁷⁴ CWATUPE = Code Wallon de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme, du Patrimoine et de l'Energie:
<http://dgo4.spw.wallonie.be/dgatlp/dgatlp/Pages/DGATLP/PagesDG/CWATUP/GEDactualise/GED/gedListeArbo.asp>

⁷⁵ <http://www.restode.cfwb.be/pmr/ABCDaire.pdf> (blz. 42)

Toenemende ontmenselijking

75. Door de toenemende automatisering neemt het aantal bemande diensten in ijltempo af. Zolang alles goed gaat, is iedereen tevreden. Bij problemen is het reactievermogen van een computergestuurd systeem echter zeer zwak, om niet te zeggen onbestaand.
76. Dergelijke systemen moeten dus zodanig ontworpen zijn dat ze efficiënt perfect betrouwbaar zijn in alle mogelijke situaties. Dit is jammer genoeg niet het geval.
77. Over het algemeen staan vooral personen met een cognitieve beperking machteloos ten opzichte van dergelijke processen. Terwijl ze leren tot wie ze zich in noodgevallen kunnen richten, komen ze tegenover een systeem te staan waaruit elke menselijke relatie verdwenen is.
78. Uiteraard geldt deze problematiek ook voor andere lagen van de bevolking: ouderen, kinderen, Dit doet niets af aan het probleem, wel in tegendeel.

Automatisering en 'overbodige' ingrepen om gebouwen toegankelijk te maken?

79. Soms wordt de automatisering van toegangsprocessen voor diensten en goederen, en in het bijzonder de toename van het aantal verkoopsystemen via het internet, als argument gebruikt om (de omgeving van) gebouwen niet te moeten aanpassen aan personen met een handicap.
80. Deze redenering stemt hoegenaamd niet overeen met de geest van de UNCRPD, dat als doel heeft personen met een handicap toegankelijkheid te verzekeren op gelijke voet met anderen.

Redelijke aanpassingen

81. Het begrip "redelijke aanpassing" komt voor in verschillende Belgische wetteksten. Hoewel telkens dezelfde term wordt gebruikt, verschilt de betekenis die eraan wordt gegeven vaak nogal van die van de UNCRPD.
82. Het is begrijpelijk dat een overheid wil dat de begrippen in wetteksten zo nauwkeurig mogelijk zijn en perfect overeenstemmen met de realiteit. Toch mag dit niet betekenen dat het begrip "redelijke aanpassing" anders wordt gedefinieerd dan hetgeen is vastgelegd in de UNCRPD. Door er een andere invulling aan te geven is het niet meer in overeenstemming met de belangen van de mensen waarvoor deze redelijke aanpassingen nodig zijn. Dit leidt tot verwarring en willekeur.
83. De meest "complexe" definitie van het begrip "redelijke aanpassing" is te vinden in het decreet van 9 juli 2010 van de Franse Gemeenschapscommissie over de strijd tegen bepaalde vormen van discriminatie en de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling. Hierin lezen we:
 - Redelijke aanpassingen zijn passende maatregelen die in een concrete situatie en naargelang de behoefte worden getroffen om een persoon met een handicap in staat te stellen tot tewerkstelling of elke andere activiteit, die binnen het toepassingsgebied valt van dit decreet, toegang te hebben, er deel aan te nemen en erin vooruit te komen, tenzij deze maatregelen een onevenredige belasting vormen voor de

persoon die ze moet aannemen. Wanneer die belasting in voldoende mate wordt gecompenseerd door bestaande maatregelen in het kader van het gevoerde overheidsbeleid inzake personen met een handicap zoals met name dat van de Franstalige Brusselse Dienst voor personen met een handicap, mag zij niet als onevenredig worden beschouwd.

84. Een dergelijke definitie is bijzonder problematisch omdat ze het principe inzake "redelijke aanpassingen" beperkt tot specifieke maatregelen in het kader van het beleid ten behoeve van personen met een handicap. Daardoor verhuizen de redelijke aanpassingen van de "globale" naar de eerder "beperkte" sfeer van personen met een handicap.

Toegankelijkheid van verbruiksproducten

85. De consumptiemaatschappij heeft ontelbare producten ontwikkeld die elk mogelijks toegankelijkheidsproblemen met zich meebrengen, in hoofdzaak omdat niet van bij het begin rekening wordt gehouden met het criterium betreffende de toegankelijkheid (of bruikbaarheid) voor zoveel mogelijk mensen.
86. Een belangrijk element met betrekking tot de toegankelijkheid van goederen is de gebruikshandleiding. Die is vaak te ingewikkeld opgesteld met moeilijke te begrijpen technische termen en een compliceerde of zelfs foute syntax.
87. Over het algemeen zijn de zinnen te lang en laten Franse, Nederlandse of Duitse vertalingen van teksten die oorspronkelijk in een andere taal zijn opgesteld, te wensen over.
88. Daarnaast staan gebruiksaanwijzingen doorgaans op de verpakking en wordt geen rekening gehouden met leesbaarheidscriteria zoals de grootte van de leestekens en contrasten. Tot slot maakt het soort verpakking (o.m. flessen) waarop de tekst gedrukt staat het lezen met een optisch leesapparaat soms moeilijk. Slechts zelden zijn gebruiksaanwijzingen beschikbaar via email of op internet.
89. Dit maakt het zelfstandig gebruik van producten bijzonder moeilijk, en in sommige gevallen zelfs gevaarlijk.

Toegankelijkheid van overheids- en gezondheidsdiensten

90. Overheidsdiensten zijn gebonden aan een dienstverleningsplicht naar de bevolking toe. Dankzij de ontwikkeling van "e-diensten" kunnen ze de burger sedert een aantal jaar steeds meer formulieren aanbieden via het internet.
91. Jammer genoeg worden deze e-diensten al te vaak opgevat als een eenvoudige manier om de dienstverlening te rationaliseren en de openingsuren voor het publiek en zelfs het aantal personeelsleden te verminderen.
92. Dit gaat in tegen de idee dat er dankzij de vermindering van de administratieve werklast meer tijd vrijkomt voor de begeleiding en ondersteuning van mensen die moeilijkheden ondervinden.
93. In diezelfde optiek valt te betreuren dat de overheidsdiensten geen efficiënte oplossingen voorstellen om dove personen op een behoorlijke manier te

ontvangen. Deze worden ertoe gedwongen zelf de hulp van een gebarentolk in te roepen. Dit is geen goede zaak: ze hebben immers slechts recht op een beperkt aantal tolk-uren, ze staan zelf in voor de verplaatsingskosten en ze zijn afhankelijk van de momenten waarop de tolk beschikbaar is en de openingsuren van de dienst. Dit alles heeft tot gevolg dat een dove persoon voor een zelfde administratieve formaliteit niet op voet van gelijkheid met de andere burgers wordt behandeld.

94. Wat de gezondheidsdiensten betreft kunnen gelijkaardige vaststellingen worden gedaan voor dove personen als voor mensen met cognitieve beperkingen.

Aanbevelingen

1. De bevoegde ministers zouden de nodige maatregelen nemen om alle wetteksten en richtlijnen zo aan te passen dat er slechts een definitie van "redelijke aanpassing" wordt gebruikt. De belangenverenigingen van personen met een handicap bevelen aan hiervoor de definitie van de inleiding tot het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap te gebruiken.
2. De bevoegde ministers zouden een overlegstructuur tussen de deelgebieden moeten oprichten om de continuïteit van de toegankelijkheid op het hele grondgebied te verbeteren.
3. De bevoegde ministers zouden een voortvarende reflectie moeten lanceren om naast de bestaande wetgeving een dwingend stappenplan te ontwikkelen.
4. De bevoegde ministers zouden een toegankelijkheidsbeleid moeten ontwikkelen dat aan alle verantwoordelijken van overheidsgebouwen en vervolgens ook de verantwoordelijken van publiekelijk toegankelijke privébedrijven duidelijke termijnen oplegt. Dit beleid zou moeten worden uitgestippeld op basis van realistische toegankelijkheidsnormen vastgelegd in overleg met de personen met een handicap of hun belangenorganisaties. In geval van niet-naleving zouden hieraan sancties moeten worden gekoppeld.
5. De bevoegde ministers zouden de nodige maatregelen moeten nemen om in geval van niet-naleving van de gewestelijke wetgeving inzake toegankelijkheid sancties op te leggen.
6. De bevoegde overheden zouden het feit dat een bouwwerk geklasseerd is niet meer als een geldig excuus mogen beschouwen om de toegankelijkheidswetgeving niet na te leven. Dit argument mag enkel aanvaard worden op voorwaarde dat beide eisen (naleven van de voorschriften in verband met de klassering en naleven van de toegankelijkheidsnormen) in het bestek vermeld staan en alle kandidaat-inschrijvers tot de vaststelling zijn gekomen dat er geen enkele redelijke oplossing bestaat.
7. De bevoegde overheden zouden een wet moeten goedkeuren die fabrikanten van verdeelautomaten verplicht horizontaal in plaats van verticaal georganiseerde verdeelautomaten te ontwikkelen.
8. De bevoegde overheden zouden een gewestelijke wet moeten afkondigen die bepaalt dat via automaten verkochte consumptiegoederen en diensten toegankelijk moeten zijn voor iedereen op strikt gelijke voet.

9. De bevoegde overheden zouden de opleidingen van architecten en ingenieur-architecten moeten aanpassen en de problematiek inzake toegankelijkheid tot verplichte leerstof maken.
10. De bevoegde overheden zouden de bijscholing op vlak van toegankelijkheid verplicht moeten maken voor architecten die actief zijn op de arbeidsmarkt.
11. De bevoegde overheden zouden het mogelijk moeten maken een klacht in te dienen over de ontoegankelijkheid van een plaats die open staat voor het publiek in functie van de wetgeving inzake toegankelijkheid en niet alleen in functie van de wetgeving inzake gelijke kansen.
12. De bevoegde overheden zouden de opleiding internettoegankelijkheid een verplicht onderdeel moeten maken van opleidingen "web design". Daarnaast zouden ze de bijscholing van webdesigners verplicht moeten maken.
13. De bevoegde overheden zouden onafhankelijke processen moeten ontwikkelen en invoeren om de naleving van de wetgeving inzake toegankelijkheid te controleren.
14. De bevoegde overheden moeten rekening houden met het feit dat personen met een handicap en hun belangenorganisaties ervaringsdeskundigen zijn als gebruikers van gebouwen, goederen en diensten maar niet de nodige technische kennis hebben om wetteksten op te stellen en te controleren. Evenmin beschikken ze over de nodige financiële middelen voor studies om de toegankelijkheid te evalueren.
15. Fabrikanten en operatoren moeten erop toezien dat bij de ontwikkeling van producten en diensten van bij het begin rekening wordt gehouden met de bruikbaarheid ervan voor zo veel mogelijk mensen zonder dat aanpassingen achteraf noodzakelijk zijn. Hier gelden immers het principe van het "universeel design" en het criterium inzake redelijke aanpassingen.
16. De bevoegde overheden dienen de nodige maatregelen te nemen om fabrikanten te verplichten gebruikshandleidingen van producten leesbaar (contrasten, tekengrootte) en verstaanbaar (eenvoudig taalgebruik) te maken voor zo veel mogelijk mensen. Bovendien zouden alle gebruikshandleidingen voor consumptiegoederen verplicht in elektronische vorm beschikbaar moeten zijn, bv. op het internet.
17. Om risico's ten gevolge van de digitale kloof te beperken, hebben de overheden een programma gelanceerd om de btw. op de aankoop van multimedia-computermateriaal te verminderen. Aanvullend zouden ze de organisatie van basisopleidingen 'internetgebruik' voor alle doelgroepen moeten ondersteunen.
18. De bevoegde overheden zouden een pool van tele-gebarentolken moeten oprichten om ambtenaren (of lokale overheden) bij te staan in hun contacten

met dove personen ⁷⁶. Deze pool van tele-gebarentolken zou ook inzetbaar moeten zijn voor de geneeskundige verzorging.

[Terug Inhoud](#)

⁷⁶ De systeem bestaat daadwerkelijk bij het gemeentebestuur van Toulouse in Frankrijk:
<http://www.toulouseinfos.fr/index.php/actualites/societe/7427-handicap-toulouse-lance-deux-cabines-telephoniques-en-langue-des-signes.html#.USO0vKinPfc.twitter>

Artikel 10 : Recht op leven

1. De vraag betreffende het recht op leven is een uitsluitend federale materie

Het recht op leven

2. In België geniet iedereen effectief het recht op leven. Dit recht is onvervreemdbaar. Een handicap doet, ongeacht de graad of aard ervan, geen afbreuk aan de waarde van het menselijke leven.
3. Het recht op leven is absoluut maar mag niet in de weg staan van andere, even absolute rechten zoals het recht op zelfbeschikking over het eigen lichaam. De Belgische abortuswet is het resultaat van een evenwichtsoefening tussen deze twee rechten.
4. Hoewel het recht op leven een absoluut recht is, mag dit niet leiden tot therapeutische hardnekkigheid wanneer het gaat om zeer premature kinderen of om personen die in leven worden gehouden ten koste van hun levenskwaliteit. Ook bij het opstellen van de euthanasiewet werd daarom gestreefd naar een evenwicht tussen beide essentiële rechten.
5. Zoals aangestipt in het officiële verslag, wordt het recht op leven niet specifiek vermeld in de Belgische grondwet. De bepaling die hierbij het dichtst in de buurt komt is het recht op een menswaardig leven ⁷⁷ (artikel 23).
6. Het gaat hier om een totaal verschillend begrip, dat ervoor heeft gezorgd dat bij bepaalde ethische debatten meer flexibiliteit aan de dag kan worden gelegd. Dit was onder meer het geval in het euthanasiedebat, waardoor België op dit terrein een van de meest progressieve wetgevingen heeft.
7. Concreet heeft het recht op een menswaardig leven invloed op andere materies dan de overgang tussen leven en dood. Denken we bv. aan het recht op een toereikend inkomen of de toegang tot huisvesting. We vinden het begrip dan ook terug bij de overeenkomstige artikelen.
8. De toepassing van de doodstraf is het omgekeerde van het recht op leven. In België is de doodstraf afgeschaft.
9. Zowel het recht op een menswaardig leven als de afschaffing van de doodstraf zijn zonder onderscheid evenzeer van toepassing op personen met een handicap als op de rest van de Belgische bevolking.

Medische praktijken die de dood als gevolg kunnen hebben

10. De wet van 22 august 2002 betreffende de rechten van de patiënt ⁷⁸ waarborgt diens bescherming in het kader van de medische praktijken. Is de patiënt zelf niet in staat zijn rechten uit te oefenen, dan komt de beslissing

⁷⁷ http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1994021730&table_name=wet

⁷⁸ http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002082245&table_name=wet

om een medische interventie te laten uitvoeren toe aan de ouders of de wettelijke voogd van de betrokkene.

11. In dit opzicht hopen de representatieve organisaties voor personen met een handicap dat de toekomstige wet inzake de begeleide meerderjarigheid een positieve weerslag zal hebben op de wet betreffende rechten van de "onbekwame" patiënt bij het nemen van beslissingen over de betrokkene.

Euthanasie

12. De Belgische wet van 28 mei 2002, die euthanasie onder bepaalde voorwaarden toelaat, bestaat sedert 11 jaar ⁷⁹. Personen met een handicap hebben hiervan reeds gebruik gemaakt. Tot op heden heeft deze wet geen bijzondere problemen met zich meegebracht. Dit lijkt erop te wijzen dat de omkadering van de beslissing correct is ontworpen en toegepast.
13. Er zijn evenwel twee beperkingen:
 - Euthanasie is verboden bij minderjarigen⁸⁰ en personen die het statuut van de verlengde minderjarigheid hebben.
 - De wet voorziet in de mogelijkheid om een wilsverklaring op te stellen voor het geval zich een onomkeerbare diepe coma voordoet. Deze verklaring dient bewust en herhaaldelijk te worden opgesteld. Euthanasie mag dus niet worden toegepast bij personen met een cognitieve handicap.
14. In 2010 werd een wetsvoorstel ingediend om het toepassingsbeleid van de euthanasiewet uit te breiden tot minderjarigen. Dit zou kunnen gelden voor personen in het stelsel van de verlengde minderjarigheid op voorwaarde dat hun verstandelijk vermogen en hun zelfbeschikking vastgelegd zijn. Dit debat is nog gaande.
15. De ROPH (representatieve organisaties voor personen met een handicap) en de ARPH (Adviesraden voor personen met een handicap) nemen over dit ethisch debat geen gemeenschappelijk standpunt in.
16. Uit het voorbereidend overleg voor dit alternatief verslag blijkt evenwel dat de betrokken ROPH en de ARPH zich verzetten tegen de uitbreiding van de euthanasiewet tot personen waarvan de wil en de zelfbeschikking hoegenaamd niet kan worden nagegaan, want zij zouden worden blootgesteld aan aanzienlijke risico's op ontsporing en misbruik.
17. Op het terrein stellen zich problemen wanneer een patiënt in de onmogelijkheid verkeert zijn wil uit te drukken. Dit is met name het geval bij zeer premature kinderen met een ernstige handicap. Het medisch team wordt geacht samen met de ouders, die op voorhand correct zijn geïnformeerd, te bepalen welke behandeling dient te worden toegepast.
18. Ouders die op de hoogte worden gebracht van de handicap, kunnen echter niet altijd terugvallen op een aangepaste psychologische omkadering.

⁷⁹ <http://www.belgium.be/nl/gezondheid/gezondheidszorg/levenseinde/euthanasie/>

⁸⁰ De Kamer heeft op 13 februari 2014 de uitbreiding van de wet betreffende euthanasie goedgekeurd

Momenteel kan men bij de beslissing enkel afgaan op het medisch advies, dat wil zeggen de beoordelingen en argumenten van professionals die - althans, sommigen onder hen - de handicap als een minder waardevol leven beschouwen. Een volledige en correcte inschattingen van de voor- en nadelen van de te nemen beslissing wordt op dit moment nog niet altijd voorgesteld door de begeleidende professionals. De wettelijke verplichting van "informed consent" wordt niet altijd nageleefd ⁸¹.

Vrijwillige zwangerschapsafbreking

19. Zoals aangestipt in het Belgisch officieel verslag is abortus in België niet strafbaar tot en met het einde van de 12de zwangerschapsweek.
20. Vanuit het standpunt van de ROPH en de ARPH, is het wettelijke kader duidelijk genoeg en laat het toe om wettelijk te handelen in functie van de wil van de moeder en het welzijn van het ongeboren kind.
21. De reële omstandigheden vallen echter soms moeilijker uit. Bij gebrek aan tijd en middelen is de omkadering van de betrokkene in tijden van tegenspoed nu en dan ontoereikend.
22. Het recht van de vrouw op zwangerschapsonderbreking moet onbetwistbaar blijven. Het klopt dat de maatschappij in haar totaliteit slecht op de hoogte is over handicap. Hiermee dient men rekening te houden wanneer men de reikwijdte van een beslissing met kennis van zaken wil inschatten.
23. Volledige, concrete en multidisciplinaire informatie over de levenssituatie van mensen met een handicap ten behoeve van de hele bevolking zou het ethische aspect op relatief korte termijn ten goede komen ⁸².

Stereotypen over de levenskwaliteit van personen met een handicap

24. Er zijn heel wat vooroordelen over de levenskwaliteit van personen met een handicap.
25. Er zijn enorme medische gevolgen. Over het algemeen begrijpt men de medische aspecten goed.
26. Daarentegen ontbreekt voor de betrokkenen gedurende de cruciale periode van de maanden voorafgaand aan en volgend op de geboorte en de maanden – of jaren – voor het levenseinde, de nodige psychosociale omkadering. Over het algemeen is de beschikbare ondersteuning beperkt tot de hulp van de arts. Voor een stuk kan deze hen wel psychosociale informatie geven, maar dit volstaat niet. Dit aspect valt immers buiten zijn competentiegebied.
27. De wijze waarop men met deze maanden omspringt, zal levenslang een enorme impact hebben op de aanvaarding van de handicap door de betrokkene en zijn naasten.
28. Naast de medische omkadering moet er een aangepaste psychosociale omkadering zijn, zodat de beslissing in de beste omstandigheden kan

⁸¹ Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, Advies nr.41 van 16 april 2007 over de geïnformeerde toestemming en DNR-codes:

<http://www.prpb.be/internet2Prd/groups/public/@public/@dg1/@legalmanagement/documents/ie2divers/11898459.pdf>

⁸² <http://plateformeannoncehandicap.be/Parents>

genomen worden. De ROPH en de ARPH betreuren dat deze begeleiding op dit moment nog in haar kinderschoenen staat, en het belangrijkste werk dus op de schouders rust van het medisch team dat hiervoor niet is opgeleid.

29. In de praktijk bestaat er op dit moment geen correcte begeleiding voor heel wat levensfasen.

Aanbevelingen

1. De bevoegde overheden moeten de nodige maatregelen nemen om personen die geconfronteerd worden met de geboorte van een zeer prematuur kind of een eventuele vruchtafdrijving psychosociale begeleiding te bieden die een breed licht werpt op alle facetten van de handicap.
2. De bevoegde overheden moeten zorgen voor de oprichting en de financiering van diensten, of het efficiënte gebruik van bestaande diensten, die personen met een handicap en hun naasten ondersteuning bieden in alle fasen van hun leven. Dit is des te belangrijker wanneer het gaat om traumatische gebeurtenissen zoals het levenseinde of zwangerschapsafbreking.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 12 : Gelijkheid voor de wet

1. Alles wat in België te maken heeft met de erkenning van de rechtspersoonlijkheid blijft volledig behoren tot de federale bevoegdheid.
2. Het gebied waarop artikel 12 van de UNCPRD betrekking heeft zal de komende jaren zeer ingrijpende veranderingen ondergaan. Op 28/02/2013 keurde de Senaat immers het wetsvoorstel goed tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid.
3. Op het terrein zal de impact van deze hervorming pas ten vroegste voelbaar zijn over verschillende maanden, aangezien zij in werking treedt op de eerste dag van de twaalfde maand die volgt op de bekendmaking ervan in het Belgisch Staatsblad ⁸³, dat wil zeggen in het beste geval op 1 april 2014 aangezien overgangsbepalingen zijn vastgelegd voor momenteel beschermde personen.
4. Deze wetswijziging werd reeds lang gevraagd door de representatieve organisaties van personen met een handicap (ROPH) en door de Adviesraden van personen met een handicap (ARPH).
5. Op papier komt deze nieuwe wet tegemoet aan de verwachtingen van de sector. Tot nu toe kwamen ongeschikt verklaarde personen systematisch terecht in een regeling van vertegenwoordiging door derden (ouders, voogden, voorlopig bewindvoerders). Wanneer de nieuwe wet van kracht wordt, zullen ongeschikt verklaarde personen terecht komen in een situatie van ondersteuning.
6. Concreet betekent dit dat personen die bescherming nodig hebben beslissingsrecht behoudt voor alles wat zijn of haar eigen persoon of rechten betreft. Indien de betrokkene moet worden geholpen om bepaalde handelingen te stellen, zal de rechter een bewindvoerder aanstellen die de persoon in kwestie moet helpen en erop toezien tot hij of zij niet benadeeld wordt.
7. Het huidige verslag maakt de zaken iets ingewikkelder aangezien de wet nog niet in voege is getreden op het moment dat dit wordt opgesteld, en dat de vastgestelde levensomstandigheden afhankelijk zijn van de wet die vandaag van toepassing is.
8. Het verslag van het BDF heeft evenwel als doel een stand van zaken te geven over de ervaringen van personen met een handicap. Hieronder zullen wij dus enkele aspecten benadrukken die nu vooral problematisch zijn voor personen met een handicap die handelingsonbekwaam worden beschouwd met betrekking tot hun rechtspersoonlijkheid. Wel mogen we niet vergeten dat hierbij geen rekening kan worden gehouden met de verbeteringen die zullen volgen uit de inwerkingtreding van de nieuwe wet vanaf 2014.

⁸³ Tegen 10/04/2013 was deze wet in Staatsblad niet gepubliceerd

Verlengde minderjarigheid

9. De ROPH betreuren sterk dat het systeem van de “verlengde minderjarigheid”⁸⁴ de handelingsbekwaamheid van personen met een handicap die onder dit statuut zijn geplaatst, sterk beperkt.
10. Het statuut van verlengde minderjarigheid bestaat erin de persoon te beschouwen als een minderjarige van minder dan vijftien jaar.
11. Deze persoon wordt dan beschouwd als een “minderjarige”, zowel wat betreft zijn persoon als zijn goederen. Concreet betekent dit dat hij of zij geen enkele juridische handeling geldig kan stellen.
12. De persoon in kwestie blijft onderworpen aan het ouderlijk gezag of wordt onder curatele gesteld.
13. Wanneer een meerderjarige persoon met een handicap onder het statuut van verlengde minderjarigheid wordt gesteld, zijn in principe alleen zijn burgerlijke rechten beperkt:
14. Dit betekent dat deze persoon:
 - geen contracten kan ondertekenen
 - zijn goederen niet kan beheren: hij of zij moet worden vertegenwoordigd, m.a.w. iemand anders stelt zich in zijn of haar plaats voor het beheer van de goederen
 - zijn goederen niet kan schenken
 - geen testament kan opstellen⁸⁵
 - van rechtswege gedomicilieerd is bij zijn vader en moeder
 - het wettelijk genot van zijn goederen is ontnomen
 - niet kan huwen en bijgevolg geen huwelijkscontract kan afsluiten
 - niet bevoegd is om toestemming te geven voor zijn eigen adoptie
 - niet kan adopteren
 - niet door de rechter kan worden gehoord wanneer deze de voorwaarden voor de opdracht van voogd bepaalt
 - geen verslag ontvangt van zijn voogd
15. Zijn burgerlijke rechten zijn dan ook quasi onbestaande.
16. Maar ook andere rechten worden hierdoor beïnvloed:
 - Op het niveau van publiek recht kan deze persoon geen gebruik maken van zijn stemrecht en zijn recht om verkozen te worden.
 - Op het niveau van sociaal recht kan deze persoon geen arbeidsovereenkomst afsluiten. Desgevallend zal hij of zij zich moeten laten vertegenwoordigen bij de afsluiting van een arbeidsovereenkomst.
 - Op het niveau van gerechtelijk recht kan deze persoon niet in rechte optreden.
 - Op het niveau van medisch recht zijn het de ouders of de voogd die de rechten van deze persoon blijven beoefenen. Toch is deze persoon in theorie geassocieerd met de uitoefening van zijn rechten in de mate dat

⁸⁴ Statuut van verlengde minderjarigheid georganiseerd door de wet van 29 juni 1973 met invoeging van artikel 487 bis in titel X van Boek I van het Burgerlijk Wetboek.

⁸⁵ Art. 904 van het Burgerlijk Wetboek

het gaat om zijn vermogen om iets te begrijpen. Feitelijk is dat zelden het geval ⁸⁶.

17. Tot slot negeert de Belgische wetgever dat deze persoon daarom niet minder volwassen is, zowel fysisch, fysiologisch als psychologisch. Hij of zij heeft dus de behoeften en ambities die eigen zijn aan iedere volwassene, ook al wordt hij of zij fictief beschouwd als een minderjarige van minder dan 15 jaar.
18. Enerzijds biedt verlengde minderjarigheid het voordeel dat aan de persoon in kwestie een zekere bescherming wordt geboden op basis van een "juridische fictie". Anderzijds ontnemt ze diezelfde persoon ook een hele reeks basisrechten en vormt dit statuut een echt obstakel voor zijn persoonlijke ontplooiing.

Een te "medische" aanpak

19. Tot op heden blijft de beslissing om een persoon al dan niet onder het statuut van verlengde minderjarigheid te stellen, hoofdzakelijk gebaseerd op criteria van "medische" aard. De rol van de maatschappelijk betrokken partijen op dit niveau blijft bijzonder beperkt. Wat in strijd is met de geest van de UNCRPD.

"Overbelaste" goederenbeheerders

20. Bewindvoerders worden aangesteld door de vrederechter. De professionals die gemandateerd worden met het beheer van de goederen van personen die onder het statuut van de verlengde minderjarigheid worden gesteld, zijn vaak belast met een groot aantal dossiers. Bijgevolg bieden ze niet de beschikbaarheid die voor hun functie vereist is.
21. Voor de ROPH en ARPH is het moeilijk te begrijpen waarom het steeds dezelfde bewindvoerders zijn aan wie dossiers worden toevertrouwd door dezelfde rechters. Blijkbaar zijn er te weinig bewindvoerders. Bovendien lijken vrederechters dossiers liefst door te schuiven naar bewindvoerders met wie ze gewoonlijk werken.
22. De ROPH en ARPH betreuren dat er geen duidelijke limiet wordt gesteld aan het aantal dossiers waarvoor een professionele beheerder kan worden gemandateerd.

Mogelijkheden voor beroep in geval van misbruik door de voogden

23. Het onderwerp "misbruik" door bepaalde voogden is altijd een delicaat gegeven. De meeste voogden beoefenen hun voogdijtaak met hart en ziel, waarbij ze het belang van de onder voogdij gestelde persoon strikt respecteren en steeds in het kader van de bestaande wetgeving. Sommige pleiten trouwens sterk voor een volledige hervorming van het geldende systeem.
24. Maar er bestaan ook voogden met minder scrupules. In dergelijke gevallen is de eerste klip dat het bijzonder moeilijk is om een voogd in gebreke te identificeren. Het tweede is dat men het probleem moet laten vaststellen en

⁸⁶ Zie commentaren betreffende artikel 24... Bv. geval van sterilisatie ...

verhelpen. Tegenwoordig moeten dergelijke bezwaren ingediend worden bij de bevoegde vrederechter.

25. Jammer genoeg worden de rechters geconfronteerd met een aanzienlijke gerechtelijke achterstand en ontbreekt het hen aan contacten met de mensen op het terrein. Dit laatste heeft te maken met het gebruik aan middelen waarover justitie beschikt om de haar opgelegde opdrachten te vervullen. Vaak blijkt het moeilijk om een stopzetting van misbruiken te verkrijgen.
26. Stelt zich ook de vraag voor de maatschappelijk betrokkenen, de burens, de eventuele naaste familieleden om te weten welk soort actie of beroep men kan inleiden bij aanwijzingen van gebreke in de manier waarop het voorlopige beheer verloopt.

Handelingsbekwaamheid en afsluiten van leningen en verzekeringen

27. Een persoon onder het statuut van verlengde minderjarigheid kan niet alleen handelingen stellen zoals een contract ondertekenen, een hypothecair krediet aangaan of andere juridische transacties verrichten. Het is zijn voogd die bevoegd is om deze verrichtingen in zijn of haar naam te doen.

Illustratie

28. De moeder van een jonge vrouw die in verlengde minderjarigheid is gesteld, wenst voor haar dochter een zichtrekening te openen zodat die haar aankopen zelf kan organiseren en haar maandbudget zelf kan beheren. De moeder is de wettelijke voogd van de dochter en neemt de verantwoordelijkheid op zich.
29. De bankkaart die ze krijgen, staat op naam van de moeder en niet van de dochter. Na 4 maanden van inspanningen ontvangt ze het volgende schriftelijke antwoord: "De aanvrager van de kaart is de toekomstige houder van de kaart. De aanvrager van de kaart moet een handelingsbekwame natuurlijke persoon zijn en de aanvrager van de kaart moet zelfstandig en onbeperkt kunnen handelen op de rekening. Aangezien deze toekenningsvoorwaarden niet vervuld zijn, wordt uw rekening geweigerd."
30. Nadat zij inlichtingen heeft ingewonnen bij de juridische afdeling van de Nationale Vereniging voor hulp aan verstandelijk gehandicapten (NVHVG) de Federale Overheidsdienst Economie, de Belgische Vereniging van Banken en een advocaat, weet zij absoluut zeker dat geen enkele wettelijke bepaling het gebruik van een creditcard door een persoon in verlengde minderjarigheid verbiedt.
31. De moeder richt zich tot Ombudsfins. Dankzij zijn tussenkomst wordt de bankkaart aan de jonge vrouw overhandigd, 8 maanden na de oorspronkelijke aanvraag.
32. Dit geschil kende een positieve afloop, maar wel na maanden van pesterijen en schendingen van de mensenrechten. Helaas zijn er waarschijnlijk heel wat wettelijke voogden die niet zo vastberaden zijn als deze moeder ⁸⁷.

⁸⁷ Getuigenis van Sylvette NORRE, 1340 Ottignies

Handelingsbekwaamheid en medische behandelingen

33. Wanneer een persoon onder het statuut van de verlengde minderjarigheid is gesteld, vallen alle beslissingen betreffende een medische behandeling of een medisch experiment voor de persoon onder de verantwoordelijkheid van diens voogd. In principe zou de patiënt betrokken moeten worden bij het nemen van de beslissing als die in staat is de ins en outs van de beslissing te begrijpen.
34. Soms weigeren voogden de toepassing van een specifieke medische behandeling omdat ze die te duur vinden.
35. Wat betreft de gedwongen hospitalisatie (zie §57 van het officiële verslag), heeft de federale commissie Rechten van de patiënt in 2011 een reeks concrete maatregelen en aanbevelingen voorgesteld na een aantal vaststellingen van gedwongen medicatie, dwang of isolatie, visitatie of intimidatie van de patiënt, vaststellingen die zijn beschreven in meerdere studies waarnaar deze Commissie verwijst ⁸⁸.
36. Deze problemen van gedwongen hospitalisatie stellen zich ook bij minderjarigheden, die al getuigenissen en claims hebben bezorgd in Het rapport van kinderen in België aan het Kinderrechtencomité op 1 februari 2010 ⁸⁹.

Wetsontwerp tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid

37. Dit alternatieve rapport is bedoeld om een stand van zaken op te maken van de realiteit die deze personen op dit ogenblik in hun dagelijkse bezigheden tegenkomen. Het is hier dus niet de bedoeling om een prognose te geven van de vermoedelijke impact van een wetgeving die nog niet van kracht is.
38. Dit rapport is echter wel de perfecte gelegenheid om de problemen vast te stellen die zich voordoen in het bestaande wetgevingsproces. Op dit vlak moeten we vaststellen dat het overleg met de ROPH en de ARPH tot op heden sterk te wensen overlaat.
39. Zo hebben de ROPH en de ARPH zich sterk moeten inspannen om geraadpleegd en gehoord te worden, en hebben ze in de tweede helft van 2011 enige aandacht gekregen. Sinds 2012 worden ze echter niet langer op de hoogte gehouden van ontwikkelingen ter zake.
40. Over het algemeen kunnen de ROPH en ARPH zich vinden in de door de Kamer en de Senaat goedgekeurde tekst, maar toch valt te betreuren dat sommige aspecten in tegenspraak zijn met artikel 12 van de UNCRPD, voornamelijk wat betreft:

⁸⁸ Advies betreffende de toepassing van artikel 8 van de wet betreffende de rechten van de patiënt in de sector van de geestelijke gezondheidszorg of betreffende het recht van de patiënt om voorafgaand, vrijwillig en geïnformeerd akkoord te gaan met enige interventie van de beroepsbeoefenaar <http://www.health.belgium.be/internet2Prd/groups/public/@public/@dg1/@legalmanagement/documents/ie2divers/19068992.pdf>

⁸⁹ http://www.unicef.be/webdata/LR_RapportNL_0.pdf (pp. 51-55)

- de handelingen met betrekking tot de goederen: in die gevallen gaat het voorstel uit van het principe dat de persoon handelingsonbekwaam is
- de uitoefening van politieke rechten: de persoon zou handelingsonbekwaam kunnen worden verklaard om ze uit te oefenen en daartoe vertegenwoordigd moeten zijn ⁹⁰
- de controle op het beheer uitgevoerd door de goederenbeheerder: de rechter zou deze kunnen ontslaan van de taak om een beheersverslag te bezorgen aan de betrokkene ⁹¹.

Aanbevelingen

1. De overheden moeten zonder verdere vertraging handelen om te komen tot een volledige hervorming van het globale beschermingsstatuut, door het nemen van maatregelen die de nieuwe wet tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid voor handelingsonbekwame personen ten uitvoer brengt. Deze hervorming moet gebaseerd zijn op een ruim en volledig overleg met alle betrokken actoren via hun representatieve organisaties.
2. De bevoegde overheden moeten personen met een handicap beschouwen vanuit het standpunt van een statuut van "beschermde meerderjarigheid" voor kwesties die niet materieel van aard zijn, zoals zaken die te maken hebben met de gezondheid, de keuze van woonplaats, de keuze van activiteiten, de keuze van vrijetijdsbesteding, de keuze van vakantie ...
3. De overheden moeten aangepaste begeleidingsstructuren implementeren en correct financieren om de mensen met een handicap waarvoor de toekomstige wet op de beschermde meerderjarigheid zal gelden, in staat te stellen hun eigen beslissingen te nemen voor de gebieden die geheel of gedeeltelijk tot hun eigen keuze behoren.

[Terug Inhoud](#)

⁹⁰ Artikel 7, 1°; artikel 497/2

⁹¹ Artikel 498/3.§1ste

Artikel 13 : Toegang tot de rechter

1. Justitie als geheel is een materie die afhangt van het federale bevoegdheidsniveau. De andere bevoegdheidsniveaus hebben geen enkele bevoegdheid voor deze opdrachten.

Tussen lepel en mond valt veel pap op de grond

2. Volgens de wet hebben personen met een handicap toegang tot de rechter in al zijn aspecten, op voet van gelijkheid met de anderen.
3. Op het terrein moeten de representatieve organisaties van personen met een handicap (ROPH) en de adviesraden voor personen met een handicap (ARPH) echter vaststellen dat men daarbij nog ver van de werkelijkheid zit: personen met een handicap worden immers geconfronteerd met heel wat obstakels.
4. Slechts weinig personen met een handicap kunnen naar behoren deelnemen aan enig aspect van justitie, wat voor hen op persoonlijk vlak nadelig kan zijn in bepaalde soorten dossiers, of wat de benodigde objectiviteit kan schaden bij beslissingen die worden geveld in andere aspecten van dit domein dat fundamenteel is voor de evenwichtige werking van de maatschappij op basis van deelname van iedereen.

Duidelijke oorzaken die moeten worden overwonnen

5. Globaal gezien ligt de oorzaak van deze tekortkomingen in het gebrek aan middelen, dat justitie al sinds lang verhindert om haar manier van werken, alsook haar mogelijkheden op het vlak van onthaal en begeleiding te moderniseren. Het jarenlange tekort aan de nodige acties heeft geleid tot een hele reeks tekortkomingen op het vlak van toegankelijkheid van zowel de infrastructuren als de procedures.
6. Hierdoor onderscheiden de tekortkomingen op het vlak van de toegang tot de rechter zich, vooral in de aspecten die in de navolgende punten zijn opgenomen. Uiteraard is deze opsomming absoluut niet volledig. Bovendien worden deze aandachtspunten hier niet opgesomd in volgorde van prioriteit: voor al deze tekortkomingen moet een oplossing worden gezocht, om ervoor te zorgen dat de toegang tot de rechter de voorschriften van de UNCRPD naleeft.

Toegankelijkheid tot alle juridische procedures

7. De toegang tot alle juridische procedures blijkt bijzonder moeilijk voor al wie een handicap heeft: tot nu toe hebben de bevoegde autoriteiten niet genoeg getoond dat zij bereid zijn om de omgeving en de procedures dusdanig aan te passen dat iedere burger over dezelfde rechten beschikt inzake toegang tot de rechter en tot alle daarmee verbonden aspecten (politie, gevangenis).
8. Hierdoor zorgen bepaalde obstakels ervoor dat zaken compleet onuitvoerbaar worden voor personen met een handicap.

Toegang tot de lokalen

9. De fysieke toegang tot de zittingszalen, de politiekantoren en de penitentiaire instellingen wordt erg variabel verzekerd, afhankelijk van de datum waarop het gebouw werd opgetrokken of gerenoveerd, alsook van de manier waarop de overeenstemmende gewestelijke reglementering is ingevoerd en wordt nageleefd ⁹². In feite hebben personen met beperkte mobiliteit geen correcte toegang tot alle gebouwen.
10. De fysieke toegankelijkheid van de gebouwen belemmert uiteraard de toegang tot de volledige procedure, met name tot de zittingen, maar ook tot de bewijsstukken en de documenten.

Toegang tot de documenten

11. De toegang tot de documenten blijkt erg problematisch. Toch gaat het hier om een essentieel element, aangezien justitie impliceert dat er wordt gewerkt aan bijzonder volumineuze dossiers. Niet al het nodige is geïmplementeerd zodat iedere persoon toegang heeft tot alle bewijsstukken.
12. Tijdens een proces is niets voorzien om ervoor te zorgen dat personen met een visuele handicap rechtstreeks toegang hebben tot de bewijsstukken en de documenten in een alternatief formaat.
13. Verder is ook niets voorzien om de toegang tot de documenten mogelijk te maken voor personen met een cognitieve handicap.
14. De persoon in kwestie kan dus niets anders dan zich integraal te beroepen op het werk van zijn of haar advocaat. De communicatie tussen beide wordt dan ook zeer belangrijk. Gezien het tekort aan gebarentolken wordt het dan ook moeilijk een antwoord te bieden aan de problemen waarmee dove personen kampen.

Toegang tot de zittingen

15. Ook de zitting speelt een belangrijke rol in de juridische procedures. Op dit vlak moeten de ROPH en de ARPH vaststellen dat er voor een dove persoon bijna geen mogelijkheden bestaan om in aanvaardbare omstandigheden een zitting bij te wonen met de hulp van vertalers die de gesprekken omzetten in gebarentaal, en dit omdat er een globaal tekort is aan dergelijke vertalers ⁹³. Verder is er op dit ogenblik geen enkel lokaal beschikbaar dat is uitgerust met inductielussen of met enige andere technische uitrusting die de communicatie kan vergemakkelijken.
16. Voor personen die een gebarentolk nodig hebben, wordt het probleem van het tolkentekort nog benadrukt door het feit dat enkel beëdigde tolken in aanmerking komen om op te treden in het kader van een gerechtelijke procedure.
17. Daarenboven maakt de terminologie die vereist is voor juridische zaken geen deel uit van de opleiding tot gebarentolk.

⁹² Zie artikel 9 - Toegankelijkheid

⁹³ Zie artikel 9 – Toegankelijkheid en artikel 21 – Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

18. Bovendien is er ook geen hulp voorzien van een alternatieve en verbeterde communicatie die ervoor kan zorgen dat een persoon met een cognitieve handicap de zittingen die op hem/haar betrekking hebben, kan volgen en eraan kan deelnemen.
19. Dat geldt ook voor de onderzoeksprocedures, tijdens dewelke het bijna onmogelijk is voor een persoon met een cognitieve handicap om een gedetailleerde getuigenis te geven.

"Ontmenselijke" procedures

20. Buiten deze aspecten die zuiver te maken hebben met toegang, stelt zich ook het probleem van de ontmenselijking van alle juridische procedures. Een zekere formaliteit is ongetwijfeld nodig, maar justitie heeft soms de neiging om niets meer dan "formeel" te zijn. Dit is evenwel niet het geval bij het vreedegerecht, dat op dit vlak prijzenswaardige inspanningen levert.
21. Terwijl dat niet meteen zo problematisch is voor de meeste personen, is het jammer dat er geen aangepaste inrichtingen zijn voorzien voor personen met een psychosociale handicap.

Onvoldoende opgeleid personeel

22. Net als in de meeste andere sectoren is ook het justitiepersoneel, in alle fasen van de procedure, en het personeel van de daarmee nauw verbonden sectoren zoals het gevangeniswezen en de politie, onvoldoende opgeleid met betrekking tot de realiteit van een handicap.
23. Daaruit vloeit een slecht begrip voort, waarvan de impact des te negatiever is als het onbegrip zich voordoet in het kader van justitie: een bijzonder stresserende context voor iedere burger die hiermee wordt geconfronteerd.
24. Gevangenissen zijn ongetwijfeld milieus waar de onwetendheid over handicaps door de leden van het personeel het meest dramatisch is. Bewoners met een handicap vertoeven er 24 uur op 24. Niet horen of begrijpen wat gezegd wordt, kan catastrofale gevolgen hebben voor de betrokkene. Wanneer een dergelijke situatie permanent is, kan dit zelfs gelijk zijn aan foltering.

Toegang tot de functie van rechter

25. De functie van rechter neemt een belangrijke plaats in de Belgische maatschappij, waar heel wat zaken voor de rechtbank worden gebracht. Het zou logisch zijn dat een redelijk aantal personen met een handicap dit soort functies zou bekleden.
26. Dat is momenteel echter niet het geval, wat het gevolg kan zijn van de problemen die inherent zijn aan de organisatie van justitie als dusdanig (bijvoorbeeld toegankelijkheid). Maar dat komt ook door problemen inzake toegankelijkheid in andere hogerop gelegen sectoren, hoofdzakelijk in het onderwijs: zonder onderwijs dat toegankelijk is voor iedereen, op voet van

gelijkheid, is het bijna onmogelijk om recht te laten spreken door een rechter met een handicap...⁹⁴.

Toegang tot de taak van gezwozene

27. Het Belgisch gerechtelijk systeem houdt vast aan het systeem van de volksjury in de zwaarste dossiers. Het zijn dus burgers die worden aangesteld om recht te spreken in zaken die naar het hof van assisen worden gestuurd. Justitie regelt alles zodat de in dat kader aangestelde burgers kunnen zetelen, en dus vrijgesteld worden van hun professionele verplichtingen om kennis te nemen van het volledige dossier en de zittingen bij te wonen.
28. In theorie geldt dit voor alle burgers, dus personen met een handicap zouden ook in staat moeten worden gesteld om te zetelen als gezwozene. In realiteit zorgen de tekortkomingen inzake toegankelijkheid die zijn vastgesteld op het vlak van justitie ervoor dat het concretiseren van een eventuele deelname van gezwozenen met een handicap bijzonder onzeker is.
29. De praktische omstandigheden laten dan ook niet toe om tegemoet te komen aan het basisprincipe van de "volksjury".

Aanbevelingen

1. De bevoegde overheden zouden de nodige maatregelen moeten nemen om de nodige bijstand te waarborgen opdat alle personen met een handicap toegang zouden hebben tot justitie in haar totaliteit.
2. Om dove personen een goede dienstverlening te kunnen aanbieden zouden beëdigde gebarentolken een aanvullende opleiding juridische terminologie moeten krijgen.

[Terug Inhoud](#)

⁹⁴ Zie artikel 24 – Onderwijs en artikel 27 – Werk en werkgelegenheid

Artikel 14 : Vrijheid en veiligheid van de persoon

1. Overeenkomstig de Grondwet in België is de federale overheid (Justitie en Binnenlandse Zaken) bevoegd voor de vrijheid en veiligheid van de persoon. Niettemin zijn ook de Gewesten bevoegd voor een aantal materies.
2. Hoewel dit reeds eerder werd aangehaald ⁹⁵, wijzen wij nogmaals op het gebrek van sensibilisering en redelijke aanpassingen waarmee personen met een handicap bij elke stap in politie-, gerechts- of strafprocedures worden geconfronteerd.
3. Vervolgens gaan wij dieper in op de talrijke problemen in verband met de bescherming van de maatschappij en de internering van misdadigers of plegers van strafbare feiten met een verstandelijke handicap en/of geestesstoornis, waarvan de desastreuze gevolgen ⁹⁶ veelal aan bod komen in Artikel 15 – Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing.
4. Bovendien, en zoals we zien in het onderstaande punt 'Versnippering van het beleid', leidt de interactie met het beleid dat onder de bevoegdheid van de gewesten valt, vaak tot problemen of moeilijkheden voor de betrokken persoon.
5. Tot slot gaan we in op de problematiek van de nieuwe wetgeving inzake de bescherming van de maatschappij, waarvan de inwerkingtreding is uitgesteld tot 2015.

Geen sensibilisering en redelijke aanpassingen

6. De opleiding over de werkelijkheid van handicaps voor alle betrokken gerechtelijke instanties – politie, gerechtelijk personeel, gevangenispersonnel – laat sterk te wensen over. Al te vaak wordt een persoon met een handicap als een misdadiger behandeld. Indien de betrokkenen de realiteit van de geïnterneerde en van zijn handicap goed zouden vatten, zouden zij respectvoller omgaan met de geïnterneerde en met zijn situatie. Het personeel moet daarom absoluut gesensibiliseerd worden en worden opgeleid om, om te gaan met de specifieke aspecten van de verschillende handicaps.
7. Identiteitscontroles en administratieve of gerechtelijke aanhoudingen zijn het voorrecht van ordehandhavers die helaas slechts ad hoc opleidingen en sensibilisering hebben genoten wat betreft de specificiteit van bepaalde handicaps, en dit enkel via bepaalde verenigingen van personen met een handicap ⁹⁷.

⁹⁵ Cf. Artikel 13 – Toegang tot de rechter

⁹⁶ De Standaard, 30-31 januari 2010. De lijdensweg van gedetineerden:

<http://www.pfpcg.be/De%20lijdensweg%20van%20gedetineerden.pdf>

⁹⁷ Le Soir, 16 januari 2008: <http://archives.lesoir.be/des-policiers-se-mettent-a-la-place-de-personnes-handic-t-20080116-00EJLD.html>

Illustratie

8. Personen met een handicap worden soms op de openbare weg aangehouden, of zelfs kortstondig opgenomen in de noodpsychiatrie, gewoon omdat ze zich niet kunnen uitdrukken (hersenverlamming⁹⁸) of niet begrijpen wat hen wordt gevraagd (personen met een verstandelijke handicap) zonder dat hen echter een laakbaar feit ten laste kan worden gelegd.
9. Penitentiare beampten zijn op hun beurt in de meeste gevallen niet op de hoogte van de gevolgen van een ziekte of handicap voor de gedragingen van de betrokkenen. Regelmatig ontvangen verenigingen klachten over de mishandeling of minachting van zieken of personen met een handicap in gevangenissen of gesloten centra.
10. Bovendien betreft het gebrek aan sensibilisering van penitentiare beampten niet alleen mensen met een psychische handicap, maar ook alle andere handicaptypes (zintuiglijk en motorisch).
11. Er werd helemaal niet voorzien in gepaste redelijke aanpassingen opdat personen met een handicap hun rechten kunnen genieten op voet van gelijkheid met de andere personen die van hun vrijheid beroofd zijn, op ieder moment van een politie-, gerechtelijke of penitentiare procedure.
12. Vanaf het moment waarop justitie beslist dat een persoon met een handicap van zijn vrijheid dient te worden beroofd, hetzij op basis van een strafmaatregel, hetzij op basis van een maatregel ter bescherming van de maatschappij, is het de plicht van de bevoegde overheden om erover te waken dat de betrokkene op voet van gelijkheid worden behandeld met de andere personen die van hun vrijheid zijn beroofd.
13. Dit impliceert dat er aanpassingen moeten gebeuren aan de toegankelijkheid, de communicatie en het kader.

Illustratie

14. Dit is bijvoorbeeld het geval bij dove personen die ten gevolge van hun handicap de vragen niet begrijpen die hen worden gesteld, en wier gedrag soms als 'niet coöperatief' wordt bestempeld. Erger nog, sommige onder hen krijgen soms handboeien om, waardoor ze zich niet in gebaren kunnen uitdrukken.
15. Niet alleen moeten zij een beroep kunnen doen op een gebarentolk. Tevens moet elke ondervraging absoluut op video worden opgenomen om interpretatiefouten te voorkomen die ernstige gevolgen kunnen hebben voor de verdediging van de rechten van de persoon.

Bescherming van de maatschappij en internering

16. Vrijheidsberoving is nog steeds een van de voornaamste middelen van het gerecht om de maatschappij te beschermen tegen strafbare feiten. Personen met een handicap worden voor de rechtbank op dezelfde manier berecht als alle andere burgers, naargelang de overtreding.

⁹⁸ ALTéO (cf. de eerste getuigenis): <http://www.alteoasbl.be/Sensibilisation-des-policiers-au>

17. Op grond van artikel 71 van het strafwetboek ⁹⁹ kan de rechter in voorkomend geval overgaan tot buitenvervolginstelling of vrijspraak. In het kader van de wet inzake de bescherming van de maatschappij kan hij de internering van de beklaagde bevelen indien de mentale toestand van de pleger van een misdrijf of overtreding aanhoudt tijdens het onderzoek of bij het vonnis.
18. Stricto sensu betreft het geen gevangenisstraf, maar een veiligheidsmaatregel. Internering heeft in de praktijk als doel de persoon van zijn vrijheid te beroven en behoort dus tot artikel 14 van de UNCPRD.
19. Hoewel de wet op het vlak van vrijheidsberoving een gelijke behandeling voor personen met een handicap waarborgt, blijkt dit in de praktijk duidelijk niet het geval te zijn.
20. De situatie van geïnterneerden, in het bijzonder zij die lijden aan een verstandelijke handicap en/of psychische stoornis, werd al ettelijke keren aan de kaak gesteld door tal van verenigingen van personen met een handicap, met name in een 'Witboek' ¹⁰⁰ dat een hele reeks eisen ter zake bundelt.

Een onaangepaste wetgeving

21. De wet tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers (1 juli 1964) ¹⁰¹ is nog steeds van toepassing en betreft de pleger van een strafbaar feit die zich hetzij in staat van krankzinnigheid bevindt, hetzij in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden.
22. Op het juridische vlak brengt deze wetgeving, alsook de bijzonderheden voor de uitvoering ervan, grote problemen met zich ¹⁰² :
 - Om te beginnen vereist deze wet niet dat een als misdaad of vergrijp bestempeld feit tot een gevangenisstraf zou leiden. Bijgevolg worden personen met een handicap geïnterneerd voor feiten die bij gewone beschuldigten niet in vrijheidsberoving zouden uitmonden.
 - Bovendien beoogt de wet enkel het gebrek aan controle bij de betrokkene over zijn handelingen, en niet een psychische aandoening die zijn oordeelsvermogen ernstig aantast.
 - Vervolgens bepaalt de wet niet dat internering enkel mogelijk is indien er een ernstig gevaar van recidive bestaat (wat volgens de tegenstanders van internering betekent dat heel wat personen met een verstandelijke handicap of psychische aandoening geïnterneerd worden

⁹⁹ "Er is geen misdrijf, wanneer de beschuldigde of de beklaagde op het ogenblik van het feit in staat van krankzinnigheid was of wanneer hij gedwongen werd door een macht die hij niet heeft kunnen weerstaan"

¹⁰⁰ NVHVG-ANAHM, Similes en CGKR, 2011. Het vergeetputbeleid: internering van personen met een verstandelijke handicap of een psychische aandoening (blz. 85-179):

<http://nl.similes.be/file?file=46039&ssn=>

¹⁰¹

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1964070102&table_name=wet

¹⁰² Bosly & Colette-Bassecqz, 2009. La nouvelle loi belge relative à l'internement des personnes atteintes d'un trouble mental. In: L'irresponsabilité pénale, Regards croisés Droit - Santé - Culture, Paris, Cujas, blz. 53-100.

niet omwille van het gevaar dat ze vormen, maar louter omwille van hun afwijking ¹⁰³).

- Tot slot bepaalt de wet niet dat op voorhand een psychiatrische expertise moet worden uitgevoerd: waar de wet een preventieve opsluiting toelaat, is een inobservatiestelling immers niet verplicht.

23. Wanneer men overgaat tot de inobservatiestelling, gebeurt dit in de psychiatrische afdeling van een penitentiaire instelling, en niet in een ziekenhuisomgeving, voor een maximale duur van een maand met een maximale verlenging van 6 maanden. Op het einde van deze periode wordt de beschuldigde in een huis van arrest ondergebracht, tenzij een behandeling wordt bevolen.
24. Wanneer de inobservatiestelling afgelopen is en de internering niet onmiddellijk uitgesproken wordt, blijft het bevel van aanhouding voor de verdachte gelden en is het gemeenrecht inzake voorlopige hechtenis op hem van toepassing.
25. Knelpunten op dit vlak en in alle fasen van het beoordelingsproces zijn daarnaast de achterstand en traagheid van het gerecht. De persoon bevindt zich in een 'tijdelijke' situatie. In bepaalde gevallen kunnen internering en een aangepaste behandeling gerechtvaardigd zijn, maar ondertussen wordt de persoon op dezelfde manier als de andere gevangenen van zijn vrijheid beroofd. Dit is schadelijk.

De Commissies voor de bescherming van de maatschappij (CBM) en het gebrek aan homogeniteit bij de behandeling van geïnterneerden

26. De uitvoeringsvoorwaarden voor de internering worden vastgesteld door de Commissies tot bescherming van de maatschappij (CBM's) die lokaal verspreid zijn over het Belgische grondgebied, a rato van één CBM per huis van arrest voorzien van een psychiatrische afdeling.
27. Deze commissies bestaan uit een magistraat (voorzitter), een psychiater en een advocaat. Op basis van het dossier van de geïnterneerde en het resultaat van het deskundigenonderzoek bepaalt de CBM de instelling waar hij moet verblijven: de psychiatrische afdeling van een strafinstelling, een instelling van sociaal verweer of een afdeling voor sociaal verweer in een psychiatrische instelling.
28. Om therapeutische redenen kan de CBM ook overgaan tot de plaatsing in een psychiatrische instelling zoals een psychiatrisch ziekenhuis, maar traditionele psychiatrische instellingen en diensten zijn zeer terughoudend wanneer het gaat om de opvang van geïnterneerden.
29. Door de onnauwkeurige formulering van de wetgeving van 1964 ¹⁰⁴ zijn er uiteenlopende interpretaties in de wereld van de psychiatrie ¹⁰⁵, wat op zijn beurt leidt tot een ongelijke behandeling.

¹⁰³ Mental'idées nr.17, p. 29: http://www.lbfsm.be/IMG/pdf/mentalidees_n17_DEF_PDFWEB.pdf.

[Noot van de vertaler: de brontekst heeft het hier over het (onvertaalbare) verschil tussen de "dangerosité" van de geïnterneerde en zijn "dérangerosité".]

¹⁰⁴ « ... *hetzij in staat van krankzinnigheid, hetzij in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden* »

Illustratie

30. Volgens psychiater-deskundige Johan Baeke, in een interview in *De Standaard*, leidt deze formulering tot uiteenlopende interpretaties in de psychiatrie: "Je kunt in de provincie Antwerpen geïnterneerd worden voor een misdrijf waarvoor je in West-Vlaanderen veroordeeld wordt" ¹⁰⁶.

31. Bovendien is er een ongelijke behandeling naargelang de Commissie tot bescherming van de maatschappij die belast is met het dossier : "Internering is een loterij" ¹⁰⁷.

32. De ROPH en ARPH betreuren de formulering van de wet van 1964 en betreuren dat deze juridische onduidelijkheid, samen met het gebrek aan evaluatie van het werk van de CBM's subjectieve en willekeurige beslissingen door bepaalde commissies tot gevolg heeft.

33. Tot slot is het moeten bij alle CBM's cijfers worden opgevraagd in verband met de geïnterneerden met een verstandelijke handicap en/of psychische stoornis, per pathologie en per aard van het delict. Hoe kunnen we immers de reële omvang van het probleem kennen als we niet over gedetailleerde cijfers beschikken?

Vragen bij de kwaliteit van het psychiatrische deskundigenonderzoek

34. Geregeld roept de manier waarop het psychiatrische deskundigenonderzoek uitgevoerd wordt, vragen op.

35. De magistraten moeten aankloppen bij slechts een handvol psychiaters, die overstelpt zijn met werk. Zij kunnen dus geenszins binnen een redelijke termijn aan de vraag voldoen. De psychiaters zien de geïnterneerden doorgaans maar één keer en dan nog heel kort. Van een echte 'psychiatrische opvolging' is dus geen sprake.

36. Wellicht zijn er te weinig psychiatrisch deskundigen omdat de functie geenszins gevaloriseerd wordt: er is geen gespecialiseerde opleiding voor gerechtelijke expertise, als aanvulling bij de opleiding van psychiater, zoals die thans in Nederland bestaat. Bovendien wordt de psychiatrisch deskundige niet overeenkomstig zijn opleiding en de inhoud van zijn opdracht betaald.

37. De kwaliteit van het werk van psychiatrisch deskundigen wordt niet gecontroleerd, wat vragen over de kwaliteit van het psychiatrische deskundigenonderzoek oproept. Het ontbreekt de deskundigen aan voorlichting, vorming en zelfs professionaliteit.

38. Tot slot is het volgens het IAO-rapport niet bevorderlijk voor de objectiviteit en de kwaliteit van het werk dat psychiaters het strafdossier kunnen inkijken

¹⁰⁵ La décision sur l'irresponsabilité pénale et l'internement en défense sociale. 'Mental'idées' n°17, 2012, pp. 11-21 : http://www.lbfsm.be/IMG/pdf/mentalidees_n17_DEF_PDFWEB.pdf

¹⁰⁶ De Standaard, 30-31 januari 2010. De schandvlek van Justitie: <http://www.pfpcg.be/De%20schandvlek%20van%20Justitie.pdf>

¹⁰⁷ De Standaard, 30-31 januari 2010. Internering is een loterij: <http://www.actualiteit.org/forums/archive/index.php?t-29091.html>

(zelfs voor ze de beklaagde gezien hebben) om hun rapport op te stellen. In deze omstandigheden zijn vooroordelen nagenoeg onvermijdelijk (...) ¹⁰⁸.

De onbepaalde duur van de internering

39. Voor de betrokkenen lijkt internering moeilijker te dragen dan een gevangenisstraf wegens de onbepaalde duur van de opsluiting.
40. Internering is een niet-tijdgebonden maatregel: de duur ervan is onbepaald, ook al kunnen de geïnterneerde en zijn advocaat om de zes maanden voor de Commissie tot bescherming van de maatschappij verschijnen, hetzij voor een wijziging van de uitvoeringsvoorwaarden van de maatregel, hetzij voor een mogelijke invrijheidstelling.
41. De invrijheidstelling, op proef of definitief, vindt pas plaats wanneer de geestelijke toestand van de geïnterneerde voldoende verbeterd is en de voorwaarden inzake sociale wederaanpassing vervuld zijn. Eens vrijgelaten, wordt de betrokkene naar een aan zijn specifieke noden aangepaste structuur gestuurd, op voorwaarde dat een dergelijke structuur bestaat en dat er beschikbare plaatsen zijn.
42. De invrijheidstelling op proef houdt in dat de persoon tijdens een proefperiode bepaalde voorwaarden moet naleven die de Commissie tot bescherming van de maatschappij vastgelegd heeft. Leeft hij de hem opgelegde voorwaarden niet na, kan de vrijgelatene opnieuw opgenomen worden in een psychiatrische afdeling met het oog op een nieuwe internering.
43. In theorie zou de interneringsmaatregel in bepaalde gevallen na zes maanden moeten leiden tot een invrijheidstelling. Dit scenario is zeer zeldzaam en zelfs onwaarschijnlijk, met als gevolg dat geïnterneerden soms jarenlang in de gevangenis blijven zitten.
44. Geïnterneerden bevinden zich bijgevolg in een toestand van permanente onzekerheid. Hun levensritme wordt bepaald door de verschijningen voor de Commissie tot bescherming van de maatschappij en een zesmaandelijks slingerbeweging hoop/teleurstelling.

Een falende maatschappelijke reïntegratie

45. Een plan voor reïntegratie in de maatschappij is een van de voorwaarden voor de invrijheidstelling van een geïnterneerde, maar de CBM's tonen zich uiterst voorzichtig op het vlak van invrijheidstelling ¹⁰⁹.
46. Bovendien gaat de gezondheidstoestand van de personen met een handicap of geesteszieken erop achteruit tijdens het verblijf in de gevangenis. Dit bemoeilijkt hun sociaal herinschakelingsproject en vertrek uit de gevangenis.
47. De ROPH en ARPH betreuren dat geïnterneerden wegens gebrek aan omkadering en juiste zorg het moeten stellen zonder kwaliteitsvol plan voor re-integratie in de maatschappij. De uitvoerende macht stelt hun niet de

¹⁰⁸ Observatoire International des Prisons, Section belge. Notice 2008 : *De l'état du système carcéral belge* (189 p.) : http://www.oipbelgique.be/biblio/notice/Notice_2008.pdf (p. 114)

¹⁰⁹ La libération de l'interné. 'Mental'idées' nr.17, 2012, pp. 66-73:
http://www.lbfsm.be/IMG/pdf/mentalidees_n17_DEF_PDFWEB.pdf

instrumenten ter beschikking opdat zij zouden kunnen beantwoorden aan de wettelijke voorwaarden voor invrijheidstelling.

Gebrek aan plaats en aangepaste verzorging in de inrichtingen tot bescherming van de maatschappij

48. In België is er een schrijnend plaatsgebrek in inrichtingen tot bescherming van de maatschappij. Geesteszieken of personen met een verstandelijke handicap worden 'gedropt' in psychiatrische afdelingen van de gevangenissen, of zelfs in cellen met andere gedetineerden, in afwachting van hun overplaatsing naar een inrichting tot bescherming van de maatschappij ¹¹⁰. Dit kan jaren duren, in erbarmelijke omstandigheden ¹¹¹, wat de betrokken persoon soms tot wanhoop of zelfs zelfmoord drijft ¹¹².
49. Het Europees Hof voor de rechten van de mens heeft de Belgische regering tussen 2009 en 2012 reeds verschillende keren gewaarschuwd ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ en gewezen op haar plicht al het nodige te doen om "in de nabije toekomst" een openbare of private instelling te vinden die zich kan bezighouden met geïnterneerde personen met een gevaarlijk profiel.
50. Daarnaast heeft het Hof België in 2013 tot drie maal toe veroordeeld wegens schending van een aantal artikelen van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ¹¹⁶ voor het vasthouden van geïnterneerden gedurende jaren in de psychiatrische afdeling van een gevangenis, waar zij geen aan hun ziekte aangepaste omkadering kregen ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹.
51. Volgens het Hof is er een structureel probleem: België is niet bij machte de nodige ondersteuning te bieden voor aangepaste opvang van mensen met een psychische stoornis die worden opgesloten. Er is met andere woorden een gebrek aan opvangcapaciteit in het ambulante psychiatrische circuit.

Illustratie

52. Op dagelijkse basis is er tijdens het laatste decennium meer dan een kwart gedetineerden in de gevangenissen bijgekomen. Over deze lange periode valt, in verhouding, de grootste toename vast te stellen bij de geïnterneerden (72% meer). In dat kader is geen rekening gehouden met de bevolking in de inrichtingen tot bescherming van de maatschappij van het Waals Gewest te Bergen en te Doornik of in andere structuren dan gevangenisstructuren. Deze stijging is gelijklopend in de drie gewestelijke entiteiten. Op 1 maart 2011

¹¹⁰ Siréas, 2010/02. La prise en charge des détenus déficients mentaux:

<http://www.sireas.be/publications/analyse2010/2010-02int.pdf>

¹¹¹ Derestiat P., 11 maart 2013: <http://www.justice-en-ligne.be/article539.html>

¹¹² La Dernière Heure, 26 mei 2010: <http://www.dhnet.be/archive/un-interne-se-suicide-a-namur-51b7e6b8e4b0de6db996980b>

¹¹³ De Schepper c. België ([verzoek nr. 27428/07](#))

¹¹⁴ De Donder et De Clippel c. België ([verzoek nr. 8595/06](#))

¹¹⁵ L.B. c. België ([verzoek nr. 22831/08](#))

¹¹⁶ Tekst van het verdrag: <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/005.htm>

¹¹⁷ Claes c. België ([verzoek nr. 43418/09](#))

¹¹⁸ Dufoort c. België ([verzoek nr. 43653/09](#))

¹¹⁹ Swennen c. België ([verzoek nr. 53448/10](#))

verbleven 1.103 geïnterneerden in de Belgische gevangenissen, op een totaal van 11.065 gevangenen ¹²⁰.

53. Deze geïnterneerden worden in de gevangenis gehouden hoewel ze daar niet op hun plaats zitten. Voor sommigen is dit nefast ...
54. Het Internationaal Observatorium voor het gevangeniswezen (OIP) hekelde in 2008 de schrijnende verblijfsomstandigheden in de psychiatrische afdelingen van de gevangenissen ¹²¹. Dit werd bevestigd door het Europees Comité voor de preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing (CPF) ¹²² na een bezoek van een delegatie van het CPF in België in 2009 (psychiatrische afdelingen van Lantin en Jamioulx) en in 2012 (Psychiatrische afdeling van Vorst).
55. Tot slot vangen de meeste psychiatrische afdelingen niet enkel geïnterneerden op maar ook gedetineerden met verschillende psychiatrische stoornissen zelfmoordneigingen, druggebruik, ...). De vermenging van ziektebeelden leidt tot een achteruitgang van de gezondheidstoestand van de gedetineerden, die vaak met zijn drieën in een cel moeten verblijven die voor 1 of 2 personen bestemd is ¹²³.

Gebrek aan personeel en sociale bescherming

56. In 2007 kondigde een omzendbrief twee maatregelen aan ¹²⁴ :

- De aanstelling van multidisciplinaire zorgteams in de psychiatrische afdelingen en inrichtingen voor bescherming van de maatschappij : deze teams bestaan doorgaans uit een psychiatrisch verpleegkundige, een psycholoog-coördinator, een maatschappelijk assistent, een gespecialiseerde opvoeder, een ergotherapeut en een psychiater.
- De aanstelling van speciaal geselecteerd en opgeleid gevangenispersoneel in de psychiatrische afdelingen.

In de psychiatrische afdelingen van de gevangenissen

57. Tijdens zijn bezoek aan de psychiatrische afdelingen van Lantin, Jamioulx en Vorst heeft het CPF gemeend dat de zorgteams – met name op het vlak van psychiatrische zorg – en het gevangenispersoneel helemaal niet volstaan gelet op de behoeften die op het terrein vastgesteld worden.

¹²⁰ FOD Justitie, 2012. Justitie in cijfers 2011, blz. 52-53:

http://justice.belgium.be/fr/binaries/Justitie%20in%20Cijfers%202011_tcm421-157786.pdf

¹²¹ In zijn verslag van 2008 bevestigt het IOG dat de afdelingen de meest overbevolkte plaatsen van de Belgische gevangenissen zijn. Het is zelfs zo erg dat geïnterneerden soms naar 'normale' cellen gebracht worden (pp. 115-116): http://www.oipbelgique.be/biblio/notice/Notice_2008.pdf

Zie ook de aanvullende nota van de OIP, gepubliceerd op 26 juli 2010:

http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session11/BE/OIP_Observatoireinternationaldesprisons-fre.pdf

¹²² Rapporten van het CPF na twee bezoeken van zijn delegatie aan België in 2009 (psychiatrische afdelingen van Lantin et Jamioulx) en in 2012 (psychiatrische afdeling van Vorst) :

<http://www.cpt.coe.int/fr/etats/bel.htm>

¹²³ Het CPF heeft de Belgische overheid onder meer aanbevolen te starten met de aanpassingswerken om de patiënten te laten verblijven in een kamer met een of twee bedden en de sanitaire installaties uit te breiden. Deze aanpassing moet gepaard gaan met een uitbreiding van de recreatieve en/of sociaal-therapeutische activiteiten.

¹²⁴ FOD Justitie - Omzendbrief nr. 1800 van 7 juni 2007

58. Het CPF stelt vast dat de psychiaters en de psychiatrisch verpleegkundigen ten minste 20% van hun tijd besteden aan consultaties en zorgverlening voor de rest van de gevangenisbevolking, die anders volledig in de kou zou blijven staan. Bovendien volstaat de functie van halftijds psychiater helemaal niet gelet op de zorg die de geïnterneerden in een psychiatrische afdeling nodig hebben.
59. Voorts moet het gevangenispersoneel vaak onrustige gedetineerden in de veiligheidscel van de psychiatrische afdeling of in de "isoleercel" van een huis van arrest stoppen, waar ze niet meer onder het toezicht staan van speciaal opgeleid personeel.
60. De situatie van de geïnterneerden is beduidend verbeterd, maar er moeten nog aanzienlijke inspanningen geleverd worden om de hoofddoelstelling van de omzendbrief van juni 2007 te halen: de geïnterneerden de garantie geven van een "gezondheidszorg die gelijkwaardig is met de gezondheidszorg in de vrije samenleving".
61. Het spreekt vanzelf dat het verblijf in een psychiatrische afdeling in deze 'ontoereikende' omstandigheden ongunstig is voor de verbetering van de gezondheidstoestand van de geïnterneerde, wat nochtans een door de wet vereiste voorwaarde is voor zijn eventuele invrijheidstelling op proef.

In de inrichtingen tot bescherming van de maatschappij

62. In de bestaande inrichtingen tot bescherming van de maatschappij zijn de aangestelde multidisciplinaire teams goed opgeleid, maar ontoereikend.
63. De aanbevelingen van het CPF over de levensomstandigheden en de toegang tot de zorg in de psychiatrische afdelingen moeten ook toegepast worden in de Inrichtingen tot bescherming van de maatschappij (IBM).

Probleem van de dubbele diagnose

64. Voor personen met een verstandelijke handicap én ernstige psychische of gedragsproblemen is de versnippering van het beleid een groot probleem ¹²⁵.
65. Zij bevinden zich in een niemandsland tussen de verstandelijke handicapsector en de geestelijke gezondheidssector ¹²⁶. Bij gebrek aan een gespecialiseerde en aangepaste, voldoende veilige structuur worden ze meestal ondergebracht in IBM of psychiatrische afdelingen van de gevangenis.

¹²⁵ FOD Volksgezondheid Dubbele diagnose:

http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CDMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.health.belgium.be%2Ffilestore%2F19068789_NL%2FSpecificaties%2520Proefproject%2520DD.pdf&ei=X29JUqnPB4wSqmYAw&usq=AFOjCNGt-GxN4I95P_paRn6Nko3PYE4TAw&bvm=bv.53217764,d.bGE

¹²⁶ Inclusion Europe. *The differences between mental illness and intellectual disability*: http://inclusion-europe.org/images/stories/documents/Project_MMDP/EN/EN_Leaflet.pdf

Gebrek aan preventie

66. Meer preventie zou heel wat problemen kunnen voorkomen. Hetzelfde geldt voor de instellingen tot bescherming van de maatschappij en het hele gerecht.
67. Personen met een handicap die gedragsproblemen vertonen, dienen constructief te worden begeleid en de netwerken moeten worden versterkt om misdaden te voorkomen. Zo kan onaangepast gedrag van personen met een verstandelijke handicap voorkomen worden door hen seksuele voorlichting te geven.

Versnippering van het beleid

68. In de praktijk is het Belgische institutionele landschap van de sociale bescherming zeer complex: enerzijds is er een aanzienlijk verschil tussen het Noordelijke (Nederlandstalige) en het Zuidelijke (Franstalige) interneringssysteem. Anderzijds vallen de belangrijkste instellingen die betrokken zijn bij de internering niet onder dezelfde toezichhoudende overheden, kennen zij niet dezelfde personeelsconfiguratie en zijn ze niet onderworpen aan dezelfde regels inzake verzorging¹²⁷.
69. De verdeling van de bevoegdheden van de Belgische overheid is dan ook nefast voor een goede begeleiding van de geïnterneerden.
70. Zo zijn de Gewesten bevoegd voor de sector van diensten voor personen met een verstandelijke handicap en de sector van de ambulante geestelijke gezondheidszorg.
71. De federale overheid is bevoegd voor justitie, de sector van de residentiële geestelijke gezondheidszorg en het beheer van inrichtingen zoals de psychiatrische afdelingen van de gevangenis en de IBM.
72. De zorg voor geïnterneerde personen met een verstandelijke handicap bevindt zich op het raakvlak tussen deze sectoren.

Illustratie

73. In het Waalse Gewest:

- De ISV van Paifve wordt volledig beheerd door de FOD Justitie
- De afdelingen voor sociaal verweer van de psychiatrische centra van Doornik (C.R.P. "Les Marronniers") en van Bergen (C.H.P. "Le Chêne aux Haies") worden beheerd door het Ministerie van Gezondheid van het Waalse Gewest, terwijl het veiligheidspersoneel gedeeltelijk wordt betaald door de FOD Justitie.

¹²⁷ Cartuyvels Y. et al., 2010. Déviance et société 34 (4): http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/58/39/55/PDF/La_dA_fense_sociale_en_Belgique.pdf

74. Volgens de veldwerkers^{128 129} verhindert het flagrante gebrek aan samenwerking tussen beide overheidsniveaus een coherent beleid dat aangepast is aan de specifieke behoeften van de geïnterneerden.

Hervorming van de wet tot bescherming van de maatschappij

75. De wet tot bescherming van de maatschappij van 1 juli 1964 werd onlangs herzien bij de wet betreffende de internering van personen met een geestesstoornis van 21 april 2007¹³⁰. De inwerkingtreding van deze wet werd verschillende keren uitgesteld, de laatste keer tot 1 januari 2015¹³¹.
76. Hoewel er wijzigingen zijn aangebracht met betrekking tot de wet van 1964, geeft de nieuwe wetgeving nog steeds aanleiding tot kritiek en vragen, in eerste instantie wat betreft de overdracht van bevoegdheden van de Commissie tot bescherming van de maatschappij (CBM) naar de strafuitvoeringsrechtbank (SUR).
77. Wat de rol van de strafuitvoeringsrechtbanken betreft, wensen de ROPH en ARPH de aandacht te vestigen dat deze procedure inherent contradictorisch is. Aangezien internering geen straf is, zouden beslissingen ter zake niet onder de SUR's mogen vallen.
78. De nieuwe wetgeving heeft nogal wat reacties losgeweekt in verenigings-, wetgevende en psychiatrische middelen. Er kwamen tal van colloquia (2007¹³², 2010a¹³³, 2010b¹³⁴, 2011¹³⁵) en publicaties (waarvan sommige uitvoerig waren^{136 137}).

¹²⁸ Maes B., Goethals J. et Verlinden S., 2009. Samenwerking tussen justitie, gehandicaptenzorg en geestelijke gezondheidszorg. In: Personen met een verstandelijke handicap onderhevig aan een interneringsmaatregel (pp.62-63):

<http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=personen%20met%20een%20verstandelijke%20handicap%20onverhevig%20aan%20een%20interneringsmaatregel&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CDAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vaph.be%2Fvlafo%2Fdownload%2Fnl%2F3456387%2Fbestand&ei=OL3jUYO3D8vu0qWS9oGYBQ&usq=AFQjCNE4jNe48qqVj7umnPS8ZuJwqjVkgw&bvm=bv.48705608,d.d2k>

¹²⁹ L'internement en défense sociale: entre soin et sécurité. 'Mental'idées' nr. 17, 2012, pp. 45-55:

http://www.lbfsm.be/IMG/pdf/mentalidees_n17_DEF_PDFWEB.pdf

¹³⁰

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2007042101&table_na_me=wet

¹³¹ Art. 71 van het Strafwetboek zal tevens worden gewijzigd op 1 januari 2015: "Er is geen misdrijf, wanneer de beschuldigde of de beklaagde op het ogenblik van het feit in staat van krankzinnigheid was of wanneer hij gedwongen werd door een macht die hij niet heeft kunnen weerstaan."

¹³² La nouvelle loi relative à l'internement des personnes atteintes d'un trouble mental. FUNDP, 9 november 2007, Namen: <http://www.dhnet.be/archive/l-internement-aux-fundp-51b7f0b1e4b0de6db99a5132>

¹³³ Internering: geen schuld, wel straf. Vormingscentrum Guislain, 20 mei 2010, Gent:

http://www.mensenrechten.be/agenda/2010-03_folder_project_internering_DEF.pdf

¹³⁴ Malades mentaux, justice et libertés: renverser l'entonnoir ? FUSL, 17-18 september 2010, Brussel: <http://extranet.obfg.be/agenda/LGcolloque%20malades%20mentaux.pdf>

¹³⁵ Het vergeetputbeleid: internering van personen met een verstandelijke handicap of een psychische aandoening. KBC, 25 februari 2011, Brussel.

<http://www.anahm.be/?action=onderdeel&onderdeel=111&titel=Colloque+%22La+politique+des+oubliettes%22&=1&titel=ANAHM+-+Nationale+Vereniging+voor+Hulp+aan+Verstandelijk+Gehandicapten&setLanguage=2&titel=ANAHM+-+Association+Nationale+d%27Aide+aux+Handicap%C3%A9s+Mentaux>

¹³⁶ Casterman, 2012. Internering van geestesgestoorde delinquenten, Universiteit Gent, 175 p.:

http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/901/RUG01-001891901_2012_0001_AC.pdf

79. Bovendien heeft Réginald de Béco, Voorzitter van de Gevangeniscommissie van de Liga van de mensenrechten, kritiek geuit op de lacunes van de nieuwe wetgeving. Volgens hem is deze nogal overhaast gestemd en zonder voorafgaand overleg (2007) ¹³⁸ :

- Niet-contradictoir psychiatrisch verslag en geen raadsman bij de inobservatiestelling
- de overdracht van bevoegdheden naar de SUR en de samenvoeging van strafuitvoering en veiligheidsmaatregel
- Afwezigheid van psychiater in SUR's (hetgeen nochtans door heel wat parlementsleden werd aangestipt als punt van kritiek ¹³⁹ ¹⁴⁰)
- De afschaffing van de beroepsinstantie voor beslissingen van de SUR, met als enige beroepsmogelijkheid cassatie (wat enkel door de raadsman van de geïnterneerde mag worden ondertekend, en dit binnen een te kort tijdsbestek)
- De interneringsbeslissing met onmiddellijke opsluiting voor reeds gedetineerde geïnterneerden
- Gebrek aan duidelijke bepalingen over de opvolging van niet gedetineerde geïnterneerden
- De niet-contradictoire voorlopige aanhouding in gevallen die aanleiding geven tot de herroeping van de uitvoeringsmodaliteiten.

80. Tot slot betreurt de NHRPH in zijn advies van 17 oktober 2011 ¹⁴¹ dat de wetteksten zonder overleg met de representatieve organisaties van de personen met een handicap afgerond werden. Naast het uitstel van de inwerkingtreding van de wet vraagt de Raad grondig overleg, met inspraak van de personen met een handicap en de verenigingen die hen vertegenwoordigen.

81. Bij de ROPH en ARPH is er eensgezindheid over het feit dat het sociaal verweer leidt tot situaties die ondraaglijk zijn voor de geïnterneerden en dat de wet van 2007 dringend moet worden aangepast, voor zijn inwerkingtreding op 1 januari 2015.

Aanbevelingen

1. De bevoegde instanties moeten zorgen voor de nodige procedures en voldoende personeel zodat na maximaal 6 maanden inobservatiestelling in het kader van de wet tot bescherming van de maatschappij een correct gedocumenteerde beslissing genomen kan worden over de internering van de betrokkene.

¹³⁷ Bosly & Colette-Basecqz, 2009. *La nouvelle loi belge relative à l'internement des personnes atteintes d'un trouble mental*. In: *L'irresponsabilité pénale, Regards croisés Droit - Santé - Culture*, Paris, Cujas, pp. 53-100.

¹³⁸ De Béco, 2007. Le point de vue de l'avocat de l'interné. Colloque sur la nouvelle loi relative à l'internement (9 novembre 2007), FUNDP, Namur: 5 p.:

http://www.liguedh.be/images/PDF/documentation/documents_thematiques/Colloque_sur_la_nouvelle_loi_internement.pdf?766a6a4a76f17874a59bb7f42f2bb3fa=02402686aa092a01e21e2eca7b30a047

¹³⁹ Kamer, sessie 2006-2007, DOC [51 – 2841/004](#), pp. 20, 28, 29.

¹⁴⁰ Senaat, sessie 2006-2007, document nr. [3-2094/3](#), pp. 17-24.

¹⁴¹ NHRPH, Advies 2011/19:

http://ph.belgium.be/view/nl/advices/advices_2011/advice_2011_19.html

2. De bevoegde instanties moeten het plaatsgebrek in de instellingen tot bescherming van de maatschappij zo snel mogelijk aanpakken.
3. De bevoegde instanties moeten de geïnterneerde persoon de nodige omkadering bieden voor zijn plan voor re-integratie in de maatschappij – een vereiste voor invrijheidstelling.
4. De bevoegde instanties moeten ervoor zorgen dat omzendbrief nr. 1800 van 7/6/2007 over multidisciplinaire omkadering van geïnterneerden volledig toegepast wordt.
5. De bevoegde instanties moeten een coördinatiesysteem uitwerken zodat de maatregelen van de Gewesten en de federale overheid een coherent, echt complementair geheel vormen. Daartoe is het absoluut noodzakelijk dat bij de Commissies voor de bescherming van de maatschappij spoedig de cijfers worden opgevraagd over de geïnterneerden met een verstandelijke handicap en/of geestesstoornis, per pathologie en per aard van het delict.
6. De bevoegde instanties moeten substantieel en op lange termijn alle programma's voor de preventie van misdrijven of misdaden erkennen en steunen, zowel in de sector van de geestelijke gezondheid als in die van de verstandelijke handicap. De steun voor deze initiatieven moet zowel de personen in kwestie, als hun familiale en sociale omgeving ten goede komen.
7. De bevoegde instanties moeten zorgen voor een gepaste opleiding over de specificiteit van de handicaps voor het overheidspersoneel, het gerechtelijk personeel en het veiligheidspersoneel.
8. De bevoegde instanties moeten de kwaliteit van het psychiatrische deskundigenonderzoek voor internering in een inrichting tot bescherming van de maatschappij verbeteren, bij voorkeur door een aanvullende opleiding medische expertise voor psychiatrisch deskundigen aan te bieden, het beroep te herwaarder en de kwaliteit ervan te bewaken door middel van voortgezette opleidingen.
9. De bevoegde instanties moeten de procedure aanpassen zodat psychiatrisch deskundigen het strafdossier van de geïnterneerde pas na hun ontmoeting met de beklaagde kunnen inkijken.
10. De bevoegde instanties moeten de personen met een handicap en hun representatieve organisaties raadplegen van bij het begin van hun wetgevende activiteiten inzake nodige aanpassingen aan de nieuwe wetgeving betreffende de bescherming van de maatschappij voor de inwerkingtreding ervan op 1 januari 2015.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 16 : Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

Bedelarij

1. Wettelijk gezien, is bedelarij verboden in België. Toch is dit fenomeen nog niet uit ons straatbeeld verdwenen, in het bijzonder in de grote agglomeraties.
2. In het Brussels-Hoofdstedelijk Gewest stellen de representatieve organisaties voor personen met een handicap (ROPH) en de adviesraden voor personen met een handicap (ARPH) vast dat men vaak kinderen en volwassenen met een handicap in de straat ziet bedelen.
3. Deze personen, die soms uit het buitenland werden "geïmporteerd", worden blijkbaar vaak gedwongen om te gaan bedelen door netwerken die hun handicap uitbuiten voor lucratieve doeleinden. De opbrengst van hun bedelactiviteit zou hen heel vaak worden afgenomen ten voordele van derden.
4. Naast de uitbuiting van deze personen vormt ook het feit dat bij het bedelen de zichtbare handicap duidelijk benadrukt wordt, een inbreuk op de menselijke waardigheid van die personen.
5. De acties van zowel justitie als politie om deze vorm van uitbuiting uit te roeien, blijven ruim onvoldoende; wat bewezen wordt door het feit dat dergelijke praktijken blijven bestaan.

Opbrengst van onbezoldigd werk en vrijwilligerswerk

6. Op nationaal niveau beschermt de arbeidswetgeving alle werkenden tegen verschillende vormen van uitbuiting inzake bezoldiging, werkuren, veiligheid, pestgedrag ...
7. Het is dan ook logisch dat personen met een handicap van dezelfde bescherming genieten.
8. Heel wat personen met een handicap worden anderzijds opgevangen in instellingen of "dagcentra". Daar worden hen diverse activiteiten aangeboden, waarvan veel met een artistieke of ambachtelijke inslag.
9. De logica die daarbij wordt gevolgd, is die van de valorisatie en het welzijn van deze personen. Toch komt het vaak voor dat deze aldus geproduceerde goederen allemaal of deels verkocht worden. En vaak gaan de opbrengsten van die verkoop niet of slechts voor een deel terug naar de personen die de goederen ook effectief hebben geproduceerd.
10. De ROPH en de ARPH betreuren dat er op gewestelijk niveau geen reglementair kader bestaat voor dergelijke activiteiten die zich situeren tussen echte tewerkstelling en bezigheidsactiviteiten.
11. Voor sommige personen met een handicap die geen volwaardige job kunnen uitoefenen, is het belangrijk dat ze toch een activiteit kunnen uitvoeren die hen het gevoel geeft nuttig te zijn en die hen een zekere vorm van integratie

in de maatschappij bezorgt. Dat er geen reglementair kader bestaat, stelt problemen op twee niveaus:

- enerzijds bestaat het risico dat de persoon en als dusdanig zijn werk wordt uitgebuit;
 - anderzijds kan men zich bij eventuele controles enkel beroepen op een wetgeving die niet is aangepast aan dit soort situatie, met name de wetgeving op arbeid.
12. In bepaalde bezigheidscentra of dagopvangcentra voeren personen met een handicap artisanale of artistieke productieactiviteiten uit. Vaak worden deze producten verkocht en wordt een meerwaarde gecreëerd. Hierbij stelt zich de vraag over de toekenning van een deel van de winst aan de betrokkenen.
13. Zou een deel van deze opbrengst al dan niet moeten teruggegeven worden aan de individuele personen, na aftrek door de instelling van de aankoopkost voor de "grondstoffen"?
14. Op dat vlak zitten we met een juridisch vacuüm, ook al wordt deze opbrengst in een bepaald aantal instellingen specifiek gebruikt voor de organisatie van niet-gesubsidieerde groepsactiviteiten(ontspanning, sport ...) waaraan alle opgevangen personen kunnen deelnemen.
15. Volgens een gelijkaardige logica worden personen met een handicap ook vaak ingeschakeld in vrijwilligerswerk in de verenigingssector of in onbezoldigd werk voor ondernemingen. In die gevallen is het nagestreefde doel ook de valorisatie van de persoon door een activiteit waarin hij of zij zich nuttig kan maken.
16. Sommige van deze activiteiten, die nauw aanleunen of soms zelfs identiek zijn aan werk, worden georganiseerd zonder voldoende rekening te houden met de rechten van de personen die daarvoor worden ingezet. De ROPH en de ARPH wijzen met name op het eventuele bestaan van hiaten op het vlak van bezoldiging, werkuren, veiligheid, pestgedrag ... Momenteel bestaat er geen specifiek wettelijk kader voor dit soort productieactiviteit buiten de arbeidsovereenkomst.
17. Zelfs in die gevallen waarbij de opbrengst van de activiteiten specifiek wordt gebruikt voor de organisatie van niet-gesubsidieerde groepsactiviteiten of voor de aankoop van materiaal ten voordele van alle opgevangen personen, betreuen de ROPH en de ARPH dat er momenteel ook op dit vlak een juridisch vacuüm bestaat. Het ontbreekt aan de nodige duidelijkheid om te kunnen verzekeren dat de bewuste persoon zich niet in een situatie bevindt waarbij zijn activiteit wordt uitgebuit voor het genereren van winst, waarvoor hij- of zijzelf niet echt wordt vergoed. Het zou met name logisch zijn dat een deel van de winst die wordt gegenereerd door de activiteit van de bewuste persoon, aan hem of haar individueel wordt uitbetaald.

Chemische of fysieke bedwinging

18. Ouders verzetten zich tegen situaties waarin bepaalde personen met een mentale/lichamelijke handicap die ernstige gedragsproblemen vertonen, in een psychiatrische ziekenhuisomgeving worden geplaatst, waar ze met cocktails van diverse zenuwstillende of verdovingsmiddelen in een quasi-vegetatieve staat worden gehouden.

19. Voor de personen die alle contact met hun familie hebben verloren, is de situatie nog erger: zij kunnen niet rekenen op enige externe hulp om hen te beschermen tegen de mogelijke uitwassen van de maatregelen inzake bedwinging met behulp van geneesmiddelen.
20. Bij het Agence Wallonne pour l'Intégration des Personnes Handicapées (AWIPH) wordt momenteel nagedacht over het afbakenen en omkaderen van de praktijken inzake chemische en fysieke bedwinging. Dat er door een gewestelijk agentschap een studie wordt gestart bewijst dat dergelijke praktijken vandaag de dag echt wel voorkomen. De sector van de personen met een handicap wacht momenteel nog op de invoering van dergelijke afbakeningen.

Legitieme behoefte om op adem te komen

21. Dag in, dag uit samenleven met een persoon met een verstandelijke handicap, is niet makkelijk. Na verloop van tijd beginnen vermoeidheid en uitputting zich te manifesteren. De gezinsomgeving verliest geleidelijk aan de nodige flexibiliteit om het hoofd te kunnen bieden aan gedrags- en relationele crisissituaties.
22. De ROPH en de ARPH betreuren dat er nog steeds te weinig respijtoplossingen bestaan voor de gezinnen die geconfronteerd worden met dergelijke situaties zoals vermoeidheid van de ouders of de zusters en broers, gedrags- en relationele crisissen, een overlijden ... Het gebrek aan dit soort dienstverlening vormt een duidelijke tekortkoming in verhouding tot de noodzakelijke preventie van mogelijke mishandeling binnen het gezin.

Schoolvervoer in het buitengewoon onderwijs

23. De problemen met betrekking tot het schoolvervoer in het buitengewoon onderwijs worden benadrukt in het kader van de artikelen 9 en 20. Het is een feit dat sommige kinderen met een handicap er dagelijks meer dan drie uur over doen om naar en van school te worden gebracht, zonder enige competente begeleiding.
24. Volwassenen die een "dagcentrum" bezoeken, worden met gelijkaardige problemen geconfronteerd.
25. Deze verplaatsingen worden nog verder bemoeilijkt door de staat van de voertuigen en het daaruit voortvloeiende gebrek aan comfort en veiligheid. Volgens de ROPH en de ARPH gaat het hier om echte gevallen van mishandeling.

Aanbevelingen

1. De bevoegde autoriteiten moeten een actieplan voorbereiden om een eind te stellen aan bedelarij in het algemeen, en in het bijzonder wanneer deze praktijk steunt op de uitbuiting van een handicapsituatie.
2. De bevoegde autoriteiten moeten concrete maatregelen treffen om te komen tot een duidelijke organisatie van de commercialisering van producten die gerealiseerd werden in het kader van "productieve" activiteiten georganiseerd door structuren die personen met een handicap opvangen.

3. De bevoegde autoriteiten moeten goedkeuringsmaatregelen treffen om te komen tot een wettelijk kader voor de niet-bezoldigde “productieve” activiteiten.
4. De bevoegde autoriteiten moeten de nodige maatregelen treffen om ervoor te zorgen dat het schoolvervoer voor kinderen uit het buitengewoon onderwijs in betere omstandigheden worden gerealiseerd:
 - de opmaak van een gedragscode waarover is overlegd door de verschillende partijen: overheidsadministraties, gezinnen, vervoersmaatschappijen, begeleiders en schoolinstellingen;
 - de samenstelling van een pool van begeleiders die kunnen invallen bij afwezigheid van de titularissen;
 - de opleiding van het begeleidingspersoneel;
 - de vermindering van de trajecttijd voor kinderen die al voor 7 uur ‘s morgens worden opgehaald.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 19 : Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

1. Het zijn hoofdzakelijk de gemeenschappen en de gewesten die verantwoordelijk zijn voor het beleid inzake de autonomie en de integratie van personen met een handicap.
2. Er mag echter niet uit het oog worden verloren dat de financiële capaciteit van de persoon hierin een essentiële rol speelt. Ook de federale overheid speelt dus een zeer belangrijke rol via de toekenning van tegemoetkomingen aan personen met een handicap, die de enige inkomensbron zijn voor vele personen met een handicap. In dit kader dient te worden opgemerkt dat het aantal personen met een handicap dat onder de armoedegrens leeft, zeer groot blijft ¹⁴². Zij beschikken dus niet over de nodige middelen voor een behoorlijke levensstandaard en inclusie.
3. De maatregelen die de laatste 30 jaar zijn genomen in België, tonen aan dat de bevoegde overheden zich bewust geworden zijn van de noodzaak om personen met een handicap de mogelijkheid te geven om zelfstandig te leven in de maatschappij
4. Deze maatregelen zijn thans echter te uiteenlopend en te weinig gecoördineerd. De informatie erover is niet duidelijk en onvoldoende voor de mogelijke gerechtigden en de impact ervan is beperkt door het gebrek aan beschikbare financiële middelen.

Keuze van de woonplaats

5. Volgens de ROPH en de ARPH vormt de mogelijkheid voor de persoon om zijn woonplaats te kiezen de hoeksteen van zijn autonomie. Huisvesting is een gewestbevoegdheid. Toch kan geen enkel van de deelgebieden van het federale België thans een echt positieve balans voorleggen.
6. Globaal genomen is huisvesting in België te duur. Voor de lage inkomens vertegenwoordigt huisvesting vaak de helft van het maandelijks beschikbare budget. Veel personen met een handicap kunnen hun wens om over een eigen woning te beschikken niet realiseren wegens een gebrek aan middelen.

Te weinig sociale woningen

7. Gelet op hun budget, zouden veel personen met een handicap toegang moeten hebben tot een sociale woning. Op die manier zouden ze hun huisvestingskosten – met inbegrip van verwarming, water en elektriciteit – moeten kunnen terugbrengen tot een redelijk niveau van hoogstens een derde van hun beschikbaar maandelijks budget ¹⁴³.

¹⁴² Cf. artikel 28 – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

¹⁴³ In 2005 besteedden de gezinnen met een budget dat onder de armoedegrens lag gemiddeld 33,7% van hun budget aan deze posten. De personen die niet het geluk hadden over een sociale woning te beschikken besteedden meer dan 50% van hun maandelijks beschikbaar budget daaraan : <http://thuisloosheid.wdfiles.com/local--files/statistisch/wie%20is%20er%20arm%20in%20belgie-%20statistiek.pdf> (blz.5-6)

8. Jammer genoeg is er sinds vele jaren een tekort aan sociale woningen, waardoor personen met een handicap vaak niet de kans krijgen om zelfstandig te gaan wonen. De beschikbare cijfers ¹⁴⁴ spreken voor zich:

Jaar	Vlaams Gewest		Waals Gewest		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	<i>Sociale woningen</i>	<i>Wachtlijst</i>	<i>Sociale woningen</i>	<i>Wachtlijst</i>	<i>Sociale woningen</i>	<i>Wachtlijst</i>
2011	146.756	91.926	100.790 ¹⁴⁵	35.285	39.306	38.928

9. De cijfers in deze tabel staan in verhouding tot alle sociale woningen. De schaarste is ongetwijfeld nog groter wat betreft aangepaste of aanpasbare woningen. Op dit moment beschikken we niet over officiële cijfers.
10. In deze omstandigheden is het, ongeacht het gewest in kwestie, voor een persoon met een handicap die enkel een tegemoetkoming als inkomen heeft bijzonder moeilijk om een woning te vinden waarin hij zelfstandig zijn leven kan opbouwen.

Vlaams Gewest

11. In Vlaanderen betreuren de ROPH en de ARPH dat het aanbod aan woningen die zijn aangepast aan de behoeften van PBM's en personen met een handicap thans te klein is ten opzichte van het aantal betrokken personen. De lange wachtlijsten zijn hiervan getuige ¹⁴⁶.
12. In de huidige omstandigheden is het voor de meeste personen met een handicap onmogelijk om te spreken van een vrije keuze van de woonplaats.

Waals Gewest

13. In het Waals Gewest is er sinds lang een gebrek aan sociale woningen. In 2003 startte de Waalse regering een programma op voor de sanering van de sociale huurwoningen in het Waals Gewest ¹⁴⁷. Dat programma was noodzakelijk om vervallen sociale woningen terug bewoonbaar te maken. Voor de periode 2004-2009 werd dit programma gefinancierd voor een bedrag van 1 miljard euro.

¹⁴⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Cijfers 2011: http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_sociale_huisvesting.htm

¹⁴⁵ Société wallonne des Logements (SWL), Rapport d'activités 2012 (chiffres 2011, p. 15) : http://www.swl.be/images/swl/RA_comptes/ra2012-web.pdf

¹⁴⁶ Cf. tabel § 8

¹⁴⁷ SWL: <http://www.swl.be/index.php/la-sw/11-le-financement>

14. De ROPH en de ARPH vinden het goed dat er is beslist om eerst het bestaande woningaanbod veilig te stellen voor de toekomst alvorens de kloof tussen vraag en aanbod te dichten.
15. Ze hopen evenwel dat het voorontwerp van besluit inzake toegankelijke, aanpasbare en aangepast huisvesting, dat in eerste lezing door de Waalse regering in februari 2013 werd aangenomen ¹⁴⁸, binnenkort definitief zal worden goedgekeurd, en dat het begrip aanpasbare huisvesting zal worden opgenomen in de bestekken. De tekst van dit definitieve besluit bepaalt de criteria en technische eigenschappen van dit type huisvesting, zodat de administratie en de Waalse Huisvestingsmaatschappij kunnen nagaan of woningen die zijn gebouwd met een toelage, in overeenstemming zijn met de wetgeving.
16. Bovendien vermeldt een recente omzendbrief in verband met het gemeentelijk actieprogramma 2014-2018 stimuli om de bouw van aangepaste en aanpasbare woningen aan te moedigen met als consequentie de verplichting om minstens 30 % aan leeftijd of handicap aanpasbare of aangepaste woningen te realiseren ¹⁴⁹.
17. Aan te stippen valt dat het Waalse gewest een gids voor aanpasbaar bouwen ¹⁵⁰ heeft laten opstellen, maar de lokale stedenbouwkundige voorschriften zouden wel eens een belangrijk obstakel kunnen vormen voor de ontwikkeling van dergelijke projecten, met name in nieuwe verkavelingen ¹⁵¹.
18. Voor de toewijzing werd een puntensysteem ingevoerd om de procedure te "objectiveren". De ROPH en de ARPH vinden de objectivering goed. Ze betreuren echter dat het puntensysteem niet gunstig genoeg is voor personen met een handicap.
19. Daarbij komt dat het toewijzingssysteem voor het volledig Waals Gewest geldt. Wanneer een persoon in de fase komt dat hem een woning wordt toegewezen, krijgt hij de eerste beschikbare woning. Die kan zich bevinden op 150 km van de plaats waar hij tot dan toe leefde.
20. De persoon kan dus in een omgeving terecht komen die hij totaal niet kent en op die manier afgesloten worden van zijn sociaal netwerk. Deze impact wordt afgezwakt door de toekenning van extra punten aan personen die langer dan drie jaar in een gemeente wonen. Als het gezin minstens één persoon met een handicap telt, krijgt het extra punten.
21. Toch kan men met dit extra-puntensysteem onmogelijk rekening houden met de onzekerheden van het leven. Het is best mogelijk dat iemand zijn hele jeugd heeft doorgebracht in een bepaalde gemeente, vervolgens twee jaar in een naburige gemeente heeft gewoond, zich na een echtscheiding inschrijft bij

¹⁴⁸ Communiqué van de Waalse regering, februari 2013: <http://gouvernement.wallonie.be/des-logements-publics-adaptables-pour-les-personnes-mobilit-r-duite-et-les-personnes-g-es-0>

¹⁴⁹ 'Stratégie communale d'actions en matière de logements', mei 2013 (cf. punt 2.6., blz. 8-9): http://dgo4.spw.wallonie.be/DGATLP/DGATLP/Pages/Log/DwnLd/AncrageCommunal/2014/EGW_circulaire.pdf

¹⁵⁰ MET, 2006. 'Guide d'aide à la conception d'un logement adaptable', 111 blz.: <http://www.swl.be/images/swl/docsutiles/logementadaptable.pdf>

¹⁵¹ 'Le mensuel de l'entrepreneur', februari 2013 (blz. 28-29): http://www.construire-adaptable.be/media/doc/Le%20mensuel%20de%20l%20entrepreneur_Fevrier%202013_Dossier%20logement%20adaptable.pdf

een sociale woningmaatschappij en een woning krijgt toegewezen 150 kilometer verderop. Aangezien de betrokkene geen 3 jaar in de naburige gemeente gewoond heeft, geniet hij geen bijkomende punten en komt hij in een situatie van ontheemding terecht.

22. Gezien de integratieproblemen waarmee personen met een handicap worden geconfronteerd, vinden de ROPH en ARPH dat der personen met een handicap momenteel onvoldoende prioriteitspunten krijgen.
23. De persoon kan natuurlijk de toegewezen woning weigeren, maar dan komt hij terug helemaal onderaan de wachtlijst terecht. Op die manier is de keuzevrijheid die de UNCRPD voorstaat veraf...

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

24. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet een sociale woning worden aangevraagd bij één van de 33 openbare vastgoedmaatschappijen (OVM's). De inschrijving geldt voor alle OVM's waarbij de persoon een woning wenst te vinden ¹⁵².
25. De toewijzing gebeurt op basis van een systeem met prioriteitspunten. De OVM stelt een woning voor wanneer de persoon op de eerste plaats van de lijst komt te staan, dus wanneer hij de meeste prioriteitspunten heeft. Als het gezin minstens één persoon met een handicap telt, krijgt het extra punten.
26. De ROPH en de ARPH vinden dat twee extra punten voor een handicap niet genoeg is en dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de veelheid aan handicaps.
27. De ROPH en de ARPH betreuren dat het toewijzingssysteem voorziet in een ambtshalve schrapping van de aanvraag wanneer de persoon de woning die hem wordt toegewezen weigert, behalve in geval van overmacht. Het begrip overmacht is echter niet duidelijk omschreven en kan verkeerd begrepen worden, waardoor sommige personen met een handicap zich verplicht voelen om een woning te aanvaarden die niet past in hun situatie.
28. Tot slot stellen de ROPH en de ARPH vast dat er thans veel te weinig toegankelijke sociale woningen zijn en dat de OVM's in hun planning geen rekening houden met het begrip "aanpasbare woningen". Een dergelijke benadering zou het mogelijk maken om woningen met een minimum aan kosten aan te passen aan de behoeften van de bewoners wanneer dat nodig zou blijken.

Hulp bij het dagelijks leven

29. Het concept van woningen waaraan een dienst is verbonden die hulp biedt bij de activiteiten van het dagelijks leven (ADL) is een zeer interessant antwoord op de behoeften van personen die zo zelfstandig mogelijk willen gaan leven, met de beperkingen die ze hebben door hun handicap.
30. Alle gewesten hebben dergelijke structuren ontwikkeld, maar er zijn er te weinig om aan de vraag te kunnen voldoen en om voldoende geografische dekking te hebben.

¹⁵² <http://www.slr.b.irisnet.be/een-sociale-woning-huren/Devenir-locataire-nl/docs/ho-inschrijven>

Vlaams Gewest

31. In het Vlaams Gewest bestaan er verschillende soorten begeleiding, waaronder woningen gekoppeld aan ADL-diensten¹⁵³. Zo zijn er 26, en dat is helaas te weinig. Er zijn lange wachtlijsten.

Illustratie

Getuigenis van een voltijds werkende vrouw met een handicap die 4 jaar heeft moeten wachten alvorens ze een eerste ADL-woning te pakken kreeg. Momenteel woont ze met haar echtgenoot in een andere ADL-woning, waarvan ze voor- en nadelen beschrijft ¹⁵⁴.

Waals Gewest

32. In het Waals Gewest zijn er 9 diensten die hulp bieden bij de activiteiten van het dagelijks leven erkend door het AWIPH, waarvan 8 in het kader van de sociale huisvestingsmaatschappijen. Ze bieden in totaal 126 plaatsen aan ¹⁵⁵.
33. Het gaat om een aantal woningen voorbehouden voor personen met een zware handicap en gegroepeerd op één site. De personen die er wonen kunnen dag en nacht een beroep doen op ADL-hulpverlening.
34. Gelet op de perspectieven die deze diensten openen op het vlak van de ontwikkeling van een zelfstandig leven, vinden de ROPH en de ARPH het jammer dat het aanbod niet groter is en niet het volledige grondgebied van het Waals Gewest bestrijkt.
35. Helaas is er te weinig duidelijkheid bij de toekenningsvoorwaarden van ADL-woningen. De ROPH en ARPH laten weten dat er verschillen en zelfs tegenstrijdigheden zijn tussen de toekenningscriteria voor sociale woningen en voor ADL-woningen.

Illustratie ¹⁵⁶

36. Enerzijds moet men om een sociale woning te genieten beantwoorden aan de volgende toegangsvoorwaarden opgesteld door de huisvestingsmaatschappijen die eigenaar zijn (blz. 34-35):
- *Om recht te hebben op een sociale woning moet men vooreerst beantwoorden aan de voorwaarden inzake inkomsten, die niet hoger mogen zijn dan een bepaald maximumbedrag.*
 - *Om aan de vermogensrechtelijke voorwaarde te voldoen, mag men geen eigenaar of vruchtgebruikers zijn van een woning, behalve wanneer het om een niet verbeterbare, onbewoonbare of onaanpasbare woning gaat.*

¹⁵³ VAPH: <http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/20508-Zelfstandig+wonen.html>

¹⁵⁴ VAPH: <http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/570354-Zelfstandig+wonen%3A+%27Een+heel+subtiel+evenwicht%27.html>

¹⁵⁵ AWIPH: http://www.awiph.be/integration/etre_accueilli/aide+vie+journaliere.html

¹⁵⁶ AWIPH, 2010. Guide d'information pratique pour les candidats locataires ou propriétaires en situation de handicap : <http://www.awiph.be/pdf/documentation/publications/droit/logement.pdf>

37. Anderzijds is het in het kader van de overeenkomst tussen de huisvestingsmaatschappij en de ADL-dienst de ADL-dienst die de volgende toelatingsvoorwaarden vastlegt (blz. 44-45):
- *De toekenning van een woning in een ADL-dienst is in geen geval gebonden aan de inkomensgerelateerde voorwaarden voor personen met een handicap*
 - *Onafhankelijk van de toelatingsvoorwaarden voor ADL-diensten, is de enige beperking dat men geen eigen woning mag bezitten. beschikken. Personen met een handicap die vastgoed bezitten, hebben geen recht op een ADL-woning.*

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

38. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beschikken 3 van de 33 OVM's over woningen waaraan een dienst is verbonden die hulp biedt bij de ADL ¹⁵⁷.
39. Het concept van ADL-woningen waaraan een dienst is verbonden die hulp biedt bij de activiteiten van het dagelijks leven werkt goed in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Jammer genoeg zijn er door gebrek aan middelen te weinig om het volledige grondgebied van het gewest te bestrijken.

Toegang tot diensten

40. Voor veel personen met een handicap houdt zelfstandig leven in dat ze tegen betaling beroep moeten kunnen doen op diensten, bijvoorbeeld voor het onderhoud van hun woning, voor hun dagelijkse hygiëne, voor hun boodschappen, ...
41. Naargelang de behoeften van de persoon, zal zijn wens om zelfstandig te leven dus relatief meer kosten dan voor personen die geen handicap hebben. Voor personen met een handicap is het dan ook moeilijker om een zelfstandig leven op te bouwen dan voor de rest van de Belgische bevolking.

Wonen in een instelling

42. Aangezien het voor personen met een handicap moeilijk is om hun eventuele wens om zelfstandig in hun eigen woning te kunnen wonen te realiseren, wonen vele personen met een verstandelijke of cognitieve handicap, maar ook zwaar zorgafhankelijke personen met een handicap, in een instelling. Sommige daarvan zouden graag hun instelling verlaten, maar kunnen dat niet omwille van de kosten en de organisatie die daaraan verbonden zijn.

¹⁵⁷ PHARE: <http://phare.irisnet.be/logement/le-logement-adapt%C3%A9/>

Tussen wetgeving en reële situatie

43. De ROPH en ARPH wensen te beklemtonen dat de werking van de instellingen in België is omkaderd door een wetgeving die bepaalde kwaliteitsnormen en een participatief beheer moet garanderen.
44. In werkelijkheid horen de ARPH en ROPH regelmatig getuigenissen van ouders of personen met een handicap die in een instelling verblijven en gewag maken van mishandeling ¹⁵⁸ en seksueel misbruik van de bewoners ¹⁵⁹.
45. De sector van de instellingen voor personen met een handicap in België heeft als opdracht oplossingen te bieden voor de opvang, huisvesting en begeleiding van personen met een handicap, die hen voldoende mogelijkheden bieden om zichzelf te ontplooien.
46. Tegelijk hebben de familieleden van personen met een handicap ook nood aan een oplossing voor wanneer zij komen te gaan: de families van personen met een verstandelijke of cognitieve handicap of met meerdere handicaps die een plaats kunnen bemachtigen in deze instellingen voelen zich vaak gerustgesteld, in het bijzonder wat de continuïteit van het leven van hun familielid betreft op het moment dat de ouders wegvallen.

Gebrek aan plaatsen

47. Gezien het gebrek aan oplossingen die een zelfstandig leven mogelijk maken, vormt het verblijf in een instelling voor heel wat personen met een handicap de standaard oplossing. Om een plaats in een instelling te bemachtigen, blijken de wachttijden zeer lang.
48. De meeste ouders hopen tevergeefs dat er een plaats vrij zal komen voor hun kind. Helaas is door het plaatsentekort de hoogdringendheid het eerste toekenningscriterium geworden. Is het verantwoord dat ouders aan het einde van hun krachten moeten zijn of dat de ouders er niet meer zijn alvorens hun kind, broer of zus geholpen wordt ?
49. In de drie gewesten heeft het gebrek aan plaatsen in instellingen en in de meer kleinschalige residentiële opvang meer dan dramatische gevolgen voor personen met een handicap en hun naaste omgeving: jobverlies, financiële problemen, geen ademruimte meer, extreme vermoeidheid, isolement.
50. Daardoor brengt ook in de gezinsomgeving blijven wonen jammer genoeg ook problemen teweeg voor de gezinsleden van de personen met een handicap: dit wordt de "handicap door associatie" genoemd.
51. In realiteit zijn de gezinsleden van een persoon met een handicap soms benadeeld ten opzichte van de rest van de bevolking omdat ze een gezinslid met een handicap hebben: ze hebben bijkomende kosten, ze kunnen niet zomaar kiezen waar ze gaan wonen, ze moeten hun tijd anders plannen en ook hun beroepskeuze wordt vaak beïnvloed: de vader of de moeder van een kind met een handicap moet soms minder gaan werken of zelfs stoppen met werken om te kunnen zorgen voor hun kind met een handicap, met de gekende gevolgen op vlak van financiële nood en sociaal isolement.

¹⁵⁸ Cf. artikel 16 – Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

¹⁵⁹ Cf. artikel 6 - Vrouwen met een handicap

52. Voor de ouders van personen met een handicap die in hun gezinsomgeving blijven wonen, stelt zich steeds de zeer angstwekkende vraag wat er met de persoon met een handicap zal gebeuren na hun overlijden.
53. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest klagen de ROPH en de ARPH aan dat de weigering om personen met een handicap op te nemen in een instelling vaak gebaseerd is op het feit dat de persoon gedragsstoornissen heeft, dat hij te veel zorg vraagt, dat hij onvoldoende middelen heeft, dat het personeel van de instelling geen specifieke opleiding heeft genoten, ... dergelijke argumenten kunnen mogen geen reden zijn om een opname te weigeren. Wel integendeel: zij benadrukken des te meer de nood aan een opvangoplossing.
54. In dergelijke situaties kunnen personen met een handicap en hun gezin niet anders dan kiezen voor opvang in de gezinsomgeving.

Illustratie

55. Op 29 juli 2013 bevestigde het Europees Comité voor de sociale rechten de veroordeling van de Belgische Staat voor het gebrek aan huisvestingplaatsen en opvangoplossingen voor zwaar zorgbehoevende personen met een handicap, wat een schending betekent van het Europees Sociaal Handvest¹⁶⁰.
56. Deze beslissing kwam er na een collectieve klacht die op 13 december 2011 door de Internationale Federatie voor Mensenrechten werd ingediend in naam van een twintigtal Belgische verenigingen die de handicapsector vertegenwoordigen.
57. Al jaren vragen de belangenverenigingen van personen met een meervoudige handicap, autisme of al dan niet aangeboren hersenletsel en hun familieleden bij de overheden aandacht voor de dramatische en onmenselijke situatie waarin ze door het gebrek aan aangepaste opvangplaatsen terechtkomen.

Welke andere oplossingen naast opvang in een instelling of in de gezinsomgeving?

58. Het feit dat de gezinnen van personen met een handicap vinden dat de Belgische instellingen een oplossing bieden, wil niet zeggen dat het systeem ideaal is.
59. Dat er geen alternatieve oplossingen werden uitgewerkt, valt te betreuren. Er zijn onvoldoende diensten die hulp bieden bij de activiteiten van het dagelijks leven, de "gemeenschapshuizen", privé-initiatieven die niet door de openbare overheden worden gefinancierd, staan nog in hun kinderschoenen, ... Bovendien beantwoorden zij niet aan het gelijkheidsbeginsel aangezien enkel gezinnen met een hoog inkomen toegang hebben tot dit soort oplossing.
60. In die omstandigheden hebben personen met een handicap en hun ouders geen keuze: een instelling wordt door velen als de beste oplossing beschouwd omdat er niet echt een andere oplossing is...

¹⁶⁰ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC75Merits_fr.pdf

61. Op dit moment is er in België geen beleid dat de sluiting van de instellingen beoogt. De ROPH en de ARPH wensen niet dat zij worden gesloten, maar wel dat er inclusieve alternatieven worden ontwikkeld in de vorm van kleine wooneenheden ¹⁶¹ ¹⁶².
62. Het tekort aan aangepaste huisvesting creëert situaties waarbij personen met een handicap in ongeschikte instellingen terechtkomen, zoals psychiatrische ziekenhuizen of rust- en verzorgingstehuizen. In dergelijke omstandigheden wordt de persoon over het algemeen geconfronteerd met onaangepaste begeleiding en/of verzorging, of overmedicalisering. De gevolgen daarvan zijn erg nefast voor de persoon: verlies van verworven vaardigheden, regressie, ... ¹⁶³

Het budget waarover de persoon beschikt

63. Het budget waarover de persoon beschikt om te leven is vanzelfsprekend van cruciaal belang voor de ontwikkeling van zijn autonomie. In België hebben de meeste personen met een handicap enkel een door de federale overheid toegekende tegemoetkoming als inkomen ¹⁶⁴. Wij herinneren eraan dat deze tegemoetkomingen volkomen ontoereikend zijn om personen met een handicap een behoorlijk leven te bieden en alle kosten met betrekking tot de handicap te dekken!
64. In 2000 werden gewestelijke programma's opgestart met betrekking tot persoonlijke assistentiebudgetten ¹⁶⁵. Die passen zeer goed in het kader van het idee om de persoon zelfstandig te maken. Het beleid inzake de persoonlijke assistentiebudgetten wordt door de verschillende gewesten anders ingevuld. Helaas volstaan de financiële middelen niet om aan de vraag tegemoet te komen.

Vlaams Gewest

65. Het Vlaams Gewest voerde het "persoonlijk assistentiebudget" (PAB) in 2000 in ¹⁶⁶. Het idee is dat de persoon over een budget beschikt om een persoonlijke assistent aan te werven om hem te ondersteunen in de activiteiten van het dagelijks leven.
66. De budgettaire middelen schieten echter tekort: midden 2010 stonden 5500 personen op de wachtlijst voor een PAB.

¹⁶¹ Inforautisme, 2008. J'habite dans ma maison, 87 blz.:

http://www.inforautisme.be/01qui/Rapport_J_habite_dans_ma_maison_VF3.pdf

¹⁶² Sterrenbeelden vzw: <http://fr-constellations-asbl.jimdo.com/welkom>

¹⁶³ GAMP, 2010. Livre noir de la grande dépendance, 12 blz.: http://www.gamp.be/wp-content/uploads/2010/12/GAMP_Livre_Noir_VF.pdf

¹⁶⁴ Cf. artikel 28 - Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

¹⁶⁵ Huys, J., Expertisecentrum, 2010. Stand van zaken van het Persoonlijk Assistentiebudget in Vlaanderen, Brussel en Wallonië, 24 blz.:

http://www.independentliving.be/upload/EOL/Publicaties/Nationale%20Conferentie/2%20Nationale%20Conferentie.Stand%20van%20zaken%20van%20PAB%20in%20Vlaanderen,%20Brussel%20en%20Wallonie_JH_2010%20juni%202.pdf

¹⁶⁶ Decruynaere E., BolBuldiv vzw, 2010. "10 jaar Persoonlijk Assistentiebudget in Vlaanderen", 34 blz.: <http://www.10jaarpab.be/upload/publicaties/Rapport%2010%20jaar%20PAB.pdf>

Waals Gewest

67. Sinds 2009 biedt ook het Waals agentschap voor de integratie van personen met een handicap een persoonlijk assistentiebudget (PAB) ¹⁶⁷ aan voor personen met een handicap die in hun vertrouwde omgeving willen blijven wonen. Het budget dat hen wordt toegekend geeft hen de mogelijkheid om verschillende diensten op vlak van persoonlijke assistentie te betalen. De persoon die een PAB ontvangt wordt niet de werkgever van zijn persoonlijke assistent, maar gaat langs diensten die door de overheid zijn erkend, zoals interimbedrijven en dienstenchequebedrijven.
68. Het PAB-systeem is niet bedoeld voor alle personen met een handicap. Het is hoofdzakelijk gericht op personen met een progressieve ziekte, om hen de mogelijkheid te bieden in hun vertrouwde omgeving te blijven wonen. Over het algemeen zijn de begunstigden enthousiast over het concept maar zijn ze helemaal niet tevreden wat de uitvoering betreft (cf. §70).
69. De ROPH en de ARPH betreuren dat thans erg weinig personen gebruik kunnen maken van deze maatregel: er werd erg weinig informatie over verspreid bij personen met een handicap. Zij beklemtonen dat het budget ontoereikend is en dat de toekenningscriteria te beperkend zijn.
70. De ROPH en de ARPH onderstrepen ook dat de huidige financiering en organisatie van de bestaande diensten geen voldoende antwoord bieden op de nood aan een PAB bij de betrokkenen: deze diensten kunnen niet volledig aan de vraag tegemoetkomen, hoofdzakelijk op het vlak van de werktijden en nachtwerk. De werktijden worden als onvoldoende flexibel ervaren: de gebruiker moet zijn behoeften vastleggen in uren per week. Als hij het aantal voorziene uren niet nodig heeft, kan hij ze niet overzetten naar een andere periode of een andere post.
71. Het feit dat men niet rechtstreeks werkgever kan zijn en dus een beroep moet doen op dienstenorganisaties, wordt door vele gebruikers als een nadeel gezien: ze moeten op voorhand vermelden op welke diensten ze een beroep gaan doen en ze hebben dus niet de mogelijkheid om een andere dienstverlener in te schakelen indien nodig.
72. Paradoxaal genoeg ontbeert het systeem de nodige flexibiliteit terwijl het wordt verondersteld de autonomie van de persoon te garanderen.
73. Bovendien klagen de begunstigden over een constant personeelsverloop en een gebrek aan beschikbaarheid van sociale assistenten die de dienstverlening coördineren, de zware stappen die ze moeten zetten, enz. ¹⁶⁸

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

74. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd het PAB in 2012 experimenteel opgestart. Dit proefproject is beperkt tot 8 personen. Tot op heden lijkt het niet te zullen uitmonden in de invoering van een wettelijk kader.

¹⁶⁷ Besluit van de Waalse regering van 14 mei 2009:

http://www.anlh.be/multimedia/actualites/1246618232_ARRETEBAPRW.pdf

¹⁶⁸ AWIPH, 2011. Enquête de satisfaction BAP – Rapport complet, 46 p.:

http://www.awiph.be/pdf/documentation/etudes_et_statistiques/Rapport-evaluation-BAP-ACCOK.pdf

75. De ROPH en de ARPH hebben grote verwachtingen van het PAB. Maar de contouren van het systeem zijn thans te onduidelijk om de stabiliteit van het systeem te kunnen garanderen.

Het dienstenaanbod

76. De ROPH en de ARPH betreuren dat de wetgeving inzake dienstencheques ¹⁶⁹ een beperking oplegt met betrekking tot het aantal dienstencheques dat een persoon mag gebruiken in de loop van een jaar en met betrekking tot het type prestaties waarvan een persoon gebruik kan maken.
77. Bovendien presteren de gezinshulpdiensten in het Waals Gewest slechts een beperkt aantal uren per gerechtigde. In de meeste gevallen werken ze van 08.00 tot 16.00 uur. Bovendien is de berekening van het uurtarief nadelig voor personen met een handicap omdat de bedragen van de tegemoetkomingen voor personen met een handicap daarbij in aanmerking worden genomen.

Aanbevelingen

1. De Belgische bevoegde overheden moeten het aantal aanpasbare sociale woningen verhogen, ofwel door nieuwbouw, ofwel door renovatie, en voor sommige personen met een handicap moeten zij in de mogelijkheid voorzien om een woning aan te bieden dicht bij de voormalige woonplaats van de betrokkene.
2. De bevoegde overheden moeten diensten opzetten die hulp bieden bij de activiteiten van het dagelijks leven en die de thans bestaande diensten aanvullen. Deze nieuwe diensten moeten toelaten het grondgebied van het betrokken gewest beter te bestrijken, om te voorkomen dat de betrokken personen uit hun sociale en familiale omgeving worden gerukt.
3. De bevoegde overheden moeten diensten financieren die personen met een handicap in staat stellen om zelfstandiger te leven.
4. De bevoegde overheden moeten ervoor zorgen dat personen met een handicap worden betrokken in het bepalen van hun eigen behoeften en prioriteiten.
5. De bevoegde overheden moeten het dienstenaanbod voor personen met een handicap diversifiëren.
6. De bevoegde overheden moeten een concrete oplossing bieden voor het plaatsgebrek in instellingen.
7. De overheden moeten een gediversifieerd antwoord bieden op de vastgestelde problemen in de sector van de opvang van personen met een handicap. Prioritaire oplossingen zijn de creatie van kleine leefgemeenschappen waar 24 uur op 24 uur omkadering bestaat, en het PAB. Voor deze oplossing moet er een adequate financiering komen.

¹⁶⁹ Dienstencheques: <http://www.werk.belgie.be/defaultTab.aspx?id=651>

Artikel 20 : Persoonlijke mobiliteit

1. De vrijheid van verkeer is een van de grondbeginselen van de Europese Unie. Als Lidstaat van de Europese Unie is België ertoe gehouden zich hiernaar te voegen. Het recht op persoonlijke mobiliteit behoort duidelijk tot dit recht op mobiliteit.
2. Dit recht op persoonlijke mobiliteit is des te belangrijker omdat het de invoering van alle andere artikelen van de UNCRPD sterk beïnvloedt.
3. Een groot aantal personen met een handicap is voor hun mobiliteit sterk afhankelijk van het openbaar vervoer, en dit om redenen die rechtstreeks te maken hebben met hun handicap of om financiële redenen.
4. Globaal betreuen de representatieve organisaties van personen met een handicap (ROPH) en de adviesraden voor personen met een handicap (ARPH) dat een groot aantal hindernissen nog steeds dagelijks de persoonlijke mobiliteit van gehandicapte personen in België moeilijk en zelfs onmogelijk maakt.
5. Het grootste deel van de geldende reglementeringen inzake mobiliteit is afhankelijk van het gewestelijke bevoegdheidsniveau. Toch blijven nog twee belangrijke aspecten deel uitmaken van de federale bevoegdheid: de verplaatsing per spoor en het verkeersreglement.
6. In de verschillende navolgende paragrafen zullen wij, telkens dat nodig is, verduidelijken welke de specifieke vaststellingen op mobiliteitsvlak zijn die verband houden met een bepaald bevoegdheidsniveau (federale staat, Vlaams Gewest, Waals Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

De standaard intermodaliteit

7. De ROPH en de ARPH betreuen eveneens dat de verspreiding van de beslissingspolen, het gebrek aan interoperabiliteit bij de verschillende netten en het gebrek aan planning geen mogelijkheid bieden om een minimum aan basismobiliteit te bekomen.

Illustratie

8. Een voorbeeld: om een verplaatsing te maken, moet een persoon soms twee of drie opeenvolgende openbaarvervoernetten gebruiken. Als de halte waar die persoon het tweede transportmiddel moet nemen, niet toegankelijk is, zal die persoon zijn/haar eindbestemming niet bereiken. Einde van de reis ...

9. Nog steeds op intermodaal niveau blijven de problemen op het vlak van de informatieverlening in de stopplaatsen een groot probleem. Het lezen van de uurroosters voor trein-tram-bus is een probleem voor alle reizigers.
10. Dit probleem stelt zich nog sterker voor rolstoelgebruikers en kleine personen, aangezien de informatieborden zich doorgaans niet echt op een voor die personen praktische hoogte bevinden.

11. Voor blinden en slechtzienden blijkt het gebruik van bus- en tramnetten zelfs onmogelijk bij gebrek aan – of de zeldzaamheid van – akoestische aankondigingen, terwijl het gebruik van de trein- en metronetten de nodige moeilijkheden met zich meebrengt, aangezien de informatie slechts gedeeltelijk wordt omgeroepen, en de akoestische aankondigingen bovendien moeilijk hoorbaar zijn.
12. Dat blinden en slechtzienden hun vervoersbewijzen moeten aankopen via slecht ontworpen automaten ¹⁷⁰ of via internetsites die niet beantwoorden aan de minimale toegankelijkheidscriteria ¹⁷¹, zorgt ervoor dat het voor hen steeds moeilijker wordt om een vervoersbewijs te kopen.
13. Voor doven en slechthorenden ziet het probleem er anders uit. Terwijl zij hun verplaatsing wel correct kunnen organiseren via de geafficheerde uurroosters, zijn het de onverwachte wijzigingen (bv. veranderingen van perron) die hen voor problemen stellen: dergelijke informatie wordt vaak enkel via het geluidssysteem omgeroepen en het feit dat er geen of ondoeltreffende visuele aanduidingen zijn, verplicht hen te gissen naar wat er gebeurt aan de hand van het gedrag van de andere reizigers. Hierbij kan het toeval een zeer grote rol spelen. Zijn er geen andere reizigers, dan wordt de situatie zelfs onmogelijk.
14. Voor personen met een cognitieve handicap leiden de onverwachte wijzigingen vaak tot heel wat verwarring. Dat er op dit vlak in de kleine en middelgrote stations, alsook in de metrostations steeds minder “menselijke” hulp aanwezig is, vormt een belangrijke hindernis voor de zelfstandige verplaatsing: het verdwijnen van personeelsleden die duidelijk herkenbaar zijn aan hun uniform, is betreurenswaardig.

Onvoldoende toegankelijk openbaar vervoer

15. Voor alle vormen van openbaar vervoer die op het Belgisch grondgebied worden gebruikt, is het eerste probleem waarmee personen met een handicap worden geconfronteerd momenteel de toegankelijkheid. Deze aspecten worden behandeld in het hoofdstuk geweid aan artikel 9, Toegankelijkheid.
16. Het feit dat personen met een handicap niet volledig zelfstandig en niet op elk moment naar keuze toegang kunnen hebben tot de voertuigen en de infrastructuur van het openbaar vervoer, vormt een groot obstakel voor hun mobiliteit.

Vervoer per spoor

Federaal

17. De organisatie van het spoorwegverkeer in België is toevertrouwd aan de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen (NMBS), een autonoom overheidsbedrijf dat afhangt van het federale bevoegdheidsniveau.
18. Sinds 2009 functioneert de NMBS volgens het Revalor-programma dat onder andere de modaliteiten implementeert die opgelegd zijn door de Europese Verordening betreffende de rechten en verplichtingen van reizigers in het

¹⁷⁰ Cf. artikel 9 – Toegankelijkheid

¹⁷¹ In België wordt voor het naleven van de toegankelijkheidsregels op het Internet het [‘Anysurfer’-label](#) toegekend.

treinverkeer ¹⁷².

19. Deze modaliteiten omvatten een groot aantal hindernissen voor de mobiliteit van personen met een handicap om op gelijke voet te komen met de andere reizigers. Deze hindernissen zijn al uitgebreid en regelmatig beschreven door de ROPH en door de Nationale Hoge Raad voor Personen met een handicap (NHRPH).

20. Wij zullen vooral de volgende discriminaties aanstippen:

Verplichting tot voorafgaande melding

21. De persoon met een handicap die hulp wenst om gebruik te maken van de spoorwegdiensten, is verplicht deze hulp minstens 24 uur op voorhand aan te vragen. Daarenboven moet deze persoon minstens een kwartier vooraf aanwezig zijn in het station van vertrek.
22. In dergelijke omstandigheden kan de persoon met een handicap niet op dezelfde manier gebruikmaken van de trein als iedere andere treinreiziger. De dieperliggende oorzaak – zij het heimelijk – van dergelijke beperkingen is het gebrek aan globale toegankelijkheid van het spoorwegnet.
23. In 2010 hebben de NHRPH en het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding een communicatiecampagne gevoerd om de NMBS en de publieke opinie te sensibiliseren voor deze problematiek, die een duidelijke ongelijkheid creëert tussen de verschillende gebruikers van het spoorwegnet. Het thema van deze campagne was "De trein met een handicap heeft een vertraging van 24 uur. Gelieve ons hiervoor te verontschuldigen" ¹⁷³.

Onaangepaste loketten

24. Om toegang te krijgen tot het spoorwegnet, moet de treinreiziger in het bezit zijn van een vervoersbewijs. Als hij dat niet heeft gekocht via internet, kan hij dat kopen aan het (de) loket(ten) in het station of via een ticketverkoopautomaat. Zowel in het ene als in het andere geval blijkt het aankopen van een ticket vaak een moeilijke opdracht voor een persoon met een handicap. Deze problemen worden behandeld in artikel 9 "Toegankelijkheid".
25. In de meeste stations blijken de traditionele loketten weinig toegankelijk. Dat geldt vooral voor rolstoelgebruikers en voor doven en slechthorenden: erg weinig loketten zijn voldoende ingericht om deze personen toe te laten hun vervoersbewijs zonder al te veel problemen aan te kopen.

Onaangepaste stations voor blinden en slechthorenden

26. Voor blinden en slechthorenden is het zich kunnen oriënteren in een station van essentieel belang om volledig autonoom met de trein te kunnen reizen. Jammer genoeg zijn erg weinig stations correct uitgerust om deze personen

¹⁷² Verordening (EG) nr. [1371/2007](#) van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 betreffende de rechten en verplichtingen van reizigers in het treinverkeer

¹⁷³ <http://www.diversiteit.be/de-trein-met-een-handicap-heeft-een-vertraging-van-24-uur-gelieve-ons-hiervoor-te-verontschuldigen>

toe te laten hun weg te vinden van de toegang tot het station tot het perron waar ze op de trein moeten stappen.

27. Verder is het ook belangrijk dat we de aandacht vestigen op het feit dat bij last-minute perronwijzigingen, wat regelmatig voorkomt, het erg moeilijk is voor blinden en slechtzienden om zich binnen de toebedeelde tijd naar het aangekondigde perron te begeven en in alle veiligheid op de trein te stappen.

Hulp: enkel op een deel van het net

28. De hulp voor personen met een handicap is niet in alle stations en stopplaatsen beschikbaar. Aangezien de infrastructuur niet correct toegankelijk is op het hele net, vloeit daaruit voort dat de gehandicapte reiziger de spoorwegdienst niet op dezelfde wijze kan gebruiken als de andere reizigers.

Vervoersvoorwaarden

29. Het rollend materieel dat door de NMBS in dienst wordt gesteld, is uiteenlopend. Het werd op verschillende tijdstippen aangekocht en beantwoordt dus niet aan coherente criteria inzake toegankelijkheid en comfort.
30. Enkel het meest recente rollend materieel is uitgerust met visuele aankondigingsschermen die doven en slechthorenden in de trein in staat stellen om de volgende stopplaats te identificeren.
31. Al het rollend materieel van de NMBS is uitgerust met een omroepsysteem voor informatieberichten, in het bijzonder de identificatie van de volgende halte. Jammer genoeg moet deze informatie altijd worden verschaft door de treinbegeleiders die zich echter meer op hun controletaak concentreren en dan ook zelden deze informatie verschaffen, informatie die toch noodzakelijk is voor blinden en slechtzienden ... Tot op heden heeft de NMBS nog geen geautomatiseerd aankondigingssysteem in dienst gesteld.
32. Ook al houden we enkel rekening met het meest recente materieel, toch lijkt het niet ontworpen te zijn om reizigers met een beperkte mobiliteit een correcte toegankelijkheid te garanderen. De persoon met beperkte mobiliteit is in de meeste gevallen verplicht de treinreis te maken op het instapbalkon van de wagon. Deze oncomfortabele situatie wordt nog onaangenamer gemaakt door het feit dat deze persoon steeds in de weg staat van al wie de trein opstapt en verlaat. En naast het gebrek aan comfort is er dan ook nog de stigmatisering.

Conclusie

33. De ROPH en de ARPH stellen vast dat het beleid van de NMBS nog niet voldoende gericht is op de toegankelijkheid voor personen met een handicap om hen op vlak van mobiliteit de dienstverlening te bieden waarop ze recht hebben.

Metro

Brussels Gewest

34. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een metronetwerk opgebouwd via de Maatschappij voor Intercommunaal Vervoer te Brussel (MIVB). Dit netwerk

dateert uit de jaren '70, wat niet verhindert dat het werd ontworpen zonder rekening te houden met de noodzakelijke toegankelijkheid ervan voor iedereen.

35. Om die reden zijn weinig stations toegankelijk gemaakt. Deze aspecten komen aan bod in artikel 9, "Toegankelijkheid". Tegenwoordig zijn slechts 20 van de 80 metrostations "toegankelijk" en voorzien van een coherent systeem van signalisatie.
36. Het belangrijkste obstakel voor de toegankelijkheid van de metro voor iedereen is het feit dat men zowel horizontale als verticale afstanden moet overwinnen tussen het perron en het voertuig. Die afstand is des te groter als het perron een kromming maakt. Zelfs in de stations die toegankelijk werden gemaakt, blijft dit soort problemen zich stellen.
37. Gezien de ontoegankelijkheid van de meeste stations, heeft de MIVB een hulpdienst opgericht voor personen met beperkte mobiliteit. Deze dienst werkt op basis van reservatie. Dat men de dienst moet "reserveren", remt de mobiliteit sterk af, vooral in het kader van een metrosysteem dat zich kenmerkt door een dienstverleningsritme dat de gebruikers toelaat af te stappen wanneer ze dat willen. En bovendien is deze dienst betalend.
38. Verder is deze "dienst" ook overdreven: de medewerker die de persoon moet begeleiden, moet dat doen tijdens het hele metrotraject dat de bewuste persoon aflegt. In dat geval zou deze dienst over meer personeel moeten beschikken, om binnen redelijke termijnen te kunnen voldoen aan iedere vraag.
39. En als klap op de vuurpijl zijn de reservatiemodaliteiten sinds maart 2012 nog complexer geworden, terwijl de tijdstippen waarop deze dienst beschikbaar is, verminderd zijn. In plaats van vooruit te gaan, gaat men achteruit!

Tram

Vlaams Gewest

40. In het Vlaamse Gewest werkt men momenteel aan de aanpassing van de tramhaltes om ze toegankelijker te maken en de interoperabiliteit met de verschillende vormen van openbaar vervoer te verbeteren.
41. Op dit ogenblik is dit grootschalig werk nog onvoldoende gevorderd om personen met een handicap een correcte mobiliteit te bieden met het openbaar vervoer, net als de andere gebruikers.
42. De ROPH die actief zijn in Vlaanderen, stellen vast dat De Lijn steeds meer de nadruk legt op deelneming van en overleg met de personen met een handicap. Maar aangezien de Vlaamse regering nog geen beslissing heeft genomen m.b.t. de creatie van een reële adviesstructuur, is het niet makkelijk om een dergelijk overleg, nochtans door beide partijen gewenst, te organiseren.

Waals Gewest

43. In het Waalse Gewest wordt de tram niet echt veel gebruikt. Enkel de regio Charleroi beschikt momenteel over een echt tramnet. We stellen hier heel wat problemen inzake mobiliteit vast, maar het belangrijkste probleem is het overwinnen van de verticale en horizontale afstanden, alsook de

toegankelijkheid van de halte-infrastructuren.

44. Momenteel werkt de stad Luik aan een groot tramproject. De ROPH en de ARPH betreuren dat ze niet betrokken zijn bij de ontwerpfasen van dit project. De betrokkenheid van gebruikersorganisaties toegankelijkheidsdeskundige van bij de start is de beste manier om een volledig toegankelijke infrastructuur en dienstverlening te realiseren.

Brussels Gewest

45. In de Brusselse trams klagen kleine personen en personen met een gemiddelde lengte over het feit dat ze niet aan de handriemen kunnen, die zich te hoog bevinden.
46. Net als bij de metro bestaat het belangrijkste probleem m.b.t. de toegankelijkheid van de trams uit het feit dat verticale en horizontale afstanden tussen het perron en de tram moeten worden overwonnen. De tram is dus niet volledig autonoom bruikbaar voor een groot aantal personen met een handicap, die geen andere oplossing hiervoor hebben dan zich te laten begeleiden door een persoonlijke assistent.
47. En tot slot stelt zich met de recente indienststelling van de nieuwe trammodellen het probleem van de keuze voor de kleur grijs voor het voertuig. Dit stelt problemen omdat er onvoldoende verschil is met het wegdek, waardoor een risico van ongevallen ontstaat voor personen met een visuele handicap.

Bus

Waals Gewest

48. In het Waalse Gewest zijn de bussen van het openbaarvervoernet (TEC) onvoldoende aangepast.
49. Slechts 45% van de voertuigen is uitgerust met handbediende platforms bestemd om rolstoelgebruikers aan boord te laten komen. Meer nog, dit soort voorziening moet worden geactiveerd door de chauffeur die daartoe zijn besturingspost en de bus moet verlaten, wat hem formeel verboden is om agressie te vermijden. Ondanks het feit dat een dergelijke voorziening beschikbaar is op 45% van de voertuigen, betekent dit dat in de praktijk alle bussen ontoegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers.
50. Ten einde raad heeft een collectief van organisaties die personen met een handicap vertegenwoordigen de Waalse TEC gerechtelijk gedagvaard voor deze ontoegankelijkheid. De resultaten in deze zaak zijn nog niet bekend ¹⁷⁴.
51. Weinig bussen van de TEC zijn uitgerust met een "audio"-systeem of met visuele aankondigingsschermen waarop de volgende halte wordt aangegeven of meldingen van problemen op de buslijn.
52. De bushaltes (bushokjes) zijn zelden aangepast om de mobiliteit van personen met een handicap te verbeteren. Geen enkele halte beschikt over een visueel aankondigingsscherm of een audiosysteem waarop de buslijn

¹⁷⁴ <https://sites.google.com/site/cawabasbl/actions-en-cours/action-high-tec>

wordt geïdentificeerd en de verschillende haltes van die lijn vermeld staan.

Brussels Gewest

53. Net als de trams en de metro die door de MIVB worden geëxploiteerd, stellen ook de bussen van dit bedrijf grote problemen om de verticale en horizontale afstanden tot de uitstapkaden of de grond te overwinnen. In het geval van de bussen stelt dit probleem zich nog sterker, aangezien de bus niet op een vast net rijdt en dus steeds op een andere afstand van uitstapkade kan stoppen.
54. 66% van de Brusselse bussen beschikken over uittrekbare platforms. Toch worden deze platforms heel weinig gebruikt, hetzij door een gebrek aan opleiding bij het personeel, hetzij door een gebrekkige inrichting van de infrastructuur, waaronder geen of slecht ontwerp van de uitstapkaden.

Schoolvervoer

55. In de Franse Gemeenschap (Waalse en Brusselse Gewesten) is er een gratis georganiseerd schoolvervoer voor leerlingen van het buitengewoon onderwijs. Jammer genoeg impliceert de logica van het buitengewoon onderwijs dat er slechts een beperkt aantal onderwijsinstellingen van dit type is. Waaruit resulteert in het Waalse Gewest dat de verplaatsingstijd voor de leerlingen van dit buitengewoon onderwijs soms erg lang en erg zwaar is¹⁷⁵. Dit is ook het geval in het Vlaamse Gewest¹⁷⁶.
56. Anderzijds kunnen kinderen met een handicap die normaal onderwijs volgen, niet genieten van gratis "woon-school"-verplaatsingen in het Brusselse Gewest¹⁷⁷.
57. Het vervoer van volwassenen naar de "Dagcentra" valt uiteraard niet onder het schoolbezoek, maar stelt gelijkaardige problemen op het vlak van mobiliteit: afstandsproblemen gezien het beperkte aantal en de geografische ligging van deze centra, planningsproblemen, hoge kostprijs.

Reisbussen

58. Het vervoer met reisbussen vormt een interessante oplossing voor de organisatie van groepsreizen naar bestemmingen die niet aangedaan worden door het "publieke" openbaar vervoer.
59. Jammer genoeg moeten de ROPH en de ARPH vaststellen dat het aantal aangepaste reisbussen bij de "private" ondernemingen nog erg beperkt blijft.
60. Bovendien is de prijs die wordt gevraagd voor een reisbus uitgerust met een lift duidelijk hoger dan de prijs voor een niet aangepaste reisbus. Daar komt nog bij dat het aantal aangepaste plaatsen per bus eveneens beperkt is.
61. Al deze factoren remmen de organisatie van dergelijke verplaatsingen af, of die nu georganiseerd worden door ROPH, door culturele of sportorganisaties of door structuren die afhangen van de gemeenten.

¹⁷⁵ <http://www.diversiteit.be/aanbeveling-met-betrekking-tot-de-organisatie-en-voorwaarden-van-het-leerlingenvervoer-van-kinderen>

¹⁷⁶ <http://www.diversiteit.be/aanbeveling-%E2%80%93-schoolvervoer-leerlingen-met-een-handicap>

¹⁷⁷ <http://www.diversiteit.be/toegankelijk-leerlingenvervoer-het-brusselse-hoofdstedelijke-gewest>

Openbaar vervoer "huis-aan-huis"

Vlaams Gewest

62. Wie gebruik wil maken van een 'Belbus' ¹⁷⁸ (bus op aanvraag die een persoon van een halte naar een andere brengt binnen een bepaalde zone) moet minstens 2 uur op voorhand reserveren. Uitzondering is de provincie Limburg waar men tot één uur op voorhand kan reserveren; in Antwerpen raadt men de gebruiker aan om een dag op voorhand te reserveren.
63. Voor een gewone bus in een stedelijk gebied moet men minstens 24 uur op voorhand bellen, voor een streeklijn 48 uur.
64. In de praktijk hoort het CGKR ¹⁷⁹ van personen met een handicap een ander verhaal :
- De meeste bestuurders weigeren inderdaad de rolstoelgebruiker op de bus toe te laten zonder reservatie, zelfs indien het voertuig en de halte toegankelijk zijn. Ze verwijzen naar de belbuscentrale waar de rit vooraf moet gereserveerd worden. Maar bij de belbuscentrale krijgt de rolstoelgebruiker te horen dat voor verplaatsingen op reguliere lijnen niet moet gereserveerd worden. Men kan zonder reservatie op elke toegankelijke bus stappen...
 - De nummers van de belbuscentrales zijn betalende nummers. Per provincie is er een verschillend nummer. Met een mobiele telefoon lopen de kosten van oproepen naar een vast nummer snel op. Nochtans zou het als een redelijke aanpassing kunnen gezien worden om een gratis nummer te voorzien zodat personen met een handicap geen extra kosten moeten maken voor dezelfde dienstverlening. Bovendien zou het gebruiksgemak verhogen mocht er slechts één nummer zijn voor alle provincies waarop men ritten kan reserveren in alle provincies (met één dossiernummer voor de gebruiker waaraan de gegevens over het type handicap en de gevraagde assistentie zijn gekoppeld).
 - Enkel voor dove of slechthorende gebruikers en voor gebruikers met een spraakgebrek of afasie is het mogelijk om per mail te reserveren. Toch zou het ook voor andere personen met een handicap handig zijn om per mail of webformulier te kunnen reserveren. Dit genereert bovendien een schriftelijk spoor, waardoor misverstanden en onduidelijkheden vermeden kunnen worden.

Waals Gewest

65. In het Waalse Gewest had de TEC een systeem uitgewerkt voor een aangepast openbaar vervoer "huis-aan-huis": TEC 105. Dit systeem werd stopgezet in juli 2011 om budgettaire redenen.
66. Daarop heeft de TEC overeenkomsten afgesloten met privébedrijven voor aangepast vervoer, met name vzw's die aangesloten zijn bij ASTA ¹⁸⁰. Het probleem is echter dat deze vzw's niet de "kracht" hebben van een openbare dienst en op hun beurt geconfronteerd worden met een gebrek aan middelen.
67. Anderzijds is het zo dat deze overeenkomsten zijn afgesloten door de

¹⁷⁸ <http://www.delijn.be/over/aanbod/belbus.htm>

¹⁷⁹ <http://www.diversiteit.be/toegankelijkheid-de-lijn>

¹⁸⁰ <http://www.asta.be/index.php/reseau-tec/50-la-reprise-du-service-105>

verschillende TEC-afdelingen met lokale operatoren. Wat impliceert dat de aangeboden dienst soms slechts enkele gemeenten omvat. Met als probleem dat het dienstverleningsniveau niet coherent is in alle deelregio's.

68. Doorgaans worden deze diensten aangeboden op basis van een partnerschap met organisaties met sociale inslag zoals ziekenfondsen. Het voordeel hiervan is dat het vervoerbedrijf de hulp krijgt van een organisatie die over de nodige kennis beschikt met betrekking tot handicaps.

69. Volgens de ROPH en de ARPH vormt de huidige situatie een stap terug ten opzichte van de eerdere situatie. Hun kritiek betreft de volgende punten:

- Het aanbod is beperkt tot bepaalde uren. Deze diensten werken met name niet 's avonds en tijdens het weekend.
- De verplaatsingen moeten vooraf worden aangevraagd.
- De kostprijs voor deze dienst is soms hoog.
- Gezien de sterke vraag in verhouding tot het aanbod, hebben de vervoerders de neiging voorrang te geven aan terugkerende opdrachten en medisch vervoer.
- Globaal zorgt het gebrek aan betrouwbaarheid ervoor dat de persoon met beperkte mobiliteit niet kan vertrouwen op dit soort dienstverlening voor de organisatie van zijn verplaatsingen naar het werk of om deel te nemen aan activiteiten die volgens een strikt uurrooster plaatsvinden zoals culturele, sociale of recreatieve activiteiten.
- Paradoxaal genoeg werd dit systeem ontwikkeld om een "soepel" antwoord te bieden op de mobiliteitsbehoeften van personen met beperkte mobiliteit. Bij de analyse verwijten de gebruikers deze dienst vooral zijn gebrek aan soepelheid!
- Een andere basisfout is dat de logica die doorslaggevend was voor de ontwikkeling van dit soort systeem de specialisatie ten opzichte van de groep van personen met beperkte mobiliteit voorstelt als alternatief voor het volledig toegankelijk maken van het algemene openbaarvervoernet.
- In de praktijk blijkt dat de gespecialiseerde oplossing heel wat nadelen omvat, die ervoor zorgen dat de personen met beperkte mobiliteit geen volledige dienstverlening genieten, net zoals alle openbaarvervoerreizigers.
- Tegelijkertijd gaat het toegankelijk maken van de algemene openbaarvervoerdienst niet vooruit, precies omdat die gespecialiseerde dienst bestaat. De ontwikkeling van een gespecialiseerde dienst wordt dus in feite een belemmering voor de ontwikkeling van een algemene toegankelijke dienstverlening.

Brussels Gewest

70. De dienst minibussen van de MIVB ¹⁸¹ werd in 1976 opgericht als compensatie voor de ontoegankelijkheid van de nieuwe metro en bussen. Ondanks de vragen en de intentieverklaringen in de geïntegreerde strategie 2008-2012 van de MIVB beantwoordt deze deur-tot-deurservice niet aan de verwachtingen van de gebruikers. Die hebben geëist dat de dienst minibussen

¹⁸¹ <http://www.stib.be/minibus.html?l=nl>

versoepeld wordt om tegemoet te komen aan hun noden en verwachtingen. Ze hebben vooral over de volgende punten opmerkingen (CGKR ¹⁸²) :

- verplichte reservering 48 uur op voorhand (of 7 dagen op voorhand om zeker te gaan)
- beperkte dienstverlening 's avonds en geen dienstverlening in het weekend
- bundeling van reizigers voor meer rendabiliteit waardoor de reistijd van de PBM abnormaal lang wordt
- systeem is niet beschikbaar voor niet-Brusselaars, pendelaars of toeristen
- de oude voertuigen zijn dringend aan vervanging toe

71. Om budgettaire redenen heeft de Brusselse regering gekozen voor een gemengd systeem in juli 2012 ¹⁸³, met 12 MIVB-minibussen en een 100-tal gemengde taxi's (de zogenaamde Taxi+-dienst). Dit systeem gaat in vanaf 2013 en de MIVB zal het aangepast vervoer voor PBM coördineren.

Taxi's

72. Traditioneel is het aanbod van de "deur-tot-deur"-diensten voorbehouden voor de taxibedrijven. Het zou bovendien eerder logisch zijn dat de persoon met beperkte mobiliteit kan gebruikmaken van een taxi om zich van zijn woning naar het gewenste bus- of treinstation te begeven, vanwaar hij zijn reis kan voortzetten met het openbaar vervoer.

73. Jammer genoeg moeten de ROPH en de ARPH vaststellen dat erg weinig taxibedrijven over aangepaste voertuigen beschikken om personen te vervoeren die zich verplaatsen in een rolstoel, *a fortiori* wanneer het gaat om elektronische rolstoelen.

74. Bovendien komt het vaak voor dat taxichauffeurs personen met een handicap weigeren te helpen om in of uit het voertuig te stappen of weigeren hun voertuig te verlaten om een persoon met een visuele handicap die de taxi voor zijn woning opwacht, af te halen. Ter rechtvaardiging verschuilen ze zich achter argumenten zoals "de persoon moet in staat zijn zelf in of uit het voertuig te stappen" of "de persoon moet begeleid worden door een persoonlijke assistent". Dat de persoon begeleid moet worden door een persoonlijke assistent, beperkt uiteraard sterk de autonomie van de persoon in kwestie.

75. En tot slot weigeren sommige taxichauffeurs, ondanks de geldende reglementeringen in de drie gewesten, om assistentiehonden mee te nemen.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

76. In het Brusselse Gewest zijn momenteel 99 taxi's aangepast voor het vervoer van personen met beperkte mobiliteit actief. Ze worden beheerd door privébedrijven op basis van een oproepnummer dat door de operatoren

¹⁸² <http://www.diversiteit.be/toegankelijkheid-mivb>

¹⁸³ <http://www.brigittetegrouwels.com/nl/beter-aangepast-vervoer-voor-personen-met-beperkte-mobiliteit>

specifiek wordt geïdentificeerd als een oproep van een persoon met beperkte mobiliteit. Toch laat deze dienst te wensen over en hebben de gebruikers de volgende klachten:

- Soms erg lange wachttijden: tot 2 uur.
- Niet-naleving van de voorafgaande reservaties.
- Er wordt een niet-aangepast voertuig gestuurd, ook al werd de aanvraag gedaan via het specifieke oproepnummer voor personen met beperkte mobiliteit.
- Een terugkerend gebrek aan empathie en respect vanwege het personeel van de telefoondienst.
- Gebrek aan opleiding, zowel bij het personeel van de telefoondienst als bij de taxichauffeurs.

Vliegtuigreizen

77. Ook bij vliegtuigreizen stellen er zich vaak problemen wanneer het gaat om verplaatsingen in groep. Vaak worden groepen geweigerd als te veel personen met een handicap samen willen reizen met dezelfde vlucht. Daarbij moeten we erop wijzen dat de notie "te veel" niet gepreciseerd wordt: dat kan gaan om 2, 3 of meer personen afhankelijk van de luchthaven of het luchtvaartbedrijf.
78. Bij sommige luchtvaartbedrijven moeten personen met een handicap die met het vliegtuig willen reizen, meer betalen dan de andere reizigers, omdat ze eisen dat de persoon met een handicap samen met een begeleider reist.
79. Op dat vlak hopen de ROPH en de ARPH dat de Mededeling van de Europese Commissie "Instapweigering"¹⁸⁴ een positief effect zal hebben en de rechten van personen met een handicap tijdens vliegtuigreizen zal garanderen.

Opleiding van het personeel en van de mantelzorgers of persoonlijke assistenten

80. Ongeacht het vervoersmiddel en het gewest, beschikken de werknemers van de zowel private als openbare vervoersbedrijven over onvoldoende kennis over het leven met een handicap en de implicaties daarvan.
81. Deze competentietekorten vormen een belangrijke belemmering bij het organiseren van kwalitatieve verplaatsingen van iedereen tegen gelijke voorwaarden.
82. De ROPH en de ARPH betreuren sterk dat in heel wat bedrijven voor personenvervoer het personeel regelmatig moet zeggen dat het een persoon met beperkte mobiliteit niet kan helpen in het voertuig te stappen onder het voorwendsel dat het personeel niet beschikt over de nodige opleiding en dus niet verzekerd is bij enige schade die hierdoor zou kunnen ontstaan.
83. Op dezelfde manier bestaat er ook weinig specifieke omgangsopleiding voor mantelzorgers of persoonlijke assistenten die personen met een handicap

¹⁸⁴ Denied boarding-Communication CE-04-2012.doc :
http://ec.europa.eu/transport/passengers/air/doc/prm/2012-06-11-swd-2012-171_en.pdf

tijdens hun verplaatsingen begeleiden ¹⁸⁵.

Eigen voertuigen

84. Het beschikken over een eigen voertuig vormt in onze moderne samenleving een belangrijk element voor persoonlijke mobiliteit. Gezien de problemen die we hierboven hebben opgesomd met betrekking tot het openbaar vervoer, blijkt dit zelfs een essentieel element voor sommige personen met een handicap.
85. Toch vormt het bezit en gebruik van een eigen voertuig ook de oorzaak van heel wat problemen, die personen met een handicap benadelen ten overstaan van de hele bevolking.
86. Een personenauto moet aangepast zijn voor gebruik door een persoon met een handicap (dat kan de bestuurder zijn of een lid van zijn gezin). De kostprijs voor de aanpassing van het voertuig wordt vaak geregeld, maar vaak moet het aan te passen voertuig ook beantwoorden aan bepaalde specifieke eisen inzake grootte om de nodige aanpassingen te kunnen laten uitvoeren.
87. Dit alles heeft zijn prijs: de aankoop, de aanpassing, maar ook het gebruik (aanzienlijke grootte, automatische transmissie wat een hoger verbruik impliceert, hogere verzekeringspremie en taksen ...). Tegenover deze meerkosten staat een onvoldoende financiële tussenkomst, zodat de behoefte om over een eigen voertuig te beschikken soms op zich een handicap creëert voor de persoon in kwestie ...
88. Verder stellen er zich ook specifieke problemen om een rijbewijs te bekomen. De persoon met een handicap moet daarvoor een gespecialiseerde instelling aanspreken, het CARA. Maar daarbij moet hij wel rekening houden met een wachtlijst van soms meerdere maanden.
89. Anderzijds zijn er ook fiscale verminderingen voorzien voor sommige personen met een handicap, maar die besturen niet altijd zelf het voertuig. Gezinnen die een persoon met een handicap tellen, maar het voertuig ook gebruiken in andere omstandigheden (niet altijd in aanwezigheid van de persoon met de handicap), ondervinden vaak problemen om de btw terugbetaald te krijgen die werd aangerekend bij de aankoop van het voertuig.
90. Verplaatsingen met de wagen impliceren ook een brandstofverbruik. Het is jammer dat erg weinig benzinepompen toegankelijk zijn voor personen met beperkte mobiliteit, die in dat geval de hulp van een naaste moet vragen, of erger nog, van een onbekende om te tanken ¹⁸⁶.
91. Verplaatsingen met de wagen impliceren ook het parkeren van de wagen.
92. België heeft de Europese parkeerkaart goedgekeurd die aan de houder ervan garandeert dat hij gebruik kan maken van voorbehouden plaatsen voor personen met een handicap.
93. In commerciële zones stelt het gebruik van deze parkeerplaatsen soms

¹⁸⁵ Er wordt een privé cursus aangeboden door APH. Deze is nauwelijks bekend en wordt door weinig mensen gevolgd : <http://www.alteoasbl.be/-Formation->

¹⁸⁶ Zie art. 9 - toegankelijkheid

problemen, omdat deze vaak worden gebruikt door personen die niet over een dergelijke parkeerkaart beschikken.

94. Anderzijds wordt ook regelmatig verwezen naar misbruiken met deze parkeerkaart: gebruik ervan door gezinsleden zonder dat de persoon in kwestie zelf aanwezig is, gebruik van de kaart van een overleden ouder ...
95. Dit soort gedrag is niet wenselijk, want het brengt personen met een handicap in diskrediet. Sinds 2009 heeft de NHRPH trouwens de Staatssecretaris voor Personen met een Handicap geïnterpelleerd om een oplossing te vinden voor de problemen van misbruik bij het gebruik van de parkeerkaart.
96. Lange tijd werd er getwijfeld of dit soort problemen ook echt bestond. Maar via gerichte controleacties, op kleine schaal door de politiezone van Aarlen in 2009¹⁸⁷ en op grote schaal in de provincie West-Vlaanderen in 2011¹⁸⁸, werd een reeks misbruiken vastgesteld en vervolgd.
97. Voor de rest van België betreuren de ROPH het gebrek aan controle van voertuigen die geparkeerd staan op parkeerplaatsen voorbehouden voor personen met een handicap.
98. Nog op het vlak van het parkeren betreuren de ROPH en de ARPH dat bepaalde gemeenten geen gratis parkeermogelijkheid bieden aan houders van dergelijke parkeerkaart. In dat opzicht is het erg te moeten vaststellen dat in die gemeenten dat parkeerautomaten ook vaak ontoegankelijk zijn voor rolstoelgebruikers en mensen met een kleine gestalte: men verplicht hen te betalen, maar het automatisch betaalmaterieel is niet toegankelijk!
99. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest betreuren de ROPH en de ARPH dat de quota voor voorbehouden plaatsen voor personen met beperkte mobiliteit in verhouding tot de "algemene" parkeerplaatsen niet gerespecteerd worden. Dit aspect wordt onvoldoende gecontroleerd en vastgestelde inbreuken worden niet gesanctioneerd.
100. Dat geldt evenzeer voor het gebruik van de parkeerkaart door een gezinslid of een naast familielid zonder dat de houder van de parkeerkaart ook aanwezig is.

Mobiliteitsmaterieel

101. Het mobiliteitsmaterieel vormt een essentieel element voor een groot aantal personen met een handicap. Een van de meest courante mobiliteitsmiddelen is de rolstoel.

Federaal

102. De ROPH en de ARPH zijn hierover ongerust, aangezien de federale overheid van plan is niet langer financiële toelagen toe te kennen via het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering (RIZIV). De bevoegdheid

¹⁸⁷ http://archives.sudpresse.be/parking-abus-la-carte-handicape-bien-trop_t-20110207-H2XLJH.html?queryand=hallet&firstHit=480&by=20&when=-1&sort=datedesc&pos=484&all=5278&nav=1

¹⁸⁸ http://www.west-vlaanderen.be/NewsItems/20110923_parkeerplaatsen_1185.aspx

voor deze tussenkomsten moet worden overgedragen naar de gewesten. In dit stadium is er door het RIZIV tot op heden nog geen zekerheid gegeven over het behoud van het bedrag voor de gegarandeerde tussenkomst.

103. Een ander probleem is dat van de persoonlijke aanpassingen die aan de rolstoel worden aangebracht. Deze aanpassingen stemmen overeen met de reële behoeften van de persoon in kwestie, in verhouding tot een standaarduitrusting. Maar de betrokkenen kunnen geen financiële tussenkomst krijgen voor deze aanpassingen, als die niet opgenomen zijn in de "nomenclatuur" van de RIZIV-wetgeving.

Vlaams Gewest

104. In het Vlaamse Gewest voorziet de reglementering dat de persoon bij wie een handicap wordt vastgesteld nadat hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, niet kan terugvallen op de tussenkomst van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH)¹⁸⁹. Volgens de ROPH en de ARPH creëert deze bepaling een discriminerende situatie op basis van de leeftijd.

Waals Gewest

105. In het Waalse Gewest voorziet de reglementering dat de persoon bij wie een handicap wordt vastgesteld nadat hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, niet kan terugvallen op de tussenkomst van het 'Agence Wallonne pour l'Intégration des Personnes Handicapées'¹⁹⁰. Volgens de ROPH en de ARPH creëert deze bepaling een discriminerende situatie op basis van de leeftijd.
106. In dergelijk geval zal die persoon dus geen tussenkomst kunnen krijgen voor de aanpassing van zijn voertuig, bijvoorbeeld, als zijn handicap wordt vastgesteld nadat hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

107. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bepaalt de reglementering dat de persoon bij wie een handicap wordt vastgesteld nadat hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt, niet kan terugvallen op een tussenkomst van de dienst 'Phare'¹⁹¹. Volgens de ROPH en de ARPH creëert deze bepaling een discriminerende situatie op basis van de leeftijd.
108. In dergelijk geval zal die persoon dus geen tussenkomst kunnen krijgen voor de aanpassing van zijn voertuig, bijvoorbeeld, als zijn handicap wordt vastgesteld nadat hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt.
109. Anderzijds voorziet de wet dat Phare een tweede rolstoel kan toekennen naast de rolstoel die werd verkregen via het RIZIV. Maar Phare komt enkel tussen bij aankoop van een "standaard" rolstoel, wat dus de "actieve" manuele rolstoelen, die aangedreven worden door een in de wielen geïntegreerde schijf, uitsluit.
110. Een degelijke beperking is nadelig, want ze verhindert de persoon bijkomend materieel aan te schaffen dat interessanter is in functie van zijn

¹⁸⁹ http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=01-11-20&numac=2001036231

¹⁹⁰ http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2009051429&table_name=wet

¹⁹¹ http://www.ejustice.iust.fgov.be/cgi/article_body.pl?language=nl&caller=summary&pub_date=00-06-08&numac=2000031179

situatie.

111. Het gebrek aan accommodatieplaatsen verplicht personen met een handicap om te verblijven in instellingen buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In overeenstemming met de reglementering kunnen personen in een dergelijke situatie geen materiële hulp krijgen die wordt gefinancierd door Phare, aangezien de persoon in kwestie tegelijkertijd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dient te wonen en niet in een accommodatiecentrum mag verblijven.

Duitstalige Gemeenschap

112. We moeten opmerken dat in tegenstelling tot de reglementeringen in het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Duitstalige Gemeenschap in haar reglementering de leeftijdsbeperking van 65 jaar heeft geschrapt, zodat een persoon met een handicap in die situatie toch aanspraak kan maken op de mobiliteitssteun.
113. Dit bewijst dat het redelijk is om deze willekeurige beperking, die in strijd is met de gelijkheid van iedereen op het vlak van persoonlijke mobiliteit, te schrappen.

Zich volledig autonoom verplaatsen in de openbare ruimte

114. Gezien de slechte toegankelijkheid van de openbare ruimte in België, zouden personen met een handicap regelmatig een beroep moeten doen op diensten die hen helpen bij hun dagelijkse activiteiten buiten de woning.
115. Jammer genoeg stellen de ROPH en de ARPH vast dat de weinige diensten die op die manier kunnen tussenkomen, uitermate ontoereikend zijn in termen van personeelsbestand, competentie en beschikbaarheid (met name 's avonds).
116. Voor personen die zich met een rolstoel verplaatsen, bestaat er geen enkele opleiding waarin ze technieken leren om courante hindernissen (boordstenen ...) te overwinnen of de regels voor verkeersveiligheid. Dergelijke opleidingen zouden bijzonder interessant zijn voor hen, om zich autonoom en voldoende veilig te leren verplaatsen.
117. Globaal zijn er te weinig voetgangerspaden die toegankelijk zijn voor personen met een handicap. Deze zouden dringend moeten worden aangelegd om personen in staat te stellen zich volledig autonoom te verplaatsen.

Illustratie

118. De gemeenten Watermaal-Bosvoorde en Evere hebben "voetgangers"-trajecten gerealiseerd op basis van het concept van de "voetgangerslussen". Daarbij gaat het om de invoering van een voetgangersnet dat voor iedereen toegankelijk is. Dit net kenmerkt zich door vlakke en brede doorgangen, vrij van obstakels en goed onderhouden. Deze doorgangen verbinden de belangrijkste activiteitenpolen met elkaar: winkels, scholen, openbaar vervoer, administratieve diensten ¹⁹².

¹⁹² http://www.bruxellespour tous.be/IMG/pdf/20041210_pvm_nl_low-2.pdf

119. De ROPH en de ARPH betreuren dat de voetgangersgebieden heel vaak volstaan met allerlei soorten voorwerpen die de doorgang belemmeren en een obstakel vormen voor de mobiliteit van personen met een handicap.

Een versnipperde aanpak van de mobiliteit

120. In het Vlaamse Gewest lijkt het mobiliteitslandschap sterk versnipperd. De ROPH betreuren dat er geen centraal overlegorgaan voor mobiliteit bestaat om een dienstverleningsaanbod te kunnen uitwerken voor iedere persoon met beperkte mobiliteit.
121. Verder lijkt het er volgens de ROPH ook op dat het noodzakelijke overleg tussen de Vlaamse en federale overheden inzake mobiliteit de nodige conflicten genereert, wanneer ze al niet onbestaande zijn. Een situatie waarvan de personen met een handicap, als eindgebruikers, het slachtoffer zijn.

Aanbevelingen

1. De bevoegde autoriteiten moeten aan de NMBS de verplichting opleggen om hun infrastructuur volledig toegankelijk te maken, zodat een persoon met beperkte mobiliteit in staat is om in elk station autonoom op het rollend materiaal te geraken, net als iedere andere reiziger.
2. De bevoegde autoriteiten moeten aan de NMBS de verplichting opleggen om in ieder station over bevoegd personeel te beschikken om iedere reiziger elke dag de nodige bijstand te verlenen, vanaf de eerste tot de laatste trein.
3. De bevoegde autoriteiten moeten aan de NMBS de verplichting opleggen om een geautomatiseerd systeem in dienst te stellen voor de akoestische en visuele aankondiging van de eerstvolgende halte.
4. De bevoegde autoriteiten moeten aan de NMBS de verplichting opleggen om alles in het werk te stellen om personen met een handicap in staat te stellen gebruik te maken van het hele spoorwegnet in comfortabele en veilige omstandigheden, vrij van enige stigmatisering als gevolg van nadelen die worden gegenereerd ten opzichte van de andere reizigers.
5. De bevoegde autoriteiten moeten aan de MIVB de verplichting opleggen om het hele Brusselse metronet toegankelijk te maken, zodat het zonder enige assistentie kan worden gebruikt.
6. Zolang het metronet niet volledig toegankelijk is, zal de MIVB haar systeem van bijstand aan personen met beperkte mobiliteit moeten aanhouden en versoepelen. Het beroep op bijstand, als dat nodig is, moet doelgericht zijn. De bijstand moet verzekerd zijn in ieder station, hetzij vanaf een van de toegangen tot het station, hetzij vanaf een van de perrons, tot aan een van de uitgangen of tot aan een van de perrons. De communicatieverlening door de bijstandsmedewerker in het station van vertrek moet de medewerker in het station van aankomst in staat stellen om de persoon met beperkte mobiliteit meteen bij aankomst verder te helpen.
7. De bevoegde autoriteiten moeten aan de openbaarvervoersmaatschappijen de verplichting opleggen om hun activiteiten voor bijstand aan personen met beperkte mobiliteit te coördineren, zodat deze optimaal overeenstemmen met

de reële situatie inzake intermodaliteit van de openbaarvervoerssystemen. Wanneer een persoon dan hulp nodig heeft om gebruik te maken van de trein, moet die dan gelijkaardige hulp kunnen krijgen wanneer hij of zij overstapt van het NMBS-net naar het MIVB-net, bijvoorbeeld.

8. De bevoegde autoriteiten moeten bedrijven met reisebussen de verplichting opleggen om hun rollend materieel aan te passen zodat het geschikt is voor het vervoer van personen met beperkte mobiliteit. Verder moeten ze ook verbieden dat er een verschil in prijs wordt gemaakt tussen aangepaste reisebussen en niet-aangepaste reisebussen, zodat deze vervoerswijze voor iedereen toegankelijk wordt.
9. De bevoegde autoriteiten moeten de verplichting opleggen dat het personeel van bedrijven die actief zijn in de sector van het vervoer van personen met een handicap, de nodige opleiding krijgen. Gezien de aard van hun activiteiten moeten deze opleidingen de noodzakelijke noties bijbrengen om te kunnen "omgaan" met personen met beperkte mobiliteit.
10. De bevoegde autoriteiten moeten aan de gewestelijke openbaarvervoersmaatschappijen de verplichting opleggen om al hun diensten toegankelijk te maken voor personen met beperkte mobiliteit.
11. Tijdens de procedures voor de gunning van de licenties voor de taxibedrijven zouden de bevoegde gemeentediensten systematisch in het bestek de verplichting moeten opnemen om een bepaald percentage voertuigen in te zetten dat is aangepast voor vervoer van personen met beperkte mobiliteit, met een minimum van één aangepast voertuig per bedrijf. Verder zou in het bestek ook de verplichting opgenomen moeten zijn dat de personeelsleden een specifieke opleiding moeten volgen voor het omgaan met klanten met een handicap.
12. De bevoegde autoriteiten moeten de nodige omgangsopleidingen organiseren voor professionals en mantelzorgers die personen met een handicap bijstaan om hun mobiliteit te verbeteren.
13. De bevoegde autoriteiten moeten controlecampagnes invoeren naar het legitiem gebruik van de parkeerkaart, naar het voorbeeld van de campagne die sinds 2011 in West-Vlaanderen wordt gevoerd.
14. Parkeren zou voor houders van deze kaart op het hele Belgische grondgebied gratis moeten zijn.
15. De bevoegde autoriteiten moeten aan de "agentschappen belast met de bevordering van de integratie van personen met een handicap" de verplichting opleggen om zich soepeler op te stellen bij de toekenning van steun die reëel overeenkomt met de behoeften van de persoon in kwestie. Een dergelijke flexibiliteit zou de persoon in staat stellen te kiezen voor de mobiliteitssteun die het best overeenstemt met zijn noden. Desnoods zou aanvaard kunnen worden dat de steun wordt verleend voor een maximaal bedrag bepaald door het Agentschap.
16. De autoriteiten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moeten Phare verplichten tussen te komen inzake materiële steun bestemd voor persoonlijke mobiliteit om te voldoen aan de behoeften van de Brusselse personen met een handicap die verplicht worden in een accommodatiecentrum buiten het Brusselse Gewest te gaan wonen omdat er

te weinig plaatsen beschikbaar zijn in het Brusselse Gewest.

17. Net als de Duitstalige Gemeenschap moeten de overheden van de gewesten de leeftijdsbeperking van 65 jaar herroepen als leeftijd waarop een persoon bij wie een handicap wordt vastgelegd geen tussenkomst van het Agentschap in zijn rechtsgebied kan krijgen voor de aankoop van het mobiliteitsmaterieel dat hij of zij nodig heeft. Deze opheffing moet gepaard gaan met een proportionele uitbreiding van de overeenkomstige begrotingsenveloppe.
18. De bevoegde autoriteiten moeten opleidingen organiseren over technieken voor het overwinnen van courante obstakels (boordstenen ...) en over verkeersveiligheidsregels die interessant zijn voor personen die zich verplaatsen met een rolstoel, zodat zij leren hoe ze zich autonoom en voldoende veilig kunnen verplaatsen.
19. De bevoegde autoriteiten moeten diensten voor individuele mobiliteitssteun uitwerken die een vakkundig aanbod garanderen dat voldoende ruim en voldoende soepel is op het vlak van uren.
20. De bevoegde autoriteiten moet de aanleg van voetgangerspaden bevorderen, geïnspireerd op het principe van de "voetgangerslussen".
21. De bevoegde autoriteiten moeten personen die ruimten bestemd voor voetgangersverkeer blokkeren, verwittigen of sanctioneren.
22. De bevoegde autoriteiten van het Waalse Gewest moeten zo snel mogelijk een reëel overleg organiseren tussen de promotoren van het Luikse tramnet, de ROPH en de ARPH. De goede werking van een dergelijk overleg zou ervoor kunnen zorgen dat dit belangrijke project voldoet aan de vereisten voor een totale toegankelijkheid in overeenstemming met de vereisten van de UNCRPD. Dat zou van het Luikse tramnet een voorbeeld maken inzake besluitvormings- en uitvoeringsprocedure. Dit voorbeeld zal als referentie dienen voor latere gelijkaardige projecten. Verder zou dit de mogelijkheid bieden om besparingen te realiseren op zowel middellange als lange termijn, aangezien een correct ontwerp van bij de start minder duur is dan het uitvoeren van latere correcties.
23. De Vlaamse regering moet een adviesstructuur implementeren voor alle beslissingen die getroffen moeten worden op het vlak van de bevoegdheden. Een dergelijke structuur zal de operatoren in staat stellen duidelijk te identificeren wie hun contactpersoon is inzake aangelegenheden met betrekking tot handicaps en het nodige overleg efficiënt te organiseren. Anderzijds zal dit personen met een handicap in staat stellen om hun zeg te doen over beslissingen die op hen betrekking hebben.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 21 : Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

Vrije meningsuiting, een grondwettelijk recht

1. Op Belgisch niveau wordt de vrijheid van mening en meningsuiting gewaarborgd door de Grondwet ¹⁹³. Deze rechten worden zonder onderscheid ook gewaarborgd voor personen met een handicap. Principieel kan een persoon met een handicap zich een eigen mening vormen en die in alle vrijheid uitdrukken.
2. In de praktijk worden personen met een handicap geconfronteerd met een reeks obstakels die hen afremmen of blokkeren bij het vormen van een eigen mening en, bijgevolg, het uitdrukken ervan.

Een moeilijkere toegang tot informatie

3. In het algemeen stellen de ROPH en de ARPH vast dat personen met een handicap op verschillende ernstige obstakels stuiten op het vlak van de toegang tot informatie. Die obstakels leiden ertoe dat personen met een handicap niet op gelijke voet met de rest van de Belgische bevolking toegang hebben tot informatie.
4. Bijgevolg hebben veel personen met een handicap het moeilijker dan de rest van de bevolking om zelf een mening te vormen en die uit te drukken.
5. Deze situatie maakt het voor personen met een handicap bijzonder moeilijk hun electorale plicht te vervullen ¹⁹⁴

Kostengerelateerde obstakels

6. De technologische ondersteuningssystemen voor de toegang tot informatie die door de gewestelijke fondsen werden ingevoerd, zijn nuttig maar volstaan niet.
7. Door de opkomst van de informatiemaatschappij wordt het gebruik van technologische hulpmiddelen steeds noodzakelijker voor de toegang tot informatie. Dit vergt over het algemeen een informatica- en telecommunicatie-basisuitrusting die op zich al vrij duur is. De aankoop van die uitrusting wordt niet systematisch ten laste genomen door de gewestelijke fondsen.
8. Bovendien brengt de snelle evolutie op vlak van informatietechnologie eveneens kosten voor de actualisering en vernieuwing van het materiaal met zich mee. Ook deze kosten worden niet altijd gedekt door de gewestelijke fondsen.

¹⁹³ Belgische grondwet, artikel 19, cf. http://nl.wikisource.org/wiki/Belgische_Grondwet_-_Titel_2

¹⁹⁴ Cf. artikel 29 – Participatie in het politieke en openbare leven

9. Zelfs wanneer de persoon in kwestie behoorlijk geëquipeerd is, moet die de gezochte inhoud nog in een toegankelijk formaat vinden. Heel wat websites zijn op dit moment niet toegankelijk.
10. Op dit vlak duiken obstakels op die gepaard gaan met de inkomsten van personen met een handicap ¹⁹⁵ : de meeste personen met een handicap hebben als enige inkomen hun tegemoetkoming, een inkomensvervangende tegemoetkoming of een extreem laag loon dat onder de armoedegrens ligt. Zal de aankoop van ICT-materiaal dan een prioritaire uitgave zijn voor de persoon met een handicap?
11. We herinneren hier aan het feit dat mensen in Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bij wie de handicap wordt vastgesteld na de leeftijd van 65 jaar, geen recht hebben op de gewestelijke hulp waarop men wel recht heeft wanneer de handicap wordt vastgesteld vóór men 65 is geworden ¹⁹⁶ ¹⁹⁷. Voor hen wordt de toegang tot technologische hulpmiddelen dus nog moeilijker gemaakt.

Obstakels door begripsmoeilijkheden

12. De ROPH en de ARPH stellen vast dat veel officiële brieven, en in het bijzonder gepersonaliseerde brieven, niet toegankelijk zijn voor personen met een handicap omdat ze ingewikkeld zijn opgesteld in een te "hermetische" administratieve taal. Hetzelfde geldt voor de procedures. Indien de betrokkene niet in staat is de complexiteit zelf te begrijpen, moet zij hiervoor op ondersteuning kunnen rekenen. Deze ondersteuning mag geen bijkomende kosten met zich meebrengen in vergelijking met mensen die deze ondersteuning niet nodig hebben.
13. In beide gevallen zijn de personen verplicht een beroep te doen op de hulp van derden om uitleg te krijgen bij de documenten of om de nodige administratieve stappen te zetten. Om die reden hebben de ROPH sociale diensten opgericht om hun leden te helpen bij de administratieve stappen die ze dienen te zetten.
14. Door de evolutie van de technologie is er ook een probleem wat betreft de opleiding voor het gebruik van nieuwe instrumenten: het volstaat niet dat men over een instrument beschikt, men moet ook in staat zijn het te gebruiken. Sommige personen met een handicap die hun kennis willen bijschaven hebben hiervoor de assistentie nodig van mensen die hen de competenties kunnen bijbrengen, en deze mensen zijn zelf nogal schaars.

Obstakels met betrekking tot het gebruik van talen

15. Toegang tot informatie is nauw verbonden met het gebruik van talen in de brede zin van het woord. Het gaat niet alleen om onze drie officiële landstalen in hun gesproken en geschreven vorm, maar ook om gebarentaal en taalvarianten zoals vereenvoudigde taal en audiobeschrijving.

¹⁹⁵ Cf. art. 28 – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

¹⁹⁶ Cf. Art.28 – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

¹⁹⁷ In ons land hanteert enkel de Duitstalige Gemeenschap geen leeftijdsbeperkingen voor de toekenning van hulpmiddelen aan personen met een handicap.

16. Al deze uitdrukkingswijzen bestaan en kunnen in België worden gebruikt om te communiceren. Jammer genoeg is er in deze talen of communicatiedragers te weinig inhoud beschikbaar. In de huidige situatie kunnen de ROPH en ARPH enkel vaststellen dat te veel personen met een handicap onvoldoende vrijheid van uitdrukking, meningsuiting en toegang tot informatie hebben voor een minimale participatie aan de maatschappij.
17. Een aangrenzend domein betreft de toegang tot schrijftaal. Deze is in hoge mate bepalend voor de toegang tot informatie, de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van uitdrukking. Dit blijkt moeilijk voor de meeste personen met een cognitieve handicap maar ook voor de meeste doven, omdat leren lezen (en schrijven) voor hen moeilijk is ¹⁹⁸. Leesvaardigheid speelt echter een belangrijke rol bij het vormen van een mening.
18. De ROPH en ARPH stellen vast dat de beschikbare fondsen voor ondersteuning en assistentie opdat alle personen met een handicap toegang zouden hebben tot nuttige informatie, zich vrij zouden kunnen uitdrukken en zelf een mening zouden kunnen vormen, op dit moment niet volstaan ¹⁹⁹.

Rol van de media

19. De media spelen een centrale rol in de toegang tot informatie en de vorming en uiting van meningen.
20. Helaas moeten de ARPH en ROPH vaststellen dat het medium televisie, dat een centrale rol speelt bij de verspreiding van informatie, onvoldoende tegemoetkomt aan de noden van alle personen met een handicap.

Obstakels met betrekking tot de informatie op het internet

21. Internet wordt het wijdst verspreide instrument om toegang te hebben tot informatie. Door de uitwisselingsmogelijkheden die het internet biedt, en in het bijzonder door de ontwikkeling van de sociale media, blijkt het binnenkort het belangrijkste middel te zullen worden voor het uiten van opinies. Daarom moet het toegankelijk zijn voor iedereen.
22. Het Belgische "AnySurfer"-label werd gecreëerd om de toegankelijkheid van websites te garanderen. Het wordt toegekend op Belgisch niveau.
23. Dit label dekt niet alle handicapsituaties maar vormt volgens de ROPH en ARPH een zeer nuttige basis, die op dit moment nog helemaal niet gehaald wordt.
24. Bovendien lijkt het hen logisch dat de overheden de kosten voor deze labelisering op zich nemen voor alle vormen van dienstverlening zonder winstoogmerk.
25. Het betreft een praktisch label voor de auteurs van internetprojecten. Als het behalen van het "AnySurfer"-label wordt opgenomen in het bestek, zijn de ontwikkelaars verplicht zich te houden aan de normen van het

¹⁹⁸ Cf. Artikel 24 – Onderwijs

¹⁹⁹ Te herinnering: op dit moment zijn er veel te weinig vertalers en gebarentolken om tegemoet te komen aan de noden.

Webtoegankelijkheidsinitiatief (WAI) ²⁰⁰, zonder dat de auteur van het project verplicht is zelf de IT-uitvoeringsmodaliteiten aan te leren om te kunnen controleren of het product aan zijn verwachtingen voldoet.

26. Jammer genoeg hebben tot nu toe zeer weinig sites het label aangevraagd en gekregen:

- De federale regering beveelt de federale administraties aan om hun websites te laten labellen. Omdat een aanbeveling niet dwingend is, berust alles op de goede wil van de betrokken administraties.
- Tot nu toe hebben de gewest- en gemeenschapsregeringen geen maatregelen genomen om hun administraties aan te moedigen hun websites te laten labellen.
- Op het niveau van de lokale overheden, hebben slechts enkele gemeenten het initiatief genomen om hun website te laten labellen.
- Zeer weinig sites van verenigingen hebben het AnySurfer-label. Er dient te worden opgemerkt dat zelfs niet alle ROPH de mogelijkheid hebben om het label te behalen, omdat ze niet de nodige expertise in huis hebben en wegens de onderfinanciering.
- In de commerciële sector ten slotte, heeft zo goed als geen enkele site het label.

27. Het is in deze context ook belangrijk de aandacht te vestigen op het feit dat het aanbod aan opleidingen voor het gebruik van de nieuwe communicatietechnologieën die aangepast zijn aan personen met een handicap vrij beperkt blijft in België. De zogenaamde "digitale kloof" vormt dus een belangrijk probleem op het vlak van de toegang tot informatie, de vorming van meningen en de uiting van die meningen.

28. Het internet ondergaat thans zelf een grote verandering, met de explosie van de sociale media. De sociale media ontwikkelen zich zeer snel, zonder enige vorm van omkadering. In dit stadium bestaan er geen echte opleidingen voor de gebruikers van de sociale media, laat staan voor de gebruikers met een handicap.

29. Gelet op het feit dat de sociale media snel een steeds groter wordende rol gaan spelen ²⁰¹ in de vorming van de publieke opinie en de uiting ervan, stelt zich thans het probleem van de toegankelijkheid ervan voor iedereen, ook voor personen met een handicap. Denken we bijvoorbeeld aan fora zoals Twitter en Facebook die niet toegankelijk zijn voor blinden.

30. Tot slot spelen materiële ontwikkelingen een belangrijke rol in de toegankelijkheid van het internet. Volgens specialisten luidt de ontwikkeling van de markt van de tablets en smartphones het verdwijnen van de pc in. Ook al is dit waarschijnlijk niet voor morgen, toch dreigt dit op termijn bijna zeker een kostenstijging met zich mee te brengen.

²⁰⁰ Engels: Web Accessibility Initiative

²⁰¹ Bij de eerste verkiezing van president Obama in 2008, werd zijn intensieve en efficiënte gebruik van de mogelijkheden van de sociale netwerken gezien als een doorslaggevend element van zijn succes. Cf. BLOT (A), Campagne virtuelle et élection réelle, in Politique, démocratie et culture aux Etats-Unis à l'ère du numérique, Paris, 2011, p. 45-50 (Editions L'Harmattan).

31. De ROPH en ARPH willen hun ongerustheid hierover uitdrukken, want sommige personen met een handicap kunnen geen gebruik maken van de touchscreens van tablets en smartphones. Helaas worden de fabrikanten bij ons niet verplicht tot redelijke aanpassingen zoals het geval is in sommige andere landen.

Obstakels met betrekking tot de auteursrechten

32. Thans bemoeilijkt de Belgische wetgeving inzake auteursrechten het voor personen met een handicap om van de inhoud van werken een elektronische versie te verkrijgen.
33. Personen die gebruik maken van spraaksynthesoftware zijn daarom verplicht de werken pagina per pagina te scannen, wat de toegang tot informatie en dus ook de vorming van een eigen mening en de uiting ervan sterk belemmert.
34. De ROPH en de ARPH vragen niet dat deze werken gratis zouden worden. Het is echter niet normaal dat personen met een handicap niet over het formaat dat ze nodig hebben, kunnen beschikken tegen een redelijke prijs.

Aanbevelingen

1. De bevoegde overheden moeten de nodige instrumenten ter beschikking stellen om alle personen met een handicap toegang te geven tot informatie en hen de mogelijkheid te bieden een eigen mening te vormen en die mening uit te drukken.
2. De bevoegde overheden moeten tele-doventolkmogelijkheden aanbieden, met het oog op de rationalisering van het gebruik van doventolken in het kader van administratieve verrichtingen. Een dergelijke rationalisering zou toelaten doventolktijd vrij te maken voor andere doelen, in het bijzonder op het vlak van opinievorming.
3. De bevoegde overheden moeten hun informatie op een duidelijke manier medelen en ze toegankelijk maken in vereenvoudigde of gemakkelijk te lezen taal.
4. De bevoegde overheden moeten structuren ontwikkelen en financieren die in staat zijn om teksten om te zetten in vereenvoudigde taal.
5. De bevoegde overheden moeten het "AnySurfer"-label verplichten voor alle websites die ontwikkeld worden met overheidsfinanciering.
6. De bevoegde overheden moeten het beroep van doventolk officieel erkennen.
7. De bevoegde overheden moeten ervoor zorgen dat informatie wordt verspreid in alle mogelijke vormen en op alle mogelijke dragers om ervoor te waken dat alle burgers voldoende toegang hebben tot de gegevens die ze nodig hebben om hun eigen mening te kunnen vormen en die mening vrij te kunnen uitdrukken.
8. De bevoegde overheden moeten redelijke aanpassingen verplicht maken zodat iedere persoon met een handicap zich toegang kan verschaffen tot informatie, een eigen mening kan vormen en zich kan uitdrukken. De overheden moeten financieel instaan voor deze aanpassingen.

9. De bevoegde overheden moeten een wetgeving uitwerken die fabrikanten en ontwikkelaars ertoe verplicht uitsluitend aanpasbare producten te koop aan te bieden.
10. De bevoegde overheden moeten de nodige maatregelen nemen om de algemene informatietoegankelijkheid verplicht te maken voor iedereen, met of zonder handicap, ongeacht de leeftijd, het opleidingsniveau of het sociaal statuut, in alle diensten voor burgers, zowel bij de openbare overheden (federaal en deelgebieden) als in de privésector.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 22 : Eerbiediging van het privéleven

1. In het kader van de Belgische wetgeving ter bescherming van het privéleven genieten personen met een handicap dezelfde bescherming als andere burgers.
2. De ROPH en de ARPH wijzen echter op de wijdverbreide opvatting dat het verstrekken van informatie ten behoeve van personen met een handicap steeds toegelaten, wenselijk en zelfs onontbeerlijk is ²⁰².
3. Een dergelijke manier van denken en zeker van handelen dient te worden verworpen. De wetgeving inzake de eerbiediging van het privéleven moet absoluut strikt worden nageleefd, des te meer wanneer het gaat om personen met een handicap die helaas het slachtoffer zijn van allerlei vormen van discriminatie, onder meer de praktijk waarbij iemand anders de beslissingen in hun plaats neemt.

Toegang tot het dossier

4. Gegevens over deze personen worden op tal van plaatsen bewaard: administraties, instellingen, onderwijsinstellingen enz., bv.:
 - Het feit zelf en de aard van de handicap en de gevolgen die eruit voortvloeien voor de persoon
 - De administratieve "gegevens" over een persoon (burgerlijke staat, nationaliteit, familie, levensbeschouwing, ...)
 - De aard van de uitgaven van zakgeld, maar ook zijn vriendschappelijke, affectieve of seksuele relaties van de betrokkene
5. Alle gegevens die te maken hebben met het privéleven dienen absoluut vertrouwelijk te worden behandeld. Worden zij gebruikt voor iets anders dan datgene waarvoor ze werden verstrekt, dan is hiervoor de toestemming van de betrokkene nodig. Personen die toegang hebben tot deze gegevens moeten bovendien onderworpen zijn aan een strikt beroepsgeheim en zich in alle omstandigheden hieraan houden.
6. Vanaf het moment waarop een persoon met een handicap als dusdanig wordt erkend, worden een aantal elementen over hem vermeld in zijn dossier bij de bevoegde federale, gewestelijke en gemeenschapsdiensten.
7. Ondanks een aantal verbeteringen, hebben de personen met een handicap nog steeds geen volledige toegang tot hun gegevens. Dit doet vragen rijzen over de eerbied voor het privéleven, maar ook over een beter beheer van deze informatie met betrekking tot zijn verzorging, inkomsten, begeleiding enz. door de betrokkene zelf.
8. Bij het beheren en eventueel verspreiden van deze lijsten gaat men slechts zelden duidelijk en nauwkeurig tewerk. Bovendien worden de personen met een handicap hierover meestal niet op de hoogte gebracht.

²⁰² AWIPH, 2009. *Le secret professionnel partagé*, blz. 5-6 :

http://www.awiph.be/pdf/documentation/publications/informations_particulieres/secret_professionnel_partage.pdf

9. Nog zeldener gebeurt het dat de persoon met een handicap de gelegenheid wordt geboden zijn schriftelijke toestemming te geven over de wijze waarop zijn gegevens kunnen worden gebruikt en eventueel aan derden verstrekt.
10. Tot slot betekent eerbied voor het privéleven dat de persoon met een handicap vrij is zijn handicap al dan niet bekend te maken. Blijkbaar wordt men niet systematisch erover ingelicht dat het vermelden van de handicap niet verplicht is, maar kan helpen te genieten van bepaalde voordelen zoals de voorkeursbehandeling op sommige wachtlijsten ²⁰³.

Privéleven van personen die in een instelling verblijven of deze regelmatig bezoeken

11. Eerbied voor de intimiteit van het privéleven en de persoonlijke levenssfeer vormt een essentiële voorwaarde voor het welzijn van personen met een handicap die in een instelling of dagcentrum verblijven.
12. Momenteel beschikken personen die in een instelling verblijven of regelmatig een instelling bezoeken niet over een echte privéruimte. Zo beschikt men slechts uitzonderlijk over een eenpersoonskamer. Dit is duidelijk in tegenspraak met het begrip van de eerbieding van het privéleven ²⁰⁴.
13. In heel wat instellingen is er slechts beperkte mogelijkheid om over een persoonlijke ruimte te beschikken: de personeelsleden mengen zich zonder voorafgaande toestemming in de private ruimte, soms zelfs in de goederen en bezittingen van de betrokkene. Ook medebewoners bezondigen zich wel eens aan dergelijke inmengingen.

Aanbevelingen

1. Elke instantie die een dossier samenstelt over de handicapsituatie van een persoon zou de betrokkene volledig moeten informeren over de bewaarde gegevens en de wijze waarop deze zullen worden gebruikt. Over de invoering van gegevens over een persoon in een databank en de bijzonderheden over het gebruik ervan moet een uitdrukkelijke overeenkomst worden gesloten met de betrokkene.
2. Op alle bestuursniveaus dient te worden nagedacht over het begrip 'gedeeld beroepsgeheim', en dit zou moeten uitmonden in wetteksten tot reglementering van de beroepspraktijken in verband met personen met een handicap.
3. De bevoegde overheden dienen erop toe te zien dat de nuttige elementen van de deontologische codes in verband met de eerbied voor het privéleven worden bekendgemaakt en toegankelijk zijn voor alle begunstigden van de betreffende dienstverlening.
4. De bevoegde overheden moeten ervoor zorgen dat personen met een handicap volledig inzagerecht hebben in hun dossier en de daarmee verbonden toepassingen.

²⁰³ Dit is met name het geval bij de toekenning van sociale woningen.

²⁰⁴ Cf. artikel 23 – Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

5. De bevoegde overheden moeten erop toezien dat de modus operandi bij de inschrijving van personen in eender welke databank minstens de volgende elementen bevat:
- Personen met een handicap moeten op de hoogte worden gesteld van de vermelding van gegevens in verband met hun handicapsituatie
 - Wie toegang heeft tot deze gegevens en op welke manier men ervan gebruik maken
 - Geen enkele informatie over de handicap van de betrokkene mag worden geregistreerd indien ze geen toegang geeft tot een dienstverlening die met deze handicapsituatie te maken heeft
 - De persoon met een handicap mag geen beperkingen worden opgelegd louter omwille van de handicapsituatie
6. De bevoegde overheden moeten zo snel mogelijk alle nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat personen die in een instelling verblijven een eenpersoonskamer krijgen.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 23 : Eerbiediging van de woning en het gezinsleven

Recht om een gezin te stichten

1. Om een gezin te kunnen stichten moet men per definitie eerst een partner kiezen. De vrijheid om een partner te kiezen is in België voor iedereen officieel erkend. Ook personen met een handicap hebben dus dat recht, ongeacht de aard van hun handicap.
2. Toch hebben de sociale denkbeelden over personen met een handicap in werkelijkheid nog steeds een grote invloed in de Belgische maatschappij ²⁰⁵. Het is zo dat er, buiten de wil van de wetgever, vele belemmeringen zijn voor de ontwikkeling van een harmonieus affectief leven tussen een persoon met een handicap en een persoon zonder handicap of tussen twee personen met een handicap ²⁰⁶.
3. Affectieve relaties worden niet aangemoedigd, en dat geldt ook voor liefdesrelaties en seksuele relaties.
4. Het is belangrijk te onthouden dat het stichten van een gezin inhoudt dat twee personen het met elkaar moeten kunnen vinden. De partners moeten dus over een volledige en volwaardige keuzevrijheid beschikken.
5. Op dit vlak moeten we opmerken dat er drie grote types van belemmeringen zijn: de belemmeringen die voortvloeien uit de sociale denkbeelden van een maatschappij die onvoldoende inclusief is, de belemmeringen die voortvloeien uit de wetgeving, en de bijzondere beperkingen ten gevolge van de werkwijze van de instellingen voor personen met een handicap.

De sociale denkbeelden in een onvoldoende inclusieve maatschappij

6. De kenmerkende kilheid van de maatschappij wanneer het gaat over de ontwikkeling van een inclusieve maatschappij en de maatschappelijke stereotypen over normaliteit verminderen de kansen op affectieve ontmoetingen tussen een persoon met een handicap en een persoon zonder handicap.
7. Vanaf de schoolleeftijd komen sommige kinderen niet (meer) in contact met handicaps of, omgekeerd, komen ze terecht in een omgeving waarin alles draait rond handicaps: ofwel organiseert hun gezinsomgeving zich in functie van de handicap ofwel komen ze terecht in een "gespecialiseerde" schoolomgeving. In het buitengewoon onderwijs leren ze enkel andere kinderen of adolescenten met een handicap kennen.

²⁰⁵ Cf. art.8 - Sensibilisering

²⁰⁶ La Libre Belgique, 3 december 2012 :

<http://www.fondspourlejournalisme.be/telechargements/handi1.pdf>

8. Een niet-inclusieve maatschappij maakt harmonieuze ontmoetingen tussen mensen met verschillen moeilijk en bemoeilijkt dan ook het ontstaan van een liefdesleven tussen personen met een handicap en personen zonder handicap.
9. De sociale denkbeelden die wijd verbreid zijn in de maatschappij dreigen het gevoelsleven van personen met een handicap te loochenen of in het beste geval te herleiden tot een ontmoeting tussen twee personen met een handicap ²⁰⁷.

Wetgeving

10. De geschetste situatie wordt nog versterkt door specifieke wettelijke beperkingen wanneer iemand in staat van "verlengde minderjarigheid" wordt gesteld voor het beheer van zijn goederen. De persoon wordt dan onder voogdij geplaatst ²⁰⁸.
11. Het voogdijstelsel heeft ook gevolgen voor de vrijheid van de persoon om zijn affectief, relationeel, seksueel en echtelijk leven te ontwikkelen en vormt dan ook een belemmering voor de toepassing van de UNCRPD.
12. Juridisch is een persoon die in staat van verlengde minderjarigheid is gesteld niet bij machte om te huwen. Dat onvermogen is absoluut.
13. Er dient te worden opgemerkt dat de wet tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid werd recent goedgekeurd. Deze zal belangrijke veranderingen ter zake met zich meebrengen, maar zal slechts op 1 juni 2014 van kracht zijn ²⁰⁹.

Institutionele beperkingen

14. Wanneer een persoon met een handicap permanent of voor een bepaalde tijd in een instelling verblijft, zal dit tot gevolg hebben dat de betrokkene zich leert aanpassen aan de door de instelling opgelegde beperkingen. Een instelling heeft verblijfsregels nodig, die evenwel het privéleven van de persoon met een handicap niet in het gedrag mogen brengen.
15. Op dit vlak wensen de ROPH en ARPH de aandacht vestigen op problemen in verband met gemeenschappelijke kamers. Op dit moment krijgen personen die in een instelling verblijven slechts uiterst zelden een individuele kamer aangeboden. Nochtans is dit een cruciaal element van de eerbiediging van de woning.
16. In de praktijk is deze situatie een gevolg van het feit dat de overheden de bouw en het onderhoud van eenpersoonskamers onvoldoende subsidiëren.
17. Elke mens heeft nochtans nood aan een eigen ruimte, d.w.z. een individuele privéruimte. Dit is niet hetzelfde als een ruimte die door een kamerscherm of

²⁰⁷ Couples et Familles, Analyse 2012-03 :

http://www.couplesfamilles.be/index.php?option=com_content&view=article&id=270:les-handicapes-ont-ils-droit-a-une-vie-sexuelle-&catid=6:analyses-et-reflexions&Itemid=9

²⁰⁸ Cf. Art.12 – Juridische erkenning

²⁰⁹ Wet van 17 maart 2013 tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid ([B.St. 14 juni 2013](#))

gordijn van de rest van de gemeenschappelijke ruimte wordt afgeschermd, zoals vaak het geval is.

18. Ontoelaatbaar is ook dat personeelsleden van een instelling, laat staan buitenstaanders, een kamer of een andere private ruimte betreden zonder toestemming van de bewoner. Op dit vlak biedt de situatie in België nog niet alle garanties wat betreft de eerbiediging van de woning.

Illustratie

19. De vzw "Revivre à Sugny"²¹⁰ heeft in haar binnenhuisreglement een specifiek onderdeel opgenomen over de eerbiediging van de woning en het privéleven binnen de instelling. Deze benadering is vernieuwend en toont dat er op dit vlak over het algemeen problemen bestaan in de instellingen.
20. Het reglement dat door deze vereniging werd opgesteld krijgt momenteel heel wat aandacht tijdens vergaderingen tussen instellingen, waarbij professionals nadenken over activiteiten en praktijken ter bevordering van het gevoelsleven en de eerbiediging van het privéleven en van de woning van gebruikers met een verstandelijke handicap. De ARPH en ROPH willen dat deze manier van werken wordt veralgemeend.

(Echt)scheiding

21. Net als alle andere burgers hebben personen met een handicap het recht om (uit de echt) te scheiden van de persoon met wie hij of zij een koppel vormt.
22. Er dient te worden vermeld dat bij de (echt)scheiding van de ouders van een kind met een handicap, alleen de ouder bij wie het kind is gedomicilieerd financiële hulp kan ontvangen voor de aanpassing van de woonplaats²¹¹.
23. Daar echtscheidingen met alternerend hoederecht steeds vaker voorkomen, beginnen deze bepalingen echter te veranderen. Er werden reeds beslissingen genomen voor "dubbele tegemoetkomingen". Volgens de ARPH en ROPH moeten dergelijke dubbele tegemoetkomingen de norm worden.

Het recht op ouderschap

24. Een tweede essentieel element in het voornemen om een gezin te stichten, is het recht op ouderschap. Het Belgische recht garandeert het recht voor personen met een handicap om kinderen te hebben. Dat kunnen zowel eigen kinderen als adoptiekinderen zijn.
25. Toch stoten personen met een handicap in werkelijkheid op vele belemmeringen als het aankomt op kinderen krijgen. Wij vatten ze samen in twee groepen: de belemmeringen die voortvloeien uit de sociale denkbeelden die heersen in de Belgische maatschappij en de belemmeringen die voortvloeien uit de wetgeving.

De sociale denkbeelden

²¹⁰ <http://www.revivresugny.net/>

²¹¹ Van Gysel A., *Divorce et capacité*, dans *Actualité du droit du divorce*, Bruxelles 1996, pp. 7-64 : http://www.bibliobw.be/pmb/opac_css/index.php?lvl=subcoll_see&id=3

26. De sociale denkbelden over ouderschap genereren stereotype reacties, gekenmerkt door afwijzing, angst en afkeuring ²¹². Er zijn een aantal sensibiliseringsinspanningen gedaan, maar te weinig om de resultaten te kunnen genereren die de ROPH en de ARPH mogen verwachten.
27. We beschikken niet over wetenschappelijke studies over dit onderwerp, maar de volgende stereotypen blijven gangbaar: twijfels over de capaciteiten van een persoon met een handicap om een kind correct op te voeden, het risico waaraan een persoon met een handicap zijn kind zou blootstellen en het feit dat sommige personen met een handicap wegens hun handicap niet in staat zouden zijn om belangrijke educatieve vaardigheden door te geven aan hun kind: taal, schrift, ...
28. In dit kader is het bijzonder moeilijke bewijzen of getuigenissen te verzamelen, want personen met een handicap of hun naasten willen enkel praten onder de garantie van geheimhouding. Zo hebben tal van ROPH getuigenissen gehoord over systematische contraceptie, of zelfs sterilisatie ²¹³, of over meer gedwongen beslissingen tot abortus, of over zwangere vrouwen die te horen kregen dat ze, wilden ze hun kind houden, niet in de instelling zouden kunnen blijven omdat de nodige omkadering en ruimte voor een geboorte niet kon worden geboden.

Wettelijke beperkingen

29. Personen met een handicap die in staat van verlengde minderjarigheid worden gesteld, wordt het recht ontzegd om het ouderlijke gezag uit te oefenen. Zij kunnen ook niet adopteren aangezien ze niet voldoen aan de leeftijdsvoorwaarden voor adoptie en volle adoptie.
30. Het is ook belangrijk de aandacht te vestigen op het rechtsvacuüm dat bestaat op het vlak van de gedwongen sterilisatie van personen met een handicap die in staat van verlengde minderjarigheid zijn gesteld of gerechtelijk onbekwaam zijn verklaard ²¹⁴.
31. Wanneer de persoon in dergelijk geval als "feitelijk onbekwaam" wordt beschouwd, dan is het de wettelijke vertegenwoordiger die de beslissing neemt in de plaats van de "beschermde" persoon. Artikel 13, §2, van de wet betreffende de rechten van de patiënt ²¹⁵ bepaalt evenwel het volgende: "De patiënt wordt zoveel als mogelijk en in verhouding tot zijn begripsvermogen betrokken bij de uitoefening van zijn rechten."
32. Als de persoon feitelijk onbekwaam is maar niet onder gerechtelijke bescherming staat, voorziet artikel 14 van de wet betreffende de rechten van de patiënt in een stelsel van vertegenwoordiging in dalende volgorde wanneer

²¹² La Libre Belgique, 5 december 2012 :

<http://www.fondspourlejournalisme.be/telechargements/Handi5.pdf>

²¹³ ASPH, 2009 : <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2009-PDF-anysurfer/sterilisation-personnes-handicapees.pdf>

²¹⁴ Raadgevend Comité voor bio-ethiek. Advies nr. 8 d.d. 14 september 1998 betreffende de problematiek van de sterilisatie van mentaal gehandicapte personen : <http://health.belgium.be/internet2Prd/groups/public/@public/@dq1/@legalmanagement/documents/ie2divers/7988406.pdf>

²¹⁵ Wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt : http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2002082245&table_na me=wet

de arts vaststelt dat de patiënt niet in staat is zijn toestemming te geven voor deze medische handeling.

33. Uiteindelijk is het aan de arts om de beslissing te nemen.

34. De patiënt kan ook een gemachtigde aanduiden die zijn rechten uitoefent als hij niet in staat zou zijn dat zelf te doen.

Ouderschapshulp

35. De ROPH en de ARPH betreuren dat de ouders van kinderen met een handicap en / of ouders met een handicap onvoldoende hulp krijgen om hun ouderrol zo goed mogelijk te vervullen. In functie van de ernst van de handicap, zal het gebrek aan hulp meer of minder gevolgen hebben.

36. De bevoegde overheden organiseren en financieren de hulp voor ouders met kinderen met een handicap en/of de ouders met een handicap onvoldoende: er is een reëel gebrek aan aangepaste dienstverlening.

37. De ARPH en ROPH menen dat in dit kader moet worden benadrukt dat (toekomstige) ouders over het algemeen geen medische informatie krijgen, wat een zeer enge benadering van het ouderschap impliceert.

38. Wegens de karige tegemoetkomingen van de bevoegde overheden in de ondersteuning van gezinnen met kinderen met een handicap, zijn de ouders vaak verplicht om de gepaste hulp die ze nodig hebben te zoeken binnen het gezin zelf of bij verenigingen van ouders van kinderen met een handicap.

39. Er moet ook worden vastgesteld dat het percentage alleenstaande ouders met kinderen met een handicap hoger is dan het aantal alleenstaande ouders met kinderen zonder handicap. Ook dat wijst op het negatieve effect van de sociale denkbeelden over handicaps en het gebrek aan gezinshulp.

40. Het blijkt dus dat de komst van een kind met een handicap in een gezin een gebeurtenis is die de stabiliteit van het koppel in gevaar brengt. Dat bewijst onomstotelijk dat het moeilijker is om zijn ouderlijke plichten te vervullen wanneer men een kind met een handicap heeft. Jammer genoeg blijft de relatieve last dezelfde in een eenoudergezin. Daarom zou het logisch zijn dat een alleenstaande ouder die een kind met een handicap ten laste heeft, zou kunnen rekenen op bijkomende dienstverlening. Dat is thans niet het geval.

Mantelzorger: impact van een rechtsvacuüm

41. Sinds jaren hopen de organisaties van ouders van kinderen met een handicap op de invoering van een "mantelzorgersstatuut" dat de rechten zou waarborgen van een ouder of verwant die zijn beroepsloopbaan geheel of gedeeltelijk opoffert om de nodige tijd te besteden aan de omkadering van een kind met een handicap ²¹⁶. Ondanks de vooruitgang die is geboekt op het vlak van het begrip van de bevoegde overheden, heeft dit dossier nog niet tot concrete resultaten geleid.

²¹⁶ <https://www.lapetition.be/en-ligne/Parent-d-enfant-handicape-A-quand-un-statut-3976.html>

Illustratie

42. Ondanks reglementaire bepalingen die de helpers van personen met een handicap recht geven op rust, informatie, vorming, begeleiding en ondersteuning, staan vele ouders en verwanten van kinderen met een handicap vaak alleen en machteloos. In dit kader dient te worden aangestipt dat de reglementaire bepalingen ook te beperkt zijn in de tijd, terwijl de handicapsituatie blijft duren.
 43. Ze zijn ook ongerust over hun rechten op het vlak van geneeskundige verzorging, pensioenen, werkhervatting, enz. Gezinnen die een kind met een handicap hebben, vragen sinds lang om ondersteuning, erkenning en bescherming van hun inzet. Vele verenigingen eisen een duidelijk statuut. De mantelzorg vormt al lang een maatschappelijke uitdaging.
 44. De mantelzorger kan worden omschreven als de persoon die op niet-professionele basis geheel of gedeeltelijk de belangrijkste zorg op zich neemt voor een hulpbehoevende persoon uit zijn naaste omgeving, voor de activiteiten van het dagelijkse leven.
 45. Die regelmatige zorg kan al dan niet permanent worden verleend en kan verschillende vormen aannemen, zoals: verpleging, verzorging, begeleiding bij de opvoeding en het sociale leven, administratieve verrichtingen, coördinatie, permanent toezicht, psychologische ondersteuning, communicatie, huishoudelijke activiteiten, ...
 46. Op dit ogenblik zijn de wetteksten met het oog op de toekenning van een sociaal en juridisch statuut aan de mantelzorgfunctie slechts in de ontwerpfase.
 47. Nochtans laten de behoeften zich hard voelen.
 48. Op het terrein hebben de mantelzorgers geen andere keuze dan al hun verlof op te nemen in het kader van de behoeften van hun kind (medische raadplegingen, ...), om hun arbeidstijd te verminderen of zelfs – heel vaak – om hun loopbaan op te offeren. Daardoor lijdt het gezin vaak een aanzienlijk inkomensverlies, wat kan leiden tot (kans)armoede. Dat terwijl deze gezinnen de grootste behoeften hebben (kosten voor verzorging, aangepast vervoer, aangepaste infrastructuur, ...).
 49. Omdat de nodige middelen (vaardigheden en uitrusting) ontbreken, is de verleende hulp niet altijd toereikend. Door de hoge werklast waarmee ze worden geconfronteerd, zijn mantelzorgers vaker depressief, angstig, gestresseerd en uitgeput. Zij kunnen in hun functie van mantelzorger op geen enkele respijtoplossing beroep doen en moeten die rol verzoenen met hun rol die ze hebben in de maatschappij (werknemer, vader of moeder, actieve burger, ...).
-
50. Jammer genoeg kan het rechtswaak op het vlak van het mantelzorgersstatuut leiden tot de scheiding van het kind of de volwassene met een handicap van zijn gezin.
 51. De sociale druk die rust op de mantelzorger en het gebrek aan aangepaste dienstverlening verplichten de ouder er al te vaak toe zijn kind in een instelling te plaatsen, ook al zou hij er liever thuis voor zorgen.

52. Door het tekort aan plaatsen in opvangcentra en dagcentra moeten de ouders vaak de rol van mantelzorger tegen wil en dank op zich nemen, ten koste van hun beroepsloopbaan, zonder te kunnen rekenen op enige vorm van statuut of enige juridische bescherming.
53. Wanneer men een beroep doet op gezinssolidariteit mag dat in de huidige maatschappelijke context gebeuren uit vrije wil; het mag geen oplossing zijn die zich aan het gezin opdringt. De maatschappij probeert thans haar plichten te ontlopen, ten koste van de burgerrechten van personen met een handicap én hun gezin.
54. Dit artikel van het Verdrag bepaalt dat personen met een handicap in staat moeten worden gesteld om de nodige zorgen en begeleiding te krijgen van beroepsmensen die geen deel uitmaken van hun gezin.
55. Door een gebrek aan middelen kunnen de structuren en de beleidsmaatregelen in België dit recht thans niet waarborgen, wat de instandhouding van gezinsbanden en affectieve relaties in serene omstandigheden ernstig in gevaar brengt.

Geboortebeperking

56. Met betrekking tot het ouderschap stelt zich het cruciale probleem van de geboortebeperking. Door een gebrek aan gespecialiseerde begeleiding wordt anticonceptie niet altijd voldoende efficiënt toegepast. Sommige personen met een handicap krijgen niet de nodige informatie over seksualiteit en het doeltreffend gebruik van anticonceptiemiddelen. De ROPH kregen reeds vertrouwelijke informatie over gevallen van gedwongen contraceptie en sterilisatie die vaak zonder medeweten van de betrokkene gebeuren ²¹⁷.
57. Dergelijke praktijken belemmeren de vrije wil van personen met een handicap.

Obstakels die niet onoverkomelijk zijn, maar wel zo goed als

58. Voor personen met een handicap zijn de obstakels voor het ouderschap niet onoverkomelijk. De obstakels zijn echter groot en vereisen een specifieke begeleiding die bijna niet voorhanden is. Dit is een realiteit in alle landsdelen.

Recht om een kind te erkennen

59. Artikel 328 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat een "onbekwame" het recht heeft een kind te erkennen. Dat wordt aangevuld met de volgende zin: "Een minimaal onderscheidingsvermogen is vereist".
60. De ROPH en de ARPH betreuren het gebruik van een bijzonder vage uitdrukking en het feit dat de modaliteiten voor de evaluatie van dit "minimaal onderscheidingsvermogen" niet zijn voorzien.

²¹⁷ La Libre Belgique, 4 december 2012 : <http://www.fondspourlejournalisme.be/telechargements/Handi4.pdf>

Een gezin stichten, een van de hoekstenen van de Belgische maatschappij

61. Ook al stijgt het aantal vrijgezellen in België, toch blijft het stichten van een gezin een van de belangrijkste stappen in het leven van de meeste inwoners van België. Ook voor personen met een handicap dus.
62. Personen met een handicap hebben thans geen toegang tot de nodige informatie, in aangepaste vorm, om deze stap voor te bereiden.
63. Ook de begeleidingsmogelijkheden op het vlak van het gevoels- en seksleven, het huwelijk en het ouderschap zijn uiterst schaars. Het is duidelijk dat deze lacunes op het vlak van begeleiding te wijten zijn aan een gebrek aan middelen.

Aanbevelingen

1. De bevoegde overheden moeten de nodige middelen voorzien om voor personen met een handicap de nodige gespecialiseerde begeleiding te kunnen waarborgen, zodat ze een harmonieus gevoels-, seks- en gezinsleven kunnen opbouwen
2. De bevoegde overheden moeten de nodige middelen inzetten om personen met een handicap voldoende te informeren en te sensibiliseren, zodat ze een harmonieus gevoels- en gezinsleven kunnen opbouwen.
3. De bevoegde overheden moeten een beleid ontwikkelen dat het ouderschap integraal ondersteunt door middel van voldoende aangepaste dienstverlening.
4. De bevoegde overheden moeten ervoor zorgen dat personen met een handicap die in een instelling verblijven kunnen beschikken over een gepaste private ruimte en zo de garantie krijgen dat zij persoonlijke, affectieve, seksuele en familiale relaties kunnen ontwikkelen.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 24 : Onderwijs

1. In België worden de opvang en het onderwijs voor kinderen apart georganiseerd volgens het 'publiek': de meeste kinderen gaan naar het 'gewone' onderwijs, terwijl heel wat kinderen met een handicap naar het buitengewoon onderwijs gestuurd worden.

Buitengewoon onderwijs - Achterstand van België

2. In België is het buitengewoon onderwijs bedoeld voor kinderen met een handicap tussen 2 en 21 jaar.
3. Er zijn 8 types buitengewoon onderwijs, volgens de handicap van de kinderen:
 - licht verstandelijke handicap (type 1);
 - matige of ernstige verstandelijke handicap (type 2);
 - ernstige emotionele en/of gedragsproblemen (type 3);
 - fysieke handicap (type 4);
 - opgenomen in een ziekenhuis of verblijven in een preventorium (type 5);
 - visuele handicap (type 6);
 - auditieve handicap (type 7);
 - ernstige leerstoornissen (type 8).

Types 1 en 8 worden niet aangeboden op kleuterniveau.

Type 8 wordt niet aangeboden in het secundair onderwijs.

Het buitengewoon onderwijs bestaat niet voor het hoger en universitair onderwijs.
4. Als een van de laatste 'geïndustrialiseerde' landen heeft België nog steeds buitengewoon onderwijs voor personen met een handicap.
5. Het onderscheid tussen kinderen met een handicap en kinderen zonder handicap staat haaks op wat voorgeschreven is in het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD), dat aandringt op inclusief onderwijs. België is dus serieus achterop inzake de voorschriften van de UNCRPD.
6. Op het vlak van inclusief onderwijs en het opzetten van een globaal inclusieve samenleving heeft België de boot gemist. De kinderen worden opgevoed en gevormd zonder van elkaars bestaan af te weten, en leren dus niet open te staan voor diversiteit. In deze omstandigheden is een niet-inclusieve arbeidsmarkt dan ook niet zo verwonderlijk ...

Oorsprong van het buitengewoon onderwijs in België

7. Het buitengewoon onderwijs in België ontstond in 1970 (wat verklaart waarom het in zowel Nederlands- als Franstalig België bestaat) met de lovenswaardige bedoeling een onderwijssysteem in te voeren voor kinderen met een ernstige handicap die voordien thuis bleven en geen onderwijs genoten.

8. Het uitgangspunt van het buitengewoon onderwijs in België was kinderen met leermoeilijkheden onderwijs aan te reiken dat afgestemd is op hun noden. Het buitengewoon onderwijs biedt hun gespecialiseerde hulp, aangepaste methodes en meer begeleiding dan in het gewone onderwijs.
9. Het buitengewoon onderwijs kende veel succes in België. Zo waren voor het schooljaar 2008-2009 32.208 kinderen en jongeren ingeschreven in het buitengewoon onderwijs in de Franse Gemeenschap (4,6% van de inschrijvingen in het lager en secundair onderwijs ²¹⁸), verspreid over 250 instellingen in de Franstalige Gemeenschap van België. In Vlaanderen waren voor het schooljaar 2009-2010 46.710 kinderen en jongeren ingeschreven in het buitengewoon onderwijs ²¹⁹ (4,2% van de inschrijvingen in het lager en secundair onderwijs).

Een systeem in opmars, evenwel zonder evaluatie

10. Steeds meer kinderen gaan naar het buitengewoon onderwijs, maar het systeem zelf werd nooit globaal geëvalueerd ²²⁰.
11. Hieruit blijkt maar al te duidelijk dat de bevoegde instanties niet wakker liggen van dit onderwijssysteem en bijgevolg van de kinderen of jongeren die er naar school gaan!
12. Door het uitblijven van een regelmatige evaluatie kon de sector niet evolueren, openstaan voor andere opvattingen. Anno 2012 stoelt het onderwijssysteem op reflecties uit de tweede helft van de jaren '60.
13. Het systeem heeft de 'gewone' schoolloopbaan vervangen, in plaats van het aan te vullen. Het is de enige oplossing voor heel wat (te veel) kinderen met een handicap die naar het buitengewoon onderwijs gestuurd worden hoewel ze naar het gewone onderwijs zouden kunnen gaan.
14. Aangezien de budgetten niet optimaal aangewend worden, is het buitengewoon onderwijs dan ook niet de beste oplossing voor kinderen met een handicap die het meest nood hebben aan methodes en een aangepaste begeleiding.
15. Ondanks het lovenswaardige uitgangspunt en het enorme 'succes' van het systeem bleek het resultaat op lange termijn (40 tot 50 jaar) negatief, voornamelijk omdat afbreuk gedaan werd aan het uitgangspunt: gaandeweg heeft het zichzelf de das omgedaan. Hieronder gaan we dieper in op enkele ongewilde gevolgen.
16. Een kant-en-klaar alternatief voor 'probleemkinderen' ontheft het gewone onderwijs van zijn inclusietaak en verantwoordelijkheid in verband met de opvolging van de leerlingen. Dit verklaart deels de grote toeloop naar het buitengewoon onderwijs.
17. Het buitengewoon onderwijs vangt stilaan de zwaksten op (sommige ouders van kinderen met een handicap spreken zelfs van een "vuilnisbak"). Hierdoor

²¹⁸ http://www.enseignement.be/index.php?page=23827&do_id=7775&do_check=

²¹⁹ <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2009-2010/zakboekje%20en%20plooi%202009-2010/zakboekje%202009-2010.pdf>, blz. 8

²²⁰ *Alter Echos* nr. 248 – Nieuwigheden tussen 29/02/2008 en 11/04/2008: http://www.alterechos.be/index.php?p=sum&c=a&n=248&l=1&d=i&art_id=16635

krijgt het kind met een handicap nog meer het gevoel er niet bij te horen, anders te zijn, minder waard te zijn, te mislukken – het tegendeel van inclusie dus.

18. Het onderwijzend personeel heeft niet noodzakelijk een specifieke opleiding genoten voor de handicap van de kinderen die ze begeleiden. Dit staat haaks op het idee zelf van een gespecialiseerde dienst. Het staat het onderwijzend personeel of de school vrij een opleiding te volgen, met enorme verschillen tot gevolg. Om het plastischer te zeggen: de 'meesters' in het buitengewoon onderwijs specialiseren zich meer door het publiek waarvoor ze zorgen dan door de methode die ze toepassen. Dit leidt tot grote verschillen.
19. De doeltreffendheid van de gebruikte methodes in het buitengewoon onderwijs wordt niet op regelmatige basis geëvalueerd. De schoolinstellingen zorgen zelf voor de evaluatie van hun methodes, met ook hier uiteenlopende resultaten als gevolg.
20. Het gebrek aan bijscholing is geen goede zaak voor de kwaliteit van de gespecialiseerde begeleiding.
21. Het onderwijzend personeel van het gewone onderwijs zou met een opleiding over handicap problemen veel sneller kunnen opsporen en oplossingen ervoor proberen te vinden in het gewone onderwijs zelf.
22. In de praktijk is er geen weg meer terug voor wie naar het buitengewoon onderwijs gestuurd wordt.

De lerarenopleiding, een probleem dat eerst aangepakt moet worden

23. De opleiding voor leraren in het buitengewoon onderwijs schiet duidelijk tekort. Uiteraard is het geenszins de bedoeling een steen te werpen naar de deskundigen die zich met hart en ziel inzetten.
24. We stellen enkel vast dat de overheid niet de vereiste 'gespecialiseerde' technische, methodologische en pedagogische middelen ter beschikking stelt van het onderwijzend personeel in het buitengewoon onderwijs.
25. Ook het onderwijzend personeel uit het 'gewone' onderwijs krijgt geen basisopleiding over de werkelijkheid van de handicap om in alle sereniteit kinderen met specifieke noden in hun inclusieve klas te kunnen opvangen.
26. Thans bereidt de lerarenopleiding voor het gewone en het buitengewoon onderwijs geenszins voor op inclusief onderwijs. De omvang van de taak mag evenwel beslist geen excuus zijn voor de huidige onverschilligheid.
27. De ARPH en ROPH betreuren dan ook ten zeerste dat in de Franse Gemeenschap van België geen echte beroepsopleiding bestaat voor gebarentolk²²¹. Ook bestaan er te weinig mogelijkheden voor een voortgezette opleiding. Dit bemoeilijkt de toegang tot een echte beroepsloopbaan.

Bescheiden stappen in de goede richting

²²¹ In de Franse Gemeenschap is een dergelijke opleiding slechts mogelijk in de vakrichting "sociale promotie", bedoeld voor werkzoekenden.

28. Het moet gezegd: de bevoegde instanties hebben de aanzet tot inclusief onderwijs gegeven.

Vlaamse Gemeenschap: geïntegreerd onderwijs (GON)

29. De Vlaamse Gemeenschap heeft maatregelen voor een "geïntegreerd onderwijs" (GON) genomen: sinds 1984 voor het lager onderwijs en sinds 2010 voor het secundair en hoger onderwijs ²²².
30. Het is de bedoeling partnerschappen op te zetten tussen het gewone en het buitengewoon onderwijs zodat kinderen met een handicap lessen in het gewone onderwijs en specifieke bijlessen in een gespecialiseerde school kunnen volgen.
31. Interessante vaststelling: tussen 1986 en 1999 nam het aantal kinderen met een handicap in het geïntegreerde onderwijs geleidelijk aan toe; tussen 1999 en 2009 schoot dit aantal de hoogte in, tot 10.503 leerlingen.
32. Op het terrein kampen de organisaties evenwel met grote moeilijkheden. De Vlaamse Gemeenschap heeft niet duidelijk gekozen voor inclusief onderwijs.
33. Hierdoor is er niet voor alle kinderen plaats in het gewone onderwijs. Ouders van kinderen die wel binnengeraken, hebben doorgaans al een serieuze lijdensweg achter de rug. Een plaats in het 'inclusief' onderwijs bemachtigen duurt vaak lang en gaat gepaard met heel wat rompslomp.
34. Zelfs wanneer de ouders een school gevonden hebben voor hun kind met een handicap, moeten ze nog hemel en aarde bewegen voor de nodige begeleiding.
35. Tot slot zijn deze plaatsen doorgaans weggelegd voor gezinnen met een "persoonlijke-assistentiebudget" ('PAB') voor hun kind, een groot inkomen, interessante contacten of een uitzonderlijk organisatievermogen. Helaas heerst er ongelijkheid bij het verkrijgen van de voornoemde voordelen, en zijn ze vaak slechts toegankelijk voor bepaalde sociale lagen.
36. Voorts zijn er problemen op het vlak van diploma's: leerlingen met een handicap in het 'BuO' en 'ION' ²²³ krijgen geen diploma op het einde van hun schoolloopbaan.
37. Hierbij komt helaas nog dat de ouders van kinderen met een handicap en de representatieve organisaties niet betrokken worden bij de evaluatie en het denkwerk over onderwijs.

Franse Gemeenschap: proefprogramma en 'vestigingsprojecten'

38. De bevoegde overheidsinstanties waren zich bewust van de wantoestanden in het buitengewoon onderwijs en hebben sinds 2004 een proefprogramma

²²² GON: [Decreet basisonderwijs van 25/02/1997](#), artikel 11 en [Besluit van de Vlaamse Regering van 17/12/2010](#), houdende de codificatie betreffende het secundair onderwijs, artikel 351

²²³ BuO : Buitengewoon Onderwijs - ION : Inclusief Onderwijs:
http://www.onderwijskiezer.be/buitengewoon/buo_gon.php

opgezet voor (her)integratie van de gespecialiseerde klassen in het gewone onderwijs ²²⁴.

39. De opvang van leerlingen met een handicap is geïntegreerd in het pedagogisch project van het gewone onderwijs. In 2010 namen 843 leerlingen (2,5% van de doelgroep) deel aan dit programma met een 'stapsgewijze' benadering. Aangezien het een proefprogramma is, hangt het af van de goodwill van de onderwijsinstellingen.
40. Het decreet van 9 februari 2011 ²²⁵ was een volgende stap: sindsdien zijn de onderwijsinstellingen verplicht in hun schoolproject op te nemen dat ze ernaar streven leerlingen met specifieke noden te integreren. Onderwijsinstellingen die dit effectief doen, kunnen rekenen op hulp en ondersteuning tijdens het volledige proces.
41. Tot nu toe heeft dit decreet effect gesorteerd voor een 800-tal leerlingen (30.000 leerlingen gaan naar het buitengewoon onderwijs). Een eerste stap in de goede richting dus, maar
- een brede voorlichting over de beschikbare middelen en de principes van het decreet blijft nodig;
 - deze stap moet beschouwd worden als een fase, niet als eindpunt van het streven naar inclusief onderwijs;
 - er moet rekening gehouden worden met de resultaten van een longitudinale evaluatie en met de tekortkomingen van dit instrument zodat het eventueel bijgestuurd kan worden;
 - er moet erop gewezen worden dat de middelen voor onderwijs en netwerkvorming schaars zijn in vergelijking met de ambities.

Duitstalige Gemeenschap: gespecialiseerde pedagogische ondersteuning

42. Sinds mei 2009 biedt een centrum voor bevorderingspedagogiek in de Duitstalige Gemeenschap kinderen met een handicap in het gewone onderwijs gespecialiseerde pedagogische ondersteuning ²²⁶.
43. Toch schiet dit Decreet serieus tekort op het vlak van de voorziene pedagogische ondersteuning voor kinderen en jongeren met een handicap: slechts 4 uur pedagogische ondersteuning per week en per kind in het basisonderwijs en de eerste vier jaar van het secundair onderwijs. Ruimschoots onvoldoende dus om kinderen met een handicap echt te integreren in het gewone onderwijs.

²²⁴ http://theses.ulb.ac.be/ETD-db/collection/available/ULBetd-03132010-104350/unrestricted/doctorat_tremblay.pdf

²²⁵ Besluit van de Regering van de Franse Gemeenschap tot vaststelling van de lijsten van de vestigingen voor basis- en secundair onderwijs die de gedifferentieerde omkadering genieten alsook de klasse waartoe ze behoren met toepassing van artikel 4 van het decreet van 30 april 2009, gewijzigd bij het decreet van 9 februari 2011, houdende organisatie van een gedifferentieerde omkadering binnen de schoolinrichtingen van de Franse Gemeenschap om alle leerlingen gelijke kansen op sociale emancipatie te bieden in een kwaliteitsvolle pedagogische omgeving
A.Gt 24-03-2011 - BS 20-04-2011 - http://www.gallilex.cfwb.be/document/pdf/36474_000.pdf

²²⁶ Decreet van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap van 11 mei 2009

44. De laatste twee jaar van het secundair onderwijs hebben de jongeren met een handicap recht op 8 uur pedagogische ondersteuning per week. Dit is al beter, maar nog steeds onvoldoende.
45. In het hoger onderwijs kan de begeleiding oplopen tot 15 uur per week. Dit lijkt heel wat realistischer.
46. Dat er minder pedagogische ondersteuning is in het basisonderwijs en het lager secundair onderwijs is kenmerkend voor een elitaire aanpak die indruist tegen het eigenlijke uitgangspunt van inclusief onderwijs: in dergelijke omstandigheden kan enkel de elite van de leerlingen met een handicap doorstromen naar een hoger onderwijsniveau!

Vrije studie- en vakkeuze in het secundair onderwijs

47. Leerlingen met een handicap in het buitengewoon of gewone onderwijs hebben bitter weinig keuze.
48. Voor degenen die regulier onderwijs volgen, zijn de beperkingen te wijten aan de gebreken in verband met toegankelijk die helaas in de meeste onderwijsinstellingen bestaan. De keuze van de student is dus beperkt tot bepaalde scholen. Kiest de betrokkene daarentegen voor een onderwijsinstelling die op vlak van toegankelijkheid gebreken vertoont, en moeten stappen gezet worden om te komen tot noodzakelijke en redelijke aanpassingen, dreigt dit een kloof te slaan tussen de leerling en het schoolritme. Ouders die beslissen om maatregelen af te dwingen, zijn zeldzaam. De keuze beperkt zich dan tot de reeds toegankelijke onderwijsinstelling(en).
49. In het buitengewoon onderwijs is dit te wijten aan de specialisatie zelf. De handicap van de leerling sluit direct heel wat schoolinstellingen uit. Ook de geografische spreiding van de scholen beïnvloedt sterk de keuze van de leerling en/of het gezin. Bovendien zijn niet alle gebouwen in het buitengewoon onderwijs – hoe paradoxaal ook – vlot toegankelijk. Zo is er in de regio Bergen – Doornik slechts een enkele afdeling van het buitengewoon onderwijs voor personen met een fysieke handicap: secretariaat – toerisme.
50. In het gewone onderwijs is de beperkte keuze het gevolg van uiteenlopende oorzaken: ontoegankelijke gebouwen, geen of onvoldoende nursing, hardnekkige clichés, ...

De overstap van gespecialiseerd onderwijs naar het reguliere onderwijs

51. De ROPH en ARPH stellen ook vast dat het traject van het gespecialiseerd onderwijs zeer gesloten is. Voor kinderen en adolescenten die dit traject volgen is het bijzonder moeilijk het te verlaten en hun schooltijd in het reguliere systeem verder te zetten.
52. Over het algemeen worden leerlingen en hun ouders amper aangemoedigd of aangespoord om de stap naar het reguliere systeem te zetten. De ROPH en ARPH beklemtonen dat het stimuleren van deze overstap belangrijk is. Zowel bij het kind als bij de ouders kan dit immers gepaard gaan met angsten. In de huidige Belgische context betekent dit een sprong in het onbekende, en de strijdvaardigheid die dit vergt, is slechts weinigen gegeven.

Onderwijs in gebarentaal

53. Naast de 'algemene' gebreken zijn er ook specifieke problemen voor bepaalde handicaps in het onderwijs, zeker voor dove kinderen.
54. In België is gebarentaal officieel erkend, maar niet als landstaal. Hierdoor kunnen doven niet altijd hun rechten laten gelden²²⁷.

Specifieke problemen in het lager onderwijs

55. Reeds in het buitengewoon lager onderwijs duiken 'technische' problemen op. Dove kinderen van meet af onderwijzen in de voor hen meest toegankelijke taal biedt hun uiteraard de beste kansen op sociale integratie en waardevol onderwijs.
56. Jammer genoeg ligt de nadruk in het Belgische buitengewoon dovenonderwijs nog sterk op het aanleren van liplezen, spreken en de gesproken taalontwikkeling. Enorme inspanningen moeten leiden tot een aanvaardbaar resultaat, ten koste van andere materies.
57. Dove leerlingen lopen steeds meer vertraging op in vergelijking met de andere leerlingen, waardoor ze zich moeilijk ten volle kunnen integreren in het gewone onderwijs. Velen blijven dus veroordeeld tot het buitengewoon onderwijs, hoewel ze met de juiste begeleiding met succes het gewone onderwijs hadden kunnen doorlopen.

Specifieke problemen in het secundair onderwijs

58. Het secundair buitengewoon dovenonderwijs kampt met een ander groot probleem: er worden geen volwaardige diploma's uitgereikt. Daarom volgen heel wat dove leerlingen gewoon onderwijs.
59. In het gewone onderwijs worden ze geconfronteerd met hun anders-zijn en worden ze moeilijk aanvaard door hun medeleerlingen, die zich vaak niet echt bewust zijn van de werkelijkheid van de handicap. Aangezien ze zich bovendien vaak eenzaam voelen, zonder dove medeleerlingen met wie ze ervaringen kunnen uitwisselen, zonder 'model' met wie ze zich kunnen identificeren, worden ze geïsoleerd ... het tegendeel van inclusie dus.
60. Uiteraard vormt ook de ondersteuning, een taak voor tolken gebarentaal, een probleem. Thans kan een leerling in het gewone onderwijs niet voor alle lessen of andere activiteiten op school beroep doen op een tolk. Daardoor wordt het moeilijk om de materie onder de knie te krijgen en een minimum aan sociale contacten op te bouwen om barrières te slechten.
61. In Vlaanderen hebben slechts 11 doven een onderwijsdiploma. Bar weinig voor de begeleiding van dove studenten. Slechts 4 van deze 11 onderwijzers werken in het buitengewoon onderwijs. In het buitengewoon onderwijs zijn er geen deskundigen genoeg voor de Vlaamse gebarentaal.

Illustratie

62. Zie klacht in Artikel 7 – Kinderen met een handicap

²²⁷ Zie artikel 8 Bevordering van bewustwording

63. De UNCRPD wijst eveneens op het recht op levenslang leren. Hier duiken dezelfde problemen op: het aantal uur tolkondersteuning bij opleidingen voor volwassenen is miniem.
64. Bij gebrek aan redelijke aanpassingen kunnen dove volwassenen geen opleiding op voet van gelijkheid met anderen volgen.
65. In the Vlaamse en Franse Gemeenschappen: De omkadering van de tolken gebarentaal is op dit ogenblik niet goed ²²⁸. Er zijn dan ook te weinig tolken om aan alle aanvragen te voldoen. Nochtans is die omkadering ook een taak van de overheid en is zij verantwoordelijk voor een betere opleiding, bijscholing, verloning en verbetering van het statuut van de tolken.

Brailleonderwijs

66. In tegenstelling tot de personen met een auditieve handicap gaan de meeste personen met een visuele handicap naar het gewone onderwijs. Met een gepaste begeleiding kunnen ze zich immers zonder al te veel problemen ontplooiën, net als hun klasgenoten.
67. De begeleidingsmogelijkheden zijn voorhanden en worden aangewend. Toch is het jammer dat lang niet alle scholen bereid zijn te zorgen voor de nodige organisatie om leerlingen met een visuele handicap te integreren. De handicap en begeleidingsmogelijkheden zijn nog te weinig ingeburgerd om te kunnen spreken van algemene inclusie.
68. Hierdoor hebben kinderen of jongeren met een visuele handicap niet dezelfde keuzemogelijkheden als de andere scholieren of studenten.

Vervoersmoeilijkheden

69. Er zijn heel wat moeilijkheden op het vlak van schoolvervoer en toegankelijkheid van de infrastructuur van het buitengewoon onderwijs. Vaak moeten kinderen met een handicap 's morgens en 's avonds een verre verplaatsing maken.
70. Het territoriale netwerk van het buitengewoon onderwijs volstaat immers niet om alle kinderen een gepaste school aan te bieden op een redelijke afstand van hun woonplaats. Bovendien zijn de instellingen voor buitengewoon onderwijs niet altijd vlot toegankelijk met het openbaar vervoer.

Illustratie

71. Kinderen die zich 's morgens en 's avonds meer dan een uur moeten verplaatsen ²²⁹

72. Het gezin wordt dus vaak voor de keuze gesteld: het kind met een handicap verre verplaatsingen laten maken ofwel verhuizen met alle gevolgen van dien voor het kind zelf, maar ook voor de overige gezinsleden: ontworteling, problemen op het werk, verlies van sociaal netwerk, ...

²²⁸ <http://www.diversiteit.be/tolken-gebarentaal-behoeften-onvoldoende-voldaan>

²²⁹ *Dialogue*, n° 57, 2010, blz. 10-11: http://www.fapeo.be/wp-content/Publications/Trialogue/tria_57.pdf

73. Dit immense probleem, waardoor kinderen niet het onderwijs kunnen volgen waarop ze recht hebben, is een direct gevolg van de forse ontwikkeling van het buitengewoon onderwijs in België tijdens de laatste 40 jaar en van de trage uitstippeling van een echt inclusief onderwijs.
74. De afstand tussen de woning en de school brengt nog een aantal bijkomende problemen met zich mee. De ARPH en ROPH wijzen in het bijzonder op:
- de ontoereikende vorming van de buschauffeurs en de personen die de kinderen tijdens hun verplaatsingen begeleiden
 - het gebrek aan buitenschoolse opvang voor en na het begin van de lessen, hetgeen de ouders ertoe verplicht hun kind een lange en lastige reis te laten afleggen tijdens de piekuren

Van het buitengewoon onderwijs naar het beroepsleven

75. Het ontbreken van inclusief onderwijs brengt een ander probleem met zich: het buitengewoon onderwijs bereidt de leerlingen met een handicap nauwelijks voor op het beroepsleven. Heel wat jongeren met een handicap kunnen dus enkel terecht in beschutte werkplaatsen.
76. Hierbij komt dat de 'gewone' beroepswereld (personen die op school nauwelijks in contact gekomen zijn met personen met een handicap) – hoe kan het ook anders – niet staat te springen om personen met een handicap in dienst te nemen of als collega te krijgen.

Niet naar school

77. Het voortbestaan van het buitengewoon onderwijs is ambigu. Dit blijkt uit het aanzienlijke aantal kinderen met een handicap dat nog steeds niet naar school gaat. Indien de filosofie van het buitengewoon onderwijs gevolgd zou worden, zou iedereen onderwijs volgen.
78. Statistische gegevens voor een serieuze vergelijking hiervoor hebben we niet.
79. In België is de opvang van kinderen met een handicap in centra die een overeenkomst gesloten hebben met het RIZIV, een indicator voor kinderen met een handicap die niet naar school gaan. Sommigen van hen gaan evenwel naar school. Hoeveel en waar weten we niet.
80. In Franstalig België zijn de 15 'dagonthaaldiensten voor niet-schoolgaande kinderen' (SAJJNS), die gesubsidieerd worden door het AWIPH²³⁰, een indicator voor kinderen met een handicap die van onderwijs uitgesloten zijn. In totaal zijn 271 plaatsen erkend.
81. Daarnaast bestaan er 3 'dagcentra voor niet-schoolgaande kinderen met een handicap' in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, voor in totaal 108 plaatsen²³¹.
82. Al deze centra erkennen ellenlange wachtlijsten te hebben. In Franstalig België is er dus een serieus plaatsgebrek voor kinderen met een handicap die niet naar school gaan.

²³⁰ http://www.awiph.be/integration/etre_accueilli/accueil+jeunes.html

²³¹ <http://phare.irisnet.be/centres-de-jour-et-centres-d-hebergement/l-accueil-de-jour/>

83. Het ontbreken van cijfermateriaal en bijgevolg van een instrument om de redenen van schooluitval te begrijpen en na te denken over de beste manier om hieraan een einde te maken, vormt een groot probleem.
84. We willen het nut van dergelijke opvang en de voordelen voor deze kinderen zeker niet ontkennen. Toch zijn deze oplossingen niet meer dan een – idealiter tijdelijk – antwoord op een specifieke situatie. Ze mogen niet het resultaat zijn van uitsluiting uit het onderwijs, inclusief het buitengewoon onderwijs.
85. Dit systeem vertoont trouwens een groot gebrek: het werd los van de schoolomgeving ontwikkeld en geeft geen prioriteit aan integratie van deze kinderen in het schoolsysteem. Aangezien er in deze centra en diensten geen leerkrachten zijn, worden de kinderen niet klaargestoomd voor integratie in het onderwijs.
86. Positief is evenwel dat verschillende van deze diensten recent zijn beginnen nadenken over een effectievere samenwerking met scholen om de terugkeer van de kinderen in de schoolomgeving beter voor te bereiden. Volgens hetzelfde principe overwegen ze trouwens de opvang van de kinderen in de tijd te beperken. Deze bereidheid tot samenwerken is een stap in de goede richting, maar leidt nergens toe zonder de vereiste financiering.

Hoger en universitair onderwijs

87. In België worden diensten en deskundigen die studenten met een handicap begeleiden, ondersteund en gefinancierd door de universiteiten, met de hulp van de overheid. De middelen die zij ter beschikking gesteld krijgen, verschillen van universiteit tot universiteit, maar lijken min of meer te volstaan.
88. Jongeren met een handicap kunnen evenwel niet op voet van gelijkheid met anderen deelnemen aan internationale universitaire uitwisselingsprojecten: de begeleiding moet verzorgd worden door de Staat die de student naar het buitenland stuurt. De Franse Gemeenschap voldoet niet aan de voorwaarden op dit vlak.
89. Tegenwoordig staat de universiteit in zijn geheel (onderwijzend personeel, administratief kader, fysieke omgeving, ...) veel meer open voor de handicap. Daartegenover staat dat steeds meer studenten naar de universiteit trekken, terwijl de middelen van de schoolinstellingen teruggeschroefd worden. Dit komt de toegenomen inspanningen op het vlak van inclusie niet ten goede.
90. Hogescholen op niet-universitair niveau daarentegen bieden minder specifieke begeleiding aan studenten met een handicap. Zij lijken zich minder bewust van de problematiek.
91. De lerarenopleiding is een niet-universitaire hogere studie. Leraren met een handicap zijn bijgevolg dun gezaaid, wat een negatieve impact heeft op het vlak van bewustwording voor de handicap²³².
92. Hetzelfde geldt voor de speciale scholen voor leerlingen met een visuele of auditieve handicap. Waarschijnlijk vormt steun aan projecten voor integratie

²³² Cf. Artikel 8 - Bevordering van de bewustwording

in gewone scholen door middel van meer individuele middelen voor de leerlingen een oplossing.

93. De ondersteuning van de opleiding tolk gebarentaal en een voortgezette opleiding voor leraren uit het gewone onderwijs moeten in die zin uitgedacht worden. Behalve de sociale promotie bestaat er thans geen beroepsopleiding gebarentolk meer.
94. De bevoegde instanties moeten zorgen voor een betere begeleiding zodat leerlingen met een visuele handicap gewoon onderwijs kunnen volgen in gelijkaardige omstandigheden als alle andere leerlingen.

Aanbevelingen

1. De bevoegde instanties moeten de nodige middelen vrijmaken voor een volledige evaluatie van het buitengewoon onderwijs zodat oplossingen uitgewerkt kunnen worden. Streefdoel moet inclusief onderwijs zijn, dat in de lijn ligt van de voorschriften in de UNCRPD.
2. De bevoegde instanties moeten duidelijk kiezen voor inclusief onderwijs en voldoende flexibiliteit bieden zodat een groot aantal kinderen en jongeren met een handicap hun hele schoolloopbaan in het gewone onderwijs terechtkunnen.
3. In het kader van inclusief onderwijs moeten leerlingen op het einde van hun schoolloopbaan een overeenkomstig diploma krijgen.
4. De bevoegde instanties zouden de personen met een handicap en hun representatieve organisaties in de praktijk moeten betrekken bij de evaluatie van de onderwijssituatie voor kinderen met een handicap en bij discussies over toekomstige oplossingen.
5. Het proefexperiment in de Franse Gemeenschap voor de herintegratie van gespecialiseerde klassen in het gewone onderwijs moet geëvalueerd worden: zijn de resultaten bemoedigend, dan moet het uitgebreid worden; beantwoorden de resultaten niet aan de te behalen doelstellingen, dan moet het bijgeschaafd worden. Het moet gepaard gaan met een grootschalige herziening van het onderwijs om te voorkomen dat de inclusie van kinderen met een handicap beperkt blijft tot een fysieke integratie in gedeelde infrastructuur.
6. Het geïntegreerd onderwijssysteem in de Vlaamse Gemeenschap moet versterkt worden en evolueren naar een echt inclusief onderwijs voor alle leerlingen en studenten met een handicap.
7. In België zijn de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap bevoegd voor onderwijs, naargelang de taalrol van de leerling. Sinds het ontstaan van het buitengewoon onderwijs in 1970 (toen onderwijs nog een unitaire aangelegenheid was) evolueerde het onderwijs in de drie Gemeenschappen in verschillende snelheden. De Gemeenschappen moeten hun ervaringen delen om op termijn te komen tot drie inclusieve onderwijssystemen in België.
8. De concrete resultaten van het Decreet van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap van 11 mei 2009 moeten geëvalueerd worden met het oog op de toekomstige ontwikkeling van inclusief onderwijs in de Duitstalige Gemeenschap.

9. De studie over onderwijs moet zowel de schoolse leersituatie als de gemeenschappelijke momenten (speeltijd, lunchpauze of schoolopvang) behelzen.
10. De bevoegde instanties moeten precies becijferen hoeveel kinderen met een handicap niet naar school gaan, en oplossingen hiervoor vinden.
11. De bevoegde instanties moeten de centra en diensten voor niet-schoolgaande kinderen met een handicap ertoe verplichten leraren in hun personeelsbestand op te nemen en samen te werken met onderwijsinstellingen zodat deze kinderen gemakkelijker geïntegreerd kunnen worden in het onderwijs.
12. De Franse Gemeenschap moet de ouders van kinderen met een handicap wijzen op het decreet van 9 februari 2009 zodat meer kinderen in aanmerking komen voor het gewone onderwijs. De Franse Gemeenschap moet voorzien in de nodige middelen opdat meer leerlingen hiervan gebruik kunnen maken.
13. De bevoegde instanties in de Franse Gemeenschap overwegen een langere opleiding voor leerkrachten van het basisonderwijs en het lager secundair onderwijs. Een ideale gelegenheid om de leerkrachten beter uit te rusten voor de ontwikkelingsdoelstelling van een inclusief onderwijs.
14. De bevoegde instanties moeten een vrije studie- en vakkeuze bewerkstelligen voor leerlingen met een handicap in het secundair onderwijs.
15. De toekomstige lerarenopleiding moet een opleiding over onderwijs aan leerlingen met een handicap omvatten.
16. Wanneer een leraar een extra jaar opleiding orthopedagogie volgt, moet dit zowel professioneel als financieel interessant zijn.
17. De bevoegde instanties moeten voldoende begeleiding aanbieden opdat dove kinderen en jongeren hoogwaardig inclusief onderwijs kunnen volgen.
18. De overheden van de Franstalige Gemeenschap van België moeten de nodige maatregelen nemen om het overstap van het gespecialiseerde naar het reguliere onderwijs te bevorderen.
19. De overheden van de Franstalige Gemeenschap van België moeten werk maken van een financieringssysteem voor opvangstructuren waar kinderen na de lessen terecht kunnen. Dit moet de ouders ook de kans geven om beroeps- en gezinsleven op een correcte manier en in normale omstandigheden met elkaar te verzoenen.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 25 : Gezondheid

1. Aan de hand van beeldspraak kunnen we stellen dat het Belgische sociale systeem een vangnet heeft geïnstalleerd waarvan de mazen voldoende klein zijn zodat geen enkele patiënt wordt uitgesloten van de gezondheidszorg die hij nodig heeft. Toch bestaan er door het complexe karakter van het systeem gevallen van onbegrip of gebrek aan informatie die ertoe leiden dat bepaalde mensen toch naast het net vallen. Anderzijds kan door dit netwerk niet altijd rekening worden gehouden met handicapsituaties of ziektes die een handicap met zich meebrengen in hun zeer bijzondere en/of bepalende specificiteit.
2. Daarbij gaat het vaak om personen die zich in een precaire situatie bevinden vanwege hun lage inkomen en/of hoge kosten voor geneeskundige verzorging. De personen met een handicap maken daarvan een belangrijke subgroep uit ²³³.

Een "gesensibiliseerde" subgroep

3. Globaal gezien, is de groep van de personen met een handicap zich sterk bewust van de thema's die te maken hebben met gezondheid. Het verenigings- en ziekenfondsweeftel speelt op dit niveau een belangrijke rol met het oog op informatieverlening en bewustwording.
4. Maar het feit van zich hiervan bewust te zijn, is zeker niet voldoende. Men moet ook de nodige informatie terugvinden en deze doeltreffend kunnen begrijpen. Als dat niet zo is, worden de vragen over gezondheid al snel angstwekkend, wat niet bijdraagt tot een goed gezondheidsbeheer.

Informatie en communicatie in de gezondheidssector

5. Het gebrek aan informatie in de hele gezondheidssector blijft ook vandaag nog problemen opleveren voor bepaalde personen met een handicap. Deze problemen kunnen zich voordoen in verschillende stadia van het leven van de bewuste personen. Hierna wijzen wij de cruciale momenten aan.

Preventie

6. Het belangrijkste op het vlak van gezondheid is het feit om gezond te blijven. Gezondheidsvoorlichting en ziektepreventie zijn beslist de eerste stappen die men moet zetten op het vlak van gezondheid.
7. De laatste decennia zijn op die vlakken heeft wat vorderingen gemaakt. Toch betreuren de ROPH en de ARPH dat deze inspanningen relatief ontoegankelijk blijven voor een groot deel van de personen met een handicap.
8. Zo zijn er heel wat preventieve campagnes met betrekking tot alcohol, druggebruik, overmatig gebruik van geneesmiddelen, seksueel overdraagbare ziekten, CO²-intoxicatie, bevallingsvoorbereiding, sportbeoefening ... die een

²³³ Cf. Art. 28 – Levensstandaard

deel van de personen met een handicap niet bereiken omwille van de gebrekkige toegankelijkheid van de communicatiekanalen of omdat de boodschappen te complex zijn opgesteld.

9. Jammer genoeg liggen de toegekende budgetten voor de preventie en informatieverlening over gezondheid tegenwoordig te laag om een degelijke impact te kunnen realiseren.
10. Zelfs het feit dat men een beroep kan doen op communicatietechnologieën volstaat tegenwoordig niet als compensatie voor de leemten in de traditionele media. Zo merken we bijvoorbeeld dat de websites van de ziekenfondsen niet beantwoorden aan de criteria inzake internettoegankelijkheid.

Aankondiging van de handicap

11. De aankondiging van de handicap is beslist een sleutelmoment. De latere levenswijze van de betrokkene zal sterk afhankelijk zijn van de manier waarop deze aankondiging beheerd worden.
12. In de gevallen waar de handicap al van bij de geboorte aanwezig was, is vooral de manier waarop de ouders zich bewust worden van de realiteit waarin hun kind zijn leven kan leiden van essentieel belang.
13. Wanneer de aankondiging van de handicap in de loop van iemands leven plaatsvindt, dan is het precies die persoon die de informatie ontvangt en die deze realiteit samen met zijn naasten zal moeten beheren, en dat voor de rest van zijn leven.
14. In België is het zo dat in beide gevallen bijna alles steunt op het "medisch korps", en in het bijzonder op de schouders van de behandelende arts terechtkomt. Het gebeurt uitermate weinig dat de persoon en/of zijn naasten in het kader van een multidisciplinaire aanpak worden geholpen.
15. Op maatschappelijk vlak stoelt de Belgische samenleving, thans niet op een inclusief model. Ze creëert dus geen gunstig kader voor personen met een handicap en hun naaste omgeving. Ze is niet voldoende gesensibiliseerd en heeft dus niet alle nuttige hulpmiddelen uitgewerkt om een handicap aan te kondigen.
16. Op individueel vlak geldt hetzelfde: de persoon aan wie de handicap meegedeeld wordt, is niet voorbereid op deze realiteit.
17. Hij vindt niet gemakkelijk de hulp en steun die hij evenwel echt – en vaak dringend – nodig heeft. Hij moet wennen aan concepten, netwerken waarmee hij niet vertrouwd is. De professionele hulpverleners tot wie hij zich gewoonlijk richt, weten zelf nauwelijks hoe ze correct kunnen omgaan met de realiteit van de handicap.
18. De begeleiding van ouders die bevallen van een kind met een handicap vertrekt nog steeds vanuit een medische visie. Het kind moet zo snel mogelijk 'hersteld worden'. Er is geen 'informed consent' op basis waarvan ouders zelf kunnen beslissen hoe ze het kind zullen opvoeden.

Illustratie

19. De Belgische staat bevordert de vroegtijdige opsporing van doofheid. Doofheid zo vroeg mogelijk trachten vast te stellen is de ideale manier om het kind de beste kansen te geven om zich te integreren in de maatschappij.
20. Bij doofheid neigt een groot deel van de medische wereld naar de zogenaamde "plastische" chirurgie waarbij zo snel mogelijk elektroden in het binnenoor²³⁴ van de pasgeborene worden ingeplant. De binnenoorprothese is het middel dat daarvoor doorgaans wordt gebruikt.
21. Een binnenoorprothese wordt aan de ouders van een dove pasgeborene, uitsluitend vanuit de optiek van de medische techniek, voorgesteld als de beste oplossing om het kind enige mogelijkheid om te horen te geven. Door deze prothese zo vroeg mogelijk in te planten, heeft men de beste kansen om later positieve resultaten te krijgen op het vlak van gehoor, communicatie met de familie en de latere integratie van het kind in de maatschappij.
22. De organisaties die de doven vertegenwoordigen plaatsen dit soort interventie in een breder kader. Hun ervaringen tonen immers vaak aan dat zelfs als concreet goede resultaten worden behaald, het kind toch nog altijd een dove blijft, ook al wordt het dan door het gezin, de naasten en de maatschappij in het algemeen beschouwd als een "horend" persoon.
23. Deze vertekende perceptie kan het gezin ertoe brengen om keuzes te maken die soms niet aangepast zijn aan het kind. De belangrijkste fout in dit geval is dat men ervan uitgaat dat een kind met een binnenoorprothese "normaal" hoort, goed praat en dus geen gebarentaal nodig heeft²³⁵. Wanneer men later dan merkt dat dit niet het geval is, is de achterstand op school jammer genoeg al te ver opgelopen om nog hersteld te kunnen worden²³⁶.
24. Indien een van de ouders of de beide ouders van het kind zelf doof zijn, stelt er zich nog een bijkomend probleem, dat echter verre van onschuldig is, namelijk: het feit dat het kind geen gebarentaal heeft geleerd, of niet volledig, zorgt voor een psychologische breuk tussen de ouder(s) en het kind.
25. De implementatie van een medische techniek mag niet gebeuren zonder rekening te houden met alle menselijke en sociale aspecten waarvan zij deel gaat uitmaken.
26. Zo mag het aanbrengen van een binnenoorprothese bij een heel klein kind niet gebeuren zonder de ouders volledig te informeren, zodat ze de beperkingen van de techniek en impact ervan, zowel voor het kind als voor hen zelf, op het aanleren van gebarentaal, goed begrijpen.
27. De dovenorganisaties betreuren dat hun stem in dit debat niet gehoord is en dat er geen rekening is gehouden met hun advies, omdat dit niet uitgaat van "specialisten" in doofheid.

²³⁴ <http://www.explanian.com/fr/chaines/sante/detail/quest-ce-quun-implant-cochleaire>

²³⁵ Een gelijkaardig probleem stelt zich ook wanneer men moet kiezen tussen liplezen en gebarentaal.

²³⁶ Cf. de interventie van Thoua Y., In: Giot J., Meurant L., et al. *Ethique et implant cochléaire : que faut-il réparer ?* (Coll. : Transhumances), Presses universitaires de Namur, België, 2006 : http://books.google.be/books?id=g6ia_qYLGHYC&printsec=frontcover&hl=fr#v=onepage&q&f=false

28. In België bestaat er tot op heden nog geen maatregel, wet of decreet die een volledige – en niet enkel medische – omkadering garandeert wanneer een beslissing moet worden genomen over het al dan niet inplanten van elektroden bij een dove pasgeborene.
29. Een juiste omkadering, waarbij zowel met de voor- als de nadelen van het implantaat rekening wordt gehouden, alsook als met de situatie van dove mensen in haar totaliteit is hierbij noodzakelijk. Daarom moet het aanleren van gebarentaal worden gehandhaafd en verder ontwikkeld ²³⁷ ²³⁸.

30. De aankondiging van de handicap zal ruimschoots beter zijn wanneer de maatschappij globaal weet zal hebben van de handicap, wanneer de handicap door ieder individu gekend en op maatschappelijk vlak volledig aanvaard zal zijn.

Ziektesituaties

31. Algemeen genomen, baseert het Belgische zorgsysteem zich op het eerstelijnswork dat wordt gerealiseerd door de "behandelende arts". Hij zal de diagnose stellen voor de meest courante ziekten, en instaan voor de behandeling. En hij is ook degene die zijn patiënt desgevallend zal doorverwijzen naar een specialist.
32. De behandelende arts heeft een bevoorrechte relatie met zijn patiënt. Hij is zijn vertrouwenspersoon, en dat vertrouwen wordt hem gegarandeerd door het bestaan van het recht op vrije keuze, voorzien door de wet over de patiëntenrechten.
33. Hij speelt een essentiële rol, want hij licht de situatie en de mogelijke opties toe, hij adviseert zijn patiënt met het oog op de te nemen beslissingen. Het recht op "informed consent" zoals voorzien in de wet op de patiëntenrechten vereist dat de patiënt uitvoerig wordt geïnformeerd over zijn gezondheidstoestand en over de te volgen behandelingsstrategie(ën).
34. Voor sommige patiënten is het van essentieel belang dat ze een voor hen geschikte behandelende arts vinden. Daarbij denken we aan personen voor wie de communicatie-elementen specifieke strategieën vereisen.
35. Kunnen rekenen op de deskundigheid van een arts waarmee men kan praten en die zijn discours kan aanpassen aan alle soorten handicaps, is zeer belangrijk. Dit komt de ontwikkeling van een goede band tussen de arts en de patiënt immers ten goede, wat dan weer bepalend is voor de kwaliteit van de medische opvolging.
36. Jammer genoeg zijn er weinig artsen die beschikken over de nodige opleiding en empathie om personen met een handicap op een aangepaste manier te begeleiden.

²³⁷ Cf. de interventie van Drion B., *In*: Giot J., Meurant L., et al. *Ethique et implant cochléaire : que faut-il réparer ?* (Coll. : Transhumances), Presses universitaires de Namur, België, 2006 : <http://bdrion.over-blog.net/article-4612826.html>

²³⁸ APEDAF, Colloquium, 10 en 11 maart 2012. Implant cochléaire et langue des signes : des ressources pour l'enfant sourd, blz. 3-5 : http://www.apedaf.be/IMG/pdf/PARENTIERE_N22_juin2012.pdf

37. Het zou uiteraard ideaal zijn dat de patiënt de mogelijkheid zou hebben om rechtstreeks te communiceren met het verzorgend personeel, voor in dringende situaties. Dit is helaas niet altijd het geval.
38. In Vlaanderen stelt zich een specifiek probleem voor doven: zij worden doorgaans verplicht zelf de kosten te dragen van een tolk gebarentaal. Ze hebben dus geen toegang tot geneeskundige verzorging op voet van gelijkheid met andere mensen.
39. Daarenboven zijn de medische onderzoeken zo zwaar en talrijk, dat dit voor bepaalde personen met een handicap een quasi ondraaglijke last is. De organisatie van de gezondheidssector zit zo vast, dat het erg moeilijk is om de planning van de handelingen aan te passen teneinde optimaal te beantwoorden aan de behoeften van de patiënt.
40. Afhankelijk van de situatie zou het wel opportuun zijn om verschillende onderzoeken meer te spreiden of, net het tegenovergestelde, te groeperen op eenzelfde locatie en eenzelfde ogenblik.
41. Dit gebrek aan flexibiliteit op organisatorisch vlak heeft tot gevolg dat het wettelijk gewaarborgde recht op vrije keuze dus eerder theorie is voor personen met een handicap dan voor de rest van de bevolking.

Noodsituaties - hospitalisatie

42. In de gezondheidszorg kunnen zich ook noodsituaties voordoen. De in het voorgaande punt vermelde moeilijkheden worden in die gevallen dramatisch versterkt. Het is vaak onmogelijk om de patiënt de benodigde begeleiding te bezorgen, terwijl hij in een moeilijke situatie zit die bijzonder stresserend is.
43. De opvang in een ziekenhuis is soms moeilijk voor personen met een handicap.
44. Voor blinde personen is het vooral de voorbereiding van de hospitalisatie die moeilijk blijkt: heel weinig websites van ziekenhuisinstellingen zijn toegankelijk voor blinden, ondanks het bestaan van het label AnySurfer dat beslist nuttig zou zijn op dit vlak²³⁹. In het bijzonder blijken de formaliteiten voor de opname in en het ontslag uit het ziekenhuis moeilijk.
45. Voor personen met een mentale of cognitieve handicap en voor zwaar zorgafhankelijke personen kan de hospitalisatie zeer problematisch zijn. Te vaak ontbreekt aangepaste begeleiding die ze in elke fase van hun ziekenhuisverblijf nodig hebben. Te vaak houden ze er een negatieve of zelfs traumatische ervaring aan over.
46. Voor doven blijkt de hospitalisatie daarentegen een erg moeilijk ervaring te zijn²⁴⁰. Zelfs al wordt de doofheid correct vermeld in het dossier bij de opname, toch is dit een realiteit die heel snel verdwijnt uit het geheugen van het medische en paramedische personeel: doofheid is een handicap die men niet ziet.

²³⁹ Zie art. 9 – Toegankelijkheid en art. 21 – Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

²⁴⁰ Wertz C., 2011:

http://www.ffsb.be/sites/default/files/publications/accueil_de_personnes_sourdes_lors_d_intervention_s_psychosociales_urgentes.pdf

47. Bijgevolg steunt de ziekenhuisomgeving sterk op de mondelinge uitwisseling van informatie, terwijl de persoon in kwestie niet op elk ogenblik kan worden begeleid. En ook het gebrek aan gebarentolken leidt ertoe dat de belangrijkste elementen erg moeilijk begrepen worden. Bovendien zijn personen met een auditieve handicap verplicht zelf te betalen voor een gebarentolk. Deze ongelijke behandeling is ontoelaatbaar.
48. Voor doven is het vooral het gebrek aan gebarentaaldiensten dat heel wat problemen stelt, vooral op de meest cruciale ogenblikken; er is in elk ziekenhuis ook niet permanent een tolk beschikbaar die gebarentaal kent.

Illustratie

49. Getuigenissen over de hospitalisatie-ervaring van dove personen (FFSB ; zie ook toegang tot geneeskundige verzorging)²⁴¹ :
50. "Om de behoefte van de doven zichtbaar te maken, moet men er eerst aan tegemoetkomen: het is niet de dove die alle maatregelen moet treffen: hij moet opgevangen worden als een volwaardige persoon, niet als een onzichtbaar iemand over wie men met de begeleider praat."
51. "Wanneer de afspraak wordt gemaakt, wordt melding gemaakt van de handicap. De secretaressen (of de onthaalverantwoordelijken) weten niet hoe zich te gedragen en veranderen niets aan hun manier van spreken, in plaats van te bevestigen wat men herhaalt om zeker te zijn van een goed begrip, herhalen ze tegelijkertijd de dag en het uur."
52. "We kunnen niet altijd begeleid worden. We moeten onszelf aanvaarden als dove persoon en ons zelf uit de slag willen trekken: het is aan de gezondheidsprofessionals om zich aan de patiënt aan te passen. Als we begeleid worden, richt de arts zich nog enkel tot die begeleider."
53. "Bij de opname in de diensten verwittigen we dat we doof zijn: maar doofheid is een onzichtbare handicap die snel vergeten wordt. Telkens er een ploegenwissel is, moeten we alles opnieuw uitleggen. Na een operatie voelen we ons niet altijd even goed, bijgevolg is het ook moeilijk om te liplezen. Daardoor krijgt de dove persoon niet altijd alle benodigde informatie, waardoor hij dubbel zo gestresseerd is omdat hij nooit weet of de zorgen goed worden toegediend."
54. "Doven kunnen geen gebruikmaken van de telefoon, ze kunnen enkel communiceren via sms."
55. "Het belangrijkste in een gemeenschappelijke kamer: we moeten steeds smeken om een bed te krijgen aan het venster, ver van de deur, zodat we enkel het ziekenhuispersoneel te zien krijgen dat zich met ons geval bezighoudt en niet steeds onbekenden zien die de kamer in- en uitgaan."
56. "Een ander groot probleem dat de nachten tot een nachtmerrie maakt, is het feit dat de dove niet gewekt wordt door lawaai, maar wel door licht: daarom vragen we steeds om het licht niet op elk ogenblik aan te doen. Maar we hebben het meestal nog maar pas gevraagd, of de verpleegkundige is het

²⁴¹ FFSB, Sournal N° 114, 2012. Dossier : Le point sur l'accès à la santé, blz. 10-18 : http://www.ffsb.be/sites/default/files/sournal/114_sournal.pdf

alweer vergeten. In plaats van over de arm te wrijven, wordt er aan het bed geschud om de patiënt te wekken, wat paniek veroorzaakt: een dove voelt trillingen immers sterker aan dan iemand die goed hoort.”

57. “Telkens ik in het ziekenhuis ben opgenomen, heb ik me altijd erg angstig gevoeld door het gebrek aan communicatie met het medisch korps. In de loop van de consultaties voelde ik me steeds een skelet worden, een object waarnaar werd gewezen met een marker.”
58. “De enige artsen die zich ooit de tijd en de moeite hebben getroost om correct met mij te communiceren, waren de anesthesisten, die ook in de operatiezaal even vriendelijk waren: als zij zich die moeite getroosten, waarom de anderen dan niet?”
59. “We moeten absoluut trachten de mentaliteit te wijzigen. Het is niet dat de verpleegkundigen een negatieve houding hebben, maar zij hebben meestal de tijd niet en zijn vaak overwerkt. Men kan hen de nodige middelen geven om iets te verbeteren. De mentaliteit van artsen veranderen is een lastige taak. Ze moeten aanvaarden om een opleiding te volgen.”

Gevoelsleven, seksleven, moederschap

60. De ROPH en de ARPH moeten nog steeds vaststellen dat tot op heden de sociale uitingen van het gevoelsleven van personen met een handicap erg beperkt zijn ²⁴².
61. Zowel via de media als in de revalidatiecentra en de begeleidingsdiensten wordt er wel informatie verleend over personen met een handicap, maar erg weinig over hun seksualiteit.
62. Ethische vragen over het gevoels- en seksleven van personen met een handicap worden buiten sterk gespecialiseerde kringen nooit gesteld.
63. Jammer genoeg moeten we vaststellen dat de financiële middelen te gering zijn om de noodzakelijke omkadering mogelijk te maken voor een degelijk seks- en gevoelsleven voor personen met een handicap.
64. Een kwalitatieve omkadering zou nochtans essentieel zijn om de gevoels- en seksuele ontwikkeling van personen met een handicap op een positieve manier te beheren. Dat zou een belangrijke stap zijn in de richting van een doordacht beheer van de seksualiteit en de kindervens. Een stap die het ook mogelijk zou maken om de aan het licht gebrachte gevallen van gedwongen sterilisatie te vermijden ²⁴³.
65. Het moederschap betekent voor een persoon met een handicap dat zij ook te maken krijgt met de mening van anderen. Ondanks dat er een wet bestaat voor gelijkheid van kansen, wordt tegenwoordig in de maatschappij nog altijd niet aanvaard dat een persoon met een handicap of een koppel van personen met een handicap een kind verwacht ²⁴⁴.

²⁴² UCL, 2007 : <http://www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/reso/documents/membROSE.pdf>

²⁴³ Zie artikel 6 – Vrouwen met een handicap

²⁴⁴ Zie artikel 6 – Vrouwen met een handicap

66. Toch is het krijgen van een kind een belangrijke gebeurtenis waarbij personen met een handicap moeten kunnen beschikken over gespecialiseerde begeleiding, onder andere om te leren hoe ze correct kunnen omgaan met hun kind. Afhankelijk van de handicapsituatie kan het nodig zijn om een specifieke begeleiding te voorzien.

Levenseinde

67. Op het vlak van stervensbegeleiding kan het voor bepaalde personen met een handicap, alhoewel dergelijke gevallen heel zelden voorkomen, nodig zijn om een specifieke begeleiding te krijgen, waarbij ook wordt gesproken over euthanasie, tegenwoordig een realiteit in België. Dit aspect wordt aangehaald in het hoofdstuk over het recht op leven ²⁴⁵.

68. Hierbij dient gewezen te worden op twee essentiële aspecten van de begeleiding die er moet komen:

- Zij moet ervoor zorgen dat de keuze voor euthanasie bij terminale personen wordt gerespecteerd, met voorafgaande geïnformeerde toestemming ('informed consent') en in overeenstemming met de wetgeving
- De persoon die euthanasie vraagt, moet alle beschikbare informatie over begeleidingsmogelijkheden krijgen, ongeacht de handicap van de betrokkene.

69. De ROPH en de ARPH willen enige specifieke toelichting geven over het levenseinde van naasten van een persoon met een handicap. Vooral dan in het geval van personen met een verstandelijke of cognitieve handicap.

70. Het is een feit dat de Belgische maatschappij niet meteen een maatschappij is waarin mensen vlot worden opgenomen. Veel personen met een verstandelijke of cognitieve handicap wonen nog bij hun familie en bouwen daarbuiten erg weinig contacten uit.

71. Het overlijden van de persoon die hun belangrijkste en soms zelfs enige steunpunt is, is een erg traumatiserende ervaring, en in die periode ervaren ze heel wat onzekerheid en stress. De Belgische maatschappij plant onvoldoende het ogenblik waarop ze die overgang zullen moeten maken.

De gezondheid is niet enkel « het medische »

72. De ROPH en ARPH betreuren de excessen die te maken hebben met de "medische context". Gezondheid maakt geen deel uit van het medische gegeven. Naast de puur medische handelingen moeten ook sociale en menselijke handelingen gesteld worden die bijkomende vaardigheden vereisen voor de medische en paramedische opleidingen.

73. Tot op vandaag wordt dit aspect onvoldoende behandeld in de geneeskundeopleidingen.

74. Anderzijds blijft de arts de belangrijkste vertrouwenspersoon van zijn patiënt en diens naaste familie, zelfs voor zaken die niet meteen tot de medische sfeer behoren.

²⁴⁵ Zie artikel 10 – Recht op leven

Vroegtijdige opsporing van doofheid: gebrek aan omkadering – een ethisch debat

De kostprijs van de gezondheidszorg

75. Ondanks alle aanwezige voorzieningen die een kwalitatieve zorgverlening voor de hele Belgische bevolking moeten garanderen, blijven de kosten voor de gezondheidszorg nog steeds erg hoog voor
- personen met een laag inkomen, waaronder een belangrijk aandeel personen met een handicap ²⁴⁶
 - personen waarvan de handicap of de ziekte een grote financiële last vormt. In dat opzicht moeten we melden dat het interventiesysteem OMNIO ²⁴⁷ slechts toegekend wordt op aanvraag. Op die manier valt een deel van de doelgroep “de facto” uit de boot
76. Sommige gezondheidszorgen en geneesmiddelen zijn niet gedekt door het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV) en/of blijken veel te duur voor bepaalde personen met een handicap ²⁴⁸.
77. Er bestaat overigens geen maximum verkoopprijs voor bepaalde voorzieningen zoals orthesen en specifieke aanpassingen van bepaalde rolstoelen. Dit schept problemen voor personen met een handicap die zich geplaagd zien tegenover soms aanzienlijke prijsverschillen tussen verkooppunten.
78. Gedurende een vijftiental jaar hebben op een ander vlak de hospitalisatieverzekeringen een spectaculaire ontwikkeling gekend. De toegangsvoorwaarden tot deze producten en hun prijs zijn spijtig genoeg niet weggelegd voor alle personen met een handicap.
79. Blijft het probleem van de toewijzing van middelen door de persoon. Wanneer iemand moet rondkomen met een inkomen dat al onvoldoende is om alle basisuitgaven te kunnen doen, wat het geval is bij een groot aantal personen met een handicap, moet die persoon een keuze maken tussen verschillende uitgaven die nochtans essentieel zijn.
80. Ter informatie: uit algemene studies over de armoedesituaties blijkt dat gezinnen die onder de armoedegrens leven, 35,4% minder uitgeven aan gezondheidszorg dan gezinnen waarvan het inkomen boven de armoedegrens ligt ²⁴⁹.

Illustratie

81. De keuzes die door het RIZIV worden gemaakt, beïnvloeden sterk de beslissingen over het al dan niet kiezen voor de binnenoorprothese. Daarom betaalt het RIZIV de dure operatie (ca. 25.000 €) voor de binnenoorprothese volledig terug, ongeacht of het gaat om een kind of een volwassene.

²⁴⁶ Cf. Artikel 28 Levenstandaard en sociale bescherming

²⁴⁷ OMNIO : <http://www.inami.fgov.be/citizen/nl/medical-cost/general/omnio/faq.htm>

²⁴⁸ Zie art. 28 – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

²⁴⁹ <http://thuisloosheid.wdfiles.com/local--files/statistisch/wie%20is%20er%20arm%20in%20belgie-%20statistiek.pdf> (blz.5-6)

82. Tegelijkertijd worden hoorapparaten gedeeltelijk terugbetaald, gaande van 63 € tot 2080 €, naargelang van de leeftijd van de begunstigde en afhankelijk van het feit of de persoon in kwestie al dan niet een voorkeursregime geniet, ongeacht of de dienstverlener al dan niet geconventioneerd is. Het verschil in tussenkomst tussen de beide gevallen is onevenredig en oneerlijk.
83. Deze sterk gedifferentieerde terugbetaling creëert een ongelijkheid in de behandeling en toegankelijkheid die de praktijk van de binnenoorprothese sterk begunstigt, terwijl de meeste doven ertegen zijn.
84. Daarbij oefent het RIZIV sterke druk uit op de keuze die de betrokkenen moeten maken, terwijl het debat hierover nog niet is afgesloten. Een dergelijke druk is niet compatibel met de notie "informed consent" voorzien in de wet op de patiëntenrechten.

Aanbevelingen

1. Om te voldoen aan de eisen voorzien in de wet op de patiëntenrechten, moeten de bevoegde autoriteiten medische structuren op poten zetten die het Belgische grondgebied op een rechtvaardige manier omvatten en het volgende voorzien:
 - Universele toegang, ook op het niveau van de signalatie
 - Specifieke opvang voor personen met een handicap. Daarbij moeten de nodige strategieën worden opgenomen zodat personen met een handicap gevolgd kunnen worden en in de richting van gebarentaal en een vereenvoudigde taal worden geduwd, naargelang het geval
 - Algemeen geneeskundige consultaties in gebarentaal en in vereenvoudigde taal
 - Gespecialiseerde consultaties met de hulp van een tolk voor gebarentaal en met ondersteuning in vereenvoudigde taal, naargelang het geval
 - Medisch en paramedisch personeel opgeleid voor de opvangen van of omgaan met personen met een handicap
2. De bevoegde autoriteiten moeten het beleid inzake de RIZIV-terugbetalingen herzien, om het in evenwicht te brengen zodat een vrije keuze kan worden gemaakt tussen het implantaat en de klassieke hoorapparaten.
3. De bevoegde autoriteiten moeten de nodige maatregelen treffen zodat de medische onderzoeken gecoördineerd verlopen in functie van de behoeften en de capaciteiten van de personen.
4. De bevoegde overheden moeten de nodige maatregelen treffen om ervoor te zorgen dat dove personen niet meer verplicht zouden zijn om de kosten voor gebarentolken in het kader van de toegang tot verzorging financieel ten laste te nemen.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 26 : Integratie en participatie

1. In België bestaat er op vlak van integratie en participatie een vrij uitgebreid en over het algemeen goed georganiseerd dienstverleningsaanbod, hoewel er nogal opvallende verschillen zijn tussen de gewesten aangezien de meeste van deze diensten onder de verantwoordelijkheid van de deelgebieden vallen. Slechts een kleine deel van de diensten hangt af van het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekeringen (RIZIV), en dit is een federale instelling²⁵⁰.
2. De ROPH en ARPH van de drie gewesten zijn het er echter erover eens dat, terwijl de basispijlers zijn uitgebouwd, de "minder courante" situaties onvoldoende aandacht en niet genoeg omkadering krijgen wat betreft integratie en participatie.
3. Daarnaast vinden de ARPH en de ROPH dat de gepersonaliseerde aanpak van de situatie nog niet voldoende veralgemeend is.

Een vrij groot gewestelijk aanbod, maar ...

Vlaams Gewest

4. In het Vlaamse Gewest zijn de revalidatiediensten voldoende verspreid over het hele grondgebied voor de meest voorkomende handicapsituaties.
5. Voor personen met een specifiekere handicap, zoals autisme, is het dienstverleningsaanbod echter beperkter, waardoor de betrokkenen te grote afstanden moeten afleggen om de ondersteuning te krijgen die ze nodig hebben.
6. Voor blinden en slechtzienden zijn er relatief weinig mogelijkheden wat betreft avondcursussen of toegankelijke activiteiten op cultureel gebied. Zij worden dan ook geconfronteerd met een ongelijke behandeling.
7. In Vlaanderen werd het "persoonlijk assistentiebudget" ingevoerd in 2000. Deze aanpak past perfect in het kader van de ontwikkeling van de autonomie van personen met een handicap.
8. Zoals reeds elders aangestipt, zijn er momenteel echter zeer lange wachtlijsten voor het PAB, waardoor heel wat personen met een handicap nog lang geen toegang zullen hebben tot deze maatregel²⁵¹.

Waals Gewest

9. In het Waalse Gewest wijzen de ORPH en de ARPH in eerste instantie op het probleem van de ongelijke geografische spreiding van de structuren die

²⁵⁰ Aan te stippen valt dat de 6de Staatshervorming, die in de komende maanden of jaren moet worden uitgevoerd, de volledige of gedeeltelijke overdracht van deze materies van het federale naar het regionale niveau voorziet. Op dit moment is nog niets beslist over de bijzonderheden van deze overdracht.

²⁵¹ Cf. artikel 28 – Levenstandaard en sociale bescherming; artikel 19 - Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

habilitatie- en revalidatiediensten aanbieden. De betrokkene moet soms een nogal lange afstand afleggen om gebruik te kunnen maken van de diensten die hij nodig heeft.

10. Het probleem stelt zich nog acuter voor mensen van de Duitstalige Gemeenschap, die ofwel aangewezen zijn op de Franstalige structuren in het Waals Gewest maar buiten het grondgebied van de Duitstalige Gemeenschap, ofwel naar het buitenland (Duitsland) moeten gaan om dienstverlening in hun moedertaal te kunnen genieten.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

11. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vinden de ROPH en de ARPH dat het dienstenaanbod niet volstaat voor specifieke handicapsituaties. Dit is het geval voor personen met motorische en andere hersenletsels, jonge kinderen met een zware handicap, enz. Velen onder hen zijn verplicht in andere gewesten op zoek te gaan naar de nodige habilitatie- en revalidatiediensten.

Initiatieven onder de bevoegdheid van de federale overheid

12. Hoewel de meeste initiatieven inzake integratie en participatie onder de bevoegdheid van de deelgebieden vallen, staat de federale overheid nog steeds in voor een aantal zaken, met name voor het Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV).
13. Wat dit betreft, willen de ORPH en ARPH in het bijzonder wijzen op de problemen veroorzaakt door het feit dat er geen wettelijk verplicht tarief bestaat voor technische hulpmiddelen voor personen met een handicap. Voor de betrokkenen brengt dit soms aanzienlijke kosten met zich mee, terwijl het gaat om essentiële instrumenten om enigszins autonoom te kunnen leven.

Nood aan goede informatie

14. Wat integratie en participatie betreft, hebben personen met een handicap in eerste instantie goed advies nodig. Integratie is daadwerkelijk van vitaal belang zijn, en of het nu gaat om de bevordering van de mobiliteit, van het vermogen om te communiceren of van de autonomie in het kader van de dagelijkse activiteiten, het is essentieel dat de betrokkene de beste keuze maakt in functie van zijn of haar financiële draagkracht.
15. De ROPH en ARPH betreuren dat de personen niet altijd over de gepaste informatie beschikken om op het juiste moment de juiste keuze te maken wat betreft integratie en participatie.

Illustratie

16. Uitgaand van de vaststelling dat oogartsen niet altijd over de nodige kennis beschikken om personen met een visuele handicap het beste advies te geven, werd een werkgroep opgericht met de verantwoordelijken van de beroepsopleiding voor oogartsen.
17. Het concrete resultaat van deze werkgroep is dat elke student oogheelkunde voortaan 15 dagen opleiding volgt ofwel bij de Brailleliga, ofwel in een revalidatiecentrum.

Aanbevelingen

1. De bevoegde overheden moeten zorgen voor een correcte financiering van de begeleidingsdiensten en –structuren om de ontwikkeling van de zelfstandigheid van elke persoon met een handicap dankzij de ondersteuning door gekwalificeerde professionals te bevorderen.
2. De bevoegde overheden moeten toezien op de regelmatige bijscholing van de professionele dienstverleners die instaan voor het verstrekken van advies aan personen met een handicap over de mogelijkheden inzake integratie en/of participatie.
3. De bevoegde overheden moeten de systemen in verband met het persoonlijk assistentiebudget blijven ontwikkelen en financieren om elke persoon met een handicap in staat te stellen ervan gebruik te maken in functie van de eigen behoeften en volgens de eigen keuze.
4. De bevoegde overheden moeten de criteria voor de tenlasteneming van de kosten van braces uitbreiden.
5. De bevoegde overheden moeten werk maken van een tarifieringssysteem dat aan fabrikanten van elektronische rolstoelen worden opgelegd zodat de gebruiker over het materiaal kan beschikken dat hij of zij effectief nodig heeft.
6. De bevoegde overheden moeten het nodige doen opdat mensen ouder dan 65 de aangepaste middelen zouden blijven ontvangen die hen in staat stellen zelfstandig te leven en zelf keuzes te maken.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 27 : Werk en werkgelegenheid

1. De Belgische wetgeving inzake tewerkstelling is één van de meest veelomvattende ter wereld. Ze garandeert de werknemer en de werkgever een hoog beschermingsniveau. De garanties gelden ook voor werknemers met een handicap, zowel op de algemene arbeidsmarkt als op de "beschutte" arbeidsmarkt.
2. Deze realiteit neemt niet weg dat personen met een handicap toch op vele obstakels stuiten als het op tewerkstelling aankomt.
3. In het federale België zijn hoofdzakelijk de gefedereerde entiteiten bevoegd voor "tewerkstelling".

Een arbeidsmarkt die weinig openstaat voor personen met een handicap

4. De ROPH en de ARPH stellen vast dat het arbeidsmilieu in België niet echt openstaat voor personen met een handicap.
5. Wanneer een personeelsverantwoordelijke een werknemer of zelfs een stagiaire, moet aanwerven, zal hij over het algemeen de voorkeur geven aan een persoon zonder handicap en niet aan een persoon met een handicap, zelfs wanneer de betrokkene even bekwaam of zelfs bekwaamer is. Vooroordelen vormen het belangrijkste struikelblok: te vaak focussen bedrijven op de handicap en kijken ze niet naar de reële competenties van de kandidaat.
6. Op dit vlak is de wetgeving inzake "gelijkheid van kansen" op zich een ontoereikend instrument. Het is te moeilijk om er gebruik van te maken in geval van niet-aanwerving wegens een handicap omdat het moeilijk is om de nodige bewijzen aan te brengen ²⁵².
7. Concreet dient te worden vastgesteld dat de werkgevers, de collega's en zelfs de sociale partners zich niet voldoende bewust zijn van de handicaprealiteit en de economische en sociale noodzaak om werknemers met een handicap tewerk te stellen in hun bedrijf.

Een bovenmaats werkloosheidspercentage

8. De ROPH en de ARPH stellen vast dat de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap globaal genomen laag is : het blijft voor personen met een handicap moeilijk om hun weg te vinden naar de arbeidsmarkt.
9. De laatste statistieken met betrekking tot de tewerkstelling van personen met een handicap dateren van 2002 ²⁵³. Deze statistieken zijn sindsdien niet meer bijgewerkt. Ze leren ons dat de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap 42,5% bedraagt, tegenover 63,4% voor personen zonder handicap.

²⁵² Zie Art. 5 – Gelijkheid en non-discriminatie

²⁵³ CGKR, 2012. Studies : De diversiteitsbarometer Werk, blz.151-tabel 13:

<http://www.diversiteit.be/diversiteit/files/File/Barometer/Werk/NL/De%20diversiteitsbarometer%20Werk.pdf>

10. In 2012 heeft het CGKR de resultaten van zijn 'Diversiteitsbarometer Werk' voorgesteld : de werkzaamheidsgraad van personen met een handicap ligt op 34,6% (anno 2011) en ligt 22 procentpunten verwijderd van de werkzaamheidsgraad van personen zonder handicap ²⁵⁴.
11. Bovendien geven de beschikbare statistische gegevens geen precieze indicatoren per type handicap, per geslacht, per type van tewerkstelling, ... Deze gebrekkige statistieken maken het dan ook moeilijk om de situatie correct te evalueren en een doeltreffend beroepsintegratiebeleid uit te stippelen voor personen met een handicap ²⁵⁵.
12. Op niveau van de deelgebieden is een brede waaier aan maatregelen ingevoerd om het tewerkstellingsniveau van personen met een handicap te verhogen . Deze maatregelen koppelen positieve en stimulerende acties aan de bescherming tegen discriminatie in alle stadia van de tewerkstelling aan.
13. De ROPH en ARPH kunnen enkel vaststellen dat deze maatregelen hoegenaamd niet volstaan: de tewerkstellingsgraad bij personen met een handicap blijft te laag in verhouding tot de algemene tewerkstellingsgraad.

De aanwerving van personen met een handicap

14. In het beroepsleven van een persoon die op een bepaald ogenblik met een handicap wordt geconfronteerd is de aanwerving of de terugkeer naar de arbeidsmarkt steeds een cruciaal moment. Op dat moment gebeurt alles. Op dat moment loopt de persoon met een handicap ook het grootste risico om gezien te worden als een handicap in plaats van een competente arbeidskracht die in staat is de taken op zich te nemen die in de functiebeschrijving zijn opgenomen.
15. De arbeidsbemiddeling voor personen met een handicap wordt georganiseerd op het gewestelijke niveau. Er is een wezenlijk verschil tussen enerzijds het Vlaams Gewest en anderzijds het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Vlaams Gewest

16. In Vlaanderen wordt de arbeidsbemiddeling voor personen met een handicap sinds 2003 georganiseerd door de algemene arbeidsbemiddelingsdienst voor alle werkzoekenden : Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB). Er wordt dus een inclusielogica gevolgd, wat lovenswaardig is op conceptueel niveau.
17. Deze evolutie is voorgesteld als een inclusielogica. De ROPH en ARPH willen benadrukken dat deze inclusielogica inzake tewerkstelling een lovenswaardig doel is en dat meer inclusie de Belgische maatschappij in haar totaliteit ten goede zal komen.

²⁵⁴ CGKR, 2012. Studies : Samenvatting Diversiteitsbarometer Werk, blz.8-10:
<http://www.diversiteit.be/diversiteit/files/File/Barometer/Werk/NL/Samenvatting%20Diversiteitsbarometer%20Werk.pdf>

²⁵⁵ CGKR, 2012. Studies : De diversiteitsbarometer Werk, blz. 89:
<http://www.diversiteit.be/diversiteit/files/File/Barometer/Werk/NL/De%20diversiteitsbarometer%20Werk.pdf>

18. De inclusielogica mag evenwel niet worden gebruikt om andere doelstellingen te halen dan de inclusie zelf. Helaas blijkt de reële doelstelling niet meer inclusie maar loonbesparingen te zijn geweest.
19. Een reële inclusiegerichte aanpak brengt kosten met zich mee, die in feite een investering vormen met als doel om op termijn de tewerkstellingsgraad te verbeteren. Helaas gaat de opnemng van werkzoekenden met een handicap bij de VDAB op dit moment niet gepaard met specifieke maatregelen voor een reële inclusie.
20. In een dergelijk model wordt geen rekening meer gehouden met de reële noden van de personen met een handicap: zij verdwijnen in de massa en doen er niet meer toe.
21. De ROPH en ARPH stellen dan ook vast dat deze aanpak tot gevolg heeft dat de personen met een handicap als het ware verdrinken in de veel grotere groep van "personen met een tewerkstellingshandicap", een groep die veel groter is dan de werkzoekenden met een handicap in strikte zin.

Illustratie

22. Het Opleidingscentrum van de Brailleliga werkt sedert tientallen jaren volgens een inclusielogica. Daartoe organiseert zij specifieke opleidingen voor haar doelpubliek. Om dichterbij de leefomgeving van de betrokken personen te staan, werd voor sommige opleidingen gekozen voor een gedecentraliseerde aanpak. De Brailleliga bood een specifieke opvolging aan voor een zeer specifiek publiek. 23. Wegens de budgettaire beperkingen naar aanleiding van de onderbrenging bij de VDAB kan een dergelijke gepersonaliseerde opvolging niet meer. Decentralisatie wordt onmogelijk, de personen in kwestie worden minder goed begeleid, hun kansen op inschakeling op de arbeidsmarkt slinken. Hier schort dus niets aan de logica, wel aan de financiering.

Waals Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest

24. In het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de arbeidsbemiddeling voor personen met een handicap een specifieke bevoegdheid gebleven van het Waals agentschap voor de integratie van personen met een handicap (Agence Wallonne pour l'Intégration des Personnes Handicapées – AWIPH) en de dienst Phare.
25. In deze twee gewesten wordt dus geen inclusielogica gevolgd, aangezien het hier gaat om een gespecialiseerde structuur die specifiek focust op de handicapsituatie.
26. Een van de grote problemen in het Waals en het Brussels Gewest heeft te maken met het feit dat tewerkstelling en beroepsopleiding onder verschillende overheidsniveaus vallen. Werk valt immers onder de gewesten, terwijl beroepsopleiding een bevoegdheid is van de Franse Gemeenschap.
27. Op het terrein maakt dit het werk zeer ingewikkeld, met tijdverlies en minder efficiëntie als gevolg. Het probleem is dat de twee onvoldoende op elkaar zijn afgesteld.

Een globale onder-investering

28. Ongeacht of de gewesten arbeidsbemiddeling voor personen met een handicap inclusief of niet-inclusief aanpakken, stellen de ROPH en de ARPH vast dat de resultaten op het vlak van beroepsintegratie over het algemeen onvoldoende blijven. In beide gevallen worden de doelstellingen niet gehaald door een gebrek aan middelen.

Weinig bewustmaking in de bedrijfswereld

29. De ROPH en ARPH stellen vast dat de ondernemingswereld (zowel de overheidssector als de privésector) en zijn actoren (werkgevers, werknemers, vakorganisaties) zich bijzonder weinig bewust zijn van de realiteit van personen met een handicap, de competenties die personen met een handicap hebben en de kans op tewerkstelling die personen met een handicap moeten krijgen.
30. Er blijven grote vooroordelen bestaan bij selectie- en wervingsverantwoordelijken: op het moment van aanwerving kunnen ze hun beslissing zeer moeilijk objectiveren. Die beslissing mag enkel gebaseerd zijn op de overeenstemming tussen de functiebeschrijving en de capaciteiten van de kandidaten.

Bescherming van de persoon met een handicap in elke fase van de tewerkstelling

31. De antidiscriminatiebepaling met betrekking tot tewerkstelling is een federale maatregel ²⁵⁶. Aangezien werk een geregionaliseerde bevoegdheid is, werd zij aangevuld met gewestelijke decreten ²⁵⁷.
32. Tot op vandaag konden deze wetten worden ingeroepen om een aantal wantoestanden inzake de toegang tot arbeid recht te zetten en/of om personen met een handicap aan het werk te houden. De ROPH en ARPH stellen echter vast dat ze in heel wat gevallen niet doeltreffend kunnen worden toegepast. Bij conflicten in het kader van een tewerkstelling of bij ontslag is het immers bijzonder moeilijk te bewijzen dat er sprake is van discriminatie.
33. Daarom willen de ROPH en ARPH erop hameren dat de samenwerking tussen de vakorganisaties, de ROPH en de ARPH systematischer zou moeten gebeuren om de beroepsinschakeling van de personen met een handicap te kunnen waarborgen. In dit geval was men er niet van op de hoogte dat dit thema aan bod zou komen tijdens het sociaal overleg georganiseerd door de bevoegde overheden.

²⁵⁶ Antidiscriminatiewet van 2007.

²⁵⁷ Deze wetgevingen zijn beschikbaar via de website van het CGKR:
<http://www.diversiteit.be/overzicht-van-de-antidiscriminatiewetgeving>

Doorstroming van het aangepast onderwijs naar tewerkstelling

34. De doorstroming van het onderwijs naar tewerkstelling is een kritisch moment in het leven van elke jongvolwassene.

Nood aan begeleiding

35. Omdat het voor personen met een handicap moeilijker is om werk te vinden dan voor personen zonder handicap, is een doeltreffende en professionele begeleiding bij hun beroepsoriëntering en hun integratie in het actieve leven van essentieel belang. Deze begeleiding moet aangepast zijn aan de handicap en in handen zijn van personen die vertrouwd zijn met de handicap.
36. Personen met een handicap kunnen thans dergelijke begeleiding krijgen wanneer ze het onderwijs verlaten. Vaak zit er echter een lange periode tussen de uitstroom uit het onderwijs en het begin van de begeleiding. De ROPH en de ARPH vinden deze situatie nadelig, want hoe meer tijd er verstrijkt, hoe moeilijker het wordt om werk te vinden: verlies van het sociaal netwerk, verlies van vaardigheden, ...

Illustratie

37. Proefproject "Tremplin pour demain" van de begeleidingsdienst "L'Exception": begeleiding vanaf de leeftijd van 16 jaar in de bijzondere onderwijsstructuren in Waals-Brabant ²⁵⁸.
38. Proefproject "Préparer activement son entrée dans la vie adulte", AFRaHM – Waals Gewest ²⁵⁹.

Lage basisscholing

39. De gewone arbeidsmarkt werkt thans op basis van diploma's, ongeacht het soort werk. Die situatie moet worden aangepast aan de scholingsrealiteit.
40. Proportioneel hebben veel personen met een handicap die op de arbeidsmarkt komen een relatief lage scholingsgraad. Dat is in het bijzonder te wijten aan het feit dat het buitengewoon onderwijs geen kwalificerende diploma's uitreikt ²⁶⁰. Personen met een handicap die buitengewoon onderwijs hebben gevolgd, worden dus feitelijk uitgesloten uit de arbeidsmarkt of krijgen enkel toegang tot werk voor ongeschoolden.
41. Bovendien hebben jongeren die uit het buitengewoon onderwijs komen vaak een achterstand op het vlak van taalbeheersing, wiskunde en algemene cultuur. Die achterstand kan bijzonder groot zijn voor doven.
42. Veel kinderen en adolescenten volgen dus jarenlang onderwijs dat hen in feite geen kwalificatie oplevert. De ouders die zich het meest bewust zijn van die realiteit proberen dan ook hun kind met een handicap in de richting van het algemeen onderwijs te oriënteren.

²⁵⁸ http://www.exceptionasbl.be/attachments/File/Triptyque_16-25_derni_re_corr_LZ.pdf

²⁵⁹ <http://ententecarolo.be/dossier74f.html>

²⁶⁰ Cf. Art.24 - Onderwijs

Waals Gewest

43. In het Waals Gewest werd het project "CAA" opgestart ('Compétences Acquisées Antérieurement' – Eerder verworven competenties) ²⁶¹. Het doel van dit project is de competenties te erkennen die bijvoorbeeld tijdens vrijwillige activiteiten zijn verworven. Jammer genoeg willen veel personen met een handicap niet meestappen in dit proces wegens het gebrek aan redelijke aanpassingen op het vlak van de erkenningsprocedures.

Gebrek aan gespecialiseerde en aan begeleidende beroepsopleidingen

44. De behoeften op vlak van tewerkstelling met betrekking tot de situatie van personen met een handicap hebben enkel te maken met de organisatie van de toegankelijkheid en de sensibilisering van de tewerkstellingsactoren.
45. Om personen met een specifieke handicap optimaal in de gewone tewerkstellingsstructuren te kunnen integreren, moeten zij echter een gespecialiseerde beroepsopleiding kunnen genieten.
46. Die opleiding moet in de nodige mate worden aangevuld met een regelmatige gespecialiseerde begeleiding. Jammer genoeg stellen de ROPH en de ARPH vast dat bepaalde begeleidingsstructuren thans onvoldoende gesubsidieerd en gecoördineerd worden.
47. Bovendien is de toekenning van deze subsidies afhankelijk van strenge tewerkstellingscriteria. Anderzijds zijn de evaluatiecriteria doorgaans te strikt voor de reële situatie van personen met handicap. Gezien de wanverhouding tussen de verhoogde eisen wat de doelstellingen betreft en de verminderde middelen die worden toegekend, is een dergelijke aanpak niet gepast.
48. De zwaktes op dit vlak laten zich nog sterker voelen voor bepaalde types van handicaps en in het bijzonder voor doven en personen met een cognitieve handicap.
49. Zo kunnen doven in het Waals Gewest slechts in één van de 13 door het AWIPH gesubsidieerde opleidingscentra een beroepsopleiding volgen.
50. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er geen aangepast opleidingscentrum voor doven, er is enkel een cursus "Frans – alfabetisering".

Toegang tot voortgezette opleidingen

51. Ook de toegang tot voortgezette opleidingen en in het bijzonder tot opleidingen georganiseerd binnen een onderneming is volgens de ROPH en ARPH problematisch.
52. De organisatie van deze opleidingen vergt vaak aanpassingen in functie van de situatie van sommige personeelsleden. In deze aanpassingen wordt niet altijd voorzien, wat leidt tot discriminatie van de betrokkenen ten aanzien van

²⁶¹

http://www.dri.cfwb.be/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&file=fileadmin/sites/dri/upload/dri_supe_r_editor/dri_editor/documents/Publications/Rapport_conjoint_2010_E_F2010.pdf&hash=31e80edb39c2750d9a85c4ea14e92a0f39d7a3db

de andere werknemers, die de opleiding rechtstreeks kunnen volgen zonder te moeten terugvallen op een "intercollegiale" cursus.

53. Dit soort obstakels stelt zich in het bijzonder bij mensen met gehoorproblemen die in eerste instantie gebarentaal gebruiken. Gebarentolken en pedagogische begeleiders die gebarentaal kennen zijn op dit terrein dan ook knelpuntberoepen. Werknemers moeten de voortgezette opleidingen dan ook in optimale omstandigheden kunnen volgen.

Illustratie

54. Voor het opstarten van een alternerende opleiding slagerij (2 jaar) werd bij verschillende instellingen gezocht naar een pedagogisch begeleider. Een paar passages uit de antwoorden:

55. Ter attentie van mevrouw X. van de SAREW [*'Service d'aide à la recherche d'un emploi'*]

Mevrouw,

Zoals wij u tijdens verschillende telefonische gesprekken reeds hebben medegedeeld kan de SISW niet systematisch en regelmatig voorzien in tolken voor de lessen van de heer K. Aangezien deze op dinsdag en donderdag worden gegeven, kunnen wij geen regelmatige en voortdurende dienstverlening waarborgen.

Regelmaat en continuïteit zijn immers twee essentiële criteria van een kwaliteitsvolle professionele tolkenpraktijk. Half werk schaadt de belangen van de student. Om die reden hebben wij u laten weten dat wij geen mensen ter beschikking kunnen stellen.

Wij zullen u zeker iets laten weten wanneer zich een oplossing aandient, hetzij binnen de SISW, hetzij extern.

Wij betreuren deze situatie en stellen alles in het werk om het personeelsbestand van de SISW uit te breiden en in goede omstandigheden aan de vraag tegemoet te kunnen komen.

Dank voor uw begrip.

Hoogachtend

From: SISW

Date: 2011/5/10

Subject: gebarentolk voor de heer K.

To: SAREW

Geachte mevrouw,

Hartelijk dank voor uw vraag om een gebarentolk voor de theoretische lessen van de opleiding slagerij van de heer K. Helaas kunnen wij u niet helpen.

Op dit ogenblik hebben wij onvoldoende tolken om de regelmatige dienstverlening te bieden die dit soort aanvragen vereist. Wij zijn dus genoodzaakt er niet op in te gaan, maar stellen alles in het werk om deze problemen op middellange termijn het hoofd te bieden. Wij zijn ons ervan bewust dat dit nadelig is voor de opleiding van de heer K en wij betreuren dit.

De inactiviteitsvallen wegwerken

56. Het begrip "rem op de tewerkstelling" slaat op de situatie waarin een werkloze verkeert die uit tewerkstelling onvoldoende loon kan halen om de kosten en andere verplichtingen te compenseren die voortvloeien uit een tewerkstelling.
57. De HNRPH stelt vast dat personen met een handicap bang zijn voor tewerkstelling, en wel om twee redenen:
- Het verschil tussen inkomsten uit arbeid en de tegemoetkoming is te klein
 - Personen met een handicap die hun werk verliezen en een vervangingsinkomen ontvangen, verliezen ook hun integratietegemoetkoming ²⁶².
58. Voor de NHRPH moet er een integratietegemoetkoming komen die niet afhangt van het inkomen en moet tegelijk worden gezorgd voor voldoende spanning naar boven toe tussen de inkomsten uit arbeid en de inkomensvervangende tegemoetkoming. Het is voor de NHRPH onaanvaardbaar dat de inkomensvervangende tegemoetkoming onder de armoedegrens ligt.

Tewerkstellingsquota voor personen met een handicap

59. Tewerkstellingsquota voor personen met een handicap zijn bedoeld om alle ondernemingen met meer dan x werknemers te verplichten een bepaald percentage werknemers met een handicap in dienst te nemen.
60. Tot nu toe legt de Belgische regelgeving enkel tewerkstellingsquota voor personen met een handicap op in de overheidssector, niet in de privésector.

De quota in de overheidssector

61. De tewerkstellingsquota in de overheidssector zijn vastgelegd in de wet en de gewestelijke decreten en gelden voor de federale, gewestelijke en de plaatselijke overheidsniveaus.
62. De gewestelijke regelgevingen verschillen enigszins op het vlak van modaliteiten en percentages. Voor de ROPH en de ARPH schieten al deze regelgevingen echter tekort wat de uitvoering ervan betreft: de in de regelgeving vastgelegde quota worden zeer zelden behaald door de betrokken administraties.
63. Op het gemeentelijk niveau wordt de berekening van de quota ook vertekend door het feit dat veel beroepen ervan vrijgesteld zijn: leden van de politie, brandweer, verpleegkundige, maatschappelijk assistenten, ... Daardoor is het moeilijker om de voorziene quota te behalen.
64. Op het niveau van het Franse en het Duitstalige onderwijs zijn er thans geen tewerkstellingsquota voor personen met een handicap.
65. Volgens de ROPH en de ARPH moeten de quota beschouwd worden als een middel om te komen tot een sterker diversiteitsbeleid in de dienstverlening.

²⁶² Cf. Art.28 – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

66. In het openbaar ambt worden betrekkingen toegewezen aan de hand van vergelijkende examens of aanwervingsexamens. In de loop van de laatste 10 jaar zijn deze procedures met redelijke aanpassingen toegankelijk gemaakt voor personen met een handicap.
67. Het is echter niet zo dat alles perfect is. Zo stellen de ROPH en de ARPH vast dat uiteindelijk slechts zeer weinig personen met een handicap daadwerkelijk worden aangeworven, ook al zijn ze geslaagd voor een examen.
68. Wat betreft de niveaus waar de federale en gewestelijke regelgevingen van toepassing zijn, klagen de ROPH en de ARPH erover dat de BCAPH²⁶³ niet de toepassing vragen van de wettelijk bepaalde sancties omdat zij een positieve aanpak wil ontwikkelen. Zij betreurt evenzeer dat een regelgeving zonder stok achter de deur over het algemeen niet wordt toegepast.
69. Een ander probleem dat de ROPH en de ARPH regelmatig met de vinger wijzen is dat wanneer de quota zijn behaald en personen met een handicap daarna hun job verlaten, er geen nadere regels bestaan voor de heraanvulling van de quota.
70. Bovendien gaat het hier om globale en dus "bevroren" quota; wanneer ze gehaald zijn, zullen ze niet worden overgeschreden.
71. De ROPH en de ARPH vinden dat het buiten het federale overheidsniveau ontbreekt aan een coördinatie- en overlegstructuur waarbij de representatieve verenigingen van personen met een handicap worden betrokken en die beschikt over een duidelijk mandaat en afdoende actiemiddelen met betrekking tot de realisatie van de quota.

De quota in de privésector

72. In tegenstelling tot andere lidstaten van de Europese Unie, gelden er in België geen tewerkstellingsquota voor personen met een handicap in de privésector.
73. Alle Belgische gewesten hebben gekozen voor een stimulerende aanpak met betrekking tot de tewerkstelling van personen met een handicap.

Werken in de beschutte sector

74. Naast de overheidssector en de privésector is er ook de zogenaamde "beschutte sector". Hoewel beroepsintegratie in de normale arbeidsmarkt de voorkeur geniet, zijn de ROPH en de ARPH van mening dat het gaat om een sector die zijn nut heeft in het Belgische tewerkstellingslandschap.
75. Op dit vlak betreuren de ROPH en de ARPH dat er in het Waals Gewest drie grote remmen zijn:
- Het aantal gesubsidieerde tewerkstellingen in ondernemingen voor aangepast werk (OAW)²⁶⁴ is streng gelimiteerd door een moratorium. Voor een dergelijk bedrijf is het dan ook onmogelijk meer personen met een handicap aan te werven zonder financiële steun van de overheid.

²⁶³

http://www.fedweb.belgium.be/nl/over_de_organisatie/over_de_federale_overheid/missie_visie_waar_den/gelijke_kansen_en_diversiteit/personen_met_handicap/carph/

²⁶⁴ In het Waals Gewest is het begrip "beschutte werkplaats" vervangen door het begrip "onderneming voor aangepast werk"

Dit betekent uiteraard niet dat een OAW dit niet zou kunnen doen met eigen middelen, maar we stellen vast dat dit slechts zeer zelden gebeurt.

- Deeltijds werk wordt in bedrijven voor aangepast werk op dezelfde manier geboekt als voltijds werk, wat niet bevorderlijk is voor de toepassing ervan. Dit is toch wel paradoxaal en beperkend: bepaalde personen met een handicap kampen bv. met een verhoogde vermoeidheid en zouden goed kunnen functioneren in een het kader van een deeltijdse betrekking.
- Het gebrek aan een beleid dat de overheden stimuleert om overheidsopdrachten toe te kennen aan OAW. De Europese richtlijn inzake overheidsopdrachten 265 bepaalt nochtans dat een overheid kan afwijken van het principe van de "laagste bieder" als het de bedoeling is om de opdracht toe te vertrouwen aan een OAW of een onderneming die personen met een handicap tewerkstelt.

Werk en sociale inclusie

76. Werk blijft een geschikte weg naar sociale inclusie.
77. Vele personen met een handicap hebben kennis en vaardigheden die kunnen bijdragen tot de ontwikkeling van onze maatschappij. De vooroordelen, de crisis die graag als excuus wordt gebruikt en het gebrek aan redelijke aanpassingen maken de toegang tot werk onmogelijk voor de meeste personen met een handicap.
78. Andere personen hebben om dezelfde redenen nooit toegang gehad tot opleidingen waarmee ze terecht kunnen op de arbeidsmarkt.
79. Iemand die geen toegang heeft tot werk moet ook leven met een tegemoetkoming voor personen met een handicap of een werkloosheidsuitkering als inkomen. De gevolgen daarvan beperken zich echter niet enkel tot het financiële aspect.
80. Het betekent ook dat de persoon geen sociaal netwerk op het werk kan uitbouwen, dat hij niet het gevoel heeft dat hij zichzelf kan ontplooien, dat hij niet het gevoel heeft dat hij bijdraagt aan de ontwikkeling van de maatschappij en dat hij niet het gevoel heeft dat hij op gelijke voet kan deelnemen aan de consumptiemaatschappij, wat tegenwoordig als de enige maatstaf voor sociaal succes wordt gezien 266.
81. De gevolgen beperken zich ook niet tot enkel de persoon met een handicap zelf. In duizenden Belgische gezinnen hebben de naaste familieleden van personen met een handicap het niet alleen financieel maar ook sociaal moeilijk, omdat zij zich op hun beurt vaak genoodzaakt zien om minder te gaan werken of te stoppen met werken om de persoon met een handicap bij te staan.

²⁶⁵ Richtlijn 2004/18/CE

²⁶⁶ Cf. Art.28 - Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

Aanbevelingen

1. Een echt beroepsintegratiebeleid voor personen met een handicap ontwikkelen en harmoniseren.
2. Structuren invoeren voor de coördinatie van het beleid van de gewesten, de gemeenschappen en plaatselijke overheden om tot een beleid te komen dat tewerkstellingsvallen voorkomt.
3. De verenigingen ondersteunen in hun begeleidende rol bij het zoeken naar en het behouden van werk.
4. De ondernemingen ondersteunen bij de aanwerving van personen met een handicap en niet enkel met compensatiemaatregelen, maar ook en vooral met stimulerende maatregelen.
5. De sociale voorwaarden waaronder PH in ondernemingen werken, mogen niet op het spel worden gezet. "Tewerkstelling van PH: ja, maar onder goede voorwaarden."
6. Discriminerende houdingen bij de aanwerving en tijdens de volledige loopbaan van de werknemer bestrijden.
7. De verplichtingen inzake de aanwerving van personen met een handicap in overheidsdiensten doen naleven en de regelgeving in die zin aanpassen in de gewesten of gemeenschappen waar dit nog niet van toepassing is.
8. Personen met een handicap de nodige informatie geven op het sleutelmoment van de verplichte uitstroom uit het onderwijs, zodat ze met kennis van zaken keuzes kunnen maken.
9. De overheden moeten de OAW's de mogelijkheid geven om mee te dingen naar overheidsopdrachten. De OAW's zouden op dat vlak over de nodige competenties moeten kunnen beschikken.
10. De bevoegde overheden moeten zorgen voor de coördinatie van de bevoegdheden: over de tewerkstelling van personen met een handicap mag niet enkel worden nagedacht in het kader van de integratie van personen met een handicap.
11. De bevoegde overheden moeten aan de hand van campagnes alle actoren uit de bedrijfswereld sensibiliseren voor de tewerkstelling van personen met een handicap.
12. Quota: er ontbreekt ook nog iets in de regelgeving. Het gaat om een globaal quotum, en zelfs wanneer het wordt gehaald, dreigt het gevaar dat er gedurende jaren geen nieuwe personen met een handicap worden aangeworven. Zou er naast de globale quota ook geen jaarlijks verplicht aanwervingspercentage moeten worden opgelegd ?

[Terug Inhoud](#)

Artikel 28 : Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

1. België staat geregistreerd als land dat deel uitmaakt van het "koppeloton" in het landenklassement opgesteld op basis van de menselijke ontwikkelingsindex (HDI) die wordt gepubliceerd door het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP) ²⁶⁷.
2. Dat betekent echter nog niet dat de situatie van personen met een handicap in België idyllisch te noemen is wat betreft de levensstandaard en sociale bescherming. Alle gegevens moeten immers worden geanalyseerd binnen de eigen context.

De levensstandaard in België

3. De levensstandaard wordt bepaald door de inkomsten waarover iemand beschikt om te leven. Op dit niveau is de levensstandaard van het merendeel van de Belgische burgers afhankelijk van de inkomsten uit werk.
4. Een bepaald aantal personen met een handicap beschikt over een arbeidsovereenkomst die hen een voldoende inkomen oplevert om te voorzien in hun behoeften. Deze personen zouden dus een levensstandaard hebben die vergelijkbaar is met personen die een gelijkaardig loon verdienen ²⁶⁸.
5. In de praktijk gaat het er echter anders aan toe: De levensstandaard van een persoon met een handicap lijkt echter niet op die van een persoon die niet wordt geconfronteerd met een handicap en een identiek loon ontvangt. Want leven met een handicap in België impliceert bijkomende kosten ²⁶⁹.
6. Daarenboven moeten we hier ook herhalen dat de arbeidsmarkt niet aan iedere burger een job kan geven. Vandaar dat de tewerkstellingsgraad van personen met een handicap heel wat lager ligt dan die bij de groep van valide personen: de tewerkstellingsgraad van personen zonder handicap ligt op ongeveer 65% ²⁷⁰, terwijl die bij personen met een handicap tussen de 30 en de 40% wordt geraamd, afhankelijk van de bronnen ²⁷¹.
7. Daarom heeft de Belgische sociale wetgeving een werkloosheidssysteem op poten gezet voor personen die wel arbeidsgeschikt zijn, maar geen kans krijgen op de arbeidsmarkt. Daarnaast is er ook een systeem van uitkeringen voor gehandicapten opgezet voor die personen waarvoor geen plaats is op de

²⁶⁷ Human development report : Sustainability and equity : a better future for all , New-York, 2011.
(http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2011_en_summary.pdf)

²⁶⁸ Om de persoon in staat te stellen in te staan voor deze extra kosten, heeft de wetgeving een integratietegemoetkoming voorzien (cf. punt 1.c)

²⁶⁹ Actes de la journée d'étude 'Altéo' sur l'emploi des personnes handicapées, 11 mai 2011, Ciney. Une politique de diversité est-elle possible avec des pièges à l'emploi?, Brussel, 2011, blz.13 : "...voor een persoon met een handicap van categorie 3 of meer bedraagt het verschil in koopkracht in verhouding tot een valide persoon die precies hetzelfde werk doet, al 400€ netto per maand."
(http://www.alteoasbl.be/IMG/pdf/Alteo_-_Actes_Journee_Emploi.pdf)

²⁷⁰ http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/arbeid_leven/werk/relatief/

²⁷¹ <http://www.senate.be/www/?Mival=/publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=4&NR=420&VOLGNR=1&LANG=nl>

arbeidsmarkt omwille van hun handicap en die geen recht hebben op een werkloosheids- of invaliditeitsuitkering, of er één ontvangen die lager is dan de inkomensgrens ²⁷².

8. In de wet van 27 februari 1987 worden de modaliteiten vastgelegd voor de toekenning van deze uitkeringen voor gehandicapten. Op 01/04/2013 ontvingen 316.828 personen een uitkering in het kader van deze wet. De levensstandaard van die 316.828 personen komt overeen met het bedrag dat ze ontvangen in het kader van deze uitkeringen, hetzij in totaliteit, hetzij als aanvulling op een andere bron van inkomsten.

Het systeem van de uitkeringen garandeert noch autonomie, noch een behoorlijke levensstandaard

Algemene opmerkingen

9. Het systeem van de uitkeringen voor gehandicapten behoort tot de bevoegdheid van de federale overheid. Het omvat drie uitkeringen waarop de persoon met een handicap aanspraak kan maken in functie van zijn situatie inzake inkomen en autonomie.
10. Op 1 april 2013 waren de uitkeringen in België een onmisbare bron van inkomsten voor 316.828 personen met een handicap. Maar aangezien deze uitkeringen residuair zijn en enkel worden toegekend na een onderzoek naar het inkomen, kunnen we ervan uitgaan dat een groot deel van deze groep van de bevolking onder de armoedegrens leeft.
11. In totaal stellen de ROPH en de ARPH helaas vast dat dit systeem voor een aanzienlijk aantal personen met een handicap niet de mogelijkheid biedt om een toereikende autonomie te realiseren. Erger nog: het verhindert niet dat een aanzienlijk aantal personen met een handicap onder de armoedegrens leeft.
12. De studie 'Handilab', die werd aangevraagd door de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid en werd gevoerd door een team van onderzoekers van de Katholieke Universiteit Leuven, heeft aldus de armoedesituatie aangetoond waarin bijna 40% van de bevolking in België die een uitkering voor gehandicapten ontvangt, leeft: met andere woorden, 39,3% heeft een inkomen dat onder de Europese armoedegrens ligt, tegenover 14,6% van de totale Belgische bevolking ²⁷³.
13. De ROPH en de ARPH willen echter ook benadrukken dat de wetgeving betreffende de uitkeringen al van meer dan 20 jaar geleden dateert. In de loop der jaren is deze wetgeving al talrijke malen gewijzigd. En die wijzigingen zijn niet altijd op elkaar afgestemd: het geheel is dan ook eerder onsamenhangend, complex en ondoorzichtig geworden voor de doelgroep.
14. De ROPH en ARPH houden er ook aan te benadrukken dat de termijnen voor de verwerking van de aanvraagdossiers voor een uitkering voor gehandicapten veel te lang zijn, waardoor deze personen in erg moeilijke situaties terechtkomen wat betreft het inkomen.

²⁷² Wet van 27 februari 1987

²⁷³ Samenvatting van de ontwerpstudie 'Handilab'. Sociaaleconomische positie van personen met een handicap en effectiviteit van de uitkeringen voor personen met een handicap, Leuven, 2012, blz.18: http://www.belspo.be/belspo/organisation/Publ/pub_ostc/agora/ragkk154samenv_nl.pdf

15. Sommige personen met een handicap, tot slot, krijgen te maken met problemen bij de medische beoordeling van hun specifieke handicap ²⁷⁴.

Inkomensvervangende tegemoetkoming

16. Zoals de naam aangeeft, is de inkomensvervangende tegemoetkoming bedoeld ter vervanging van het inkomen waarop de persoon met een handicap aanspraak had kunnen maken, indien hij/zij zich had kunnen integreren op de gewone arbeidsmarkt.
17. De inkomensvervangende tegemoetkoming stelt de begunstigde ervan niet in staat te leven als een burger met een behoorlijk inkomen. Die persoon moet dan ook afzien van een bepaald aantal uitgaven die binnen de Belgische sociaaleconomische context beschouwd kunnen worden als onmisbaar om een waardig leven te kunnen leiden.

Illustratie

18. In 2010 hebben KVG en VFG, de twee organisaties die de meeste personen met een handicap in Vlaanderen vertegenwoordigen, de handen in elkaar geslagen met de Universiteit van Antwerpen om een groot onderzoek te doen naar de inkomsten van personen met een handicap, alsook naar de invloed van het inkomensniveau van personen met een handicap op hun toegang tot de gezondheidszorg ²⁷⁵.

19. 18. Uit de verkregen resultaten is met name gebleken dat het aantal personen met een handicap die onder de armoedegrens leven, 24,8% bedraagt in de groep van de respondenten ²⁷⁶ en dat 30,4% van de personen met een handicap besluit bepaalde uitgaven op het vlak van gezondheid niet te doen: naar de tandarts gaan, optische hulpmiddelen aanschaffen (bril, lenzen), naar de huisarts gaan, psychologische hulp vragen ...
20. Deze situatie is niet beter in het Waalse Gewest en in het Brusselse Gewest. Uit een iets oudere studie die in 2005 werd gerealiseerd door de 'Association Socialiste de la Personne Handicapée' (ASPH) is duidelijk gebleken dat personen met een handicap die de hoogste vervangingsuitkering ontvingen, beschikten over een bedrag van 735,27 € per maand, terwijl het inkomen voor sociale integratie in die periode 772,56 € bedroeg. Deze personen met een handicap bevonden zich dus duidelijk onder de armoedegrens.

Illustratie

21. Een gelijkaardig onderzoek werd ook gevoerd in 2010 door de ASPH. In dit onderzoek werden de levensstandaard van personen met een handicap en de

²⁷⁴ B.v. : er is slechts zelden een oogarts aanwezig bij de medische beoordeling van personen met een visuele handicap.

²⁷⁵ Augustyns N., Adams M., Vriesacker B., Janssens H. en Van Hal G., *Handicap, inkomen en toegang tot de gezondheidszorg. Resultaten van een kwantitatief en kwalitatief onderzoek, 2010* : <http://www.kvg.be/index.php?page=32&action=articledata&osn=1&art=27>

²⁷⁶ Ibid., blz.9.

kostprijs van een handicap in het Waalse Gewest en het Brusselse Gewest beoordeeld ²⁷⁷.

22. Daaruit is gebleken dat 17% tot 34% van de respondenten onder de armoedegrens leeft ²⁷⁸.
23. Verder heeft dit onderzoek ook aangetoond dat heel wat personen met een handicap beslissen af te zien van bepaalde medische, paramedische, sociale en recreatieve prestaties of die uit te stellen ²⁷⁹.
24. En tot slot is uit dit onderzoek ook gebleken dat een groot percentage van de personen het bestaan niet kent van bepaalde sociale voorzieningen waarop ze een beroep zouden kunnen doen: 4 tot 40% afhankelijk van de voorziening ²⁸⁰. Het lijkt dus duidelijk dat er een groot gebrek is aan informatie en begeleiding.
25. De ROPH en ARPH hekelen al heel lang het feit dat het bedrag van de inkomensvervangende tegemoetkoming veel te laag ligt in verhouding tot het inkomen waarover iemand zou moeten beschikken om een redelijk leven te leiden. Dat deze vraag absoluut legitiem is, is bevestigd door de studie 'Handilab' ²⁸¹.
26. De ROPH en ARPH interpellieren de bevoegde autoriteiten regelmatig om een verhoging te verkrijgen van de inkomensvervangende tegemoetkoming, zodat geen enkele persoon met een handicap zou dienen te (over)leven met een maandinkomen dat onder de armoedegrens ligt ²⁸².
27. Binnen de context van een ontwikkelde maatschappij zoals België er een is, gaat het hier om een legitieme en zelfs minimale verwachting. Het in december 2011 afgesloten regeringsakkoord ging in die richting. En bepaalde activiteiten uitgewerkt door het kabinet van de Staatssecretaris voor Personen met een Handicap gaan ook in die richting. Maar de doelstelling is nog niet gehaald.

Integratietegemoetkoming

28. De logica van de integratietegemoetkoming ²⁸³ bestaat erin de meerkosten te compenseren waarmee personen met een handicap te maken krijgen als

²⁷⁷ *Coût du handicap, de la maladie : quelques réalités financières et autres*, Brussel, 2010 (Observatoire ASPH de la Personne Handicapée) : <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2010-anysurfer/Etude-2010-cout-handicap.pdf>

²⁷⁸ De marge van 17 tot 34% vloeit voort uit het feit dat in het onderzoek van de ASPH werd gekozen voor een onderverdeling per leeftijdscategorie, per provincie en per gezinssituatie. Het is niet mogelijk om de resultaten samen te voegen.

²⁷⁹ Ibid. blz. 45

²⁸⁰ Ibid. blz. 76

²⁸¹ Samenvatting van de ontwerpstudie *Handilab*. Op.cit., Loc.cit. blz. 23-24.

http://www.belspo.be/belspo/organisation/Publ/pub_ostc/agma/ragkk154samenv_nl.pdf

²⁸² NHRPH, *Mémorandum 2011*, Brussel, 2011:

http://ph.belgium.be/nl/memorandum/Memorandum_2011.html;jsessionid=0C9E40B07433923DDCC6BF12007BCF83

²⁸³ Wet van 27 februari 1987

gevolg van hun handicap. Hiermee heeft de wetgever dan ook toegegeven dat de integratie van een persoon met een handicap een prijs heeft ²⁸⁴.

29. Van bij de start zijn de toepassingsmodaliteiten van dit aspect van de wet, om zuiver budgettaire redenen ²⁸⁵, afgeweken van de doelstelling van de wetgever, daar men rekening houdt met het inkomen van de persoon in kwestie om hem al dan niet een integratietegemoetkoming toe te kennen.
30. Bijgevolg zal een persoon met een handicap die een job vindt en daardoor een inkomen ontvangt dat hoger ligt dan het niveau van de aftrekpost, zijn integratietegemoetkoming verliezen.
31. Maar hierdoor respecteert de Staat de beginselen met betrekking tot non-discriminatie en gelijkheid van kansen niet. Deze aanpak werkt dan ook afremmend voor de tewerkstelling ²⁸⁶. Ook het billijkheidsprincipe wordt niet gerespecteerd, want de maximumbedragen, waarbij rekening wordt gehouden met de inkomens, zijn te laag.
32. Anderzijds zijn de bedragen die de begunstigden van een integratietegemoetkoming ontvangen, te laag in verhouding tot de meerkosten ten gevolge van de handicap waarmee ze dagelijks effectief worden geconfronteerd.
33. Een ander probleem dat zich stelt in verband met de integratietegemoetkoming, is het feit dat 28% van de uitkering niet wordt uitbetaald aan de rechthebbende die dag en nacht in een instelling verblijft op kosten van de overheid.

Tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden

34. De wet op de uitkeringen voor gehandicapten voorziet eveneens een specifieke tegemoetkoming voor personen met een handicap die ouder zijn dan 65 jaar en geen recht hebben op een van beide voornoemde tegemoetkomingen of waarvan de handicap is opgedoken na de leeftijd van 65 jaar: de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB).
35. Deze tegemoetkoming heeft hetzelfde doel als de integratietegemoetkoming: de meerkost van de handicap compenseren. Op basis van de definitie en van de medische evaluatie kunnen we stellen dat de THAB een IT is voor een persoon die ouder is dan 65 jaar.
36. Het belangrijkste probleem waarop de ROPH en de ARPH willen wijzen is het feit dat de wetgever, om zuiver budgettaire redenen, andere administratieve modaliteiten heeft vastgelegd: de bedragen van de tegemoetkoming zijn lager bij de THAB dan bij de IT, de berekening van het inkomen wordt op een

²⁸⁴ Samenvatting van de ontwerpstudie *Handilab*. Op.cit., Loc.cit., p..
http://www.belspo.be/belspo/organisation/Publ/pub_ostc/agora/ragkk154samenv_fr.pdf

²⁸⁵ Wet van 27 februari 1987, uiteenzetting van de redenen:
http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1987022731&table_na me=wet

²⁸⁶ Actes de la journée d'étude *ALTéO* sur l'emploi des personnes handicapées, 11 mai 2011, Ciney. Une politique de diversité est-elle possible avec des pièges à l'emploi?, Bruxelles, 2011, blz.13
(http://www.alteoasbl.be/IMG/pdf/Alteo_-_Actes_Journee_Emploi.pdf)

andere manier in rekening genomen en vaak is de THAB minder gunstig dan de IT enz.

37. Bijgevolg worden personen met een handicap anders behandeld, afhankelijk van het feit of de handicap voorkomt voor of na de leeftijd van 65 jaar. Ter zake worden zij niet rechtvaardig behandeld.
38. Dit probleem riskeert nog erger te worden doordat het akkoord van de federale regering van 01/12/2011 een overdracht van de THAB voorziet naar de deelstaatentiteiten. Het risico bestaat dus dat de tegemoetkomingen in de toekomst zullen verschillen afhankelijk van het gewest waar de persoon met een handicap woont.

Ongelijke toegang tot goederen en diensten

Toegang tot de consumptiegoederen

39. Vanaf het ogenblik waarop we vaststellen dat ongeveer 25% van de personen die een uitkering voor gehandicapten ontvangen, eigenlijk beschikt over een inkomen dat onder de armoedegrens ligt, is het duidelijk dat deze personen niet op gelijke voet staan met de anderen wat betreft de toegang tot de basisconsumptiegoederen zoals voeding, kledij, onderhouds- en verzorgingsproducten.
40. En dan nog ... als we ons enkel concentreren op de armoedegrens, wordt er geen rekening gehouden met de personen waarvan de levensstandaard net onder deze armoedegrens ligt. Ook zij bevinden zich in een preciaire situatie. Deze groep telt een groot aantal personen met een handicap.
41. Tot slot komen de regionale overheden tussen bij de noodzakelijke aanpassing in het kader van sommige technische steunmaatregelen, zoals de wagen. Die tussenkomst is echter slechts een gedeeltelijke tussenkomst.
42. Daaruit vloeit voort dat de persoon die een technische aanpassing nodig heeft, de gewestelijke tussenkomst zal moeten aanvullen met zijn inkomen. Het mag dan ook duidelijk zijn dat, als de persoon een uitkering voor gehandicapten ontvangt die hem of haar onder de armoedegrens plaatst, hij quasi noodzakelijkerwijs zal moeten afzien van de aanpassing die hij eigenlijk toch wel nodig heeft.

Toegang tot huisvesting

43. De toegang tot huisvesting neemt een centrale plaats in met het oog op de sociale integratie ²⁸⁷. Er is een direct verband tussen de kwaliteit van iemands woning en zijn of haar levensstandaard. Veel personen met een handicap krijgen op dit niveau te maken met aanzienlijke problemen. Ze hebben het niet makkelijk om een woning te vinden die overeenkomt met hun wensen en vooral hun behoeften.
44. De ROPH en de ARPH betreuren ten sterkste dat beschikken over een uitkering voor gehandicapten niet toelaat om op gelijke voet toegang te hebben tot huisvesting.

²⁸⁷ Cf. Art.19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

45. Net als bij de materiële steun komt de overheid van de gewesten ook tussen in de noodzakelijke aanpassing van de woning. Maar ook deze tussenkomst is slechts gedeeltelijk.
46. Daaruit vloeit voort dat de persoon die een aanpassing van zijn woning nodig heeft, de gewestelijke tussenkomst zal moeten aanvullen met zijn inkomen. En het mag duidelijk zijn dat, als de persoon een uitkering voor gehandicapten ontvangt die hem of haar onder de armoedegrens plaatst, hij/zij quasi noodzakelijkerwijs zal moeten afzien van de aanpassing die nochtans nodig is.
47. Sommige personen met een handicap kampen ook met onoverkomelijke problemen inzake het verwerven van eigendom. Hypothecaire leningen worden hen vaak door de bank geweigerd, ofwel omdat tegemoetkomingen niet in beslag kunnen worden genomen, ofwel omwille van vooroordelen die handicap koppelen aan andere gezondheidsproblemen.

Sociale compensaties

48. Naast het systeem van tegemoetkomingen heeft de Belgische overheid, zowel op federaal niveau als op niveau van de deelstaten, een reeks specifieke compensaties ingevoerd waarvan de toekenning afhankelijk is van het al dan niet erkennen van de handicap. Dergelijke compensaties zijn bijvoorbeeld de verhoogde tussenkomst in de geneeskundige verzorging, de Europese parkeerkaart, de vrijstelling van de televisietaks, belastingverlagingen (personenbelasting en onroerende voorheffing), vrijstelling van taksen, het sociale telefoontarief, korting op het openbaar vervoer enz.
49. Al deze maatregelen hebben een zekere impact in termen van de levensstandaard. Jammer genoeg moeten we toch vaststellen dat bepaalde personen die deze sociale compensaties zouden moeten kunnen genieten, er geen toegang tot hebben: bepaalde rechten zijn niet geactiveerd²⁸⁸.
- Ofwel ontvangen ze de nodige informatie niet en ligt het probleem dus bij een gebrekkig communicatie- en informatiesysteem.
 - Ofwel zijn de procedures voor het bekomen van deze compensaties te complex, te zwaar, te groot in aantal of niet aangepast aan de handicapsituaties.
 - Ofwel moeten er zoveel aanvragen worden ingediend, dat dit een stigmatiserend effect heeft op de persoon in kwestie, die niet langer "nog meer" wil vragen ...
50. De ROPH en de ARPH stellen dan ook vast dat een bepaald aantal compensatiemaatregelen onvoldoende geactiveerd is, waardoor de doelstellingen ervan niet correct worden gehaald door financiële redenen zoals de toegang tot geneeskundige verzorging²⁸⁹.

Kinderopvang in geval van een handicap

51. Wanneer een gezinslid een handicap heeft, heeft dat een niet te verwaarlozen impact in termen van levensstandaard.

²⁸⁸ Coût du handicap, de la maladie : quelques réalités financières et autres, 2010, blz. 76 : <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2010-anysurfer/Etude-2010-cout-handicap.pdf>

²⁸⁹ Cf. Art.25 - Gezondheid

52. De wetgeving inzake de kinderbijslag bepaalt dat gezinnen met een kind met een handicap aanvullende financiële steun krijgen in de vorm van een verhoging van de kinderbijslag ²⁹⁰ en andere tegemoetkomingen (invaliditeit, werkloosheid, pensioen).
53. Toch moeten de ROPH en de ARPH vaststellen dat het bedrag van de verhoogde uitkering niet altijd volstaat om alle kosten te dekken die gepaard gaan met deze specifieke gezinssituatie.
54. De opvang van een gehandicapt kind wordt steeds moeilijker naargelang van zijn niveau van afhankelijkheid. Het komt inderdaad vaak voor dat een van de ouders zijn professionele activiteit moet opofferen, geheel of gedeeltelijk, om zich te kunnen bezighouden met het kind in kwestie. Dat leidt tot een daling van het inkomen, minder sociale contacten enz.
55. De moeilijkheden zijn nog groter wanneer het gaat om een eenoudergezin met een gehandicapt kind. Bij een zwaar afhankelijk kind met een handicap gebeurt het vaak dat een van beide ouders (doorgaans de moeder) alle beroepsactiviteiten heeft moeten stopzetten om zich thuis over het kind te ontfermen ²⁹¹. Hij/zij heeft dan enkel een werkloosheidsuitkering als inkomen. De maatregel betreffende de progressieve vermindering van de werkloosheidsuitkering, die werd genomen om het aantal werkloosheidsuitkeringen terug te schroeven, betekent voor deze mensen een groot probleem.
56. Met betrekking tot deze situatie betreuren de ROPH en de ARPH sterk dat er onvoldoende middelen zijn om ouders in staat te stellen de opvang van hun gehandicapt kind correct op zich te nemen: er zijn weinig diensten die opvang of omkadering kunnen bieden bij afwezigheid van de ouders, de kortverblijfplossingen zitten nog in het embryonale stadium, en vooral het aantal opvangplaatsen is duidelijk ontoereikend. Dit probleem stelt zich in alle Gewesten, maar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het bijzonder acuut.

Ouder(s) met een handicap

57. Uit de statistiekstudies die worden gevoerd door de VFG, de KVG en de Universiteit van Antwerpen voor het Vlaamse Gewest en door de ASPH voor de Waalse en Brusselse Gewesten blijkt duidelijk dat personen met een handicap die ook een kind hebben, financieel de meeste problemen kennen. In die omstandigheden zijn het meestal de vrouwen met een handicap die het meest kwetsbaar zijn ²⁹².
58. De ROPH en de ARPH betreuren dat ouders met een handicap niet meer aandacht krijgen vanwege de autoriteiten, zodat ze hun ouderschap op een

²⁹⁰ Deze aanvulling heet de 'verhoogde kinderbijslag':

<http://www.belgium.be/nl/gezondheid/handicap/kinderbijslag/>

²⁹¹ Wat betreft het gebrek aan opvangplaatsen voor mensen met een handicap met grote afhankelijkheid in Brussel, cf. de 'Livre Noir' van GAMP : http://www.gamp.be/wp-content/uploads/2010/12/GAMP_Livre_Noir_VF.pdf

²⁹² Augustyns N., Adams M., Vriesacker B., Janssens H. en Van Hal G., U.A., 2010. *Handicap, inkomen en toegang tot de gezondheidszorg. Resultaten van een kwantitatief en kwalitatief onderzoek* : <http://www.kvg.be/index.php?page=32&action=articledata&osn=1&art=27>
en ASPH, 2010. Coût du handicap, de la maladie : quelques réalités financières et autres : <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2010-anysurfer/Etude-2010-cout-handicap.pdf>

positievere manier zouden kunnen beleven, wat zowel de ouders als de kinderen ten goede zou komen.

Aanbevelingen

1. De federale overheid moet een gepast inkomen verzekeren voor iedere persoon met een handicap, de armoedegrens overstijgen en het gewaarborgd minimum maandinkomen handhaven.
2. De federale overheid moet het hervormingsproject met betrekking tot het uitkeringsstelsel voor personen met een handicap volledig doorvoeren. De uitkeringen voor gehandicapten moeten personen met een handicap een inkomen verzekeren dat hoger ligt dan de armoedegrens. Iedere persoon met een handicap moet over een aangepast minimuminkomen beschikken. Het inkomen waarover die persoon beschikt, moet hem/haar in staat stellen zich voldoende te integreren op alle vlakken van het leven. Handicap mag niet gelijkstaan met armoede. Voor deze hervorming moet nauw worden samengewerkt met de structuren die de personen met een handicap vertegenwoordigen.
3. De bevoegde autoriteiten moeten de specifieke behoeften van personen met een handicap integreren in alle beleidslijnen met betrekking tot de strijd tegen de armoede.
4. De federale overheid moet de toepassingsmodaliteiten van de wet uit 1987 aanpassen zodat de integratietegemoetkoming op een rechtvaardige wijze wordt toegekend en zonder koppeling aan het inkomen. De integratietegemoetkoming moet als een individueel recht worden beschouwd, onafhankelijk van de situatie van de betrokkene thuis, in het gezin, ...
5. De federale overheid mag niet langer een aftrek van 28% op de integratietegemoetkoming toepassen wanneer de rechthebbende op kosten van de overheid verblijft in een instelling.
6. De federale overheid moet een oplossing zoeken voor het probleem van de lange termijnen die gelden voor de verwerking van aanvraag- of herzieningsdossiers met betrekking tot de uitkering voor gehandicapten.
7. De bevoegde autoriteiten moeten gepaste onthaal-, bijstand- en omkaderingsstructuren voorzien die gezinnen met gehandicapte kinderen in staat moeten stellen om een waardig leven te leiden, waarbij elk gezinslid zijn of haar leven harmonieus kan uitbouwen.
8. De bevoegde autoriteiten moeten een strategie op poten zetten waarmee de armoede en de sociale uitsluiting van personen met een handicap doeltreffend bestreden kunnen worden.
9. De bevoegde autoriteiten moeten oplossingen zoeken met betrekking tot een specifieke begeleiding en tenlasteneming van ouders met een handicap.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 29 : Participatie in het politieke en openbare leven

1. Artikel 29 gebruikt participatie in het politieke en openbare leven dooreen. Deze verstrengeling is een realiteit in België en is een uiting van een noodzakelijke complementariteit.

Stemrecht

2. Stemrecht is een fundamenteel recht in een democratie. Hieronder wordt een onderscheid gemaakt tussen het eigenlijke recht en de praktische regels die de uitdrukking van dit recht mogelijk maken.

Principe

3. Volgens de Belgische wet hebben alle Belgische burgers stemrecht. Dit recht wordt evenwel geschorst voor verlengd minderjarigen, gerechtelijk onbekwaamverklaarden en geïnterneerden, onder wie een groot aantal personen met een handicap.
4. Toch zouden heel wat personen met een verstandelijke handicap volledig bekwaam zijn om te stemmen indien zij gebruik zouden kunnen maken van toegangsmaatregelen en een passende begeleiding.

Illustratie

5. In België hebben de verenigingen hierrond overtuigende experimenten uitgevoerd.
6. Voorbeeld: in de aanloop van de verkiezingen van juni 2007 heeft de ASPH op voorstel van 'Handicontact' in Ottignies pedagogisch materiaal en animatiehulpmiddelen geplaatst ²⁹³. Personen met een verstandelijke handicap konden zo op een ludieke wijze de stemprocedure leren kennen in een nagemaakt stemhokje (inclusief uitrusting), waardoor ze de dag van de verkiezingen autonoom konden stemmen ²⁹⁴.
7. Dit experiment toont aan dat – mits wat organisatie en materiaal – personen met een verstandelijke handicap zich via simulaties kunnen voorbereiden op het stemmen.
8. Jammer genoeg is het voor de verenigingssector niet mogelijk om in alle Belgische gemeenten het nodige personeel en budget te voorzien om zulke demonstraties te voorzien. Dat is een taak voor de bevoegde autoriteiten, maar die voeren die jammer genoeg niet uit.

²⁹³ <http://bienvivrechezsoi.be/filemanager/file/7%20-%20AA%20-%20Voter%20un%20droit%20pour%20tous.pdf>

²⁹⁴ Getuigenissen (2010) : <http://www.asph.be/Documents/Divers/interview-vote-2007-handyalogue6.pdf>

9. Iemand op die manier een individueel recht ontzeggen op basis van een algemene regel zonder enigszins rekening te houden met de persoonlijke situatie en het reële vermogen van de betrokkene om te stemmen tijdens een verkiezing, kan beschouwd worden als een aanfluiting van de principes in artikel 29 van de UNCRPD.
10. België is een van de weinige landen waar stemmen verplicht is. In plaats van 'stemrecht' zou 'stemplicht' hier dus meer op zijn plaats zijn. In dat geval moet de Staat alles in het werk stellen om het stemmen materieel toegankelijk te maken, wat momenteel niet altijd het geval is.
11. De overheid stelt zich heel soepel op wat de controle van de stemplicht betreft, soms zelfs te soepel: personen met een handicap kunnen heel gemakkelijk een vrijstelling bekomen. Het volstaat het gemeentebestuur een medisch getuigschrift te bezorgen om bij volmacht te stemmen of zonder meer vrijgesteld te worden van de stemplicht.
12. Een ongewild gevolg loert dan om de hoek: vaak is het gemakkelijker iemand van zijn plicht te ontheven dan de stemming echt toegankelijk te maken.

Illustratie

13. Er zijn gevallen bekend ²⁹⁵ van rusthuizen en instellingen voor personen met een handicap waar voor iedere bewoner een medisch getuigschrift afgeleverd werd. Deze bezorgde de administratieve dienst van de instelling aan het gemeentebestuur. De dag van de verkiezingen getroostten sommigen zich de moeite om naar het stembureau te gaan, waar ze te horen kregen dat zij wegens een medisch getuigschrift op hun naam niet mochten stemmen – een medisch getuigschrift waarvan zij niet op de hoogte waren!
14. Men mag er van uitgaan dat er onder de bewoners van rusthuizen ook personen met een handicap zijn. Dit voorbeeld mag dus worden geëxtrapoleerd naar personen met een handicap.

15. Dergelijke feiten zijn gemakkelijk te verklaren: heel wat bewoners van een instelling leven ook heel geïsoleerd. Voor die instellingen is het moeilijk om op een zondag ²⁹⁶ de verplaatsing van de bewoners naar de stembureaus te organiseren, temeer omdat het personeel die dag ook moet stemmen.
16. Toch is deze uitleg niet aanvaardbaar: het kan niet dat iemand alleen maar wegens een handicap niet mag stemmen.

Illustratie

17. Voor de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2012 zal, op voorstel van de Adviesraad voor ouderen ²⁹⁷, een stembureau georganiseerd worden in een rusthuis in de entiteit van Nijvel. De bewoners zullen dus hun stemplicht kunnen vervullen op hun woonplek.

²⁹⁵ <http://www.molenbeek-saint-jean.ecolo.be/?Modalites-de-vote-pour-les>

²⁹⁶ In de meeste gemeenten worden de stemverrichtingen op een zondag tussen 8 en 14 uur georganiseerd.

²⁹⁷ 2012: http://www.ucp-asbl.be/IMG/pdf/20120715_UCP_Info_31_web.pdf(blz.5)

18. De representatieve organisaties voor personen met een handicap (ROPH) zullen deze ervaring zorgvuldig evalueren en haar eventueel opnemen in hun eisenpakket voor de komende jaren. Het zou wel eens interessant kunnen zijn deze ervaring te extrapoleren naar instellingen voor personen met een handicap.

Verplaatsing naar het stem- en stemopnemingsbureau

19. De verplaatsing tussen de woonplek en het stem- of stemopnemingsbureau blijkt vaak een lijdensweg te zijn.
20. De talrijke problemen die de personen met een handicap op dit vlak ondervinden, kunnen hen al uitsluiten van deelname aan de stemverrichtingen.
21. Zolang de persoon met een handicap mobiel is en over een persoonlijk aangepast vervoermiddel beschikt, stelt de verplaatsing naar het stem- of stemopnemingsbureau geen probleem. Bij de stembureaus daarentegen zijn er doorgaans veel te weinig of geen parkeerplaatsen voor personen met beperkte mobiliteit ²⁹⁸.
22. Voor wie niet zelfredzaam is en niet over een persoonlijk vervoermiddel beschikt, liggen de zaken anders.
23. Aangezien de verkiezingen op een zondag georganiseerd worden, rijdt het openbaar vervoer ²⁹⁹, volgens de weekendregeling. Hierdoor geraken de personen met een handicap moeilijk of zelfs helemaal niet op hun bestemming. Ook op de diensten voor aangepast vervoer kunnen ze geen beroep doen aangezien die op zondag gesloten zijn.
24. Het is zelfs geen sinecure voor wie te voet of met een rolstoel naar het stembureau wil: de stedenbouwkundige inrichtingen volgen niet altijd de geldende reglementering, en 'gedragmatige' hindernissen zoals wildparkeren zijn legio en worden nauwelijks gecontroleerd.
25. Al deze problemen nopen hen ertoe zich met de taxi naar het opgegeven stembureau te begeven. Voor sommigen is dit onbetaalbaar. Bovendien beschikken de taxibedrijven over onvoldoende aangepaste wagens voor het vervoer van personen met beperkte mobiliteit.
26. Volgend probleem wanneer de persoon in kwestie aankomt bij het gebouw waar de stembureaus ingericht zijn: de toegankelijkheid van het gebouw. Doorgaans gebruiken de gemeenten scholen als stembureaus. Sommige gebouwen mogen dan wel perfect aangepast zijn, andere zijn dat niet (trappen ...) of onvoldoende (hellend vlak dat niet aan de normen voldoet en dus niet gebruikt kan worden, ...).
27. De persoon moet zich ook kunnen oriënteren om zich naar het juiste stembureau te kunnen begeven. Globaal genomen is de signalisatie zeer gebrekkig: de bewegwijzering laat te wensen over en gebeurt jammer genoeg

²⁹⁸ <http://www.gamah.be/documentation/dossiers-thematiques/elections/07-rapport-final-illustre.pdf> (federale verkiezingen van 2007)

²⁹⁹ Ook is het openbaar vervoer onvoldoende toegankelijk, zie art. 20, persoonlijke mobiliteit.

zonder echte planning noch budget. De signalisatie is zelden afgestemd op slechtienden en al helemaal niet op personen met cognitieve problemen.

28. De wet voorziet wel in voldoende personeel om de stemming in alle kiesbureaus in goede banen te leiden, maar niet in onthaalpersoneel voor de gebouwen waar de stembureaus ingericht zijn. Wie zich moeilijk kan oriënteren, is dus aangewezen op de andere kiezers om het juiste stembureau te vinden.
29. Volgend probleem wanneer de persoon in kwestie aankomt in het stembureau: de wachtrijen. De mensen kunnen zelden gaan zitten in de wachtrijen. Dit hangt vooral af van de mate waarin de personen die verantwoordelijk zijn voor de logistieke organisatie van de stembureaus, hierop geattendeerd werden.
30. De toegang tot de stemhokjes vormt het laatste probleem. Er werden wel regels hiervoor vastgelegd, maar in de praktijk worden ze niet correct toegepast: heel wat stemhokjes zijn niet aangepast ofwel slecht uitgerust (te weinig plaats, onvoldoende draairuimte, tafeltjes niet correct afgesteld, potlood bevestigd aan een veel te korte ketting, onvoldoende verlichting, ...).
31. Dit hindernissenparcours toont duidelijk aan dat niet voldaan is aan de praktische voorwaarden om personen met een handicap te doen deelnemen aan wat de grondslag is van de representatieve democratie in de Belgische grondwet ³⁰⁰.

Praktische regels voor de stemverrichtingen

32. De reglementering voor de praktische organisatie van de stemverrichtingen hangt af van de regionale overheid voor de regionale en lokale verkiezingen ³⁰¹, en van de federale overheid voor de federale en Europese verkiezingen. De wijze waarop iemand zijn stemplicht kan vervullen, kan dus verschillen naargelang de regio waar de betrokkene woont. Tot nu toe zijn de hindernissen evenwel redelijk gelijk, zodat wij ze als een geheel kunnen benaderen.
33. De wet bepaalt dat 1 op 5 stembureaus 'toegankelijk' moet zijn voor personen met beperkte mobiliteit. Deze bepaling is geen aanvaardbare oplossing: alle stembureaus zouden toegankelijk moeten zijn voor alle burgers. Thans zijn er geen controles of planningen om de stembureaus in overeenstemming met de wetgeving te brengen.

³⁰⁰ Getuigenis van een autonome rolstoelgebruiker (2010) : <http://www.gamah.be/documentation/dossiers-thematiques/elections/temoignage-dun-chaisard-autonome>

Getuigenis van een blinde persoon (2010) : <http://www.gamah.be/documentation/dossiers-thematiques/elections/temoignage-dune-personne-non-voyante>

Getuigenis van een dove persoon (2010) : <http://www.gamah.be/documentation/dossiers-thematiques/elections/temoignage-dune-personne-sourde>

³⁰¹

[http://www.verkiezingen.fgov.be/index.php?id=1649&L=1&tx_ttnews\[tt_news\]=958&tx_ttnews\[backPid\]=1622&chash=f0b29e788d061f90523d2d02868ee368](http://www.verkiezingen.fgov.be/index.php?id=1649&L=1&tx_ttnews[tt_news]=958&tx_ttnews[backPid]=1622&chash=f0b29e788d061f90523d2d02868ee368)

Illustratie

34. Wanneer personen met een handicap of beperkte mobiliteit specifieke noden hebben, moeten zij in het Waals Gewest op basis van een ministeriële omzendbrief ³⁰² een aanvraag indienen bij hun gemeentebestuur om een oproepingsbrief ³⁰³ te ontvangen voor een stembureau dat afgestemd is op hun 'noden'.
 35. Deze bepaling toont voldoende aan dat de praktische regels voor de stemming niet toegankelijk zijn.
 36. Het is duidelijk dat dergelijke situatie absurd is. Zo kan het gebeuren, bijvoorbeeld, dat iemand met een beperkte mobiliteit die onder hetzelfde dak woont als de zoon, naar een ander stembureau moet. De zoon moet zich dus twee keer verplaatsen: de ene keer om zelf te stemmen, de andere keer om de ouder te voeren en die eventueel bij te staan ...
 37. Nog los van de inhoud van de omzendbrief - die stevig kan bekritiseerd worden - stelt zich het probleem van het informeren van de personen met een handicap over de stemprocedure. Hoe kunnen zij die procedure leren kennen?
 38. Om enigszins te verhelpen aan het gebrek aan informatie heeft het Agence wallonne pour l'intégration des personnes handicapées (AWIPH) een gepersonaliseerde brief gestuurd aan alle personen met een handicap uit zijn database. Die aanpak heeft zijn nut, maar bereikt niet de personen met een handicap die geen dossier hebben bij het AWIPH.
 39. Een onbekend aantal mensen is dus niet op de hoogte van de inhoud van een omzendbrief die hen verplicht een administratieve daad te stellen om hun stemplicht te vervullen !
 40. Het 'Collectif accessibilité Wallonie-Bruxelles' (CAWaB) heeft een persbericht verspreid om die situatie aan te klagen ³⁰⁴.
-
41. Thans wordt de huidige infrastructuur niet systematisch geïnventariseerd. De persoon met een handicap is dus niet zeker dat hij zijn stem in optimale omstandigheden kan uitbrengen in het opgegeven stembureau.
 42. In de reglementering en de omzendbrieven tot toepassing ervan wordt niet systematisch beschreven welke basisinrichting nodig is om alle stembureaus vlot toegankelijk te maken: zitplaatsen in de wachtrijen, aangepaste signalering, ...
 43. De praktische omstandigheden van de stemming kunnen bijgevolg enorm verschillen van gemeente tot gemeente, naargelang de mate waarin het

³⁰² http://elections2012.wallonie.be/docs/circulaire_accessibilite_bureau_de_vote.pdf

³⁰³ In België ontvangt elke kiezer een persoonlijke uitnodiging om te stemmen: hij moet dus naar een welbepaald stembureau gaan en kan alleen in dat bureau zijn stemplicht vervullen. Het stembureau waar hij zich moet melden, wordt bepaald op basis van zijn woonplaats en mag geen verre verplaatsing met zich brengen.

³⁰⁴ https://8f1dea55-a-62cb3a1a-s-sites.googlegroups.com/site/cawabasbl/documentation/12-07-04-CP-elections-communales.pdf?attachauth=ANoY7cqdcG0WzKy2FQTI2G4H5EJ7J0nhoTFKA43N_-7hAY22Jo8Miz4WF2TWhJhPuiT2u8XhxNLDzET-UIYFcA-755MNw300jkVzOG6IPJC11-2cKbs6VphwdXQe_QCqI7ghnplZmOdV8ukJZOndfJZR7PoWYv7mDUIktmATJlitRQISNs95XyeFIS2-FtWm-YPyKOLKup7VmtEBoSH6_vcjI4dXxcu1sgGtr7P4ry1twCv9kxPEA957wFCKPLRoLUEQR4OD2jG&attredirects=0

personeel dat belast is met de organisatie van de verkiezingen, hierop geattendeerd werd. De praktische regels voor de stemming mogen niet zo uiteenlopen: dit zorgt voor ongelijkheid tussen de burgers op het vlak van stemmen en ongelijkheid tussen personen met en personen zonder een handicap.

44. Ook stembrieven en -biljetten zijn nog niet systematisch in een toegankelijk formaat beschikbaar voor alle handicaps (braille, groot lettertype, 'gemakkelijk leesbare' versie, aangepast lettertype, voldoende contrast, ...), verre van.

Begeleiding tijdens de stemverrichtingen

45. Zowel de reglementering als de bijhorende omzendbrieven tot toepassing ervan geven alle mensen het recht zich te laten begeleiden bij het uitbrengen van hun stem.
46. In werkelijkheid zijn de concrete regels voor deze begeleiding op zijn minst variabel: de voorzitter van het stembureau waar de betrokkene gaat stemmen, is verantwoordelijk voor de 'orde' in zijn bureau. Hij kan dus beslissen of de aanvraag tot begeleiding gerechtvaardigd is of niet, hoewel hij niet over de vereiste kennis en vaardigheden beschikt om dergelijke beslissing te nemen.
47. Evenzo kan de voorzitter beslissen wie met de persoon meegaat in het stemhokje: de begeleider die de persoon met een handicap gekozen heeft, ofwel een door hem aangewezen derde.
48. Dergelijke willekeur is onaanvaardbaar voor wie op hulp aangewezen is.
49. Er werd meermaals geprobeerd een elektronisch stelsysteem in te voeren, maar dit brengt ieder jaar opnieuw problemen met zich. Heel wat burgers, vooral personen met een handicap, ondervinden problemen bij het gebruik van elektronische stelsystemen.
50. De huidige toestellen zijn niet afgestemd op de noden van alle groepen personen met een handicap. Zo zijn touchscreens niet geschikt voor personen met een visuele handicap en maken ze het slechtzienden en personen met bijvoorbeeld onvoldoende controle over hun bewegingen (spasticiteit), serieus moeilijk om zelfstandig te stemmen.

Oplossingen van alternatief stemmen

51. De Belgische wetgeving maakt het mogelijk in bepaalde gevallen gebruik te maken van alternatief stemmen: stemmen per brief en stemmen bij volmacht.

Controle door de burger

52. In zowel stem- als stemopnemingsbureaus controleren burgers of alles geldig verlopen is. Overeenkomstig het gelijkheidsbeginsel moeten personen met een handicap opgeroepen kunnen worden als bijzitter.
53. Thans voldoen de meeste stem- en stemopnemingsbureaus niet aan de minimale toegankelijkheidsvoorwaarden om personen met een handicap deze rol op gelijke voet met andere burgers te laten vervullen.

54. Om de stemverrichtingen en stemopnemingen te controleren worden bijzitters aangewezen onder de burgers.
55. De Belgische Staat moet dus zorgen voor de volledige logistiek van de stemming en de stemopneming opdat alle burgers met een handicap de stemmen zouden kunnen controleren en tellen.

Verkiezingscampagnes – Toegang tot de informatie

56. Alle burgers moeten toegang krijgen tot dezelfde informatie om geïnformeerd een stem te kunnen uitbrengen.
57. Jammer genoeg hebben niet alle personen met een handicap op gelijke voet met de anderen toegang tot de informatie. Dit gaat op voor zowel verkiezingsinformatie, waaronder ook die van politieke partijen, als voor het meedelen van de resultaten en informatie in het algemeen. Hier wordt dieper op ingegaan in het hoofdstuk over artikel 21.
58. We willen evenwel erop wijzen dat de politieke partijen vaak als verkiezingsargument naar voren schuiven dat zij hun communicatie toegankelijk maken. In werkelijkheid is dit niet zo. In het bijzonder personen met een zintuiglijke of cognitieve handicap hebben geen gelijke toegang tot de verkiezingsinformatie als de anderen.
59. In feite kunnen deze personen hun rol van burger bijgevolg niet ten volle vervullen.
60. De ROPH doen hun best dit informatietekort te verhelpen, maar beschikken over onvoldoende middelen (personeel en budget) om dit volledig en doeltreffend te doen, waardoor de informatie te algemeen dreigt te worden.

Recht om zich kandidaat te stellen

Volgens de kieswet

61. Volgens de kieswet heeft een persoon met een handicap evenveel recht als een andere burger om zich kandidaat te stellen bij de verkiezingen in België: Europese verkiezingen, federale verkiezingen, regionale verkiezingen, provincie- en gemeenteraadsverkiezingen³⁰⁵.
62. Dit recht wordt evenwel geschorst voor verlengd minderjarigen, gerechtelijk onbekwaamverklaarden en geïnterneerden, onder wie een groot aantal personen met een verstandelijke handicap³⁰⁶.
63. Iemand op die manier een individueel recht ontzeggen op basis van een algemene regel zonder enigszins rekening te houden met de persoonlijke situatie en het reële vermogen van de betrokkene om zich kandidaat te stellen tijdens een verkiezing, kan beschouwd worden als een aanfluiting van de principes in artikel 29 van de UNCRPD.

³⁰⁵ Kieswetboek, artikel 227:

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1894041230&table_name=wet

³⁰⁶ Kieswetboek, artikel 7:

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=1894041230&table_name=wet

In werkelijkheid

64. Het Belgische kiessysteem stoelt op 'kieslijsten' van fracties (doorgaans partijen genoemd).
65. De wet bepaalt de manier waarop deze lijsten formeel samengesteld zijn (meer bepaald gelijkheid tussen man en vrouw) en officieel ingediend worden. Voor de rest mag een partij zelf haar kandidaten kiezen.
66. In België blijft het een heuse uitdaging personen met een handicap effectief op kieslijsten te zetten. Tot nu toe ligt het geschatte aantal personen met een handicap op de kieslijsten ver beneden het percentage personen met een handicap in België ³⁰⁷.
67. Meer nog: de volgorde van de kandidaten op de lijsten is een cruciale factor in het kiesproces. Ook hier stellen we vast dat personen met een handicap zelden op een verkiesbare plaats in de kieslijst staan.
68. Dit geeft bepaalde organisaties voor personen met een handicap soms de indruk dat personen met een handicap niet zozeer gekozen worden voor hun competentie, motivatie of ideeën waarvoor ze staan, maar wel net vanwege hun handicap! Dit blijkt tevens uit de algemene trend om 'stemmentrekkers in te zetten' bij verkiezingen – een trend die we alleen maar kunnen betreuren ³⁰⁸.
69. Toch zijn er mooie voorbeelden van verkozenen met een handicap die echt knap werk leveren. Jammer genoeg is dit een uitzondering op de regel.
70. In dezelfde lijn willen wij wijzen op hardnekkige clichés. Wanneer personen met een handicap op een kieslijst staan, worden ze op thema's gezet die verband houden met handicaps in het collectieve gedachtengoed, zoals toegankelijkheid.
71. Alsof een persoon met een handicap geen schepen van Onderwijs, minister van Economie of lid van de Commissie voor de justitie van de Kamer van volksvertegenwoordigers, ... zou kunnen zijn.
72. Inclusie is dus nog ver zoek in België.
73. De Belgische politieke cultuur wordt onder meer gekenmerkt door partijpolitiek: politieke feiten zijn partijgekleurd. De partijen zijn georganiseerd als bedrijven; de verkozenen keuren de wetten en reglementen goed, maar het zijn de partijen die de stemming voorbereiden en erover onderhandelen.

³⁰⁷ Hiervoor beschikken we niet over cijfermateriaal aangezien bepaalde verkozenen, o.a., niet als personen met een handicap geïdentificeerd wens te worden, cf. art. 31.

³⁰⁸ 2009 : <http://www.asph.be/Documents/analyses-etudes-2009-PDF-anysurfer/Personnes-handicapees-liste-electorale.pdf>

2012 : http://www.rtbef.be/info/belgique/detail_communales-le-cd-v-a-gand-fait-entrer-le-handicap-sur-sa-liste?id=7801727

2012: http://www.standaard.be/cnt/dmf20120709_008

74. Hetzelfde geldt voor de kieslijsten. Wil de representatieve sector voor de personen met een handicap meer personen met een handicap op de lijsten, op 'verkiesbare' plaatsen, dan moeten zij tevens vertegenwoordigd zijn in de 'partijorganen'. Op dit niveau, maar ook op alle andere niveaus, moet België werk maken van meer inclusie.

Participatie in het openbare leven

75. In België is het verenigingsrecht erkend bij de Grondwet. Het verenigingsleven is bijzonder omvangrijk en gediversifieerd. Dat is onder meer het geval van de ROPH.

Financiering van de representatieve organisaties voor personen met een handicap

76. Soms kan een representatieve organisatie voor personen met een handicap een overheidsfinanciering bekomen in verband met de aard van haar activiteiten. Doorgaans wordt dit geld door regionale overheden toegewezen. Bepaalde subsidies zijn afkomstig van het communautaire, provinciale of lokale niveau, naargelang het type activiteit. Deze zijn geen regelmatige subsidies en hun hernieuwing hangt af van een politieke beslissing.

77. Globaal wordt de geldende financieringswijze a posteriori vastgesteld op basis van de activiteiten van het jaar ervoor. Een nieuwe ROPH opzetten vereist dus een minimumstartkapitaal om deze 'op gang te brengen'.

78. Daarnaast kunnen de ROPH a priori financiering verkrijgen op basis van het antwoord op projectoproepen van uitvoerende organen (Europese Commissie, ministeriële kabinetten, schepenen, ...), van stichtingen (Koning Boudewijnstichting, ...), ofwel van agentschappen die afhangen van de Staat of van een van zijn federale componenten (AWIPH, VAPH, ...).

79. In werkelijkheid blijft de globale enveloppe voor de financiering van de activiteiten van de ROPH ongeveer stabiel, terwijl het aantal organisaties en de omvang van de noden almaar toenemen. Dit leidt tot een structurele onderfinanciering van de sector, waardoor de meeste ROPH zelf niet in staat zijn de principes van de UNCRPD toe te passen:

- te weinig personeel om de personen met een handicap tijdens de activiteiten voldoende te begeleiden;
- onvoldoende competent personeel om kwaliteitsvolle begeleiding te garanderen;
- onmogelijk om de teksten in 'vlot leesbare taal' of in braille om te zetten, om de aanwezigheid van gebarentolken te garanderen, ...

80. Uiteindelijk worden de ROPH voor een dilemma gesteld: ofwel schroeven ze hun activiteiten terug om kwaliteit te kunnen blijven bieden maar mislopen ze subsidies omdat ze minder activiteiten aanbieden ³⁰⁹, ofwel blijven ze evenveel activiteiten aanbieden maar leven ze niet alle bepalingen van de UNCRPD na ...

³⁰⁹ Ter herinnering: de subsidies worden toegewezen op basis van een kwantitatieve beoordeling achteraf.

Betrokkenheid van de representatieve organisaties voor personen met een handicap bij het beslissingsproces

81. Historisch gezien werd het verenigingsleven in België uitgebouwd in het kader van de 'verzuiling', lange tijd hét kenmerk van de sociaal-politieke structuur in België. Hetzelfde geldt voor de ROPH.
82. Deze verzuiling blijft nog steeds kenmerkend, waardoor de representatieve organisaties die nauw aanleunen bij een politieke partij, een zekere invloed kunnen uitoefenen op de algemene keuzes van deze partij, of zelfs op bepaalde wetten of reglementen.
83. Vanaf eind de jaren '80 zagen steeds meer representatieve organisaties voor personen met een handicap zonder historische banden met een politieke partij het levenslicht.
84. Van oudsher hebben de ROPH steeds geprobeerd de politieke keuzes te beïnvloeden door te lobbyen bij de sociaal-politieke actoren die ze konden overtuigen.
85. Thans is de interactie tussen de representatieve sector voor de personen met een handicap en de politieke en administratieve wereld aan het veranderen door het ontstaan van de adviesraden.
86. Zo hechten de representatieve organisaties voor personen met een handicap veel belang aan hun betrokkenheid bij het werk van participatieve structuren zoals adviesraden. Voor hen zijn deze adviesraden essentieel voor de participatie van de personen met een handicap in het politieke proces.
87. Gezien de federale structuur van België bestaan er adviesraden op elk overheidsniveau.

Federale Staat: Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (NHRPH)

88. De NHRPH in zijn huidige vorm is na de Staatshervorming van 1980 in het leven geroepen, bij het koninklijk besluit van 9 juli 1981 tot oprichting van een Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (BS: 12 augustus 1981) als opvolger van de in 1967 opgerichte Hoge Raad voor gehandicapten³¹⁰.
89. Het koninklijk besluit van 9 juli 1981 bepaalt dat de Raad belast is met het onderzoek van alle problemen inzake personen met een handicap die tot de federale bevoegdheid behoren. De Raad mag hierover op eigen initiatief of op verzoek van de bevoegde ministers adviezen geven of voorstellen doen, onder meer om de wettelijke en reglementaire bepalingen te rationaliseren en te coördineren.
90. De minister die bevoegd is voor de tegemoetkomingen voor personen met een handicap, moet het advies van de Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap vragen over alle ontwerpen van koninklijke besluiten tot uitvoering van de wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap.

³¹⁰ KB van 10 november 1967 houdende oprichting van een Hoge Raad voor gehandicapten

91. De adviezen van de NHRPH zijn openbaar en niet bindend voor de minister voor wie ze bestemd zijn. Wanneer de overheid beslist een advies niet te volgen is zij niet verplicht een rechtvaardiging van haar beslissing te geven.
92. De ratificatie van de UNCRPD door België heeft de NHRPH een interessante hefboom bezorgd, waardoor hij zijn legitimiteit heeft kunnen uitbreiden op het niveau van zowel de federale overheidsdiensten als de beleidscellen. Het aantal adviezen is aanzienlijk gestegen. De impact van de UNCRPD is dus uitermate positief.
93. Helaas is er ook een keerzijde: het beperkte aantal medewerkers dat ter beschikking gesteld werd van het NHRPH-secretariaat is niet voldoende. Zij kunnen dus niet alle te behandelen dossiers proactief volgen.
94. Dit leidt dus tot een paradox: de NHRPH heeft er heel wat opdrachten bijgekregen, maar beschikt over veel te weinig medewerkers!

Waals Gewest

95. Op 1 mei 2009 werd in het Waals Gewest de Commission wallonne de la personne handicapée (CWPH) opgericht. De CWPH telt 15 leden en heeft als opdracht adviezen en verslagen over te leggen aan de Conseil wallon de l'action sociale et de la santé en technische adviezen aan de Waalse Regering³¹¹.
96. De adviezen van de CWPH zijn niet bindend. Wanneer het advies niet wordt gevolgd, heeft de politiek niet de plicht zich te verantwoorden. Overigens is de Waalse Regering niet verplicht het advies van de CWPH te vragen. Die laatste heeft jammer genoeg al meermaals vast moeten stellen dat beslissingen met een grote impact op het leven van personen met een handicap werden genomen zonder dat de CWPH ook maar één adviesaanvraag mocht ontvangen. Die situatie is betreurenswaardig.
97. Het administratief secretariaat van de CWPH wordt verzorgd door personeel van de Waalse administratie. De CWPH beschikt dus over te weinig medewerkers om grondig werk te kunnen maken van alle domeinen waarvoor het Waals Gewest bevoegd is³¹².
98. De recent opgerichte CWPH biedt gunstige vooruitzichten, maar kan voorlopig enkel adviezen geven over vraagstukken die de overheidsinstanties haar voorgelegd heeft en over dossiers die zijn aangebracht door een van haar leden. Dat ze dat kan is dankzij het dynamisme en de toewijding van haar leden en bijgevolg van de opdrachtgevende organisaties. De CWPH kan niet proactief werken in de materies betreffende de personen met een handicap.

Brussels Hoofdstedelijk Gewest

99. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd de Brusselse Franstalige Adviesraad voor welzijnszorg en gezondheid – afdeling Gehandicapten (CCBFPH) in het leven geroepen via het decreet van 5 juni 1997³¹³.

³¹¹ http://www.awiph.be/AWIPH/missions_fonctionnement/CCWPH/CCWPH.html

³¹² Zie inleidend hoofdstuk over de verdeling van de bevoegdheden

³¹³ Decreet van de Commission communautaire française van 5 juni 1997 gewijzigd door het decreet van de Commission communautaire française van 13 mei 2004 en het besluit van het Collège de la

100. Deze afdeling telt 24 effectieve en 24 plaatsvervangende leden.
101. Zij geeft advies over alle aangelegenheden die betrekking hebben op personen met een handicap, op verzoek van de Executieve van de Franstalige Gemeenschapscommissie (FGC) ³¹⁴ of op eigen initiatief.
102. De adviezen van de CCBFPH zijn niet bindend. Wanneer het advies niet wordt gevolgd, heeft de politiek geen rechtvaardigingsverplichting.
103. Overigens is de Executieve van de FGC niet verplicht het advies van de CCBFPH te vragen. Die laatste heeft jammer genoeg al meermaals vast moeten stellen dat beslissingen met een grote impact op het leven van personen met een handicap werden genomen zonder dat de CWPB een adviesaanvraag ontving of zonder dat er genoeg tijd was om de noodzakelijke informatie te verzamelen. Die situatie is betreurenswaardig.
104. Thans kan de Brusselse Franstalige Adviesraad voor welzijnszorg en gezondheid – afdeling Gehandicapten rekenen op een administratief secretariaat met een vrouwelijke ambtenaar van de FGC. De afdeling beschikt niet over personeel om echt proactief te werken. Haar actie berust dus grotendeels op het dynamisme en de goede wil van haar leden en bijgevolg van de organisaties die een beroep op hen doen.

Getuigenis

105. Op 18 juni 2012 ontvingen de diensten voor hulpverlening bij Activiteiten in het Dagelijks Leven (ADL) de teksten met de voorontwerpen van besluit van het Brussels Gewest tot wijziging van de samenstelling van de raden van bestuur van de vzw's van de dienst ADL.
106. Tot dan bestonden die raden van bestuur voor de helft uit personen met een handicap, die soms nog genoten van de dienst ADL. Het nieuwe decreet bepaalt dat de samenstelling van de Raad van Bestuur voor 2/3 uit leden van buiten de ADL moet bestaan en dat de mensen die tot de ADL behoren niet de functie van afgevaardigd beheerder of voorzitter mogen opnemen.
107. Betreffende de voorontwerpen van de teksten die op 18 juni werden ontvangen werd een advies van de CCBFPH gevraagd dat terugbezorgd moest worden op 25 juni 2012. In 4 dagen is het niet mogelijk om grondig te informeren, te vergaderen en te bespreken en dan de CCBFPH hierover te informeren opdat die met kennis van zaken een advies zou uitbrengen ³¹⁵.

Vlaams Gewest

108. In het Vlaams Gewest ³¹⁶ heeft de uitvoerende macht de verzoeken van de sector van de personen met een handicap om een structuur van het type 'adviesraad voor de personen met een handicap' uit te werken, stelselmatig afgewezen.

Commission communautaire française van 28 mei 1998 gewijzigd door het besluit van het Collège de la Commission communautaire française van 26 mei 2005

³¹⁴ Zie inleidend hoofdstuk over de verdeling van de bevoegdheden

³¹⁵ Autonomia, 22/06/2012 : <http://wal.autonomia.org/index.php?view=article&id=4522>

³¹⁶ Opmerking: het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap werden gefuseerd tot één entiteit.

109. Als argument hiervoor werd aangevoerd dat deze rol door het vroegere Raadgevend Comité van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) werd vervuld dat een vertegenwoordiging van personen met een handicap in zijn rangen telde.
110. De sector van de personen met een handicap reageerde hierop door te onderstrepen dat het VAPH met de nieuwe reglementering « Beter Bestuurlijk Beleid » (BBB) de laatste jaren nog maar een beperkte adviesrol had en dat veel aspecten van het gehandicaptenbeleid niet van het VAPH afhangen: tewerkstelling, toegankelijkheid, onderwijs, fiscale vrijstellingen, ... Er bestaat dus geen adviesorgaan voor die aspecten die toch essentieel zijn.
111. Personen met een handicap botsen in hun leefsituatie zo vaak op hinderpalen dat een specifieke adviesraad zich hiermee bezig moet kunnen houden. Om dezelfde redenen werd de UNCRPD opgesteld.
112. Om deze leemte te vullen hebben de Vlaamse ROPH zich bijgevolg verenigd in een platform met de naam Niets over Ons zonder Ons (NOOZO) in januari 2012. Dit platform heeft een beperkte en tijdelijke subsidie gekregen in de vorm van een contract van 9 maanden voor een bediende om het project op te starten. De concrete resultaten werden in oktober 2012 aan de bevoegde minister voorgesteld ³¹⁷. De Minister heeft beslist de adviesstructuur zoals voorgesteld door « NOOZO » niet te subsidiëren.
113. Thans blijft de betrokkenheid van de personen met een handicap bij het politieke besluitvormingsproces in het Vlaams Gewest dus structureel beperkt tot lobbying door de representatieve organisaties voor personen met een handicap.

Duitstalige Gemeenschap

114. In de Duitstalige Gemeenschap bestaat thans enkel een forum zonder wettelijke grondslag; het stoelt dus op een gentlemen's agreement.
115. De overheidsinstanties van de Duitstalige Gemeenschap hebben het gebrek op dit vlak aangevoeld en zijn een decreet aan het voorbereiden. Concrete informatie of een planning voor dit ontwerp tot decreet hebben we niet.

Gemeenschap Wallonië-Brussel

116. In de Gemeenschap Wallonië-Brussel bestaan geen adviesraden. De representatieve organisaties voor personen met een handicap betreuren dit.
117. In 2009 werd de « Commission de soutien à la scolarité de jeunes présentant un handicap » opgericht. De 'Commission wallonne de la personne handicapée' is erin vertegenwoordigd door een effectief lid en een vervanger. Dat is een stap vooruit, maar de personen met een handicap zijn daar spijtig genoeg in de minderheid.
118. Overigens is onderwijs de belangrijkste bevoegdheid van de Gemeenschap Wallonië-Brussel, maar niet de enige. Met het oog op een inclusieve

³¹⁷ [http://www.vfg.be/vfg/standpunten/pages/nietoveronzonderons\(noozo\)eenvlaamseadviesstructuur.aspx](http://www.vfg.be/vfg/standpunten/pages/nietoveronzonderons(noozo)eenvlaamseadviesstructuur.aspx)

maatschappij zou het maar normaal zijn dat er voor de opvolging van dat bevoegdhedenpakket een officieel adviesorgaan zou bestaan.

Europese integratie

119. In België is er geen overheidsniveau bevoegd voor de Europese materies. Sommige Europese dossiers hebben een impact op de bevoegdheden van de federale Staat (Buitenlandse en Binnenlandse zaken, Justitie, ...), andere een impact op de bevoegdheden van de Gewesten (economie, ...) en nog andere op de bevoegdheden van de Gemeenschappen (onderwijs,...).
120. Om die reden hebben 10 ROPH zich in 2001 gegroepeerd in het Belgian Disability Forum (BDF) om het verband te vrijwaren tussen het Europese en het Belgische niveau. Thans telt het BDF 19 organisaties-leden uit alle instellingen van het federale België.
121. De Belgische federale overheid erkent het BDF en ondersteunt de werking ervan op het administratieve niveau met een protocolakkoord.
122. Het BDF vertegenwoordigt België in het European Disability Forum (EDF).
123. Aangezien de Europese beslissingen een gediversifieerde impact hebben op de verschillende overheidsniveaus in België, staat het BDF in nauw contact met de verschillende bestaande adviesraden.

Lokale niveaus

124. België telt 10 provincies en 589 gemeenten.
125. Op beide niveaus voorziet de wet in de mogelijkheid adviesraden op te richten.
126. De term 'mogelijkheid' betekent wel degelijk dat er geen verplichting is. Het oprichten van een adviesraad hangt af van de goodwill van het gemeente- of provinciebestuur. De ROPH betreuren dit omdat het aanleiding geeft tot een vorm van ongelijkheid tussen de burgers van soms naburige gemeenten.
127. Zelfs tussen verschillende adviesraden kunnen de doelstellingen en bijgevolg de resultaten fundamenteel verschillen. Bepaalde adviesraden werken echt participierend, andere beperken zich tot informeren.
128. Vaak wordt de thematiek over de handicap aangekaart in het kader van ouderenadviesraden of adviesraden voor mobiliteit. Dit is positief op het vlak van inclusie, maar hierdoor dreigt onvoldoende rekening gehouden te worden met de noden van de personen met een handicap: inclusief onderwijs heeft niets te maken met een ouderenraad en behelst meer dan enkel mobiliteit ...
129. Tot slot laat de participatie in adviesraden wegens gebrek aan competentie te wensen over: vaak denken politici, administratief medewerkers of personen met een handicap goed op de hoogte te zijn van hoe hun gesprekspartners leven en functioneren, maar in werkelijkheid is dit niet het geval. Een methodologische aanpak is hier op zijn plaats. De aanpak van het EDF in zijn

project Mainstreaming van de handicap bij de lokale overheden ³¹⁸ zou hiervoor de basis kunnen vormen.

130. Thans volgt België niet alle aanbevelingen die de Raad van Europa uitgewerkt heeft voor zijn lidstaten in het kader van de deskundigengroep CAHPAH-PPL ³¹⁹. De Ministerraad van de Raad van Europa heeft deze aanbevelingen voorbereid en goedgekeurd op 16 november 2011, rekening houdend met artikel 29 van de UNCRPD. België heeft bijgevolg hiermee ingestemd.

Aanbevelingen

1. Een volledig nieuw kieskader dringt zich op. Prioritair aan te pakken problemen:
 - Het kieswetboek voorziet in de mogelijkheid voor personen met een lichamelijke handicap zich te laten begeleiden. Deze 'medische definitie' strookt niet met de UNCRPD. Hoe zit het overigens met de begeleiding van de andere personen met een handicap?
 - Het feit dat zij zich op voorhand kenbaar moeten maken als persoon met een handicap om een toegankelijk kiesbureau toegewezen te krijgen
2. België zou op zijn minst alle aanbevelingen moeten toepassen die de Raad van Europa uitgewerkt heeft in het kader van de werkgroep CAHPAH-PPL. Deze aanbevelingen werden op 16 november 2011 goedgekeurd, ook door België.
3. Een persoon mag enkel krachtens een individuele gerechtelijke beslissing van zijn verkiesbaarheidsrecht ontheven worden.
4. De politieke organisaties (partijen) zouden een redelijk aantal personen met een handicap in hun lijsten opnemen.
5. De praktische voorwaarden moeten gecreëerd worden om de personen met een handicap in staat te stellen een stem uit te brengen: financiering van de nodige begeleiding bij het stemmen.
6. De minimale toegankelijkheid van de verkiezingen moet vastgesteld zijn in de reglementering en gecontroleerd worden door een bevoegde autoriteit, zowel voor die van de gewesten als die van het federale niveau.
7. Het onthaal van personen met een handicap en personen met beperkte mobiliteit moet onder de aandacht gebracht worden van de voorzitter van een stem- of stemopnemingsbureau.
8. Het recht op begeleiding door een vertrouwenspersoon naar keuze moet gegarandeerd worden.

³¹⁸ EDF, 2008. Mainstreaming van de handicap bij de lokale overheden: http://www.edf-feph.org/Page_Generale.asp?DocID=13369

³¹⁹ <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1871285&Site=CM#>

9. Voor de vervanging van de elektronische stemtoestellen moeten de noden van de kiezers grondig bestudeerd worden om diverse interfaces (brailleleesregel, stamsynthese, ...) te kunnen aansluiten op het systeem. In de offerteaanvraag zou rekening gehouden moeten worden met de resultaten van deze studie zodat zo veel mogelijk kiezers zelfstandig een geldige stem kunnen uitbrengen.
10. Bij de stem- en stemopnemingsinfrastructuren moeten voldoende parkeerplaatsen voorhanden zijn voor personen met beperkte mobiliteit.
11. Het openbaar vervoer moet volgens een welbepaalde dienstregeling rijden op de dagen van stemming en stemopneming, zodat iedereen zich onder redelijke omstandigheden naar de stembureaus kan begeven.
12. Er zou een budget uitgetrokken moeten worden voor de bedrijven voor aangepast vervoer zodat ze operationeel kunnen zijn op de zondagen waarop de verkiezingen plaatsvinden.
13. Er zou voorzien moeten worden in een tegemoetkoming in de verplaatsingskosten per taxi tussen de woon- en stemplek. Het beheer van dit systeem zou toevertrouwd kunnen worden aan de OCMW's, die de sociale onderzoeken voor het toewijzen van een dergelijke tegemoetkoming kunnen uitvoeren.
14. De politie zou strikt erop moeten toezien dat de parkeerregels bij de stembureaus nageleefd worden zodat de personen met beperkte mobiliteit gebruik kunnen maken van de plaatsen die voor hen bedoeld zijn en er geen hindernissen zijn op de aangepaste voetgangerstrajecten.
15. Er moet iemand aangewezen worden die zorgt voor het onthaal van personen met een beperkte mobiliteit in alle gebouwen waar de verkiezingen georganiseerd worden.
16. De ministeriële omzendbrief aan de gemeentebesturen zou een exhaustieve lijst moeten bevatten met de nodige logistiek voor vlot toegankelijke stemverrichtingen (controle en tellen van de stemmen).
17. Alle burgers moeten op gelijke voet toegang hebben tot verkiezingsinformatie. Informatie over zowel de stemming als de partijprogramma's en de functies van de kandidaten moeten beschikbaar zijn in verschillende formaten: papier, braille, audio, video, elektronisch, gebarentaal, duidelijk leesbare taal. Er moeten navenante budgetten uitgetrokken worden.
18. De overheidsinstanties zouden het reactievermogen van de verschillende adviesraden moeten verhogen, ofwel door middel van extra financiering, ofwel door middel van voldoende en competent personeel : « Niets over ons zonder ons ».
19. De ROPH moeten genoeg subsidies voor hun activiteiten krijgen om te kunnen voldoen aan de bepalingen in de UNCRPD.
20. Elk overheidsniveau van de Belgische federale Staat moet beschikken over een specifieke adviesraad voor de materies met een significante impact op het leven van de personen met een handicap.

21. De reglementering over de lokale adviesraden zou lokale adviesraden verplicht moeten maken en een werkingsmethode vastleggen om te kunnen voorzien in een minimale dienstverlening.
22. De overheden die de verkiezingen organiseren, zouden indicatoren moeten publiceren over het aantal personen met een handicap die hun politieke recht werkelijk gebruikt hebben.
23. Op elk overheidsniveau moet in de begroting ook een post «gebarentolken» worden voorzien om dove personen in dezelfde mate als andere burgers toegang te verschaffen tot alle maatschappelijke activiteiten.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 30 :

Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

1. Globaal beschouwd, voor alle aspecten van de deelname aan cultuur en recreatie, vrijetijdsbesteding en sportactiviteiten, laat de toegankelijkheid van de vervoermiddelen en de toegankelijkheid tot de infrastructuur veel te wensen over.
2. We vestigen hier de aandacht op het feit dat personen met een handicap die geconfronteerd zijn met belemmeringen voor hun verplaatsingen niet anders kunnen dan eerst de voorkeur te geven aan bepaalde soorten activiteiten, ten nadele van andere. De hinderpalen die ze dagelijks tegenkomen bij hun essentiële activiteiten – onderwijs, gezondheid, werk... – maken het bijzonder moeilijk, zo niet onmogelijk, tijd, energie en geld te besteden aan het overwinnen van hinderpalen voor het deelnemen aan activiteiten die voornamelijk zelfontplooiing tot doel hebben ³²⁰.
3. Vele personen met een handicap hebben in feite slechts een zeer beperkte toegang tot zelf gekozen activiteiten van « vrijetijdsbesteding », op voet van gelijkheid met de medeburgers. Deze situatie vloeit voort uit een beperkt aangepast aanbod en minder beschikbare tijd ten opzichte van een persoon zonder handicap.

Toegankelijkheid tot de infrastructuur

4. De toegankelijkheid van de infrastructuur inzake cultuur, recreatie, sport en vrijetijdsbesteding is gewaarborgd door middel van gewestelijke reglementeringen.
5. Toch worden die reglementeringen niet efficiënt genoeg toegepast bij de bouw van een nieuwe infrastructuur, bij gebrek aan een opvolging van bestekken en aan effectieve sancties in geval van tekortkoming ³²¹. Zelfs wanneer er een overheidsfinanciering is voor de bedoelde infrastructuur!
6. Wat betreft de aanpassingen voor de conformiteit van een bestaande infrastructuur, zijn de belemmeringen nog groter. Vele infrastructuren zoals bibliotheken, sportinfrastructuren, spektakelzalen, zijn meer dan 25 jaar oud. Ze werden niet ontworpen in overeenstemming met reglementeringen die na de bouw ervan zijn ontstaan en de conformiteitsaanpassing ervan is niet voorzien of heeft slechts gedeeltelijk plaats, bij gebrek aan verplichtingen, budgetten of bewustmaking.

³²⁰ Zie voorbeeld bij artikel 24, betreffende de « verplaatsingslast » die sommige kinderen met een handicap ervaren tijdens hun schooljaren.

³²¹ Zie artikel 9 - Toegankelijkheid

7. Op dit niveau is het bedroevend vast te stellen dat een van de vaak gehanteerde argumenten om na te laten het project in overeenstemming met de wet te brengen is het feit dat het gebouw geklasseerd is. Heel vaak betreft de klassering maar een beperkt deel van het gebouw. Dan kunnen de aanpassingswerken plaatsvinden mits een correcte analyse van de structuur en de haalbare oplossingen ³²².

Welke strategieën op het gebied van toegankelijkheid?

8. Wat betreft het wegwerken van belemmeringen op het gebied van cultuur, toerisme, recreatieve en creatieve activiteiten maar ook sport, moet men wel vaststellen dat er geen globale uitvoeringsstrategieën zijn. We gebruiken hier de meervoudsvorm omdat strategieën moeten worden uitgewerkt op het niveau van de drie ter zake bevoegde gewesten.
9. De voorwaarden voor de toegang tot de infrastructuur liggen moeilijk, of zijn helemaal onmogelijk :
- voor personen die een hulpmiddel gebruiken om zich te verplaatsen (rolstoel, scooter, looprek),
 - voor personen die het moeilijk hebben om zich te verplaatsen, maar die geen hulpmiddel gebruiken,
 - voor personen met oriënteringsproblemen : audiobeschrijving, geleidelijnen, bewegwijzering.
10. Wat de bewegwijzering betreft, vestigen we de aandacht op het feit dat, wanneer er een bewegwijzering is, ze vaak onvoldoende is, ze vaak specifiek werd ontworpen, soms zelfs volgens esthetische criteria, en ze niet overeenstemt met een algemene norm, die overigens thans niet bestaat. Deze realiteit is verwarrend en veroorzaakt onzekerheid bij personen die aan zelfredzaamheid zouden winnen indien ze zouden kunnen beschikken over genormaliseerde en gesystematiseerde informatie.

Toegang tot alle televisieprogramma's

11. In een wereld waarin de audiovisuele media een zeer belangrijke plaats innemen, moet wel worden vastgesteld dat de toegang van iedereen tot de televisieprogramma's veel te wensen overlaat. Dit is erg belemmerend voor de deelname aan cultuur en recreatie, aan vrijetijdsbesteding en aan sportbeoefening voor bepaalde personen met een handicap, inzonderheid voor dove en blinde personen.
12. Op dit niveau moet wel worden vastgesteld dat jammer genoeg zeer weinig personen met een handicap de mogelijkheid hebben « op het scherm te komen » ³²³. Kan een persoon met een handicap geen commentaar leveren bij een sportevenement of een creatie van de Koninklijke Muntchouwburg ³²⁴ ?
13. Journalisten vragen de gehandicaptenorganisaties geregeld om hen in contact te brengen met personen die bekwaam zijn een getuigenis ter zake te

³²² Colloquium « Patrimoine : Affaire classée ? », 27 april 2012 :

<http://www.gamah.be/documentation/dossiers-thematiques/patrimoine/patrimoine-affaire-classee-actes-du-colloque>

³²³ CSA Barometer, 2013 (blz. 51-53):

http://www.csa.be/system/documents_files/2006/original/Baromètre%202013.pdf?1363332910

³²⁴ Zie artikel 8 over bevordering van bewustwording

leveren. Wanneer de persoon met een handicap niet overeenkomt met wat ze verwachten voor tv of radio (wanneer de handicap zich manifesteert in het gelaat of wanneer het spreken moeilijk gaat bijvoorbeeld), wordt de getuigenis niet gebruikt. De handicap tonen zoals die is, betekent vaak dat de "medianorm" moet evolueren. Dat botst in de mediasector nog wel eens op weerstand...

14. Er is dus nog werk aan de winkel voor de deelname van personen met een handicap aan het televisiegebeuren.
15. Wat betreft de « televisieconsumptie », kan enkel worden betreurd dat de mogelijkheden aangeboden door de televisiemedia onvoldoende worden benut voor de ruimst mogelijke toegang tot ontspanningsprogramma's maar ook tot culturele en sportinformatie.
16. Er is aldus haast geen ondertiteling in Franstalig België.
17. Er is enkel vertaling in gebarentaal voor een beperkt aantal programma's in Franstalig België. Hier moet een onderscheid worden gemaakt tussen de drie soorten televisiezenders:
 - de openbare zenders zorgen voor een vertaling in gebarentaal alleen voor het televisiejournaal en enkele te zeldzame uitzendingen,
 - de commerciële zenders zorgen nooit voor een vertaling in gebarentaal,
 - de « gemeenschapszenders » zorgen nooit voor een vertaling in gebarentaal, bij gebrek aan subsidies.
18. Gebarentaal wordt ook gebruikt voor tv-programma's in Vlaanderen, niet op de klassieke tv-kanalen zelf, maar wel op hun websites.
19. De afwezigheid van ondertitels of van vertaling in gebarentaal op het scherm is problematisch op het vlak van de sensibilisering: ondertitels op het scherm herinneren iedereen eraan dat er mensen zijn voor wie auditieve boodschappen niet efficiënt zijn.
20. Uitzendingen in "vereenvoudigd taalgebruik" bestaan niet in België, in geen enkele van de taalgemeenschappen.
21. Er werd tot nu toe te weinig aandacht besteed aan de toegankelijkheid van visuele media voor blinde en slechtziende personen. Er bestaan technologische hulpmiddelen, maar ze worden zelden gebruikt, omdat de wil daartoe ontbreekt of de financiering ontoereikend is.

Toegang tot toerisme

22. Het aantal toeristische plaatsen die vlot toegankelijk zijn laat nog veel te wensen over in het Waals en in het Brussels Gewest. Het gaat zowel om het betreden, het doorlopen, de toegang tot sanitaire installaties, als tot de toegang tot informatie.

Illustratie

23. De omgeving van de Grote Markt van Brussel bijvoorbeeld is zeer weinig toegankelijk.

24. De "Office Bruxellois Francophone du Tourisme (BIT)" op de gelijkvloerse verdieping van het stadhuis van Brussel is aldus niet toegankelijk voor personen met beperkte mobiliteit wegens twee treden aan de ingang.
25. Een goedkope redelijke aanpassing zou dit kunnen verhelpen, wat nog niet is gebeurd.

26. Volgens de gewestelijke reglementeringen ³²⁵ inzake mobiliteit op plaatsen voor voetgangers moet er voldoende doorgang zijn voor rolstoelgebruikers. Men stelt evenwel zeer vaak vast dat de terrassen van cafés en restaurants evenals publiciteitsborden van winkels te veel plaats innemen en de doorgang belemmeren of onmogelijk maken. Hetzelfde geldt voor werken aan gebouwen of op de openbare weg.
27. Er wordt zeer weinig toegezien op de naleving van de geldende reglementering en er zijn geen sensibiliseringsmaatregelen of sancties daaraan verbonden.
28. Toegankelijkheid is ook een financiële kwestie voor de persoon met een handicap. Het is hier wel interessant vast te stellen dat voor de grote « attracties » (musea, historische sites, ...) personen met een handicap recht hebben op een verminderde toegangsprijs.
29. Het is daarentegen interpellierend dat deze verminderingen niet systematisch kunnen worden toegekend aan de « rechthebbenden » bij gebrek aan een erkenningsmiddel dat de persoon wanneer nodig op vrijwillige basis zou kunnen gebruiken ³²⁶.
30. Evenzo kan een persoon met een handicap zich niet beroepen op zijn situatie om een verminderd tarief te bekomen wanneer hij zich in het buitenland bevindt, bij gebrek aan een geldig erkenningsmiddel op het niveau van de Europese Unie en/of op wereldvlak. Zouden er grenzen zijn aan een handicap ???
31. Toerisme is ook de mogelijkheid zich naar het buitenland te begeven. Personen met een handicap ondervinden veel moeilijkheden wanneer ze naar het buitenland willen gaan er het komt regelmatig voor dat ze niet op voet van gelijkheid kunnen reizen.
32. Dit is vooral het geval voor vliegtuigreizen. Ondanks het bestaan van een specifieke Europese richtlijn ³²⁷ blijven personen met een handicap geconfronteerd met belangrijke belemmeringen.
33. Drie steeds terugkerende hinderpalen ter illustratie:
- De weigering meer dan een bepaald aantal personen met een handicap aan boord te nemen van eenzelfde vliegtuig. Dergelijke weigering druist in tegen de inhoud van de richtlijn, maar wordt vaak gemotiveerd op basis

³²⁵ <http://www.toegankelijkheidsbureau.be/wetgeving.html>

³²⁶ In dit verband ligt het Belgian Disability Forum vzw (BDF) in samenwerking met het European Disability Forum (EDF) aan de basis van de vraag naar een Europese mobiliteitskaart. Dit project werd opgenomen in het federaal regeerakkoord van 1 december 2011 met als naam « Handipass ».

³²⁷ Verordening (EG) nr. [1107/2006](#) van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006 inzake de rechten van gehandicapten en personen met beperkte mobiliteit die per luchtvervoer reizen.

van de geldende veiligheidsreglementen wat betreft de hupdiensten in de luchthavens.

Illustratie

In mei 2012 bijvoorbeeld hebben 4 jonge doven een buitenlandse vlucht geboekt. Twee dagen later hebben ze een annuleringsbericht ontvangen omdat de reglementen van de brandweerdiensten de aanwezigheid van meer dan twee dove personen in eenzelfde vliegtuig verbieden.

Na tussenkomst van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding is het probleem opgelost geworden. Toch heeft dat dossier de betrokkenen veel tijd en energie gekost en veel stress bezorgd.³²⁸

- Mogelijke schade aan mobiliteitsmateriaal³²⁹. Dit materiaal moet worden opgeborgen in de bagageruimte, tijdens de vlucht, maar het in- en uitladen gebeurt doorgaans niet zorgzaam, zodat het materiaal beschadigd is.
 - Een beschadigde rolstoel betekent voor een persoon dat hij op zijn vakantiebestemming niet ten volle zal kunnen genieten van zijn vakantie of niet zal kunnen deelnemen aan de voorziene beroepsactiviteiten. Het is dan ook interpellant dat geen enkele verzekeringsmaatschappij in België de schade aan het mobiliteitsmaterieel tijdens een vliegtuigreis wil vergoeden³³⁰.
34. Op Europees niveau is gebleken dat de toeristische sector het minst door de economische crisis werd getroffen. Hij heeft zich zelfs verder ontwikkeld³³¹. Op Belgisch niveau wordt daarentegen niet vastgesteld dat de toeristische infrastructuur op een significante manier toegankelijker wordt: de investeringen liggen achter ten opzichte van het potentieel.

Cultuur

35. Het cultuuraanbod is thans zeer ruim en België.
36. Personen met een handicap ondervinden evenwel tal van problemen om de voorstellingen te kunnen bijwonen, bij gebrek aan een vlotte toegang, vervoermiddelen, doeltreffende bewegwijzering, personeel opgeleid om met personen met een handicap te kunnen omgaan, inzonderheid voor dove en blinde personen³³².
37. Daarnaast zijn culturele manifestaties vaak heel duur, rekening houdend met het inkomen van de meeste personen met een handicap³³³.

³²⁸ <http://www.diversiteit.be/dove-passagiers-op-een-europese-vlucht>

³²⁹ Onder mobiliteitsmateriaal worden voornamelijk rolstoelen en scooters bedoeld.

³³⁰ <http://www.senate.be/www/?MIval=/Vragen/SVPrintNLFR&LEG=5&NR=2711&LANG=fr>

³³¹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_trends

³³² Gamah. Dossier « Blind zijn, doof zijn en cultuur » : <http://www.gamah.be/aires-libres/blind-zijn-doof-zijn-en-cultuur>

³³³ Zie art. 28 – Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

38. Naast de algemene cultuur die inclusief moet zijn, moet er voldoende ruimte zijn voor een aanbod aan aangepaste culturele producties.

39. Ten slotte hebben personen verantwoordelijk voor de programmering blijkbaar niet voldoende aandacht voor de producties van artiesten met een handicap, in de algemene programmering ³³⁴.

Illustratie

40. Voorbeeld : spektakel van Serge Van Brakel, in Paris en in België, met simultaanvertaling in gebarentaal ³³⁵.

Illustratie

41. De markt van de muziekfestivals is zeer ruim geworden in België. Het is interessant vast te stellen dat de organisatoren hebben ingezien dat ze hun infrastructuur toegankelijk moeten maken. Ze doen dit vaak in overleg met de verenigingen van personen met een handicap ³³⁶.

Recreatieve en creatieve activiteiten

42. Kinderen en jongeren met een handicap hebben geen toegang tot dezelfde recreatieve en creatieve activiteiten als die voor alle andere kinderen ³³⁷.

43. Structuren die activiteiten organiseren beweren aldus vaak dat ze niet kunnen zorgen voor een kind of een jongere met een handicap omdat de middelen daartoe ontbreken. Onder middelen moet worden verstaan, alle nodige middelen: de infrastructuur, het begeleidend personeel (zowel wat betreft het aantal als de bekwaamheden), de financiering.

44. Kinderen en jongeren met een handicap zijn verplicht een beroep te doen op « gespecialiseerde » structuren om aan recreatieve en creatieve activiteiten te kunnen deelnemen. Inclusie als ideaal is hier dus ver zoek.

45. Het aantal structuren dat subsidies ontvangt voor zijn activiteiten blijft erg beperkt. Aangezien het aanbod aan activiteiten beperkt is, moet het kind of de jongere met een handicap vaak veel moeite doen voor zijn verplaatsingen. Daarnaast zijn er geen subsidies voor het vervoer van personen met een handicap om te kunnen deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten. De persoon moet vaak afzien van zijn voornemen deel te nemen aan een activiteit!

46. Voor volwassenen met een handicap liggen de zaken nog moeilijker, omdat het aanbod veel beperkter is. Algemeen beschouwd kunnen ze slechts verwezen worden naar een zeer beperkt aantal gespecialiseerde structuren die als dusdanig gesubsidieerd worden. Dat brengt extra kosten met zich mee voor de personen die aan de activiteiten willen deelnemen. Ook zij worden geconfronteerd met het verplaatsingsprobleem.

³³⁴ http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/789/184/RUG01-001789184_2012_0001_AC.pdf

³³⁵ http://www.lavenir.net/article/detail.aspx?articleid=DMF20130408_00293503

³³⁶ <http://www.intro-events.be/nl>

³³⁷ http://www.bruxelles-integration.be/pdf/res_peda/rapport_de_recherche.pdf

47. Steeds meer gemeenten organiseren culturele reizen (uitstappen) voor senioren. Personen met een handicap kunnen helaas zelden daaraan deelnemen: het voorziene vervoermiddel is niet aangepast, de bezochte plaats is niet toegankelijk, er is niet genoeg begeleidend personeel of dit personeel is onvoldoende opgeleid om te kunnen zorgen voor de nodige begeleiding.
48. De pretparken hebben thans een ruim en gevarieerd aanbod aan activiteiten. Ze zijn jammer genoeg niet altijd erg gastvrij voor personen met een handicap.

Illustratie

49. Er werd bijvoorbeeld een klacht ingediend tegen Plopsaland. Na overleg en maatschappelijke druk was het antwoord: "U kunt de attracties betreden, maar dan wel op eigen risico!" ³³⁸

Sportactiviteiten

50. Deelname aan sportactiviteiten is van essentieel belang voor de ontwikkeling van een harmonieus leven.
51. Te veel (zelfs recente!) sportinfrastructuren beantwoorden helaas niet aan de vereiste toegankelijkheidsnormen. Er zijn aldus maar weinig zweminrichtingen die over de nodige apparatuur beschikken, waarmee personen met beperkte mobiliteit toegang hebben tot het zwembad. De investering zou echter niet erg duur zijn, en zou kunnen dienen voor een ruimere bevolkingsgroep dan personen met een motorische handicap, gelet op het belang van zwemmen in de revalidatieprocessen.
52. Sommige sportinfrastructuren (onder andere zwembaden) laten sportbeoefenaars met een handicap slechts toe op voorwaarde dat ze worden vergezeld van een begeleider, zelfs al is de sportbeoefenaar volkomen in staat alle handelingen alleen te kunnen verrichten. De zelfredzaamheid van de persoon wordt aldus beknot.
53. Algemeen beschouwd moet worden vastgesteld dat het begeleidend personeel van de sportinfrastructuren niet werd opgeleid om te kunnen omgaan met personen met een handicap of niet werd bewustgemaakt wat betreft hun specifieke behoeften.
54. Sportbeoefening in clubverband is zeer zelden mogelijk bij een gewone sportclub. Een persoon met een handicap kan een sport slechts beoefenen in het kader van activiteiten georganiseerd door specifieke clubs op uren die niet altijd de gemakkelijkste zijn. Aangezien de meeste sportinfrastructuren maximaal bezet zijn, is het voor nieuwe specifieke clubs zeer moeilijk bevredigende uren te vinden.
55. Zowel in Vlaanderen als in het Waalse Gewest is de vaststelling dat recreatieve sport maar zeer beperkt gesubsidieerd is. Jammer genoeg zijn het net de recreatieve sportclubs die de meeste personen met een zware handicap tellen.

³³⁸ <http://www.diversiteit.be/plopsa-een-beter-toegangsbeleid-voor-personen-met-een-handicap>

56. Terwijl sport zeer belangrijk is voor de maatschappelijke integratie van een groot aantal potentieel gediscrimineerde personen, is dit helaas niet weggelegd voor personen met een handicap.

Cultuur voor dove personen

57. Taal is een van de voornaamste overbrengingsmiddelen voor cultuur, en gebarentalen werden officieel erkend door de overheid ³³⁹.
58. Deze erkenning geeft hen evenwel niet het statuut van officiële taal. Er is dus nooit een verplichting een beroep te doen op een van de erkende gebarentalen. De gebarentalen worden dus niet ondersteund zoals het hoort om de inclusie van personen en een gehoorstoornis die communiceren met gebarentaal op sociaal-cultureel gebied te vergemakkelijken.
59. Daarnaast is slechts een zeer klein aantal tolken in gebarentaal thans actief ³⁴⁰ gelet op de behoeften van personen met een handicap wat betreft hun verlangen volwaardig deel te nemen aan veelvuldige culturele, recreatieve, creatieve, vrijetijds- en sportactiviteiten.
60. De erkende en kwalificerende opleidingskanalen inzake gebarentaal zijn geconfronteerd met aanzienlijke organisatorische problemen en er zijn steeds minder potentiële kandidaten.
61. Tot slot: de dovenorganisaties betreuren het gebrek aan een systematisch overleg met de overheid. Zo gebeurt het geregeld dat er doventolken voorzien zijn bij het organiseren van een event zonder overleg met de doelgroep. Na het event blijkt dan dat er geen doven aanwezig waren en dat de tolken dus zonder reden zijn ingeschakeld. Wat des te triester is gezien het tekort aan tolken.

Culturele producten en intellectuele eigendom

62. De wet over de intellectuele eigendom stelt thans nog altijd een aantal problemen wat betreft de leesmogelijkheden voor bepaalde personen met een handicap. Het aantal romans, gidsen, boeken in elektronisch formaat is thans nog erg beperkt.

³³⁹ <http://www.fevlado.be/upload/content/file/Fevlado/Dossiers/Profiel%20lesgevers%20VGT.pdf> ; http://www.ffsb.be/sites/default/files/publications/memorandumFFSB_02.pdf

³⁴⁰ Zie art. 24 - Onderwijs

Aanbevelingen

1. Een wetgevend initiatief inzake auteursrechten zou moeten worden genomen om personen met een handicap de mogelijkheid te geven boeken in elektronisch formaat (literatuur, gidsen, ...) te kunnen lezen.
2. In de beheerscontracten van de openbare televisiezenders zou de toekenning van subsidies moeten afhankelijk worden gesteld van de toegankelijkheid van televisieprogramma's.
3. De bevoegde overheden zouden een gerichte enquête moeten houden over de verwachtingen van toeristen met een handicap of beperkte mobiliteit die België bezoeken, om de nodige investeringen te laten gebeuren in een sector waarvan de dynamiek overeind bleef, zelfs tijdens de « economische crisis ».
4. De bevoegde overheden moeten toezien op de effectieve naleving van de geldende reglementering inzake mobiliteit en aanpassing van het terrein in de openbare ruimte.
5. De bevoegde minister voor personen met een handicap zou concrete uitwerking moeten geven aan het project « Handipass » op Belgisch niveau en zijn positie en invloed moeten laten gelden om de uitbreiding op Europees niveau te bevorderen.
6. De bevoegde overheden moeten voorzien in de praktische en organisatorische voorwaarden voor de ontwikkeling van recreatieve activiteiten toegankelijk voor iedereen, met aandacht voor de inclusielogica: subsidies, opleiding van de begeleiders, ...
7. De bevoegde instanties moeten maatregelen nemen om een einde te maken aan voorkomende gevallen van willekeur bij het aan boord nemen van personen met een handicap in vliegtuigen. Op dit gebied geldt Verordening (EG) nr. 1107/2006³⁴¹.
8. Ieder project voor de financiering van een sportinfrastructuur door de overheid zou afhankelijk moeten worden gesteld van de aankoop van materiaal om personen met een handicap actief te laten deelnemen.
9. Normen zouden moeten worden ontworpen en veralgemeend in alle toeristische, culturele en sportinfrastructuren opdat personen met een handicap volledig zelfstandig toegang daartoe zouden kunnen hebben.
10. De bevoegde gewestelijke overheden moeten voorzien in toereikende financieringsregelingen om voldoende beroepstolken voor gebarentaal ter beschikking te stellen opdat dove personen een stimulerend cultureel, recreatief en sportleven zouden kunnen leiden.
11. De bevoegde gewestelijke en gemeenschapsoverheden moeten voorzien in de nodige middelen om het aanbod aan echt toegankelijke activiteiten gericht op zelfontplooiing uit te breiden, opdat personen met een handicap zich geheel daaraan kunnen geven, dicht bij hun leefomgeving.

³⁴¹ Verordening (EG) nr. [1107/2006](#) van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2006 inzake de rechten van gehandicapten en personen met beperkte mobiliteit die per luchtvervoer reizen.

12. De nodige subsidies moeten aan de openbare en privételevisiezenders worden toegekend om meer uitzendingen met tolken in gebarentaal of ondertitels te kunnen aanbieden.
13. De bevoegde overheden moeten een definitieve oplossing vinden voor het bestaande conflict tussen de voorschriften van de EU-richtlijn « vliegtuigpassagiers met een handicap » en de geldende reglementering voor de veiligheidsdiensten belast met hulp- en evacuatieoperaties in luchthaveninstallaties.
14. De bevoegde overheden zouden de nodige maatregelen moeten nemen opdat het rollend materiaal aan boord genomen van een vliegtuig zou kunnen worden verzekerd tegen schade bij het in- en uitladen.
15. De bevoegde regeringen moeten het probleem van de erkenning en waardering van het beroep van tolk in gebarentaal dringend aanpakken. De cursussen voor de opleiding gebarentaal moeten grondig worden herzien en de nodige geldmiddelen moeten worden besteed aan de toegang tot een beroep waarvan het statuut echt aantrekkelijk en waardevol zal worden.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 31 : Statistieken en het verzamelen van gegevens

1. Er bestaan nog nu toe geen globale statistieken over de situatie van personen met een handicap in België.
2. De Belgische federale Staat beschikt dus niet over nuttige statistische gegevens voor een doeltreffende opvolging van en toezicht op de naleving van de mensenrechten voor personen met een handicap.
3. De Staat beschikt a fortiori niet over nuttige gegevens voor dergelijke controle per soort handicap.

Oorzaken

4. Er bestaan wel talrijke nuttige databases over verschillende aspecten van handicap. Ieder aspect kan een eigen statistiek opleveren, maar er bestaat niets gemeenschappelijks. De verschillende bestaande statistieken werden opgemaakt op basis van de reglementering die iedere dienst toepast. Daarenboven wordt met iedere reglementering een specifiek doel nagestreefd, waarbij dus eigen definities van de handicap worden gehanteerd.
5. Het gebrek aan gecoördineerde statistieken kan niet enkel worden verklaard met het argument van de versnipperde bevoegdheden. Als er al informaticatoepassingen beschikbaar zijn, zijn die vaak niet onderling compatibel.
6. Het is duidelijk dat de technische aspecten van dit dossier reeds lang geleden hadden kunnen worden geregeld. Er moet spijtig genoeg wel worden vastgesteld dat er tot nu geen echte politieke wil is geweest om dit probleem op te lossen.

Gevolgen

7. Uiteenlopende statistische elementen hebben tot gevolg dat iedere cijfermatige benadering beperkt blijft tot een specifiek gebied dat overeenstemt met een enkel overheidsniveau. Meer nog, het samenvoegen van gegevens afkomstig van verschillende overheidsniveaus kan aanleiding geven tot grove fouten, waarbij dezelfde persoon meermaals wordt « meegeteld ».
8. Zelfs op eenzelfde overheidsniveau kan hetzelfde worden vastgesteld.
9. Grondige voorbereidingen zijn dus nodig, in overleg met alle actoren van de verschillende overheidsniveaus en met hetzelfde doel voor ogen, om de grondslag voor een toekomstige samenvoeging te leggen.
10. Het is bijgevolg thans onmogelijk globaal na te denken over het beleid dat inzake handicap moet worden gevoerd. De beleidsverantwoordelijken bevinden zich dus in een situatie waarbij ze geen beslissing kunnen nemen. Een evaluatie van de behaalde resultaten is a fortiori onmogelijk.

11. De statistische benadering is nochtans noodzakelijk en brengt België regelmatig in een lastig parket wat betreft zijn internationale verplichtingen: op het niveau van UNCRPD, maar ook op het niveau van de Europese Unie en van grote internationale organisaties zoals de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) of de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), waarvan de werkzaamheden en aanbevelingen berusten op gegevens van het statistisch type die, voor België, onbetrouwbaar zijn.

Illustratie

12. Ter illustratie: het negatief voorbeeld in het Belgisch officieel rapport over UNCRPD: paragrafen 166 en 167 verwijzen naar statistische hulpmiddelen die in het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaan. Bestaande statistische hulpmiddelen in het Waals Gewest worden niet vermeld

³⁴²

13. Zoals in het officieel rapport is vermeld, heeft het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding een systeem voor de registratie en behandeling van meldingen en individuele dossiers (METIS) ontwikkeld. Dit nuttig en specifiek hulpmiddel werd trouwens door een onafhankelijke instelling ontworpen.
14. De statistische gegevens die daaruit zouden kunnen afgeleid worden, zouden idealiter moeten kunnen samengevoegd worden met alle andere beschikbare statistische gegevens. Ook hier is men dus geconfronteerd met hetzelfde probleem.

Beloften ?

15. In de federale regeringsverklaringen uit 2006 en 2011 werd de oprichting, bij de interministeriële conferentie, van een werkgroep voor de coördinatie van statistische hulpmiddelen aangekondigd, zonder concreet resultaat tot nu toe.
16. Gelet op deze weinig daadkrachtige politieke wil vragen de ROPH zich ook af of het coördinatiemechanisme, zoals aangekondigd in het officieel rapport (paragraaf 164), concrete vooruitgang zal kunnen boeken op het gebied van statistische coördinatie.

³⁴² AWIPH : <http://www.awiph.be/documentation/etudes/index.html>
ETNIC : <http://www.etnic.be/index.php?id=statistiques>
IWEPs : <http://www.iweps.be/search/node/handicap>

Aanbevelingen

1. Om een betrouwbaar statistisch hulpmiddel te bekomen, zou de federale regering een project op stapel moeten zetten om de definitie van handicap gebruikt in ieder deelgebied van België te coördineren en eenvormig te maken, idealiter die van de UNCRPD, en ook om systematisch de Internationale Classificatie van het menselijk functioneren (ICF) als werkbasis te gebruiken voor iedere besluitvorming over handicap in België.
2. De bevoegde federale minister zou een grootschalig project moeten coördineren om de statistische gegevens over de situatie van personen met een handicap beschikbaar op verschillende overheidsniveaus en in de verschillende parastatale instellingen samen te voegen.
3. Ieder Belgisch antwoord in het kader van een onderzoek op supranationaal niveau zou moeten gecoördineerd worden op federaal niveau.
4. De ROPH zouden moeten worden geraadpleegd over de manier waarop de statistische gegevens worden verzameld, samengevoegd en gebruikt.

[Terug Inhoud](#)

Artikel 32 : Internationale samenwerking

1. Op dit moment hanteert het Agentschap voor ontwikkelingssamenwerking bij de toekenning van ontwikkelingshulp geen criteria die bepalen dat er rekening dient te worden gehouden met de rechten van personen met een handicap. In de praktijk werden noch de ROPH, noch de ARPH geraadpleegd in verband met de internationale samenwerking, noch op federaal niveau, noch op het niveau van de deelgebieden.
2. Slechts weinig projecten inzake ontwikkelingssamenwerking zijn direct gericht op de rechten van personen met een handicap. In zoverre het BDF hiervan op de hoogte is, houden enkel Handicap International en "Platform Handicap en Ontwikkelingssamenwerking" (PHOS)³⁴³ zich met dergelijke projecten bezig en krijgt het hiervoor financiële middelen van het Agentschap voor ontwikkelingssamenwerking³⁴⁴.
3. De ROPH en ARPH zijn slechts zelden op de hoogte over Belgische samenwerkingsprojecten in verband met handicap, en zelfs dan worden ze niet geraadpleegd.
4. Wat de ontwikkelingslanden betreft, beschikt het BDF niet over de nodige informatie om te bepalen of de landen die een beroep doen op Belgische ontwikkelingshulp de personen met een handicap als een specifieke doelgroep voor deze hulp beschouwen.
5. Op federaal niveau hadden de ROPH en ARPH geen inspraak in de procedure voor de toekenning van Belgische internationale samenwerkingsfondsen, hetgeen in strijd is met de millenniumdoelstellingen.
6. Blijkbaar bestaan er specifieke handicapprojecten, maar aangezien de sector niet op de hoogte werd gebracht, kan men zich afvragen of de bilaterale fondsen wel altijd een handicapdimensie hebben. Het zelfde geldt voor de ontwikkelingsprojecten in het kader van de gewestelijke fondsen, waarbij de ARPH niet worden geraadpleegd.

Aanbevelingen

1. Vanuit het standpunt van de landen die hulp verstrekken in het kader van ontwikkelingssamenwerking, moet het Agentschap voor ontwikkelingssamenwerking op alle vlakken en bij alle projecten die het ondersteunt rekening houden met de situatie van personen met een handicap.
2. De dimensie handicap moet deel uitmaken van alle projecten inzake ontwikkelingssamenwerking.

³⁴³

<http://www.phos.be/NL/index.php??97caf400d04a671ce434d38b294350869e5e5dbd=mv2vdqa0amdophafj2ugg5rdh6>

³⁴⁴ Bovendien heeft het BDF meegewerkt aan twee uitwisselingsprogramma's van Handicap International, het ene met Laos in 2011 en het andere met Marokko in 2013. Dit laatste had overigens specifiek te maken met de realisatie van een nationaal alternatief verslag.

Artikel 33 : Nationale tenuitvoerlegging en toezicht

1. Reeds sedert de ondertekening van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap beschouwt het BDF artikel 33 als het kernartikel van het Verdrag. De wijze waarop artikel 33 wordt toegepast, zal immers bepalend zijn voor de uitvoering van alle artikels van het Verdrag.
2. Het BDF heeft geen moeite gespaard om de invoering van de bij artikel 33 bepaalde opvolgingsfunctie te bevorderen. Het forum heeft vooral de noodzaak benadrukt van een sterke en concrete betrokkenheid van de representatieve structuren van personen met een handicap op de niveaus waarop deze voorzien bij de tekst van artikel 33.
3. Zo heeft het BDF systematisch een radicale interpretatie van paragraaf 3 van artikel 33 gegeven. Het BDF is van mening dat artikel 33 valt of staat bij de opvolgingsfunctie.
4. Op dit vlak is de manier waarop het Belgisch officieel verslag werd opgesteld geen voorbeeld van goede praktijken. In paragraaf 175 van het officieel verslag lezen we dat de verenigingen van personen met een handicap betrokken werden bij het opstellen van dit eerste verslag in het kader van de COORMULTI-vergaderingen ³⁴⁵, maar deze formulering is dubbelzinnig en misleidend: de ROPH en de ARPH hebben niet echt inspraak gekregen.
5. Slechts enkele ARPH werden uitgenodigd om deel te nemen aan een Coormulti-vergadering, die overigens zonder gevolg gebleven zijn. Het officieel verslag vermeldt bovendien enkel de Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap (NHRPH), terwijl er daarnaast ook andere officieel erkende adviesstructuren zijn, behalve wat betreft Vlaanderen.
6. Wat het federale niveau betreft, klopt het dat de NHRPH "belast is met het onderzoek van alle problemen met betrekking tot personen met een handicap die onder de bevoegdheid van de federale overheid vallen" ³⁴⁶. De NHRPH kan op eigen initiatief adviezen verstrekken over alle zaken die onder de federale bevoegdheid vallen en die gevolgen hebben voor het leven van personen met een handicap.
7. Globaal stellen de ROPH en de ARPH vast dat alles op papier wel in orde is, maar niet in de praktijk, en dat de overheid (in al zijn geledingen) niet de nodige middelen en instrumenten ter beschikking heeft gesteld opdat het middenveld aan het proces zou kunnen deelnemen.
8. De NHRPH wordt dan ook niet systematisch geraadpleegd over alle beslissingen die een impact hebben op het leven van personen met een handicap. Overigens, wanneer de overheid de NHRPH wel raadpleegt en ze besluit het advies van de NHRPH niet te volgen, is ze niet verplicht om haar redenen daarvoor kenbaar te maken.

³⁴⁵ De cel *Coormulti* van de FOD Buitenlandse Zaken is belast met de coördinatie en de voorbereiding van de vergaderingen van de internationale organisaties waarvan België lid is, met het oog op een systematische aanpak en om de coherentie van het Belgische beleid te waarborgen.

³⁴⁶ K.B. van 9 juli 1981 (B.S. van 12 augustus 1981)

Contactpunten

9. Gezien de institutionele situatie in het federale België kon men er niet om heen zowel op federaal niveau als voor elk van de deelgebieden een contactpunt op te richten. Elk beleidsniveau kreeg de volledige vrijheid om dit contactpunt te installeren op de plaats (administratie) die daarvoor het meest geschikt leek.
10. Dit komt de leesbaarheid van buitenstanders niet ten goede, maar het beantwoordt beter aan de situatie waarmee personen met een handicap in België worden geconfronteerd.
11. Deze "fragmentering" zorgt voor een veelheid aan benaderingen, afhankelijk van het feit of het contactpunt geïnstalleerd is bij een administratie specifiek gericht op personen met een handicap, een algemene administratie of een administratie die zich bezighoudt met de gelijkheid van kansen.
12. Op dit moment is het nog te vroeg om de doeltreffendheid van deze contactpunten te beoordelen. De ROPH en de ARPH stellen echter het volgende vast:
 - Deze contactpunten hebben niet de nodige organen en processen ingevoerd om een reële betrokkenheid van de personen met een handicap en hun representatieve organisaties op dit cruciale niveau te waarborgen wat betreft het in kaart brengen van gebreken inzake de toepassing van het Verdrag³⁴⁷.
 - Het bestaan van deze contactpunten is tot op heden zeer slecht gekend bij de "eindgebruikers": de personen met een handicap.

Coördinatiemechanisme

13. Gezien de veelheid en diversiteit aan werkingskaders voor de contactpunten, was het logisch dat er een coördinatie-instrument zou moeten komen.
14. Dit mechanisme bestaat nu twee jaar en heeft het officiële verslag van België opgesteld en heeft positief geantwoord op het verzoek van de ROPH en de NHRPH om met hen jaarlijks twee ontmoetingsmomenten vast te leggen. Behalve onrechtstreeks via contacten met de NHRPH heeft het Coördinatiemechanisme de ROPH van de deelstaten nooit ontmoet.
15. Het coördinatiemechanisme verspreidt ook een driemaandelijkse nieuwsbrief waarin zijn acties worden toegelicht. Buiten de NHRPH heeft het coördinatiemechanisme de ARPH van de deelgebieden nooit ontmoet.
16. Op dit moment is het nog te vroeg om dit coördinatiemechanisme te beoordelen, te meer omdat een aantal entiteiten nog niet werden geraadpleegd. De ROPH en de ARPH stellen echter vast dat:
 - De informatie-uitwisseling tussen het coördinatie-instrument en de ROPH en de ARPH tot op heden zeer algemeen blijven en geen toereikend

³⁴⁷ Tot nu toe werd het de '*Conseil wallon de la personne handicapée*' (CWPH) slechts één keer geraadpleegd door het contactpunt van het Waals Gewest, zonder echte concrete resultaten. De ARPH van de andere overheidsniveaus zijn nooit door de betreffende contactpunten gecontacteerd.

overzicht bieden op de vragen die rijzen met betrekking tot de toepassing van het Verdrag.

Onafhankelijk mechanisme

17. De gesprekken in verband met de invoering van het onafhankelijk mechanisme vonden gedurende een vrij lange periode plaats.
18. De ROPH en ARPH betreuren dat hun rol beperkt werd tot drie momenten:
 - Voor de aanvang van het proces hebben de ROPH en de ARPH laten weten dat ze willen dat er een onafhankelijk mechanisme wordt opgericht met respect voor de "Beginnelsen van Parijs" en dat ze erop staan daadwerkelijk inspraak te krijgen in het onderhandelingsproces
 - Bij de aanvang van het proces werd aan de ROPH en de ARPH meegedeeld dat bij de invoering van het onafhankelijk mechanisme rekening zou worden gehouden met hun verlangens
 - Op het einde van het proces werd het ontwerp van structurering van het onafhankelijk mechanisme voor advies voorgelegd aan de Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap, die een gunstig advies heeft gegeven met een aantal bedenkingen en verzoeken, voornamelijk dat het voorzitterschap van de begeleidingscommissie zou toekomen aan de ARPH en de ROPH en dat zij een doorslaggevend aantal zitjes zouden krijgen in de Commissie.
19. Uit deze drie stappen volgt dat de personen met een handicap en hun representatieve organisaties wat betreft deelname zeer punctueel bij de procedure betrokken geweest zijn, zij het in het kader van drie traditionele overlegtypes: aanspraak – advies – beslissing. Een dergelijk schema is niet wat bedoeld wordt met de zin "het middenveld Is betrokken en neemt ten volle deel aan de opvolgingsfunctie".
20. Het zou logisch zijn geweest dat de personen met een handicap en/of hun representatieve organisaties betrokken zouden zijn bij de volledige onderhandeling, dat wil zeggen gedurende het volledige proces en niet alleen op drie momenten die in feite slecht dienen voor de formalisering van beslissingen die werden bedacht, voorbereid en besproken in afwezigheid van de personen met een handicap en hun representatieve organisaties.
21. Op die manier komt men tot een resultaat dat overeenstemt met hetgeen de verschillende Belgische overheden wensen, maar niet met wat het Verdrag voorschrijft: de concretisering van het belangrijkste artikel wat betreft de invoering van het Verdrag. Bovendien beantwoordt het slechts zeer algemeen aan het begrip "participatie" dat nochtans ten grondslag ligt aan de principes van "betrokkenheid" en "deelname" die het Verdrag echt tot iets nieuws maken.
22. Na een jaar werking vormt het Begeleidingscomité de enige echte vorm van betrokkenheid van de personen met een handicap en hun representatieve organisaties in het toepassings- en opvolgingsproces.
23. Volgens de ROPH en ARPH is het van wezenlijk belang dat een dergelijke belangrijke structuur spoedig de stabiliteit vindt die nodig is voor een correcte en evenwichtige werking.

24. Wat de activiteiten betreft, heeft het de ROPH en de ARPH verbaasd verschillende keren vast te stellen dat het onafhankelijk mechanisme adviezen formuleerde die niet uitsluitend verband houden met het CRPD.
25. In principe wordt dit doorgaans overgelaten aan de adviesraden op federaal niveau en het niveau van de deelgebieden. Het is dan ook verwonderlijk dat het "onafhankelijk mechanisme" de plaats inneemt van een representatieve structuur van personen met een handicap. Het lijkt er in dit geval op dat het onafhankelijk mechanisme zelf in strijd is met de geest van het Verdrag, met als belangrijkste aspect de participatie van personen met een handicap.

Aanbevelingen

1. De personen met een handicap en hun representatieve organen moeten bij de zaak betrokken worden en volledig deelnemen aan alle organen opgericht in het kader van artikel 33: contactpunten, coördinatie-instrumenten, instrumenten voor de promotie, bescherming en opvolging van de toepassing van het Verdrag, onafhankelijk mechanisme.
2. Er dient duidelijkheid te komen over de rol van de verschillende betrokken partijen.

[Terug Inhoud](#)

Tabel van de afkortingen

ADL	Activiteiten van het dagelijks leven
AFrAHM	Association Francophone d'Aide aux Handicapés Mentaux
AHVH	Vereniging van Hemofilielijders en von Willebrand-Zieken vzw - Association des Hémophiles et Malades de von Willebrand asbl
ALTéO asbl	ALTéO asbl (Mouvement social de personnes malades, valides et handicapées)
AP3	Association de parents et de professionnels autour de la personne polyhandicapée asbl
ARPH	Adviesraden voor personen met een handicap
AV	Algemene Vergadering
AWIPH	Waals Agentschap voor de integratie van personen met een handicap
BBB	Beter Bestuurlijk Beleid
BCAPH	Begeleidingscommissie voor de aanwerving van personen met een handicap in het federaal openbaar ambt
BDF	Belgian Disability Forum
BTW	Belasting op de toegevoegde waarde
BUO	Buitengewoon Onderwijs
CAA	Compétences Acquisées Antérieurement
CAWAB	Collectif Accessibilité Wallonie-Bruxelles
CBM	Commissie tot bescherming van de maatschappij
CCBFPH	Brusselse Franstalige Adviesraad voor welzijnszorg en gezondheid – Afdeling Gehandicapten
CGKR	Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding

CPF	Comité voor de preventie van foltering
CPF	Europees Comité voor de preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing
CSA	Conseil Supérieur de l'Audiovisuel
CWATUPE	Code Wallon de l'Aménagement du Territoire, de l'Urbanisme, du Patrimoine et de l'Energie
CWPH	Commission wallonne de la personne handicapée
EDF	European Disability Forum
FOD	Federaal Overheidsdienst
GAMP	Groupe d'Action qui dénonce le Manque de Places pour personnes handicapées de grande dépendance
GON	Geïntegreerd onderwijs
GGC	Brusselse Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
GSV	Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening
HDI	Menselijke ontwikkelingsindex
IBM	Inrichting tot bescherming van de maatschappij
IDA	International Disability Alliance
IGVM	Instituut voorgelijkheid van vrouwen en mannen
ION	Inclusief Onderwijs
IT	Integratie Tegemoetkoming
MIVB	Maatschappij voor Intercommunaal Vervoer te Brussel
NHRPH	Nationale Hoge Raad voor personen met een handicap

NICT's	Nieuwe informatie- en Communicatietechnologieën
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OAW	Onderneming voor Aangepast Werk
OCMW	Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn
OIP	Internationaal Observatorium voor het gevangeniswezen
PAB	Persoonlijke assistentiebudget
PBM	Persoon met beperkte mobiliteit
RB	Raad van Bestuur
RIZIV	Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering
ROPH	Representatieve Organisaties van personen met een handicap
RRU	Règlement Régional d'Urbanisme
S.A.J.J.N.S.	Services d'accueil de jour pour jeunes non-scolarisables
SAREW	Service d'aide à la recherche d'un emploi
SISW	Service d'interprétation des sourds de Wallonie
SUR	Strafuitvoeringsrechtbank
SWL	Société Wallonne des Logements
TEC	Transports en commun (Waalse openbaarvervoernet)
THAB	Tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden
UNCRPD	Verenigde Naties-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap

UNDP	Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties
UNMS-NVMS	Union Nationale des Mutualités Socialistes - Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VGT	Vlaamse Gebarentaal
vzw	Vereniging Zonder Winstoogmerk
WAI	Webtoegankelijkheidsinitiatief